STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00871

ALE AGODES FUN TALMUD

Permanent preservation of this book was made possible by
David & Katherine Zucker

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַלע

אגדות פון תלמוד

אַן עין יעקב אויף אידיש

ענטהאלט אלע מעשיות, אגדות, משלים
אַלעגאָריען, אנעקדאָטען, היסטאָרישע און
ביאָגראפישע ערצעהלונגען, פּאָעטישע,
מאָראלישע און פילאָזאָפישע פּערל פון

גאַנץ תלמוד בבלי און ירושלמי

אין דריי טייל

איבערזעצט פון תשר״ק

דריטע פערבעסערטע אויפלאגע

ניו יאָרק
Tashrak Publishing Co., 187 E. Broadway, New York
תרפ״ה

COPYRIGHT 1922
By ISRAEL J. ZEVIN

THE LEGENDS OF THE TALMUD

Printed in the United States of America.

צום אנדענקען פון מיין פאטער

דער למדן, שעהנער איד און בעל צדקה

יהודה ליב זעווין ז"ל.

אלע אגדות פון תלמוד
ערשטער טייל: בבלי

אינהאלט פערצייכנים

פון ערשטען טייל

דיזער אינהאלט פערצייכנים צייגט אָן ווי צו געפינען יעדען ענין אין דיזען בוך און אויך אין גמרא.

פאר יעדע מסכת איז דאָ א בעזונדער אינהאלט פער־צייכנים.

נאָך דעם טיטעל פון יעדען ענין געפינט זיך א ציפער. נאָך דעם ציפער קומט א העברעאישער מספר. דער ציפער צייגט אויף וועלכער זייט אין דיזען בוך דער מאמר געפינט זיך. דער העברעאישער מספר צייגט אָן דעם דף אין דער גמרא.

צום ביישפיעל, אין מסכת ברכות געפינט איהר א טיטעל "ער בענקט דאָרט אין הימעל, 11, ג." מיינט עס אז דיזער מאמר געפינט זיך אויף זייטע 11 אין דיזען בוך, און אין גמרא אויף דף ג.

אין די אגדות פון מסכתות ירושלמי און א פאָאר מסכתות בבלי געוערען אָנגעגעבען די פרקים אנשטאט די דפים, דאס איז ווייל דיזע מסכתות זיינען ניט געדרוקט אין אלע דרוקען גלייך מיט די זעלבע גרוים פון די דפים.

ברכות

1. ער בענקט דאָרט אין הימעל, 11, ג.
2. דוד'ס פידעל, 12, ג.
3. וועלט שמערץ, 13, ה.
4. מיט א גנב דאַרף מען אויך זיין עהרליך, 14, ה.
5. ר' ישמעאל'ס געבעט, 14, ז.
6. די ברכה פון אייגענע הענד, 15, ח.
7. א חכם האָט אויגען, 16, ח.
8. זינד און זינדער, 16, י.
9. א מענש דאַרף אימער האָפען, 17, י.
10. צוליעב נייע צרות פערגעסט מען די אלטע, 18, יג.

11. פון יעדען לויט זיינע פעהיגקייטען, 18, יז.
12. גוטעס פון א שלעכטע ווייב, 19, יח.
13. פרויען פוצען זיך אפילו אין קבר, 21, יח.
14. פרעמדעס געלד דארפמען היטען בעסער ווי איי־
גענע, 21, יח.
15. אויף טויטע רעדט מען נאָר גוטעס, 22, יט.
16. א מענש מוז האָבען געדולד, 23, כ.
17. א ריינע הארץ איז בעשיצט געגען זינד, 23, כ.
18. די רעוואָלוציאָן אין בית המדרש, 24, כז־כח.
19. ר׳ יוחנן׳ס ברכה, 30, כח.
20. דער צער פון גלות, 30, ל.
21. די תפלה פון א פערביטערטע הארץ, 31, לא.
22. פון צופיעל וואוילטאג זינדיגט מען, 32, לב.
23. דער מלך און זיין פריינד, 32, לב.
24. קלוגע רייד פון א פרומען מאַן, 33, לב־לג.
25. א צדיק איז א הארטער ביסען, 34, לג.
26. א קורצער דאוונען — א לאנגער דאוונען, 34, לד.
27. נעהנטער צו גאָט, 35, לד.
28. א צעהנטער צום מנין, 36, מז.
29. ינאי המלך און שמעון בן שטח, 36, מח.
30. א פרומער מאַן קען קיין ליגנער בלייבען, 37, נג.
31. עוג מלך הבשן׳ס מפלה, 38, נד.
32. וועגען גוטע און שלעכטע חלומות, 39, נה־נו.
33. בר חדיא דער פותר חלום, 40, נו.
34. דער יחיד און דער כלל, 43, נח.
35. אמת׳ע גרויסקייט מאַכט קיין טומעל, 45, נח.
36. ווי ר׳ שילא איז דערהויבען געוואָרען, 46, נח.
37. די הויז פון צדקה, 47, נח.
38. פון וואַנען ערדציטערנים קומט, 48, נט.
39. אלעס וואס געשעהט איז צום גוטען, 49, ס.
40. די ענדע פון א גרויסען מארטירער, 50, סא.

שבת

1. מען טאָר זיך ניט נעהמען אויף זיכער, 52, יב.
2. אומזיסט שטראפט ניט גאָט, 53, יג.
3. ווען די שבת ליכט לייכטען, 54, כג.
4. די שלעכטע שוויגער, 54, כו.
5. דער לעצטער טאָג פון דוד המלך, 55, ל.
6. הלל'ס גרויסע געדולד, 57, ל-לא.
7. הלל שמאי און די גרים, 58, לא.
8. רבי שמעון בן יוחאי'ס גלות, 58, לג.
9. די בעדייטונג פון א נס, 62, נג.
10. זיין פרוי האָט געהאָט בלויז איין האַנד, 62, נג.
11. דער אָנפאַנג פון אידישען גלות, 63, נו.
12. האַלט ניט אַ הונד אין הויז, 63, סג.
13. אַ תשובה צו אַן אפיקורס, 64, פח.
14. משה און די מלאכים אין הימעל, 64, פח.
15. משה דער עניו, 65, פט.
16. גימל דער רייכער, דלית דער אָרימער, 66, קד.
17. וואָסער איז די בעסטע מעדיצין, 66, קטז.
18. ארונטערגעריסען די מאַסקע, 67, קטז.
19. אַליך לכבוד שבת, 68, קיט.
20. יוסף מוקיר שבי, 69, קיט.
21. אַ גוטער איינפאַל, 69, קיט.
22. די צוויי מלאכים, 70, קכא.
23. צופיעל מחמיר געווען, 70, קכא.
24. דענק וועגען דעם אַנדערען נאָר גוטעס, 71, קכז.
25. אלישע מיט די פליגלען, 73, קל.
26. קערפערליכע פערגעניגענס שוואַכען אָב גייסטיגע פעהיגקייטען, 74, קמז; אדר"נ פרק יד.
27. עס איז שוין כדאי געווען, 75, קמח.
28. דער לוין פון אַ שומר שבת, 75, קן.
29. דער מזל דרעהט זיך, 76, קנא.
30. איין אונגליק איז גענוג, 76, קנא.
31. ווען די עלטערע יאָהרען קומען, 76, קנב.
32. דעם מענשענ'ס שעהנסטער בגד, 76, קנד.
33. אימער דאַרף אַ מענש זיין צוגעגרייט, 77, קנג.

34. זיין גוטסקייט איז איהם בייגעשטאנען, 78, קנה.
35. צדקה תציל ממות, 79, קנו.
36. די טרייהייט פון א מוטער, 80, קנו.

ערובין

1. איז כדאי פאר'ן מענשען געבוירען צו ווערען? 81, יג.
2. ריינליכקייט איז געטליכקייט, 82, כא.
3. דער קערפער געהט נאכ'ן קאפ, 82, מא.
4. קלוגע אידישע קינדער, 83, נג; מדרש איכה א.
5. צופיעל רייד זיינען איבעריג, 84, נג.
6. די וועלט איז א חתונה, 84, נג.
7. דעם גנב'ס פסק, 85, נד.
8. דער גרויסער שכר למוד, 85, נד.
9. קליידער מאכען לייט, 86, פה-פו.

פסחים

1. ניט גוטע נייעס דארף מען ניט דערצעהלען, 88, ג.
2. אלע מענשען זיינען גלייך, 89, כה.
3. זיין שטראף אויף דער וועלט, 89, נז.
4. ווען הלל האט זיך פערגעסען, 90, סו.
5. די עטיקעטע פון טרינקען, 91, פו.
6. די וועלט פון אמת, 92, נ.
7. די צוזייטע און צושפרייטע, 93, פז.
8. א צו שנעלע בעשולדיגונג, 93, פח.
9. פינף לעבענס רעגעלען, 94, קיב.
10. נאך היילינגער ווי די היילינע, 95, קיג.
11. טוביה זינדיגט זיגוד קריגט קלעפ, 95, קיג.
12. אדם הראשון'ס צער, 96, קיח.
13. א נס בתוך נס, 96, קיח.
14. דוד המלך'ס טאאסט, 97, קיט.

יומא

1. צו גאָט און צו לייטען, 98, יח.
2. גאָלדענע פרוכטען פון ירושלים, 98, כא.
3. דאס פאָלק און זיינע פיהרער, 99, כב.
4. געדענקען אן עולה איז ווי נקמה נעהמען, 99, כג.
5. דער אָרימאַן, דער רייכער, דער רשע, 100, לת.
6. נקנור׳ס טויערען, 102, לח.
7. די קינסטלער פון ירושלים, 103, לח.
8. די גרעסטע טראַגעדיע פון חורבן, 104, לח.
9. נאַפט און באַלזאַם, 105, לח.
10. קנאה צווישען ברידער, 105, לט. (זעה פירוש הרמב"ם, מנחות).
11. א שטאָלצע אידישע מוטער, 107, מז.
12. די וועלט און דער צדיק, 107, נג.
13. שרעקט ניט דאס פאָלק, 108, נג.
14. אונריינע אויגען זעהען אונריינע זאכען, 108, נד.
15. דער טאָג פון הר גריזים, 109, סט.
16. ווי דער יצר הרע האָט זיך גערעטעט, 110, סט.
17. א תשובה אויף אן אַנצוהערענים, 112, עא.
18. ער שטראָפט מיט רחמנות, 112, עח.
19. דער מן האָט אויסגעזאָגט, 113, עה.
20. דער מלך און דער בן מלך, 113, עו.
21. עסען פרעמדעס איז נימ גוט, 114, פג.
22. א נאָמען האָט פיעל צו זאָגען, 114, פג.
23. משה און דוד, 116, פו.
24. די פעראַנטוואָרטליכקייט פון א ריכטער, 116, פו-פז.
25. האָסטו אימיצען בעליידיגט בעט מחילה, 117, פז.
26. די שטראָף פון אן עזות פנים, 117, פז.

סוכה

1. א סוכה צווישען הימעל און ערד, 119, כג.
2. ווי דער רבי אזוי דער תלמיד, 119, כח.
3. א געשלאָגענער האָט אימער מורא, 120, כט.

4. ווען רויבער גיבען צדקה, 120, ל.
5. אז מען וועט קוילען דעם יצר הרע, 121, נב.
6. ס'איז לייכט יענעם צו בעשולדיגען, 121, נב.
7. דער טויטער קאָפּ אויפ'ן וואסער, 122, נג.
8. וואו א מענש דארף שטארבען אהין טראָגען איהם זיינע פיס, 123, נג.
9. וואס די גוים האָבען פערלאָרען, 123, נח.
10. מרים בת בילגה, 124, נו.

ביצה

1. מענשען וואס זוכען וואוילטאג, 125, טו.
2. געגעסען א גאנצע וואָך לכבוד שבת, 126, טז.
3. די רייכע פון בבל, 126, לב.

ראש השנה

1. זינד געגען גאָט זינד געגען מענשען, 127, יז.
2. א דעמאָנסטראַציע געגען גזירות, 127, יט.
3. אין די ימים נוראים, 128, לב.

מגילה

1. אלע מענשען זיינען גאָט'ס בעשעפעניסען, 129, י.
2. ושתי המלכה'ס סוף, 129, יב.
3. ושתי'ס ריכטער, 130, יב.
4. ליעבע און רחמנות, 131, יג.
5. אחשורוש אזוי ווי המן, 132, יד.
6. מרים הנביאה, 132, יד.
7. אסתר'ס פלענער, 133, טו.
8. המן און מרדכי, 133, טז.
9. ערד און שטערן, 135, טז.
10. נימ יעדען פורים טרעפט א נס, 135, ז.
11. טאפּען אין דער פינסטער, 135, כד.
12. קדוש לשבת, 136, כז.

13. געבענשט אין א גוטער שעה, 136, כז.
14. א סגולה צו לאנגע יאהרען, 137, כח.

תענית

1. א שעהנע ברכה, 138, ה.
2. גוטער וויין אין א מיאוס'ער כלי, 139, ז.
3. דער בים פו זא שלאנג, 140, ח. (זעה רש"י).
4. די קאץ און דער ברונען, 143, ח. (ערוך, ערך חלד).
5. ווער עס גיט ברויט גיט לעבען, 143, ח.
6. פערשעהמט דעם רבי'ן, 143, ט.
7. אלץ צוליעב א צדיק, 144, ט.
8. ליגנערשע מענשען, ליגנערשע רעגענס, 144, ט.
9. דער איד וואס איהם ארט ניט, 144, יא.
10. דער סוף פון א רשע, 145, יח.
11. נקמה פאר אידישע העלדען, 145, יח.
12. נקדימון בן גוריון, 146, יט-כ.
13. גאוה ברייננט צו זינד, 148, כ.
14. מען טאר זיך ניט פערלאזען אויף נסים, 149, כ.
15. א נאבעלער לעבען, 150, כ.
16. תורה און סחורה, 151, כא.
17. די טראגעדיע פון נחום איש גם זו, 152, כא.
18. גם זו לטובה, 153, כא.
19. פייער בעשיצט געגען פייער, 155, כא.
20. אונגליקען זיינען אנשטעקענד, 155, כא.
21. צדקה איז גרעסער פון אלעס, 155, כא-כב.
22. מענשען וואס טהוען גוטעס, 157, כב.
23. חוני המעגל און דער רעגען, 159, כג.
24. חוני המעגל'ס 70 יעהריגער שלאף, 160, כג.
25. אבא חלקיה, 161 כג.
26. חנין דער בעהאלטענער, 164, כג.
27. פרזם און בעשיידען, 164, כג.
28. די טרערען פון א יתום, 165, כג.

29. צרות פון א ווייב'ס משפחה, 165, כג.
30. פרום אבער צו שטרענג, 166, כד.
31. אן ערליכער אייזעל, 167, כד.
32. זיך פערראַרימט צוליעב צדקה, 168, כד.
33. פאר אן אמת שלאגט מען, 169, כד.
34. דער זכות פון גוטע מענשען, 170, כד.
35. ברויט און לעבען, 170, כד.
36. די טראגעדיע פון הונגער, 171, כד.
37. מען טאר ניט בעטען אויף נסים, 172, כד.
38. ארים אין געלד, רייך אין גייסט, 173, כד־כה.
39. ר' חנינא'ס ציגען, 176, כה, פירוש הכותב לעין יעקב
40. ניט כדאי איבערצומאכען די וועלט, 176, כה.
41. אנגעשריען אויפ'ן הימעל, 177, כה.
42. א טענה געגען רבונו של עולם, 177, כה.
43. די וואלקענס האבען פערבלאנדזשעט, 178, כה.
44. ניט גרעסער נאר בעסער, 178, כה.
45. שמואל הקטן'ס משלים, 179, כה.
46. ווען דער מאגען איז פול זינגט זיך, 180, יט־כו.
47. א קלאג אויף דורות, 180, כט.
48. זיך איינגעקויפט גן עדן, 180, כט.
49. צוריקגעגעבען גאט די שליסלען, 181, כט.
50. די צוויי פרעהליכסטע ימים טובים, 182, כו־לא.

מועד קטן

1. דוד'ס נאמען ריינגעוואשען, 183, ט.
2. קללות וואס זיינען ברכות, 184, ט.
3. א פרוי איז קיינמאל צו אלט, 185, י.
4. עס לוינט זיך פרום צו זיין, 185, י.
5. די שטראף פון א זינדיגען, 186, יז.
6. א גנב איז א חצוף, 188, יז.
7. א הונד אין חרם, 188, יז.
8. וואס בעשערט דאס בעווערט, 189, יח.

9. א חשד איז נים אומזיסט, 189, יח.
10. נחום אבלים, 190, כא.
11. א שפעטע טרייסט, 190, כא.
12. פערלארען א פרוי, געפונען א פרוי, 191, כג.
13. גרויסקייט קען מען נים אבמעסטען, 191, כח.
14. צופיעל קלאגען טאהר מען נים, 192, כז.
15. ביים גרעניץ פון דער עווינקייט, 192 כח.

חגיגה

1. מיט פליים גרייכט מען אלעס, 195, ג.
2. פערשווייגט נים א גוט ווארט, 195, ג.
3. צווישען דער וועלט און יענער, 196, ד.
4. צדקים שטארבען יונג, 197, ה.
5. פערשעהמט נים דעם ארימאן, 197, ה.
6. דער כבוד פון א תלמיד חכם, 198, ה.
7. א תלמיד אויף איין טאג, 198, ה.
8. יחזקאל און ישעיה, 199, יג.
9. די ערנסטע קללת, 199, יד.
10. די טראגעדיע פון א דענקער, 199, טו; רות רבה, פסוק ליני הלילה; ירושלמי חגיגה, פרק ב׳.
11. אחר׳ס לעצטע יאהרען, 203, טו.
12. אחר׳ס גרויסקייט, 204, טו.
13. דער מילגרוים, 205, טו.

יבמות

1. וואס עס מיינט א איד צו זיין, 206, מז.
2. פון העכסטען גליק אין טיעפסטען אונגליק, סא; מדרש איכה, פסוק על אלה אני בוכיה.
3. ערד ארבייט און מסחר, 208, סג.
4. קליגער פון דעם טאטען, 208, סג.
5. א שלעכטע פרוי האט אויך מעלות, 209, סג.
6. טעאריע און פראקטים, 210, סג.

7. א שאלה ביי איהר מאן, 210, סח.
8. די שעדליכקייט פון גאוה, 211, קח; בראשית רבה, פא.
9. זיך אנגענומען פאר א תלמיד חכם, 212, קח.
10. א מיטעל געגען שטרענגע קאלעקטארען, 213, קכ.
11. נחוניא און זיינע קינדער, 213, קכא.

כתובות

1. הערט ניט קיין לשון הרע, 215, ח.
2. א כלה דארף מען לויבען, 215, טז-יז.
3. די מחשבה הייליגט די מעשים, 216, יז.
4. די צערעמאניע פון קצצה, 216, כח.
5. ליידיג ארומגעהן ברייגנט צו זינד, 217, נט.
6. א פערדיענטער נס, 217, סא.
7. זיך אויסגערעדט אין א בייזער שעה, 218, סב.
8. שוין אן אלטער אונגליק, 219, סב.
9. צוליעב א פרוי'ס טרערען, 219, סב.
10. ענדע גוט, אלעס גוט, 219, סב.
11. ניט דערקענט זיין טאכטער, 220, סב; ויקרא רבה, פרשא כא.
12. ניט דערקענט זיין זוהן, 221, סב.
13. דער פאסטוך וואס איז געווארען גרויס, 222, סב-סג; נדרים, נ.
14. געראטען אין דער מוטער, 225, סג. (זעה תוספתא, אויך מהרש"א.)
15. ניט אויסגעהאלטען די בענקשאפט, 226, סג.
16. חומה די פערפיהרערין, 226, סה; סדר הדורות, ערך אביי הכהן.
17. די טאכטער פון נקדימון בן גוריון, 227, סו-סז.
18. אין צדקה טאהר מען ניט קארגען, 229, סז.
19. גאט שיקט צו פאר'ן ארימאן, 230, סז.
20. מר עוקבא'ס צדקות, 230, סז.

21. דער וועג איז ווייט ווייניג אַנגעגרייט, 231, סז.
22. די שווינדלער קומט א דאַנק, 232, סז-סח.
23. א קאמפף פאר לעבעזאון טויט, 232, עז.
24. תורה און ברויט, 233, קג.
25. דער טויט פון רבי הקדוש, 234,קג-קד.
26. מיט א גוט וואָרט קען מען אויך אונטערקויפען, 236, קה-קו.
27. די ליעבע צו ארץ ישראל, 238, קיא.
28. א לאנד פון מילך און האָניג, 238, קיא ; ירושלמי, פאה, פרק ז.

נדרים

1. דער נזיר, 240, ט.
2. צו וואָס כעס קען ברייננגען, 241, כד.
3. א משל מיט א קליין שטעטעל, 242, לב.
4. בקור חולים, 242, מ.
5. ווען עס קומט דער סוף, 243, מא.
6. א פנים זאָגט גאָרנישט, 243, מט.
7. פון וואָס רבי עקיבא איז רייך געוואָרען, 244, נ ; זעה פירוש הר"ן ; ע"ז, כ.
8. די מזל'דיגע מאַלפע, 247, נ.
9. א מויל פון פעך און שוועבעל, 247, נ.
10. אַמאָליגע קוכערס, 248, נ.
11. בר קפרא דער וויצלינג, 248, נ-נא.
12. זיך בעשיצט מיט דער תורה, 250, סב.
13. צדקיהו און נבוכדנאצר, 250, סה.
14. אָרימקייט פערדאָרבט אידישע שעהנהייט, 251, סו
15. צוליעב שלום בית, 252, סו.
16. ווען מאן און ווייב פערשטעהען זיך ניט, 254, סו.
17. דער נדר פון א בחור, 255, פט.
18. דער אונשולדיגער ליעבהאבער, 255, צא.

נזיר

1. די מחשבה איז דער עיקר, 257, מג.
2. ר' מאיר'ס תלמידים, 257, מט.

ניסן

1. א משל מיט צוויי שעפסען, 259, ז.
2. די ערנסטקייט פון א שבועה, 259, לח.
3. רב נחמן'ס טעכטער, 260, מה.
4. זיך אבגערעכענט מיט די מענשענפרעסער, 262, מז.
5. גרויסע אונגליקען צוליעב קליינע פאסירונגען, 263, נה־נו.
6. גירון'ס אנקומען אין ירושלים, 265, נו.
7. די בעלאגערונג פון ירושלים, 265, נו.
8. די שתדלנות פון ר' יוחנן בן זכאי, 267, נו; ושה אדר"נ פרק ד; איכה רבתי, א.
9. טיטוס און דער מוק, 269, נו.
10. דער חורבן פון טור מלכא, 270, נז.
11. פרימער פון יוסף הצדיק, 271, נז.
12. דער חורבן פון ביתר, 272, נז.
13. פאר די בלוט פון דעם נביא, 273, נז; איכה רבתי, ב.
14. מרים און איהרע זיבען זיהן, 274, נז; איכה רבתי, ב.
15. די פיער הונדערט קדושים, 277, נז.
16. דער קליינער געפאנגענער, 278, נח.
17. די טראגעדיע פון ברודער און שוועסטער, 279, נח; איכה רבתי, א.
18. די שעהנע צפנת, 280, נח.
19. די גערויבטע פרוי, 281, נח.
20. שלמה המלך און דער אשמדאי, 282, סח.
21. שלמה המלך בעקומט דעם שמיר, 285, סח.
22. דעם אשמדאי'ס גבורה, 287, סח.
23. די בענעהמונג פון מענער צו פרויען, 288, צ.

סוטה

1. דער בעל גאוה, 290, ח.
2. די שטראָף פון א זינדיגע, 289, ז.
3. אבשלום און זיינע שעהנע האָר, 291, ט.
4. פרעה צייגט א ביישפּיעל, 292, יא.
5. צוליעב די גוטע אידישע פרויען, 292, יא.
6. ווען דער טאַטע נעהמט די מאַמען, 293, יב.
7. די מצרים'ער שפּיאָנען, 294, יב.
8. פרעה'ס טאָכטער און איהרע דיענסטען, 294, יב.
9. די שבועה פון יוסף הצדיק, 295, יג.
10. ווארום משה'ס קבר איז פערבאָרגען, 295, יד.
11. משה'ס בעגעהר, 296, יד.
12. א פרומער נאַר און א כיטרער רשע, 296, כא.
13. עס זיינען דאָ אויסנאַהמען, 297, כב.
14. אמת פרומע און פאַלשע, 297, כב.
15. כלב אויף קבר אבות, 298, לד.
16. יוסף און פוטיפר'ס ווייב, 298, לו; בראשית רבה, פרשה פז.
17. יוסף בעזיעגט זיינע געגנער, 299, לו.
18. די אידען ביים ים סוף, 301, לו-לז.
19. די עניוות פון רבי אבהו, 301, מ.
20. ווען דער קעניג האָט געוויינט, 303, מא.
21. די ליעבע פון עלטערן צו קינדער, 304, מט.
22. ווי אזוי א ווערטעל ווערט בעשאַפען, 305, מט.
23. ווארום ארץ ישראל האָט געציטערט, 305, מט.

קדושין

1. ווארום דער מאַן זוכט די פרוי, 307, ב.
2. די שטראָף פון א פערשקלאַפטער נשמה, 307, כב.
3. זיך געביטען מיט'ן זוהן, 308, כט.
4. די מצוה פון לערנען תורה, 308, ל.
5. ער האָט ליעב געהאט צו פרעגען, 309, לא.

6. אביישפיעל פון כבוד אב ואם, 309, לא; דברים רבה, א.
7. רעספעקט דארף זיין מיט ליעבע, 311, לא; זעה רש"י; ירושלמי פאה, פרק א.
8. א קאנקורענץ צווישען טאטע-מאמען, 312, לא.
9. געטראגען זיין מוטער אויף די הענד, 313, לא; ירושלמי פאה, פרק א.
10. פערהייליגט זיין מוטער, 313, לא.
11. אהן א טאטען, אהן א מאמען, 314, לא.
12. קיינער דארף זיך גרוים האלטען, 314, לב.
13. א נאכגעגעבענע מוטער, 315, לא.
14. רעספעקט פאר געלעהרטע, 315, לג.
15. רעספעקט פאר יעדען מענשען, 315, לג.
16. מענשען מיט שטארקע גייסטער, 317, לט-מ.
17. לערנען און טהאן, 319, מ.
18. ווי די וועלט האט זיך צוטיילט, 319, מט.
19. די רבנישע ערד, 320, נט.
20. פאר'ן אמת שלאגט מען, 321, סו.
21. ווער עס בעליידיגט אן אנדערן טרעפט זיך, 323, ע.
22. ניט קיין גלייכער שדוך, 325, עא.
23. שטארקער פון פייער, 325, פא.
24. קיינער איז זיכער מיט זיך, 326, פא.
25. זיך גערייצט מיט'ן יצר הרע, 327, פא.
26. אלץ געהט נאך דער כונה, 328, פא.

איינלייטונג

דער צוועק פון דיזער ארבייט איז צו געבען אין אונזער פאָלקס שפּראַך א פאָלשטענדיגע זאמלונג פון אלע ערצעהלונגען, לעגענדען, משלים, פאָעטישע און פילאָזאָפישע פערל פון גאַנץ תלמוד בבלי און ירושלמי.

די אגדות פון "ים התלמוד" שטעלען צוזאמען א גרויסע און רייכע ליטעראַטור, קרעפטיג, זאפטיג און מיט דעם חן פון אייביגע יוגענד. אין קיין אַנדער ליטעראטור, אין קיין שפּראַך, געפינט מען אזא רייכען אוצר פון פאָעזיע, וויץ, הומאָר, סאטירע, שעהנע אַלעגאָריען, גייסטרייכע לעגענדען און וואונדער־שעהנע ערצעהלונגען. אין די אגדות פון תלמוד זעהען מיר ווי אין א קלאָהרען שפּיגעל אונזער אַלטע אידישע קולטור וועלט. דורך די מעשה'לעך ווערען מיר בעקאַנט מיט די גייסטיגע העלדען פון אונזער פאָלק, מיט זייער רייניגעם לע־בען, זייערע פילאָזאָפישע אנשויאונגען, זייער חכמת, וויץ און שאַרפזין.

די רוימער און די פערזיער האָבען אין יענע צייטען פער־פלייצט א וועלט מיט בלוט, זוכענדיג צו פערכאַפּען דעם ערד־קוגעל מיט פויסט און שווערד. די גריכען האָבען געזוכט צו בעהערשען נאַציאָנען דורך זייער עראָטישע קולטור. צו דער זעלבער צייט האָבען א קליין הייפעלע תיימלאָזע, פערטריי־בענע, פערפאָלגטע און אונטערדריקטע מענשען געהאַלטען זייערע אויגען צום הימעל און האָבען ענטוויקעלט אַן אייגע־נע קולטור וועמעס פונדאַמענט איז געווען א ריינער גלויבען מיט א חויכען מאָראַל, מיט די שעהנסטע בעגריפען פון יושר, רחמנות און מענשליכקייט. דיזע הייפעלע מענשען זיינען די תנאים און די אמוראים און זיי זיינען געגאַנגען אויף מסירת

נפש פאר זייער אויפגאבע. טראָץ דעם פערבאָט פון זייערע אונטערדריקער האָבען זיי געגרינדעט לעהר אנשטאַלטען, חדרים און ישיבות צו אונטערריכטען די קינדער פון זייער פאָלק אין די לעהרען פון אונזערע געזעצנעבער, נביאים און דענקער, — יענע לעהרען וואס האָבען אויפגעהאַלטען אונזער פאָלקס אינדיוויזואליטעט און פערהיט די אידישע נאַציאָן פון אונטערגאַנג.

אין תלמוד זיינען דאָ א גרויסע צאָהל מעשה'לעך וואס ציינען אונז דעם העלדענמוטה און די מסירת נפש פון די אידישע לעהרער. אמבעסטען ווערט דאס אילוסטרירט דורך א משל פון רבי עקיבא. פפוס בן יהודה, וועלכער איז נעווען א זעהר אָנגעזעהנע פערזאָן ביי אידען, האָט איינמאָל פיר־געהאַלטען רבי עקיבא'ן דערפאַר וואס ער שטעלט זיך דאס לעבען אין סכנה און לערנט תורה מיט אידישע קינדער. האָט איהם רבי עקיבא נעענטפערט: "דו, פפוס, וואס אלע האַלטען דיך פאר א קלוגען, ביזט דאָך ניט מעהר ווי א נאַר. איך וועל דיר ענטפערען מיט א משל. אמאָל האָט א פוקס נעזעהן פישעלעך ארומשווימען אין טייך און עס האָט זיך איהם שטאַרק פערגלוסט זיי צו עסען. האָט דער פוקס געזאָגט צו די פישעלעך: "קומט ארויף אויף דער יבשה און לאָמיר לע־בען צוזאַמען אזוי פריינדליך ווי אונזערע עלטערן האָבען גע־לעבט". האָבען די פישעלעך איהם געענטפערט: "דו, פוקס, וואס אלע האַלטען דיך פאר דעם קליגסטען פון אלע חיות, ביזט דאָך ניט מעהר ווי א נאַר. מה דאָך, דאָ, אין וואסער, וואו מיר לעבען, זיינען מיר אימער אין סכנה. היינט ווי איז שוין אויף דער יבשה, דאָרט וועלען מיר דאָך האָבען א זיכע־רען טויט". אָט אזוי איז מיט אונז אידען. מה דאָך ווען מיר לערנען די תורה, וואס איז אונזער אויפהאַלט אין לעבען, זיינען מיר אין געפאַהר פון אונזערע שונאים, היינט ווי איז שוין אז מיר וועלען אויפהערען צו לערנען תורת, דאַן זיינען מיר דאָך געוויס אין סכנה".

נאָך מעהר איז צו בעוואונדערען דעם העלדענמוטה און די זעלבסט אָפּפערונג פון די חכמי התלמוד ווען מען נעהמט אין אנבעטראַכט אז קיינער פון זיי האָט זיך ערלויבט צו ציהען א פערזענליכען נוצען פון לערנען. די תנאים און די אמוראים, די לעהרער פון די חדרים און ישיבות, האָבען זייער ארבייט געטהאָן אומזיסט און זייער חיונה האָבען זיי

געמוזט ציהען פון ארבייט אדער געשעפט. עס איז געווען פערבאָטען צו מאַכען די תורה פאר א "קרדום לחפור", פאר א לעבענסמיטעל. די תנאים האָבען אַוועקגעשטעלט א רעגעל: "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות", האָב ליעב די ארבייט און האס די גרויסקייט. דאס איז געווען א רעגעל פאר די לעהרער. פאר די תלמידים איז געווען אַן אַנדערער רעגעל: "ברויט מיט זאלץ זאָלסטו עסען, און וואסער מיט א מאָאס זאָלסטו טרינקען, און שלאָפען זאָלסטו אויף דער ערד, און א לעבען פון צער זאָלסטו לעבען".

אונטער אַזעלכע אומשטענדען האָבען אונזערע גרויסע לעהרער געלערנט און פערשפרייט אידישע וויסענשאַפט.

א גרויסע צאָהל פון די חכמי התלמוד איז בעשטאַנען פון בעלי מלאכה און טאָג ארבייטער. פון תלמוד ווייסען מיר אַז הלל, איידער ער איז געוואָרען נשיא, איז געווען א טאָג־ארבייטער און א גאַנץ קליינער פערדיענער. ר' יוסי ציידנא האָט, ווי זיין נאמען ציינט, זיך בעשעפטיגט מיט מאַכען נעצען פאר פיש. יהודה חייטא האָט א חוץ שניידעריי זיך אויך אָבגעגעבען מיט איבערשרייבען ספרים און ער האָט געהאַט א זעהר שעהנע האַנדשריפט, וועלכע רבי הקדוש האָט שטאַרק געלויבט. עס איז א סברה אַז ר' יהושע הגרסי, דער תלמיד און דער טרייער משרת פון רבי עקיבא, האָט ניט געהייסען "גרסי" ווייל ער איז געקומען פון א שטאָדט מיט אַזא נאמען, נאָר "גרסי" מיינט אַז ער האָט זיך בעשעפטיגט מיט שטויסען גאָגעלעך. ר' יוחנן הסנדלר, וועלכער איז געווען א תלמיד פון רבי עקיבא און א חבר פון רבי מאיר, איז געווען א סאַנדאַלען מאַכער. יצחק נפחא, דער פאטער פון רבי יוחנן, איז געווען א שמיעד. דער גרויס געלעהרטער רבי יהושע, צוליעב וועמען רבן גמליאל איז ארונטערגעזעצט געוואָרען פון זיין הויכען אַמט אַלס ראש ישיבה פון יבנה, איז געווען אַן אָרימער נאָדעל מאַכער. שמעון בן שטח, א שוואָגער פון ינאי המלך, האָט געריינינגט פלאַקס. אבא תושעיא פון טרייא, וועלכער האָט איינמאָל אומגעקעהרט צו א קעניגין א גרויסען אוצר וואס זי האָט פערלאָרען ביים טייך, איז געווען א וועשער און האָט געוואַשען פרעמדע וועש פאר זיין שטיקעל ברויט. איידער ריש לקיש איז געוואָרען א שוואָגער פון רבי יוחנן איז ער געווען א גלאַדיאַטאָר אין א צירק, נאכדעם א וועכטער אין א גארטען. רב כהנא

האָט פערקויפט נעפּלאָכטענע קערב צו פרויען אין מאַרק. דער פרומער אבא חלקיא צו וועמען די אידישע פיהרער פון זיין צייט פלעגען שיקען שלוחים אז ער זאָל בעטען אויף רעגען, ווען עס איז געווען אַ גרויסע טריקענים אין לאַנד, האָט גע־אַרבייט אַלס טאָג אַרבייטער אויף אַ פאַרם. רב חנינא און רב אושעיא זיינען ביידע געווען שוסטער אין ארץ ישראל. זייער וואַרשטאַט האָט זיך געפונען אין מאַרק און זייערע קונדען זיינען געווען אויסגעלאַסענע פרויען. דער תלמוד דערצעהלט אַז ווען די פרויען פלעגען קומען צו לאָזען נעה־מען אַ מאָאס פון זייערע פיס, פלעגען די צוויי געלעהרטע שוסטער זיך היטען ניט אויפצוהויבען זייערע קעפּ, אום זיי זאָלען ניט אָנקוקען די פרויען אין פנים.

אנדערע פון די חכמי התלמוד זיינען געווען פאַרמערס, און יעדער פון זיי האָט זיין פעלד אליין געאַקערט, געזייהט און געשניטען. ווידער אַנדערע זיינען געווען סוחרים, און זעהר ווייניג פון זיי האָבען זיך ערהויבען צו אַ ביסעל עשירות. זיי האָבען געלעבט אין אָרימקייט, אין דחקות, אבער זיי האָבען זיך קיינמאָל בעקלאַגט. ר׳ יהודה בר עילעאי איז געווען אַזוי אָרים דאס ער האָט אויף זיך קיין בגד גע־האָט. איינמאָל האָט זיין פרוי בעקומען וואָל און האָט פון דעם געמאַכט אַ מין מאַנטעל. אַז זי פלעגט דאַרפען געהן אין מאַרק פלעגט זי עס אָנטהאָן, און אַז ער פלעגט דאַרפען געהן אין בית המדרש פלעגט ער עס אָנטהאָן, און דאָך פלעגט ער לויבען גאָט׳ס נאָמען יעדען מאָל ווען ער פלעגט אָנטהאָן דעם שותפות׳דיגען בגד. (נדרים, מ״ט). פיעל גרעסער און טראַגישער איז געווען די אָרימקייט פון רבי חנינא בן דוסא, וועלכער האָט אַ גאַנצע וואָך געלעבט מיט אַ מאָאס באָקסער, און דאָך האָט זיין פרוי געזוכט מיט אַלע מעגליכקייטען צו בעהאַלטען איהר דלות פון איהרע שכנות. ביי די חכמי התלמוד איז דיזע וועלט געווען פערעכענט בלויז אַלס קאָרי־טאָר צום גרויסען פּאַלאַסט, צו יענע וועלט. און דער גאַנצער צוועק פון לעבען איז ביי זיי געווען זיך צוגרייטען אין קאָ־רידאָר, כדי מען זאָל זיין פּאַסענד אריינצוקומען אין פּאַ־לאַסט. תתקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לתרקלין!

בלויז אַ קליינע צאָהל פון זיי זיינען געווען רייך און האָ־בען ערוואָרבען גרויסע פערמעגענס, אַזוי ווי רבי הקדוש, רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא אין ארץ ישראל, און רבי

אבא, אָדער "רב" אין בבל. אבער דיזע און אויך אַנדערע עשירים פון זייער גלייכען האָבען דורך זייערע מיטלען גע־שפייזט טויזענדע אָרימע תלמידים אין זייערע ישיבות און אויך געגעבען א סך צדקה צו אַנדערע אָרימע און אונגליק־ליכע. זייער בעגריעף פון צדקה איז געווען א זעהר הויכער. זייער רעגעל איז געווען: "גיב גאָט פון דאס זייניגע ווייל דו און דאס וואס דו פערמעגסט זיינען אַלץ זיינס". אויב דער אָרימאַן איז אמאָל געווען רייך דאַרף מען איהם געבען אַלע לוקסוסען צו וועלכע ער איז געווען געוואוינט. און הלל האָט דעם רעגעל אזוי אוועקגעשטעלט: "און אפילו א פערד צו רייטען און א קנעכט וואס זאָל לויפען פאָראויס דאַרף מען איהם געבען אויב ער איז געווען אזוי געוואוינט". עס ווערט זאָגאר דערצעהלט, אז איינמאָל האָט הלל געהאַט צו בעזאָר־גען אזא "יורד", און ווייל הלל האָט ניט געקענט קריגען א קנעכט וואס זאָל דעם יורד לויפען פאָראויס בעת ער רייט אויפ'ן פערד, האָט הלל פערבייגט זיין אייגענעם כבוד און איז אליין געלאָפען פאָראויס דעם פערד, אויף וועלכען דער יורד האָט געריטען.

פון די ערצעהלונגען אין תלמוד זעהט מען ווי שטרענג עס איז ביי די אידישע געלעהרטע פון יענער צייט געווען די פערזענליכע ריינקייט. א כלל איז געווען, אז "א תלמיד חכם ביי וועמען עס געפינט זיך א פלעק אויף זיין בגד פער־דיענט דעם טויט". (שבת, קיד). באָדען זיך איז ביי זיי געווען א טעגליכע געוואוינהייט. "איך וועל טראָגען דיינע קליידער אין באָד", איז געווען אן אויסדרוק וואס האָט ארויסגעצייגט גרויס רעספעקט. צו האַלטען דעם קערפער ריין איז פער־רעכענט געווען אַלס דער בעסטער מיטעל צו פערמיידען קראַנקהייטען. רבי חנינא וועלכער איז געווען א דאָקטאָר, איז צו 80 יאָהר געווען געזונד און שטארק און האָט געקענט אָנ־טהאָן א שוך שטעהענדיג אויף איין פוס. ער האָט ערקלעהרט אז ער האָט זיין שעהנעם עלטער צו פערדאנקען זיין מוטער וועלכע האָט איהם געהאַלטען זעהר ריין אין זיין קינדהייט. פון שמואל, וועלכער איז אויך געווען א דאָקטאָר, ווערט אין תלמוד איבערגעגעבען א כלל: "פאַר די אויגען איז קאַלטע וואסער בעסער ווי אַלע זאַלבען אין דער וועלט".

נאָך העכער ווי די קערפערליכע ריינקייט איז געשטאַנען די גייסטיגע ריינקייט. ר' יוחנן האָט געזאָגט אז א תלמיד

חכם וואס איז נים ריין ווי א מלאך טאר מען פון איהם נים לערנען תורה". (מועד קטן, י"ז). זינדיגע מחשבות זיינען גע־ וועז פערעכענט אלס זינדיגע מעשים. דער אנפאנג פון זינד איז אין דער מחשבה. אין כתובות (דף יז) ווערט דערצעהלט אז רב אחא פלעגט אויף א חתונה ארויפזעצען די כלה אויף זיינע שולטערען און מיט איהר טאנצען. האבען זיינע תלמידים איהם געפרעגט: "רבי, מיר מעגען אויך אזוי טהאן?" האט רב אחא זיי געענטפערט אז עס ווענדעט זיך נאך דער מחשבה: אויב זיי ווייסען אז זייערע מחשבות זיינען דערביי ריין, מעגען זיי.

רבן גמליאל האט אין זיין ישיבה אין יבנה נים ערלויבט אריינצוקומען א תלמיד וואס "אין תכו כברו", וואס זיין אויפפיהרונג שטימט נים מיט זיינע פרינציפען.

דער נאמען "תלמיד חכם" האט געהאט זעהר א ברייטע בעדייטונג. עס האט בעדייטעט א חוץ גרוים געלעהרזאמקייט אין אלע אידישע ענינים אויך א גוטע בעקאנטשאפט מיט פרעמדע שפראכען, אסטראנאמיע, מעדיצין, געאמעטריע, באטאניק, אגריקולטור און אנדערע וויסענשאפטען. און דער־צו זיינען די תלמידי חכמים געוועז וועלט מענשען, מיט א טויבען גראד ראפינירונג און טאקט, און זיי האבען שטארק מקפיד געוועז אויף דער עטיקעטע, די העפליכע בענעהמונג צווישען מענש און מענש. אין תלמוד געפינען זיך צוויי בע־זונדערע מסכתות וועלכע בעשרייבען די עטיקעטע אדער "דרך ארץ" פון יענער צייט.

פיעלע פון די חכמי התלמוד האבען געהאט בעקאנט־שאפט מיט די נים אידישע פילאזאפען פון זייער צייט. אין דרך ארץ רבה, פרק חמישי, ווערט דערצעהלט ווי רבן גמליאל, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא זיינען איינמאל אנגעקומען אין א פרעמדער שטאדט און זיי זיינען דארט געגאנגען בעזוכען איינעם א געלעהרטען, וועמען זיי האבען גערופען "פילוסופוס אונזער חבר". וועגען די פריינדשאפט פון רבי חקדוש מיט איינעם פון די רוימישע געבילדעטע קיסרים (וואהרשיינליך איז דאס געוועז מארקוס אוירעליס אנטאנינוס) דערצעהלט דער תלמוד אינטערע־סאנטע און שעהנע געשיכטען. וועגען רבי אבהו, וועלכער איז געוועז שטארק בעליעבט אין קייזערליכען הויף, ווערט דערצעהלט אין סנהדרין אז ווען ער פלעגט קומען בעזוכען

דעם קיסר פלעגען די הויפדאמען ארויסקומען מקבל פנים זיין דעם אידישען פארשטעהער מיט א לויב געזאנג.

"גרויס איז ארבייט, ווייל זי מאכט עהרע דעם ארבייטער", האט דער תלמוד געזאגט. די רעכטע פון דעם ארבייטער זיינען געשטאנען זעהר הויך ביי די חכמי התלמוד. אין בבא מציעא (דף מט) לעזען מיר אזא געשיכטע: ר' יוחנן בן מתיא האט געשיקט זיין זוהן אז ער זאל געהן דינגען ארבייטער פאר זיין גארטען. דער זוהן האט די ארבייטער געדונגען און זיי בעשטימט א חוץ זייער טאג־לוין אויך עסען. "מיין זוהן", האט ר' יוחנן געזאגט, "דו האסט אבגערעדט זיי צו געבען עסען, אבער דו האסט נים אויסגערעדט וואס זיי צו געבען עסען, און יעצט אז דו ווסט פאר זיי מאכען אפילו אזעלכע גרויסע מאהלצייטען ווי אין שלמה המלך'ס צייטען, וועסטו פאר זיי נים יוצא זיין, ווייל זיי זיינען אידישע ארבייטער און קומען ארויס פון אברהם יצחק ויעקב. איידער זיי פאנגען אן די ארבייט געה און זאג זיי אז מעהר ווי ברויט מיט לינזען קענען זיי ביי אונז נים פאדערען".

און דאס איז בלויז איינער פון די הונדערטע ביישפיעלע וואס מען געפינט אין תלמוד וועגען די הומאניטארע בעציהונגען פון די חכמי התלמוד צום ארבייטער, און אפילו צום קנעכט. נים אומזיסט האבען די אידישע געלעהרטע בעשאפען דעם ווערטעל אז "ווער עס קויפט זיך א קנעכט דער קויפט זיך א הארר".

אט דאס זיינען געווען די אידישע לעהרער. דאס זיינען געווען זייער גלויבען און זייערע פרינציפען אין לעבען.

די דריי בענדער וואס ווערען דא יעצט פארגעליינט פאר די לעזער ענטהאלטען די אגדות, ערצעהלונגען, משלים און אלעגאריען פון גאנץ תלמוד בבלי, איינגערעכענט די מסכתות קטנות, אבות דר' נתן, פרקי אבות, דרך ארץ, און אנדערע מסכתות וועלכע זיינען אין "עין יעקב" נימא. דער לעצטער פון די דריי בענדער ענטהאלט די אגדות פון תלמוד ירושלמי, פון וועלכע דער "עין יעקב" האט בלויז א קליינע צאהל. א גרויסע צאהל פון די אגדות זיינען אומבעקאנט אפילו צו לומדים, ווייל זיי זיינען גענומען פון אזעלכע מסכתות וואס ווערען זעהר ווייניג געלערנט. און וואס אנבעלאנגט צום

תלמוד ירושלמי איז ער ווי א בעהאלטענער אוצר פאר'ן אידישען פאלק. ווי פיעל, אפילו פון די גרויסע לומדים, לערנען היינט תלמוד ירושלמי?

מיט איין ווארט: אלעס וואס איז דא אין "עין יעקב", אויסער די דרשות, איז ארייננגעגעבען אין דיזער זאמלונג און אויך א גרויסע צאהל ערצעהלונגען, אגדות און משלים וואס זיינען אין "עין יעקב" ניטא. יעדע מסכת איז איבערזעצט געווארען בעזונדער און איז ארייננגעגעבען געווארען אין א בעזונדער אבטהיילונג. בלויז מסכת שקלים איז אויסגעלאזען געווארען, ווייל די אלע זאכען וואס מען קען איבערזעצען פון שקלים געפינען זיך אויך אין אנדערע מסכתות וועלכע זיינען דא אריין. די מסכתות קומען איינע נאך די אנדערע, אין דער זעלבער ארדנונג ווי אין עין יעקב.

דאס איז די גרעסטע און פאלקאמענסטע זאמלונג אגדות פון אלע וואס זיינען געמאכט געווארען אויף דיזען געביט. די פריהערדיגע זאמלער האבען אויסגעקליבען נור דאס וואס האט אפעלירט צו זייער געשמאק. זיי האבען אויסגעלאזען הונדערטע און הונדערטע שעהנע משלים און מעשה'לעך, איבערהויפט אזעלכע קורץ געפאסטע וועלכע פאנגען זיך אן מיט "משל לאדם", "מטרוניתא אחת", "שאלה מטרוניתא", "משל למה הדבר דומה", "מתלא", "דלמא" און דאס גלייכען. אין דיזער זאמלונג איז קיין זאך ניט אויסענגעלאזען געווארען. אלעס וואס ווערט ניט פערלארען אין איבערזעצונג איז אריין אין דיזען אוצר.

אין דער איבערזעצונג האב איך זיך געהאלטען שטרענג ביים אריגינאל און ביי די מפרשים. איך האב זיך געהיט פון פארבען, פון פוצען און פון צוגעבען מיינע אייגענע, און פון איבערדיכטען. איך האב געזוכט ווי נאר מעגליך זיך צו האלטען ביים סטיל פון דעם אריגינאל. מיין הויפט צוועק איז צו פרעזענטירען דעם תלמוד און זיין אייגענארטיגען סגנון, אדער סטיל. איך האב יעדען מאמר גוט נאכגעפארשט לויט די מפרשים. על פי רוב האב איך זיך געהאלטען ביים פירוש רש"י, אבער גאנץ אפט, אויב איך האב געפונען אז אן אנדער פירוש, ווי תוספות, אדער מהרש"א ערקלערט דעם ענין דייטליכער, האב איך זיך פערלאזען אויף די לעצטע.

איך האב זיך געהיט ניט צולייגען פון מיין אייגענע אויף א האאר, בלויז דארט וואו עס פאדערט זיך אן ערקלעהרונג,

האָב איך דאס געגעבן. יעדער זאַץ איז איבערזעצט מיט דעם פירוש צוזאַמען. עס הייסט, איך האָב דעם פירוש אריינ־געגעבן אין דער איבערזעצונג, צוזאַמענגעשמאָלצען אזוי ווי איין זאַך.

מיין שווערסטע ארבייט האָב איך געהאַט מיט די פער־שידענע וואריאַטען, אָדער חלופי גרסאות. עס זיינען דאָ מעשה׳לעך וואס אין איין אָרט פון תלמוד ווערען זיי דער־צעהלט בקצור און אין אַן אַנדער אָרט באריכות, און אַמאָל געפינט מען דיזעלבע מעשה אין מדרש גאַנץ אַנדערש ווי אין תלמוד. למשל, איך האָב געפונען איין מעשה אין ירושלמי וואס אין פסיקתא רבתי ווערט די זעלבע מעשה דערצעהלט מיט אַ סך מעהר איינצעלהייטען און פיעל פערשידען ווי אין ירושלמי. ביים איבערגעבען די מעשה׳לעך אין דיזער זאַמלונג האָב איך זיך געהאַלטען ביי דעם נוסח וואס האָט מיר גע־שיינט צו זיין דייטליכער און מיט מעהר איינצעלהייטען. אזוי האָב איך אויך געטהאָן ביים איבערזעצען די מעשה׳לעך וועגען די אנשי סדום, אין מסכת סנהדרין. איך האָב אין דיזע מעשה׳לעך אריינגעפלאָכטען אַלעס וואס געפינט זיך וועגען דעם אין ספר הישר.

אין דעם "אינהאַלט פערצייכניס" האָב איך ביי יעדען מאמר אָנגעגעבען די קוועלען פון אַלע וואריאַטען וואס איך האָב געברויכט אין דער איבערזעצונג.

מעשה׳לעך און אַנעקדאָטען וואס זיינען אין תלמוד בלויז דערמאַנט אַלס זאַכען וואס זיינען געווען גוט בעוואוסט אין זייער צייט און דער תלמוד האָט ניט געפונען פאַר נויי־טיג זיי איבערצודערצעהלען, אזוי ווי די מעשה פון "חולדה ובור" (קאַץ און ברונען) אָדער "נתן דצוציתא", זיינען דאָ איבערגעגעבען געוואָרען מיט אַלע איינצעלהייטען, ווי זיי געפינען זיך אין שפּעטערע ספרים.

אייניגע פון מיינע פריינד, מיט וועמען איך האָב זיך בעראַטהען וועגען דיזער ארבייט, האָבען אויסגעשפּראָכען זייער מיינונג אַז עס דאַרפען אויסגעלאָזען ווערען די יעניגע אגדות וועלכע דערצעהלען אוננאַטירליכע פּאַסירונגען, אויך אַזעלכע וואס האַנדלען זיך וועגען חלומות, שדים און רוחות. דער טעם וואס מיינע פריינד האָבען געגעבען פאַר זייער מיינונג איז, אַז עס וועלען זיך געפינען מענשען וואס נים

האַבענדיג קיין גלויבען אין דעם וועלען זיי מאַכען חוזק פון אַזעלכע מעשה'לעך.

איך האָב אבער די עצה צוריקגעוויזען. עס וואָלט געווען א פערברעכען דיזע מעשה'לעך, וועלכע זיינען אמת שעהנע ליטעראַטור, אויסצולאַזען. דיזע אגדות זיינען ניט געמיינט אז מען זאָל אין זיי גלויבען בוכשטעבליך אלעס וואס ווערט אין זיי דערצעהלט. דער תלמוד אליין זאָגט אז "דברו חכמים לשון הבאי", עס הייסט די געלעהרטע האָבען גערעדט אין א שפראַך וואס איבערטרייבט, וואס מאַכט די זאַך גרעסער, וואונדערליכער און שטוינענדער ווי עס איז אין דער ווירקליכקייט. א טהייל פון די זאַכען האָבען די דערצעהלער געזעהן אין חלום, אָדער אין זייער פאַנטאַזיע, און א טהייל זיינען געשריבען אלס משל, כדי צו מאַכען א טיעפערען איינדרוק און ארויסברייגנען א שטאַרקערע ווירקונג. "לשון הבאי", צו שרייבען מיט גוזמאות און פאַנטאַזיעס איז דאַן געווען דער הערשענדער ליטעראַרישער סטיל. א לענגערע און מעהר אויספיהרליכע ערקלעהרונג וועגען דיזע אגדות, לויט דעם בעריהמטען מאמר פון ר' אברהם בן הרמב"ם, וועלען די לעזער געפינען צו דער ענדע פון דריטען טהייל.

מיט דער האָפנונג אז דיזע ארבייט וועט צופרידען שטעלען די וואס ליעבען און אכטען אונזער אלטע אידישע ליטעראַטור נעהם איך זיך יעצט פאַרצובערייטען צום דרוק די ווייטערע בענדער פון דיזען גרויסען אוצר, וועלכע ענטהאַלטען די אגדות פון אלע גרויסע און קליינע מדרשים, זוהר און ילקוטים.

ישראל יוסף זעווין
(תשר"ק.)

נ"יאָרק, אדר, תרפ"ב.

מסכת ברכות

1

ער בענקט דארט אין הימעל.

דערצעהלט ר' יוסי אזא געשיכטע: איינמאל בין איך גע־גאנגען אין וועג, בין איך אריין אין איינע פון די חורבות פון ירושלים דאווענען. איז געקומען אליהו און האט מיך אפ־געווארט ביים טהיר. ווען איך האב געענדיגט דאווענען, האט ער צו מיר געזאגט: "פריעדען צו דיר!" האב איך איהם געענטפערט: "פריעדען צו דיר, מיין הער און לעהרער!" האט ער מיך געפרעגט: "זוהן מיינער, ווארום ביזטו אריין אין דיזער חורבה?" האב איך איהם געענטפערט: "איך בין אריין דאווענען." האט ער מיך געפרעגט: "ווארום האסטו ניט געדאווענט אין וועג?" האב איך איהם געענטפערט: "אין וועג פאהרען דורך אזוי פיעל פרעמדע מענשען, האב איך מורא געהאט זיי וועלען מיר שטערען." האט ער געזאגט: "דו האסט געקענט זאגען א קורצע געבעט און דאס וואלט געווען גענוג."

אט אין די פאאר מינוטען האב איך פון איהם געלערנט דריי זאכען. איך האב געלערנט אז א מענש דארף ניט אריינ־געהן אין א חורבה. איך האב אויך געלערנט אז דער וואס איז אויף דער רייזע קען דאווענען אונטערוועגענס, און איך האב געלערנט אז דער וואס דאווענט אין וועג, קען אויסקומען מיט אקורצע געבעט.

און ווייטער האט מיך אליהו געפרעגט: "זוהן מיינער, וואס פאר א קול האסטו געהערט אין דיזער חורבה?" האב

איך האָב איהם געענטפערט: "איך האָב געהערט אַ בת קול וואָס ברומט ווי אַ טויב און זאָגט: "ווערה צו די קינדער וואָס צוליעב זייערע זינד האָב איך חרוב געמאַכט מיין הויז, און פערברענט מיין פּאַלאַסט, און פערטריבען מיינע קינדער צווישען פרעמדע פעלקער".

האָט אליהו מיר געזאָגט: "זוהן מיינער! איך שווער ביי דיין לעבען, אַז דאָס איז ניט גראָדע דאָס איינציגע מאָל וואָס דער בת קול זאָגט אַזוי, נאָר דריי מאָל יעדען טאָג הערט מען דעם זעלבען וועה געשריי. און ניט דאָס אַליין, נאָר יעדען מאָל וואָס אידען קומען זיך צוזאַמען אין זייערע שולען און בתי מדרשים, און זיי זאָגען "אָמן", און בענטשען דעם אויבערשטענס נאָמען, שאָקעלט גאָט ברוך הוא זיין קאָפּ און זאָגט: "וואויל איז דעם קעניג וואָס מען לויבט איהם אַזוי אין זיין היים, אָבער וואָס האָט פון דעם דער טאַטע וואָס האָט פערטריבען זיינע קינדער פון זייער לאַנד, און וועה איז צו די קינדער וואָס זיינען פערטריבען געוואָרען פון זייער פּאַטער'ס טיש!"

2

דוד'ס פידעל

אַ פידעל איז געהאַנגען איבער דוד המלך'ס בעט, און ווען עס פלעגט אָנקומען די צייט פון האַלבע נאַכט און דער צפון ווינד פלעגט אין דעם אַריינבלאָזען, פלעגט די פידעל אָנהויבען צו שפּיעלען פון זיך אַליין, און דוד פלעגט אויפשטעהן פון בעט, און זיך זעצען לערנען תורה, און אַזוי אָבּלערנען ביז דער מאָרגענשטערן פלעגט אויפגעהן.

און ווען דער מאָרגענשטערן איז אויפגעגאַנגען זיינען אַריינגעקומען די חכמי ישראל, די פאָרשטעהער פון פאָלק, און געזאָגט: "אונזער האַר קעניג! דיין פאָלק ישראל דאַרף פרנסה". האָט זיי דוד המלך געענטפערט: "זאָלען זיי געהן און זיך מפרנס זיין איינער פון דעם אַנדערען". האָבען די אידישע חכמים גע'טענה'ט: "אַ קליין הייפעלע קען ניט זאַט מאַכען אַ לייב און אַ גרוב קען מען ניט פול מאַכען מיט זיין אייגענעם ערד". האָט דוד זיי געזאָגט: "געהט און האַלט מלחמה מיט פרעמדע". גלייך נאָכדעם האָט מען זיך בעראַטען מיט אחיתופל און מיט די סנהדרין, און

איך געפרעגט ביי די אורים ותומים, אויב מען קען די מלחמה געווינען.

3

וועלט שמערץ

ר׳ אלעזר איז איינמאָל קראַנק געוואָרען, איז אריינגעקומען רבי יוחנן איהם געוואָהר ווערען. און ווען ער איז אריינגעקומען האָט ער בעמערקט אַז דער קראַנקער ליעגט אין דער פינסטער. רבי יוחנן, וועלכער איז געווען זעהר שעהן און האָט געלויכטען ווי די זון, האָט אָבגעדעקט זיין אָרעם און עס איז ליכטיג געוואָרען. האָט ער געזעהן אַז ר׳ אלעזר וויינט. האָט ער איהם געפרעגט: ״זאָג מיר, וואָס וויינסטו? וויינסטו צוליעב דעם וואס דו האָסט ניט געלערנט תורה פיעל דו האָסט געוואָלט, ווייסטו דאָך אַז ביי גאָט איז אלץ די זעלבע, סאַי איינער לערנט פיעל, סאַי ווייניג, אַבי ער האָט גוט געמיינט. און אויב דו וויינסט וואָס דיר פעהלט פרנסה, ווייסטו דאָך אויך, אַז זעלטענס אַ מענש קען זיין אי רייך אי געלערנט. און אויב דו וויינסט אויף די צרות וואָס דו האָסט פון דיינע קינדער, טאַ זעה, ווי איך טראָג מיט זיך אַלס אָנדענקען אַ ביין פון מיין צעהנטען זוהן וואָס איך האָב שוין בעגראָבען״.

״ניין״, האָט ר׳ אלעזר געענטפערט, ״ניט דערפאַר וויין איך, איך וויין וואָס אַזאַ שעהנע בעשאַפונג ווי דו ביזט דאַרף אַמאָל שטאַרבען און פוילען אין דער ערד!״

״אויף דעם איז דאָ טאַקע צו וויינען״, האָט רבי יוחנן געענטפערט.

און ביידע האָבען זיך צואווויינט.

און ווען זיי האָבען זיך אויסגעוויינט, האָט רבי יוחנן גענומען ריידען פון דעם אַז אַ מענש דאַרף אָננעהמען זיינע צרות פאַר ליעב, דען דער צדיק געהט ניט פערלאָרען. זיין גוטער לויהן קומט שפּעטער. ״זאָג מיר״, האָט רבי יוחנן צולעצט געפרעגט, ״זייגען דיר ליעב דיינע יסורים?״

״ניין!״ האָט ר׳ אלעזר מיט אַ זיפץ אויסגערופען. ״איך בין מוחל די יסורים און בין מוחל זייערע גליקען!...״

״גיב מיר דיין האַנד״, האָט ר׳ יוחנן געזאָגט.

האָט איהם ר׳ אלעזר געגעבען זיין האַנד, און ר׳ יוחנן האָט איהם פון בעט אויפגעשטעלט.

4

מיט א גנב דאַרף מען אויך זיין עהרליך

רב הונא האָט געהאַט פיער הונדערט פעסער וויין. איז דער וויין זויער געוואָרען. עס איז געוואָרען פּשוט'ע עסיג. דער שאָדען איז געוועזען זעהר גרויס. זיינען צו איהם געקומען די חכמים זיך דורכשמועסען. האָבען זיי איהם געזאָגט: „זאָל דער האר זיך בעדענקען פיעלייכט האָט ער בעגאַנגען אַן אונרעכט". האָט זיך ר׳ הונא געפונען בעלייידיגט און ער האָט געפרעגט: „שווין־זשע זייט איהר מיך אין עפּעס חושד?" האָבען זיי איהם צוריק געפרעגט: „שווין־זשע קען מען חושד זיין דעם אויבערשטען, אַז ער שטראָפט אימיצען אָהן אַ פאַרוואָס?"

רב הונא האָט זיך אַ ווייַלע פערטראַכט און נאָכדעם האָט ער געזאָגט: „אויב אימיצער ווייס וועגען מיר עפּעס אַ זאַך, זאָל ער זאָגען". האָבען די געלעהרטע איהם געזאָגט: „מיר האָבען געהערט אַז איהר האָט אייער גערטנער ניט אָבגעגעבען דעם חלק וואָס איהם קומט פאַר זיין אַרבייט". האָט ר׳ הונא געענטפערט: „ער לאָזט דען מיר איבער אַ סך? ער גנב'עט דאָך אַלעס אַוועק!" האָבען די געלעהרטע איהם געענטפערט: „מענשען זאָגען אַ ווערטעל, אַז דער וואָס גנב'עט ביי אַ גנב געניסט עפּעס אויך פון דער גנבה".

„איך נעהם אויף זיך אַז איך וועל איהם זיינס אָפּגעבען", האָט רב הונא געענטפערט.

אייניגע זאָגען, אַז דער עסיג איז צוריק וויין געוואָרען, און אַנדערע זאָגען אַז עסיג איז געוואָרען אַזוי טייער דאָס ער איז פערקויפט געוואָרען אויף דעם זעלבען מקח ווי וויין.

5

ר׳ ישמעאל'ס געבעט

רבי ישמעאל בן אלישע, וועלכער איז געוועזען אַ כהן גדול, דערצעהלט:

איינמאָל, ווען איך האָב גאָט געדיענט, פאַר איהם קטרת געראויכערט אין דעם הייליגסטען אָרט פון זיין הייליגען טעמפעל, האָב איך דערזעהן איהם אליין, דעם הערשער פון אלע וועלטען זיצען אויף זיין גרויסען הימלישען שטוהל, און ער האָט צו מיר געזאָגט: „ישמעאל מיין זוהן, בענש מיך:" „האָב איך אזוי געזאָגט: „רבונו של עולם! זאָל עס זיין דיין גוטער ווילען, אז דיין רחמנות זאָל בעהערשען דיין כעס, און דיין בארמהערציגקייט זאָל אריבערוועגען דיין שטרייגנקייט, און דו זאָלסט זיך פיהרען מיט דיינע קינדער מיט מיטלייד, און דו זאָלסט אריינגעהן אין זייער לאַגע, און זיי מוחל זיין די שטראָף וואָס זיי קומט. „און ער, כביכול, האָט א שאָקעל געטאָן מיט זיין קאָפ, אזוי ווי ער וואָלט געזאָגט „אמן".

6

די ברכה פון אייגענע הענד

רבי חייא בר אמי האָט געזאָגט אין נאָמען פון עולא:

דער וואָס געניסט פון זיין אייגענע פראַצע איז גרעסער פון א ירא שמים. ווייל אויף א ירא שמים זאָגט דער פסוק (תהלים, קיב): „וואויל איז דעם מענשען וואָס האָט מורא פאַר גאָט". אָבער אויף דעם וואָס לעבט פון זיין אייגענער מיה זאָגט דער פסוק (דארט, קכח): „ווען דו וועסט עסען די אַרבייט פון דיינע הענד וועט דיר זיין אי וואויל, אי גוט". דאָס מיינט וואויל אויף דער וועלט און גוט אויף יענער וועלט.

7

א חכם האָט אירגעץ

זעהר קלוגע רעגעלען אין לעבען האָט דער גרויסער רבא איבערגעגעבען צו זיינע קינדער, און איינע פון די רעגעלען איז: „איהר זאָלט זיך קיין מאָל אוועקזעצען אויף דער בעט פון אַן ארמית".

האָבען די שפעטערע אידישע געלעהרטע געזוכט צו דערגעהן, וואָס האָט רבא געמיינט מיט דעם וואָס ער האָט פער־

זאָגט זייגע קינדער אַז זיי זאָלען זיך ניט זעצען אויף דער בעט פון אַן ארמית?

האָבען איינינע געזאָגט אַז געמיינט האָט ער, אַז זיי זאָלען זיך ניט לייגען שלאָפען אָהן קריאת שמע.

אַנדערע האָבען געזאָגט אַז ער האָט געמיינט, זיי זאָלען ניט חתונה האָבען מיט אַ גר'טע.

זיינען געקומען נאָך אַנדערע און האָבען געזאָגט אַז דאָס מיינט טאַקע אַ בעט פון אַן ארמית, און געזאָגט האָט עס רבא צוליעב אַ מעשה וואָס איז געשעהן מיט רב פפא.

רב פפא איז אַמאָל געגאַנגען אין וועג, איז ער אריין אין אַ הויז זיך אָברוהען. דאָרט האָט געוואוינט אַן ארמית. האָט די ארמית איהם פריינדליך אויפגענומען און זי האָט איהם איינגעלאַדען זיך צו זעצען אויף אַ בעטעל. רב פפא האָט אָבער בעקומען אַ חשד און ער האָט געזאָגט צו דער ארמית: "איך וועל זיך ניט זעצען וואו דו וועסט די בעט ניט אויפהויבען". ווען מען האָט די בעטעל אויפגעהויבען האָט מען דאָרט געפונען אַ טויטען קינד. רב פפא האָט דאַן פערשטאַנען אַז די ארמית האָט אויף איהם געוואָלט מאַכען אַ בלבול אַז ער האָט דאָס קינד געטויטעט.

און דאָס האָט רבא געמיינט.

8

זינד און זינדער

אין דער נאַכבאַרשאַפט פון רבי מאיר האָבען געוואוינט עטליכע גראָבע יונגען. פלעגען זיי דעם תנא אַזוי דערגעהן די יאָהרען, דאָס ער פלעגט בעטען אויף זיי דעם טויט

ברוריה, זיין פרוי, האָט דאָס איינמאָל געהערט און עס ביי איהר אויסגעקומען אַז איהר מאַן טהוט ניט רעכט. זאָגט זי צו איהם: "ווי קומט עס צו דיר אַז דו זאָלסט בעטען פון גאָט ער זאָל טאָן אַזאַ זאַך ווי טויטען מענשען צוליעב דיין בעקוועמליכקייט? דוד המלך האָט געבעטען נאָר אַז ער זאָל אויסראָטען זינד פון דער וועלט, אָבער ניט זינדער... עס פערשטעהט זיך אַז ווען עס וועלען ניט זיין קיין זינד, וועלען ניט זיין קיין זינדינע. בעט בעסער נאָר

א ער זאָל די מענשען, וואָס טהוען דיר שלעכט, מאַכען גוט און פרום.״

רבי מאיר האָט איינגעזעהן אַז זיין פרוי האָט רעכט, האָט ער געבעטען פאַר די זינדיגע מענשען און זיי האָבען תשובה געטאָן.

9

א מענש דאַרף אימער האָפען

א מענש דאַרף קיין מאָל ניט פערליערען האָפנונג. אַזוי לאַנג ווי ער לעבט דאַרף ער האָפען.

דערצעהלט רב חמנונא אַזוי:

ווען דער נביא ישעיה איז געקומען צו דעם פרומען אי־דישען מלך חזקיהו און איהם אָנגעזאָגט אַז ער דאַרף שטאַר־בען, האָט דער קעניג געפרעגט: ״פאַר וואָס קומט מיר שטאַרבען?״ האָט דער נביא געענטפערט: ״ווייל דו האָסט קיין קינדער געבראַכט אויף דער וועלט״. האָט דער קעניג געזאָגט: ״איך האָב איינגעזעהן ברוח הקודש אַז עס וועלען פון מיר קיין גוטע קינדער אַרויסקומען״. האָט דער נביא געזאָגט:

״וואָס האָסטו צו טהאָן מיט די געהיימניסע פון דעם אויבערשטען? דו טהו אַזוי ווי די גאַנצע וועלט טהוט און זאָל זיך דער אויבערשטער טהאָן וואָס איהם איז ליעב״.

״אויב אַזוי״, האָט דער קעניג געזאָגט, ״טאָ גיב מיר דיין טאָכטער פאַר א ווייב. עס קען זיין אַז צוליעב דיין זכות און מיינעם וועלען פון אונז אַרויס ליטישע קינדער״.

״צו שפעט!״ האָט ישעיה געזאָגט. ״עס איז שוין אַזוי אָבגע׳משפט אין הימעל אַז דו זאָלסט שטאַרבען״.

האָט זיך דער קעניג אָבגערופען: ״בן אמוץ! ענדיג דיין נבואה און געה זיך דיר. איך האָב אַנדערש געלערנט פון מיינע עלטערען. איך האָב געלערנט אַז ווען אפילו א שאַרפער שווערד ליגט דעם מענשען אויפ׳ן האַלז דאַרף ער די האָפנונג נאָך ניט אויפגעבען״.

10

צוליעב נייע צרות פערגעסט מען די אלטע

יעדען מאל וואס אידען טרעפט אן אונגליק פארגעסען זיי די אלטע אונגליקען און ריידען נאר פון דעם נייעם.

אט איז א משל וואס איז ענליך צו דער זאך:

א מענש איז געגאנגען אין וועג, האט איהם צוערשט בעגעגענט א וואלף, און אז ער איז פון דעם וואלף ניצול געווארען איז דער מענש געגאנגען און דערצעהלט די מעשה מיט דעם וואלף. נאכדעם האט איהם בעגעגענט א לייב און ער איז ווידער ניצול געווארען. איז דער מענש געגאנגען און דערצעהלט די מעשה מיט'ן לייב. נאכדעם האט איהם בעגעגענט א שלאנג, און אז דער מענש איז ניצול געווארען פון דער שלאנג האט ער פערגעסען די פריהערדיגע צוויי געפאהרען און האט דערצעהלט די מעשה מיט דער שלאנג.

אט אזוי איז מיט די אידען, די נייע צרות מאכען זיי צו פערגעסען די אלטע.

11

פון יעדען ליט זיינע פעהלקייטען

די רבנן וואס האבען געלערנט אין דער גרויסער ישיבה פון יבנה פלעגען אזוי זאגען:

"איך וואס זיץ און לערן בין א מענש און מיין חבר דער עם הארץ איז אויך א מענש. איך טהו מיין ארבייט אין שטאדט און ער ארבייט אין פעלד. איך שטעה אויף פריה זיך צו פלייסען ביי מיין ארבייט און ער שטעהט אויך אויף פריה און פלייסט זיך ביי זיין ארבייט. אזוי ווי ער האלט זיך ניט גרויס מיט זיין ארבייט, אזוי האלט איך מיך ניט גרויס מיט מיין ארבייט. אפשר וועט איהר זאגען אז איך טהו אויף פיעל און ער וועניג? ניין, דען מיר האבען געלערנט אז דער וואס טהוט פיעל און דער וואס טהוט וועניג זיינען זיי ביידע גלייך אויב נאר די כונה איז גוט".

12

גוטעס פון א שלעכטע ווייב

א גוטער פרומער מאַן, וועלכער האָט געהאַט זעהר א שלעכטע פרוי, האָט איינמאָל, אום ערב ראש השנה, אין א הונגער יאָהר, געשענקט אַן אָרימאַן א גילדען. האָט איהם די פרוי אזוי געיאָדעט, דאָס דער מאַן איז אַוועק פון דער היים, און ניט האָבענדיג וואו איבערצונעכטיגען די ראש השנה נאַכט, איז ער אַוועק און גענעכטיגט אויף'ן בית עולם. האָט ער דאָרט געהערט ווי צוויי גייסטער פון צוויי פערשטאָרבענע מיידלעך ריידען צווישען זיך. איינע האָט געזאָגט: "קום, מיין פריינדין, לאָמיר אביסעל א פליה טהאָן איבער דער וועלט און אונטערהערען וואָס מען רעדט הינטער דעם פאָרהאַנג פון הימעל. עס איז דאָך עפּעס ראש השנה אויף דער וועלט. לאָמיר דערגעהן וואָס פאַר אַן אונגליקען עס ערווארטען די מענשען". האָט די אַנדערע געענטפערט: "איך קען ניט, ליעבע פריינדין! מען האָט מיך בעגראָבען אין א שטרויענעם טעפּיך — א רעגאָזשע, און איך שעהם זיך צו צייגען אין אַזאַ מלבוש. אלא, וואָס רעדן? געה דו אליין, און אויב דו וועסט הערען נייעס, וועסטו קומען און מיר דערצעהלען". איז יענע אַוועק, און אַז זי איז צוריקגעקומען, האָט די פריינדין איהר געפרעגט: "א נו, מיין פריינדין, וואָס נייעס האָסטו געהערט?" האָט יענע געענטפערט: "איך האָב געהערט אַז דער וואָס וועט זייהען זיין פעלד פריה, אין דעם ערשטען קווארטעל, וועט א האָגעל פערניכטען זיין תבואה".

איז דער גוטער פרומער מאַן אַוועק צוריק אַהיים און ווען עס איז געקומען די צייט פון זייהען, האָט ער זיין פעלד פערזייהט שפּעטער פון אַלעמען, אין דעם צווייטען קווארטעל. זייגען אלע פעלדער רואינירט געוואָרען און זיין פעלד איז גאַנץ געבליבען.

אויף דעם אַנדער יאָהר איז ער ווידער געגאַנגען נעכטיגען אויפ'ן בית הקברות. האָט ער ווידער געהערט דיזעלבע צוויי מיידלעך ריידען. איינע האָט געזאָגט צו דער אַנדערער: "לאָמיר א פליה טהאָן איבער דער וועלט און

אונטערחערען הינטער דעם פּאָרהאַנג אויב עס קומען עפּעס אונגליקען אויף די מענשען". האָט די אַנדערע געענטפערט: "האָב איך דיר ניט געזאָגט אַז איך האָב אויף זיך קיין זאַך אויסער אַ שטרויענעם טעפּיך? אלא וואָס דען? געה מאַקע דו אליין, און וואָס דו וועסט הערען וועסטו מיר דערצעהלען". איז יענע אַוועק און אַז זי איז צוריקגעקומען האָט איהר די אַנדערע געפרעגט: "אַ נו, מיין פריינדין, וואָס האָסטו געהערט?" האָט יענע געענטפערט: "איך האָב געהערט אַז דער וואָס וועט זיין פעלד פערזייהען אין דעם צווייטען קוואַרטעל, וועט זיין תבואה פון דער היץ פערברענט ווערען".

איז דער מאַן אַוועק און האָט פערזייהט זיין פעלד פריי־הער פון אַלעמען, אין ערשטען קוואַרטעל, און ווען עס זיינען אָנגעקומען די גרויסע היצען, זיינען זיינע זאַנגען געוועזען שוין שטאַרק גענוג בייצושטעהן די היצען, און די אַנדערע פעלדער וואָס זיינען שפּעטער פערזייהט געוואָרען און זייערע זאַנגען זיינען געוועזען נאָך יונג און שוואַך, זיינען פערברענט געוואָרען.

זיין פרוי, זעהענדיג אַז איהר מאַן געהט זעהר גוט, האָט זי זיך צו איהם אָנגעהויבען צו בינדען, ער זאָל איהר אויסזאָגען, פאַרוואָס מיט אַ יאָהר פריהער זיינען אַלע פעלדער פערניכטעט געוואָרען פון האָגעל און דיעזען יאָהר פון די היצען, ווערענד זיין פעלד האָבען ניט געשאַדט דער האָגעל און אויך ניט די היצען. האָט ער איהר דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע.

עטליכע טעג שפּעטער האָט די פרוי פון יענעם גוטען פרומען מאַן זיך געקריעגט מיט דער מוטער פון יענער מיידעל, האָט זי געזאָגט צו דער מוטער: "קום און איך וועל דיר צייגען ווי דיין טאָכטער ליגט בעגראָבען אין אַ ראָגאָזשע!"

נאָך אין אַ יאָהר איז דער גוטער פרומער מאַן ווידער גע־גאַנגען נעכטיגען אויפ'ן בית עולם. האָט ער דאָרט ווידער געהערט די צוויי מיידלעך רעדען צווישען זיך. איינע האָט געזאָגט: "קום, מיין פריינדין, לאָמיר אַ פליה טאָן איבער דער וועלט און לאָמיר זיך אונטערהערען הינטערען פאָרהאַנג, וואָס פאַר אַ אונגליקען עס איז די מענשען בעשערט". האָט די אַנדערע געענטפערט: "ליעבע פריינדין! לאָמיך שוין צורות, מען קען דאָ אַ וואָרט ניט אויסריידען. אַלעס וואָס מיר האָבען דאָ גערעדט צווישען זיך האָט מען שוין אָבגע־

טראַגען צווישען די לעבעדיגע. און עס קען זיין אַז אין דיזער מינוט ליעגט דאָ אימיצער, הערט זיך צו, טאָמער וועט ער קענען אונז בערייידען!"

13

פרויען פוצען זיך אפילו אין קבר

זעירי פלעגט יעדען מאָל וואָס ער פלעגט געהן לערנען אין דער ישיבה געבען זיין געלד צו דער ווירטהין פון דעם גאַסט־הויז אין וועלכען ער איז איינגעשטאַנען, אום זי זאָל עס פאר איהם האַלטען. איינמאָל, אין דער צייט וואָס ער איז געווען אוועק, איז זי געשטאָרבען. איז זעירי געגאַנגען אויפ'ן בית עולם און האָט איהר געפרעגט: "וואו איז מיין געלד?" האָט זי געענטפערט: "דו וועסט עס געפינען אין אַ לאָך וואָס איז אונטער'ן שוועל פון דער טהיר, און פאר איין וועג זאָלסטו זאָגען מיין מוטער אַז זי זאָל מיר צושיקען מיין קעמעלע און אויך מיין פאַרב פושקעלע דורך אַ פרוי וואָס דאַרף אַהער אַנקומען מאָרגען".

14

פרעמדע געלד דאַרף מען בעסער היטען ווי אייגענע

ביי אבא, דער פאַטער פון שמואל, איז געלעגען געלד וואָס יתומים האָבען איהם געגעבען צו בעהאַלטען. אַז ער איז געשטאָרבען איז זיין זוהן שמואל ניט געווען דערביי און קיינער האָט געוואוסט וואו די יתומ'ישע געלד געפינט זיך. שמואל האָט פון דעם זעהר שטאַרק געליטען, דען וואו ער פלעגט זיך בעוויזען פלעגט מען טייטען אויף איהם מיט די פינגער און זאָגען: "אָט געהט דער זוהן וועמעס טאַטע האָט אויפגעגעסען יתומ'ישע געלד".

אין שמואל אוועק אויפ'ן ריינעם אָרט און געזאָגט צו די מתים: "איך דאַרף האָבען אַ מאַן מיט'ן נאָמען אבא". האָט מען איהם געענטפערט: "עס זיינען דאָ אַ סך מענשען מיט'ן נאָמען אבא". האָט ער געזאָגט: "איך דאַרף האָבען אבא דעם זוהן פון אבא". האָט מען איהם ווידער געענט־פערט: "מיר האָבען דאָ אויך אַ סך אַזעלכע וואָס הייסען

אבא און זייערע טאטעס האבען אויך געהייסען אבא".

"איך דארף האבען אבא דעם זוהן פון אבא און דער פא־טער פון שמואל", האט שמואל צולעצט געזאגט.

"ער איז אוועק אין הימעל", האט מען איהם געענטפערט.

דערווייל, ווי שמואל איז געשטאנען אויפ'ן בית עולם, האט ער געזעהן ווי זיין חבר לוי זיצט אבגעזונדערט פון די אנדערע מתים. פרעגט איהם שמואל: "ווארום זיצסטו דא אין דרויסען? פארוואס ביזטו ניט ארויף אין הימעל?" האט לוי געענטפערט: "מען האט מיר געזאגט אז די צאהל יאהרען וואס איך בין ניט געגאנגען לערנען אין דער ישיבת פון רבי אפס און איך האב איהם דורכדעם פערשאפט פער־דרוס, וועט מען מיך ניט ארויפלאזען אין הימעל".

דערווייל איז אנגעקומען שמואל'ס פאטער. האט שמואל געזעהן ווי ער ווײנט און לאכט.

"ווארום וויינסטו?" האט שמואל געפרעגט.

"ווייל דו וועסט אין גיכען קומען צו אונז", האט דער פאטער געענטפערט.

"און ווארום לאכסטו?"

"איך פרעה זיך וואס דו האסט דא א שעהנעם נאמען".

"און וואו איז די יתום'ישע געלד?" האט שמואל גע־פרעגט.

"דו וועסט דאס געפינען בעגראבען אונטער'ן מיהל", האט דער פאטער געענטפערט". די אויבערשטע און די אונטערשטע איז אונזער געלד, די יתום'ישע איז אין מיטען. איך האב זיך געטראכט, אויב גנבים וועלען קומען זאלען זיי בעסער גנב'ענען אונזערע. אויב די ערד וועט די געלד פער־פוילען זאל בעסער אונזערע פערפוילט ווערען".

15

איך טויטע רעדט מען נאר גוטעס

"ווער עס בערעדט א טויטען איז אזוי ווי ער בערעדט א שטיין", אזוי האט געזאגט דער תנא רבי יצחק.

וואס האט ער דערמיט געמיינט? אייניגע זאגען אז ער האט געמיינט דאס די טויטע ווייסען גאר ניט וואס מען רעדט

וועגן זיי. אנדערע זאָגען אז ער האָט געמיינט צו זאָגען דאס די טויטע ווייסען יא, נאָר עס אַרט זיי ניט.

דערצעהלט רב פפא אזא געשיכטע: ווען מר שמואל איז געשטאָרבען האָט איינער פון די בעגלייטער צו דער לויה גערעדט וועגען איהם ניט שעהנע זאכען. און אזוי ווי ער איז געגאנגען, איז אראָבגעפאלען א שטיק האָלץ פון א דאך און האָט איהם צושפּאָלטען דעם מח. און אלע האָבען איינגעזעהן ווארום ער איז בעשטראָפט געוואָרען.

16

א מענש מוז האָבען געדולד

רב אדא בר אהבה איז געוועזן זעהר א גוטער און ער האָט קיינמאָל זיך אָנגעבייזערט אפילו אויף זיינע אייגענע הויז מענשען, אָבער איינמאָל האָט ער פערלאָרען זיין געדולד און דאָס האָט איהם טייער געקאָסט.

געהענדיג אין גאַס, האָט ער בעגעגענט א גויה אָנגעטהאָן אין א פערשייטען רויטען מאַנטעל, אזוי ווי עס פלעגען דאַן טראָגען אויסגעלאַסענע פרויען. רב אדא האָט געמיינט אז דאָס איז א אידישע פרוי, האָט דאָס איהם שטארק פערדראָסען, און ער האָט פאר כעס געכאַפּט און ארונטערגעריסען פון דער פרוי איהר מאַנטעל. עס האָט זיך אָבער באַלד ארויסגעוויזען אז דאָס איז געוועזן א גוית. עס האָבען איהם ניט געהאָלפען קיין רייד און קיין טענות. א ריכטער האָט איהם שטראפירט מיט 400 גילדען. נאָכדעם ווי ער האָט די שטראָף בעצאָהלט האָט רב אדא געזאָגט: "ווען איך וואָלט געהאַט א ביסעל געדולד וואָלט איך מיט 400 גולדען רייבער געוועזן".

17

א ריינע הארץ איז בעשיצט געגען זינד

רב גידל פלעגט זיצען ביי דער טיהר פון מרחץ אין לערנען אידישע פרויען: "אָט אזוי איז מע זיך טובל, אָט אזוי מאַכט מען זיך ריין". האָבען איהם די אנדערע געלעהרטע

געפרעגט: "האָט דער רבי גאָר קיין מורא פאַרן יצר הרע?" האָט רב גידל געענטפערט: "אין מיינע אויגען זעהען אויס דיזע פרויען אַזוי ווי ווייסע גענז".

ר׳ יוחנן פלעגט זיך אוועקזעצען ביי דעם אריינגאַנג פון מרחץ, אום די אידישע פרויען וואָס קומען אהין זאָלען זיך אין איהם איינקוקען און האָבען אַזעלכע שעהנע קינדער ווי ער, דען רבי יוחנן איז געווען זעהר אַ שעהנער. האָבען איהם די רבנן געפרעגט: "האָט איהר גאָר קיין מורא פאַר אַ בייזע אויג?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך קום אַרויס פון די קינדער פון יוסף וועמען קיין בייזע אויג קען שאַדען".

18

די רעוואָלוציאָן אין בית המדרש

איינינע יאָהר נאָכ׳ן חורבן בית המקדש האָט רבן גמליאל רעאָרגאַניזירט די גרויסע ישיבה פון יבנה וועלכע ער האָט איבערגענומען פון ר׳ יוחנן, דעם גרינדער פון דער ישיבה.

רבן גמליאל האָט די ישיבה פון יבנה געבראַכט צו זעהר אַ הויכע שטופע. די תלמידים וואָס ער האָט אַריינגענומען זיינען געווען פון די בעסטע, די פעהיגסטע. ער האָט געפאָדערט אַז אַ תלמיד וואָס זיין אויפפיהר שטימט ניט מיט זיינע פּרינציפּען ("אין תוכו כברו") זאָל ניט אַריינגענומען ווערען אין בית המדרש.

איין מאָל האָט געגען רבן גמליאל אויסגעבראָכען אַ רעוואָלוציאָן, און געשעהן איז דאָס אין דער צייט ווען ער האָט גע׳דרשנ׳ט פאַר אַלעמען אין דער ישיבה. רבן גמליאל האָט פאַר אַ צייט פריהער כסדר געהאַט צו טהאָן מיט רבי יהושע, אַ גרויס געלעהרטער מאַן, אָבער אַן אָרימאַן, אַן עקשן, אַ פערביטערטע הארץ, וועלכער האָט זיך געהאַט איינינע מאָל אַרויסגעשטעלט געגען דעם נשיא און געזוכט איהם איבערצושפּאַרען. ביי יעדען מאָל האָט איהם רבן גמליאל בעשטראָפט.

דיזען מאָל האָבען זיך געפונען מענשען וואָס האָבען

זיך אָנגענומען פאַר ר׳ יהושע און דערבײַ איז אַרויס אַ רע־וואָלוציאָן. די מעשה וואָס האָט געפֿירט צו דעם איז אַזוי געווען:

איינער אַ יונגער תּלמיד, וועלכער איז שפּעטער באַקאַנט געוואָרן אַלס רבי שמעון בן יוחאי, איז געקומען צו רבי יהושע און האָט איהם געפֿרעגט: ״רבי! איז מעריב דאַוונען אַ פליכט, אָדער דאָס איז ווי איינער וויל?״ האָט ר׳ יהושע געענטפֿערט: ״עס איז ווי איינער וויל״.

נאָכדעם איז דער תּלמיד געגאַנגען צו רבן גמליאל און האָט איהם געפֿרעגט די זעלבע פֿראַגע: ״איז מעריב דאַוונען אַ פליכט, אָדער דאָס איז ווי איינער וויל?״

״אַ פליכט״, האָט רבן גמליאל געענטפֿערט.

״אָבער רבי יהושע האָט דאָך מיר געזאָגט אַז דאָס איז ווי איינער וויל״ האָט דער תּלמיד געזוכט איהם איבערצו־שפּאַרען.

״וואַרט ביז עס וועלען קומען אין בית המדרש די גרויסע לערנער״, האָט רבן גמליאל געזאָגט.

ווען די גרויסע לערנער זיינען געקומען האָט דער תּלמיד איבערגעפֿרעגט זיין פֿראַגע: ״איז דאַוונען מעריב אַ פליכט, אָדער דאָס איז ווי איינער וויל?״

״אַ פליכט״, האָט רבן גמליאל גע׳פּסקנ׳ט.

נאָכדעם האָט רבן גמליאל זיך געווענדעט צו די אַנווע־זענדע חכמים און האָט געפֿרעגט:

״אפשר איז דאָ איינער צווישען אייך וואָס איז ניט איינ־שטימיג מיט מיר אין דיזער פֿראַגע?״

״ניין״, האָט ר׳ יהושע געענטפֿערט

״אָבער אין דיין נאָמען האָט מען דאָך געזאָגט אַז מעריב דאַוונען איז ניט אַ פליכט, נאָר דאָס איז ווי איינער וויל!״ האָט רבן גמליאל אויסגערופֿען.

רבי יהושע האָט געשוויגען. קיין וואָרט ניט געזאָגט.

״שטעה אויף, יהושע!״ האָט רבן גמליאל בעפֿוילען, ״און זאָל דער עדות געבען זיינע בעווייזע געגען דיר!״

האָט זיך ר׳ יהושע אויפֿגעשטעלט און געזאָגט:

„ווען איך אליין וואלט געלעבט און דער עדות וואלט שוין געווען טויט, קען א לעבעדיגער לייקענען די רייד פון א טויטען. אבער אזוי ווי איך לעב און ער לעבט אויך, טא ווי קען א לעבעדיגער לייקענען די רייד פון א לעבעדיגען?"

רבן גמליאל האט זיך אויף רבי יהושע מעהר ניט אומגעקוקט און האט איהם אפילו ניט געזאגט אז ער זאל זיך צוריק זעצען אויף זיין פלאץ. רבן גמליאל האט פארטגעזעצט זיין דרשה פאר'ן עולם און ר' יהושע'ן האט ער געלאזט שטעהן.

די אנוועזענדע האבען ניט געקענט צוזעהן די בעליידיגונג, און זיי האבען אנגעהויבען צו מורמלען אין גרוים אויפרעגונג. צולעצט האבען זיי גענומען שרייען צו חוצפית, וועלכער איז געווען דער מתורגמן, דער איבערזאגער פון רבן גמליאל: „הער אויף!" האט ער אויפגעהערט. נאכדעם האבען די אנוועזענדע גענומען ליארמען: „ביז וואנען וועלען מיר צולאזען אז מען זאל רבי יהושע'ן אזוי פיעל לייד טהאן און בעליידיגען? פאר־א־יאהרען ראש חשנה האט מען איהם מצער געווען, ביי דעם פאל וואס איז פארגעקומען מיט ר' צדוק האט מען איהם אויך מצער געווען*), און יעצט איז מען איהם ווידער מצער. אזוי פיעל שמערצען פערשאפען און איהם בעליידיגען! לאמיר רבן גמליאל אראבזעצען פון זיין אמט!"

דער געשריי „לאמיר איהם אראבזעצען פון אמט" איז אויפגעכאפט געווארען פון גאנצען עולם. און גלייך נאכדעם האט מען אנגעהויבען צו בעשפרעכען וועמען מען זאל מאכען פאר נשיא אויף דעם ארט פון רבן גמליאל. א פארשלאג אז מען זאל מאכען רבי יהושע פאר נשיא איז גלייך פערווארפען געווארען צוליעב דעם ווייל רבי יהושע איז דאך זיין גרעסטער נעגנער, און דאס וואלט געווען א צו גרויסע שטראף פאר רבן גמליאל. א פארשלאג צו מאכען רבי עקיבא פאר נשיא איז אויך פערווארפען געווארען ווייל ער האט ניט געהאט זכות אבות און רבן גמליאל וואלט געקענט אויסנווירקען אויף איהם א שטראף פון הימעל. איז געבליבען אז מען זאל דעם אמט געבען צו רבי אלעזר בן עזריה ווייל ער איז

---

*) זעה צווייטען טייל, זייטע 306.

געווען אי א חכם, אי אן עושר, אי א גרויסער יחסן — דער צעהנטער דור פון עזרא הסופר. אלס חכם איז מען מיט איהם בעוואָרענט דאָס מאָמער פרעגט איהם רבן גמליאל א הארבע שאלה וועט ער קענען פערענטפערען. אלס עושר איז מען מיט איהם זיכער דאָס ווען עס וועט אויסקומען דעם נשיא צו זיין אין הויף פון רוימישען קייסער וועט רבי אלעזר זיין דערצו גראָדע אזוי פאַסענד ווי רבן גמליאל. און זייענדיג א צעהנטער פון עזרא האָט ער זכות אבות און רבן גמליאל וועט ניט קענען אויף איהם אויסווירקען א שטראָף פון הימעל.

זייַנען זיי געקומען צו רבי אלעזר בן עזריה און האָבען איהם געפרעגט: "וויל דער רבי אָננעהמען דעם אמט פון ראש ישיבה?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך וועל געהן אוּן זיך בעראַטהען מיט מיין הויז געזינד".

רבי אלעזר איז געגאַנגען זיך צו בעראַטהען מיט זיין פרוי.

"אפשר", האָט זי געזאָגט, "וועט מען דיך נאָכדעם אויך אראָבזעצען פון אמט?"

"מענשען זאָגען א ווערטעל", האָט רבי אלעזר געזאָגט, "טרינקט היינט פון דעם טייערען בעכער און מאָרגען מעג ער זיך צוברעכען".

"אָבער", האָט די פרוי גע'טענה'ט, "דו האָסט דאָך ניט קיין גרויע האָאר, ווי וועלען זיי דיך רעספעקטירען?"

איז א נס געשעהן דאָס צו יענער צייט, ווען ער איז אלט געווען אכטצעהן יאָהר, זייַנען אכטצעהן פון זייַנע לאָקען גרוי געוואָרן. און דאָס איז וואָס רבי אלעזר האָט איינמאָל געזאָגט, "איך בין א ז ו י ווי א מאַן פון זיעבציג יאָהר", אָבער ניט א מאַן פון זיעבציג יאָהר.

יענעם טאָג ווען רבי אלעזר בן עזריה איז געוואָרען ראש ישיבה, האָט מען אוועקגעשיקט דעם טיהר־וועכטער און מען האָט בעלאָזט אריינקומען אַלע תלמידים וואָס האָבען דאָרט געוואָלט לערנען. ווייל רבן גמליאל פלעגט מאַכען בעגרע־ניצונגען און ניט יעדער איינער האָט אונטער זיין פערוואַל־טונג געקענט אריינקומען אין דער ישיבה. און יענעם טאָג האָט מען אין דער ישיבה געמוזט צושטעלען א גרויסע צאָהל בענק פאַר די צוגעקומענע תלמידים צו זיצען. אבא

יוסף בר דוסתאי זאָגט אַז עס זיינען צוגעקומען פיער הונ־דערט בענק און די רבנן זאָגען אַז גאַנצע זיבען הונדערט.

ווען רבן גמליאל האָט געזעהן די גרויסע צאָהל תלמידים וואָס זיינען צוגעקומען צוליעב דער נייער אָרדנונג האָט ער געהאַט גרוים פערדרוס, און ער האָט געזאָגט: „אפשר האָב איך מיט מיין שטרענגקייט פערהינדערט אידען פון לערנען?" האָט מען איהם אין חלום געצייגט ווייסע ליימענע טעפ אָנ־געפילט מיט אַש. עס הייסט אַז די צוגעקומענע תלמידים זיינען ניט פון גרויס וויכטיגקייט. אָבער דאָס האָט מען איהם אַזוי געצייגט בלויז איהם צו בערוהיגען.

יענעם טאָג האָט מען אין בית המדרש געלערנט זעהר פיעל און רבן גמליאל אַליין האָט ניט אָבגעטראָטען פון דאָרט און האָט אויך געלערנט. אין דעם זעלבען טאָג איז אין בית המדרש געקומען יהודא דער עמוני, וועלכער איז געווען אַ גר, און ער האָט געפרעגט אויב ער מעג נעהמען אַ אידישע טאָכ־טער פאַר אַ ווייב. רבן גמליאל האָט געזאָגט אַז ער טאָהר ניט, ווייל אַן עמוני דאַרף וואַרטען ביז'ן צעהנטען דור. רבי יהושע האָט געזאָגט אַז ער מעג יאָ. און דאַן האָט זיך אָנ־געהויבען אַ גרויסע דעבאַטע צווישען רבן גמליאל און רבי יהושע, און יעדער פון זיי האָט געבראַכט פסוקים פון דער תורה צו בעווייזען אַז ער האָט רעכט. רבי יהושע האָט אָבער געזיגט און דעם גר האָט מען ערלויבט צו טהאָן אַ שדוך מיט אידען.

דאַן האָט רבן גמליאל געזאָגט צו זיך: „אויב אַזוי, אויב רבי יהושע איז טאַקע אַזאַ גרויסער לערנער, וועל איך געהן און איהם איבערבעטען". איז ער אַוועק צו רבי יהושע אַהיים. און ווען ער איז אַהין געקומען צו איהם האָט ער געזעהן אַז די ווענד פון דער הויז זיינען שוואַרץ. האָט ער געזאָגט צו רבי יהושע: „פון די ווענד פון דיין הויז איז קענטיג אַז דו ביזט אַ שמיעד". (רבי יהושע פלעגט מאַכען נאָדלען) און רבי יהושע האָט איהם געענטפערט: „וועה צו דעם דור וואָס דו ביזט זיין פיהרער. דו ווייסט גאָר ניט ווי תלמידי חכמים קוועלען זיך, וואָס עס זיינען זייערע פרנסות און פון וואָס זיי ערנעהרען זיך".

„איך בין מודה אַז איך האָב געגען דיר ניט ריכטיג געהאַנדעלט", האָט רבן גמליאל געזאָגט, „זיי מיר מוחל".

אָבער רבי יהושע האָט זיך ניט אומגעקוקט אויף איהם.

"טהו עס צוליעב דעם כבוד פון מיין פאָטער!" האָט רבן גמליאל געבעטען.

ערשט דאַן האָט רבי יהושע זיך געלאָזט איבערבעטען.

נאָכדעם אַז זיי האָבען געמאַכט שלום צווישען זיך האָבען זיי געזאָגט: "ווער וועט געהן אָנזאָגען די רבנן אַז ביי אונז איז שוין שלום?" האָט איינער אַ וועשער געזאָגט: "איך וועל געהן". האָט רבי יהושע דורך דעם וועשער אַזוי אָנגעזאָגט אין בית המדרש: "ווער עס האָט פריהער געטראָגען די עתרען קליידער זאָל זיי ווייטער טראָגען, און דער וואָס טראָגט יעצט ניט די עהרען קליידער זאָל זאָגען צו דעם וואָס טראָגט די עהרען קליידער: 'נעהם ארונטער דיינע עהרען קליידער און איך וועל זיי אָנטהאָן' ". (דאָס איז געווען אַן אָנצוהערעניס אַז אלעזר בן עזריה זאָל אויפגעבען זיין אמט פון ראש ישיבה.)

ווי נאָר רבי עקיבא האָט זיך דערוואוסט פון דעם אַז רבן גמליאל האָט שלום געמאַכט מיט זיין הויפט געגנער און ער קלייבט זיך צוריק קריגען זיין אמט, האָט ער געשיקט זאָגען צו די רבנן אַז זיי זאָלען פערמאַכען אלע טויערען פון דער ישיבה אום עס זאָלען ניט קומען די קנעכט פון רבן גמליאל און נקמה נעהמען פון די רבנן פאַר דעם וואָס זיי האָבען זיך ארויסגעשטעלט געגען זייער האר. דערווייל האָט רבי יהושע זיך בערעכענט: "איך וועל בעסער אליין געהן צו די רבנן און זיי זאָגען אַז איך האָב שלום געמאַכט מיט רבן גמליאל". איז רבי יהושע געקומען, אָנגעקלאַפּט אויף דער טיהר פון בית המדרש און האָט געזאָגט צו די רבנן די זעלבע זאַך וואָס ער האָט אָנגעזאָגט דורכ'ן שליח נאָר אין אנדערע ווערטער. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו איהם: "דו האָסט זיך איבערגעבעטען, רבי יהושע? דאָס וואָס מיר האָבען געטהאָן צו רבן גמליאל האָבען מיר געטהאָן ווייל מיר האָבען געוואָלט זיך אָננעהמען פאַר דיין כבוד. מאָרגען גאַנץ פריה וועל איך מיט דיר צוזאַמען געהן צו רבן גמליאל".

און כאָטש די נייע אומשטענדען זיינען געוואָרען זעהר גינסטיג פאַר רבן גמליאל האָט מען דאָך רבי אלעזר בן עזריה ניט ארונטערגעזעצט פון אמט, נאָר מען האָט איינגעפיהרט אַז רבן גמליאל זאָל דרש'ענען צוויי שבתים און רבי אלעזר איין שבת.

19

ר׳ יוחנן׳ס ברכה

ר׳ יוחנן בן זכאי איז קראנק געוואָרען, זיינען געקומען זיינע תלמידים איהם מבקר חולה זיין. ווען ער האָט זיי דערזעהן האָט ער אָנגעהויבען צו וויינען. האָבען די תלמידים צו איהם געזאָגט: "לעהרער אונזערער! דו ליכט פון פאָלק ישראל! דו מעכטיגער זייל! דו גרויסע קראַפט! וואָרום וויינסטו?" האָט ער געענטפערט: "שטעלט זיך פאָר, קינדער, ווען מען וואָלט מיך געפיהרט צום משפט פאַר א קעניג וואָס איז בלויז בלוט און פלייש, וואָס היינט לעבט ער און מאָרגען איז ער טויט, וואָס זיין כעס קען ניט אָנהאַלטען אַן אייביגקייט, און וואָס אפילו ער זאָל מיך ווערען פערניכטען קען ער מיך אומברייינגען בלויז פון דיזער וועלט, און איך קען איהם איבערבעטען מיט גוטע רייד, אָדער איך קען איהם אונטערקויפען מיט געלד, און דאָך וואָלט איך מורא געהאַט און געוויינט. און יעצט אז איך ווייס אז איך דאַרף באַלד פאָרקומען פאַר דעם מלך מלכי המלכים, וואָס ער לעבט אייביג, און אויב ער וויל דווערט זיין כעס אייביג און זיין שטראָף קען אויך דויערען אַן אייביגקייט, און איך קען איהם ניט איבערבעטען מיט גלאַטע רייד און איך קען איהם ניט אונטערקויפען מיט געלד — היינט ווי זאָל איך שוין ניט וויינען?"

האָבען די תלמידים איהם געבעטען: "רבי, בענש אונז!" האָט ער זיי געבענשט: " איך ווינש אייך אז איהר זאָלט מורא האָבען פאַר גאָט כאָטש אזוי פיעל ווי איהר האָט מורא פאַר מענשען".

20

דער צער פון גלות

האָט אמאָל רבי יוחנן געזאָגט אין נאָמען פון רבי שמעון בן יוחאי: א איד אין גלות טאָר ניט לאַכען.

און אז ריש לקיש האט דאס געהערט האט ער זיך טרויע־ריג פערטראכט, און זייט דאן האט ער מעהר קיינמאל א לאך געטהאן אין זיין לעבען.

א שמייכעל איז געווארען א זעלטענע זאך. א איד מיט א פרעהליכען פנים איז כמעט ניט געווען צו זעהן. אלע האָ־בען געפיהלט דעם שווערען גלות.

איינמאל איז פארגעקומען אזא געשיכטע. מר, דער זוהן פון רבינא, האט געמאכט א התונה מאהלצייט פאר זיין זוהן. זעהענדיג ווי די געסט זיינען געווארען א ביסעל צו פרעהליך, האט ער גענומען א טייערע כלי וואס האט געקאסט פיער הונדערט גולדען און האט עס צובראכען פאר די געסט אין די אויגען. זיינען זיי געווארען אומעטיג.

אום צו פערטרייבען זייער אומעט האבען די געסט געבעטען רב המנונא זוטי (רב המנונא דער קליינער) ער זאל זיי עפעס זינגען. האט ער זיי געזונגען: "וועה איז אונז, מיר מוזען אמאל שטארבען! וועה איז אונז, מיר מוזען שטאר־בען!"

א אידיש ליעד קען ניט זיין פרעהליך.

21

די תפלה פון א פערביטערטע הארץ

ווען חנה, די פרוי פון אלקנה, איז געקומען אין שלה בעטען אויף קינדער, האט זי אזוי געזאגט: "גאט, דו האר פון אלע הערשאפטען! דו האסט בעשאפען אזוי פיעל לעבע־דיגע בעשעפענישען אויף דער וועלט און מיר ווילסטו אפילו איין איינציג קינד ניט געבען?"

רבי אלעזר דערצעהלט וועגען דעם אזא משל: א מלך האט געמאכט א גרויסע סעודה און ער האט איינגעלאדען אלע זיינע שטאדטלייט. איז געקומען אן ארימאן, האט זיך גע־שטעלט ביים טיהר און האט געבעטען א שטיקעל ברויט. האט קיינער זיך אויף איהם אומגעקוקט. איז דער ארימאן צוגע־גאנגען צום קעניג און האט צו איהם געזאגט: "ארוני המלך! פון אזא גרויסע סעודה וואס דו האסט אנגעגרייט איז דיר שווער מיר צו געבען כאטש איין שטיקעלע ברויט?" אט אזוי האט חנה גע'טענה'ט פאר דעם אויבערשטען.

22

פון צופיעל וואוילטאָג זינדיגט מען

ווען גאָט איז בייז געוואָרען אויף די אידען פאַר דעם וואָס זיי האָבען געמאַכט אַ גאָלדענעם קאַלב פאַר זייער גאָט, האָט משה געזאָגט צו דעם אויבערשטען: ״רבונו של עולם! וועמעס שולד איז דאָס? ווען דו וואָלסט דיינע אידען ניט געבען אַזוי פיעל גאָלד און זילבער וואָלטען זיי דאָך קיין גאָלדענעם קאַלב ניט געקענט מאַכען״.

רבי אושעיא גיט אויף דעם אַזאַ משל: איינער האָט גע־האַט אַ זעהר מאָגערע קוּה וואָס די גליעדער פלעגען ביי איהר אַרויסשטאַרצען. האָט ער גענומען איהר קאָרמענען מיט פעלד אַרבעס. די קוּה איז פעט געוואָרען און האָט איהם אָנגעהויבען צו בריקען. האָט איהר איינגענטהימער געזאָגט: ״ווער איז שולדיג אין דעם וואָס דו בריקעסט מיר? איך אַליין, מיט דעם וואָס איך האָב דיך אָנגעקאָרמעט מיט גוטע אַרבעסלעך״.

רבי חייא בר אבא דערצעהלט אין נאָמען פון ר׳ יוחנן אַן אַנדער משל: אַ פאָטער האָט גענומען זיין זוהן, האָט איהם אַרומגעוואַשען, אַרומגעפוצט, איהם געגעבען צו עסען אַ גוטען מאָהלצייט און ווייען צו פערטרינקען. נאָכדעם האָט ער איהם אָנגעהאָנגען אַ בייטעל מיט געלד אויפ׳ן האַלז און איהם אַוועקגעזעצט ביי דער טיהר פון אַן אויסגעלאַסענער הויז. טאָ ווי זאָל דער זוהן ניט זינדיגען?

און רב ששת האָט אויף דעם געזאָגט אַ ווערטעל: ״פון אַן איבערגעשטאָפּטען מאָגען קומען אַרויס אַלע זינד״.

23

דער מלך און זיין פריינד

״לאָז מיך און איך וועל פון זיי מאַכען אַ סוף!״ האָט גאָט געזאָגט צו משה׳ן נאָכדעם ווי די אידען האָבען געמאַכט דעם גאָלדענעם קאַלב. אַזוי ווערט דערצעהלט אין חומש.

ר׳ אבהו זאָגט אַז פון דעם פסוק איז געדרונגען דאָס משה האָט אָנגעכאַפּט דעם רבונו של עולם אזוי ווי אַ מענש כאַפּט אָן זיין פריינד פאַר׳ן לאַץ און האָט געזאָגט: ״איך לאָז דיך ניט אָב ביז דו וועסט די אידען מוחל זיין״.

רבי אלעזר גיט אויף דעם אַ משל: אַ קעניג האָט גע־שלאָגען זיין זוהן. איז דערביי געזעסען דעם קעניג׳ס אַ פריינד. האָט דער פריינד מורא געהאַט זיך אריינצומישען. זאָגט דער קעניג צו זיין זוהן: ״ווען מיין פריינד וואָלט דאָ ניט געזעסען דערביי וואָלט איך דיר דער׳הרג׳ט אויף טויט״. האָט דער פריינד זיך געטראַכט: אַזוי גאָר? עס ווענדט זיך אָן מיר? — האָט ער זיך גלייך אריינגעמישט און דעם זוהן געראַטעוועט.

24

קלוגע רייד פון אַ פרומען מאַן

דערצעהלען די רבנן אַזאַ מעשה. אַ פרומער מאַן איז גע־שטאַנען אין וועג און האָט געדאַוונט. איז געקומען אַ פירשט און האָט איהם בעגריסט. האָט איהם דער פרומער מאַן ניט געענטפערט. האָט דער פירשט געוואַרט ביז יענער וועט ענ־דיגען. נאָכדעם האָט ער צו איהם געזאָגט: ״דו פוסטער יונג! אייער גלויבען הייסט דאָך אייך אַז איהר זאָלט אָב־היטען אייער לעבען, היינט פאַר וואָס האָסטו מיר ניט גע־ענטפערט ווען איך האָב דיר בעגריסט? ווייסטו דען ניט אַז ווען איך זאָל דיר דיין קאָפּ אָבשניידען מיט אַ שווערד וועט קיינער פון מיר מאָהנען דיין בלוט?״

האָט דער פרומער מאַן געענטפערט: ״וואַרט אויס און איך וועל דיר געבען אַן ערקלעהרונג. זאָג מיר נאָר, איך פרעג דיך, אויב דו וואָלסט געשטאַנען פאַר אַ קעניג אַ בשר ודם, און אימיצער וואָלט אָנגעקומען און דיך בעגריסט, וואָלסטו איהם געענטפערט?״ האָט דער פירשט געענטפערט: ״ניין״. האָט דער פרומער מאַן ווייטער געפרעגט: ״און ווי איז אַז דו וואָלסט יאָ געענטפערט?״ האָט דער פירשט געזאָגט: ״וואָלט מען מיר דערפאַר דעם קאָפּ אראָבגעהאַקט״.

"זעהסטו", האָט דער פרומער מאַן געזאָגט, "ווען שטע־הענדיג פאַר אַ מלך בשר ודם, וואָס איז היינט דאָ און מאָרגען ליעגט ער אין קבר, וואָלסטו פערלאָרען דיין קאָפּ, היינט ווי איז שוין איך, וואָס איך בין געשטאַנען פאַר דעם מלך מלכי המלכים — וואָס פאַר אַ שטראָף וואָלט מיר געקומט?"

דער פירשט האָט גלייך איינגעזעהן אַז דער פרומער מאַן האָט רעכט און ער האָט איהם געלאָזט געהן אהיים אין פריעדען.

25

אַ צדיק איז אַ האַרטער ביסען

די רבנן דערצעהלען אזא געשיכטע. אין אַ געוויסען אָרט איז געווען אַ שלאַנג וואָס האָט געשעדיגט מענשען. איז מען געקומען צו דעם גרויסען צדיק רבי חנינא בן דוסא און איהם דערפון געמעלדעט. האָט רבי חנינא געזאָגט: "קומט און ציינט מיר דעם לאָך וואו די שלאַנג געפינט זיך". זיינען מענשען מיט איהם געגאַנגען און איהם געצייגט. האָט רבי חנינא ארויפגעשטעלט זיין פוס אויף דער שלאַנג'ס נאָרע. די שלאַנג איז ארויס און האָט איהם אַ ביס געטהאָן. אין דעם אויגענבליק איז די שלאַנג געבליבען ליגען אַ טויטע. האָט רבי חנינא גענומען די שלאַנג אויף זיין שולטער און האָט איהר אוועקגעטראָגען אין בית המדרש. "זעהט, קינדער!" האָט ער געזאָגט צו זיינע תלמידים, "ניט אַ שלאַנג קען ברייגען טויט, נאָר זינד ברייגען דעם טויט". האָט מען דאַן גע־זאָגט: "וועה איז צו דעם מענשען וואָס איהם האָט בעגע־גענט אַ שלאַנג, און וועה איז צו דער שלאַנג וואָס האָט בע־געגענט רבי חנינא בן דוסא!"

26

אַ קורצער דאַווגען — אַ לאַנגער דאַווגען

איינמאָל האָט איינער פון רבי אליעזר'ס תלמידים געדאַ־ווענט פאַר'ן עמוד. האָט ער צו לאַנג געצויגען דעם דאַווגען. האָבען די אַנדערע תלמידים זיך בעקלאָגט: "אוי, מאַכט ער

א לאנגען דאווגען!״ האָט רבי אלעזר איהם אזוי פערענט־פערט: ״דאוועגט ער דען לענגער פון משה רבינו וועלכער האָט גאָט געבעטען פערציג טעג און פערציג נעכט נאָכ־אנאנד?״

וויעדער האָט זיך געמאכט א מעשה אז א תלמיד האָט געדאווענט פאר׳ן עמוד און ער האָט דעם דאווגען געמאכט בקיצור. האָבען די אנדערע תלמידים זיך בעקלאָגט: ״אוי, מאכט ער א קורצען דאווגען!״ האָט רבי אליעזר זיי גע־ענטפערט: ״איז דען זיין דאוונען קירצער פון משה רבינו׳ס תפלה, וועלכער האָט געבעטען גאָט צו היילען זיין שוועסטער מרים בלויז מיט די עטליכע ווערטער: ״איך בעט דיר, גאָט, אָט, הייל זי!״ (אל, נא, רפא נא לה!).

27

נעהנטער צו גאָט

ווען רבי חנינא בן דוסא האָט געלערנט ביי רבן יוחנן בן זכאי, איז דער זוהן פון רבן יוחנן קראנק געוואָרען. האָט ר׳ יוחנן געזאָגט: ״חנינא, מיין זוהן, בעט גאָט פאר מיין קראנ־קען קינד, ער זאָל לעבען בלייבען״. האָט רבי חנינא איינגע־בויגען זיין קאָפּ צווישען די קניע און געבעטען, און דער קראנקער איז געזונד געוואָרען. האָט רבן יוחנן געזאָגט צו זיין פרוי: ״ווען איך אליין וואָלט געהאלטען מיין קאָפּ צווי־שען די קניע א גאנצען טאָג וואָלט מען זיך פון הימעל אויף מיר גאָר ניט אומגעקוקט״.

״איז דען חנינא א גרעסערער מענש פון דיר?״ האָט ר׳ יוחנן׳ס פרוי געפרעגט.

״ניין, גרעסער איז ער ניט״, האָט ר׳ יוחנן געענטפערט, ״נאָר דער אונטערשיעד איז דיזער: ער איז אזוי ווי א קנעכט ביים מלך, און איז א בן בית אין קעניגליכען פּאַלאסט, אָבער איך בין אזוי ווי א גענעראל, וואָס קען קומען צום קעניג נאָר אין בעשטימטע צייטען, אָדער ווען דער קעניג וויל איהם זעהן״.

28

א צעהנטער צום מנין

אז רבי אליעזר איז איינמאָל געקומען אין שוהל און האָט געזעהן אַז עס פעהלט איין איד צום מנין, איז ער געוואָרען פערזאָרגט. וואָס זאָל ער דאָ טהאָן? דער עולם ווארט און אַ צעהנטען צום מנין איז ניט צו קריגען.

איז רבי אליעזר אַוועק אהיים, גענומען זיינעם אַ קנעכט און איהם פריי געמאַכט. אַ בעפרייטען קנעכט מעג מען מצרף זיין צו אַ מנין, און עס איז גלייך געוואָרען אַ מנין.

29

ינאי המלך און ר׳ שמעון בן שטח

דער אידישער קעניג ינאי איז געזעסען ביים טיש מיט זיין פרוי, די קעניגין, און געגעסען.

שטיל זיינען זיי ביידע געזעסען. אַ וואָלקען איז געווען פערצויגען איבער זייערע פנים׳ער. ניטאָ מעהר די צייט, ווען ביים קעניג׳ס טיש פלעגען זיצען די גרעסטע אידישע גע־לעהרטע, און מען פלעגט הערען קלוגע רייד און מען פלעגט בענשען מיט אַ כוס של ברכה נאָכ׳ן עסען.

ניטאָ מעהר קיין אידישע געלעהרטע. אַ קריעג האָט אויס־געבראָכען צווישען זיי און דעם קעניג, דערפאַר וואָס זיי האָ־בען ערקלעהרט אַז דער קעניג איז ניט פּאַסענד פאַר דער כהונה, און דער קעניג האָט אין זיין גרימצאָרן די אידישע גע־לעהרטע פער׳משפט צום טויט, און די וואָס האָבען געהאַט די מעגליכקייט זיינען זיך צולאָפען און בעהאַלטען.

איז געזעסען דער קעניג אין טרויער, פול חרטה, און מיט אַ בליק פול פיין האָט ער זיך געווענדעט צו דער קעניגין און האָט געפרעגט:

״וואו נעהמט מען איינעם וואָס זאָל אונז מאַכען ברכה?״

האָט די קעניגין געענטפערט:

״שווער מיר, דאָס אויב איך וועל דיר ברייגנען איינעם פון די חכמים וועסטו איהם קיין בייזעס טהאָן״.

האָט דער קעניג געשוואָרען. האָט זי איהם געבראַכט איהר ברודער רבי שמעון בן שטח, און האָט איהם אוועקגע־זעצט צווישען איהר און איהר מאַן.

"זעה", האָט דער קעניג געזאָגט צו רבי שמעון בן שטח, "וואָס פאַר א כבוד מר גיבען דיר אָפּ". האָט ר' שמעון בן שטח געענטפערט: "ניט דו גיבסט מיר אָב כבוד, נאָר די תורה גיט מיר אָב כבוד, ווייל אין פּסוק שטעהט "סלסלה ותרוממך", דו בעעהר די תורה וועט זי דיך דערהויבען". האָט עס דעם קעניג פערדראָסען און ער האָט געזאָגט צו דער קעניגין: "זעהסט, ווי אונדאַנקבאַר עס זיינען די גע־לעהרטע!"

ר' שמעון בן שטח איז געבליבען זיצען ביים טיש, אָבער ער האָט גאָרניט געגעסען. ענדע מאָהלצייט אַז מען האָט איהם געגעבען א בעכער ווייו צו מאַכען ברכה, האָט ער מיט א בימערען טאָן געזאָגט: "ווי זאָל איך בענשען ווען איך האָב ניט געגעסען? זאָל איך זאָגען: "געבענשט זאָל זיין דער אויבערשטער וואָס ינאי און זיינע פריינד האָבען גע־געסען?" האָט ער גענומען זיין בעכער וויין, אויסגעטרונקען און ניט געבענשט. האָט מען איהם געגעבען א צווייטען בע־כער וויין. דאָ האָט שוין ר' שמעון בן שטח נאָכגעגעבען און האָט געבענשט.

30

א פרומער מאַן קען קיין ליגנער בלייבען

רבה בר בר חנה איז געווען א הייליגער מאַן און מיט איהם זיינען געשעהן גרויסע וואונדער. איינמאָל איז ער גע־גאַנגען אין וועג מיט א קאַראַוואַן. האָט ער אין וועג אָבגע־געסען, זיך פערגעסען בענשען און איז אוועק ווייטער מיט זיינע בעגלייטער. א ביסעל שפּעטער האָט ער זיך דערמאָנט אַז ער האָט פערגעסען בענשען. האָט ער זיך געטראַכט: וואָס זאָל איך טהאָן? זאָל איך זיי זאָגען אַז איך האָב פערגעסען בענשען, וועלען זיי מיר זאָגען אַז גאָט איז אומעטום און איך קען בענשען וואו איך בין. און אַזוי ווי רבה בר בר חנה האָט געגלויבט אַז בענשען דאַרף מען נאָר אין דעם אָרט וואו

כיען האָט געגעסען, איז איהם איינגעפאַלען אַז ער וועט מאַכען עפּעס אַן אויסרייד און געהן צוריק צו יענעם אָרט וואו ער האָט געגעסען.

"וואַרט אויס", האָט ער געזאָגט צו זיינע מיטרייזענדע. "איך האָב דאָרט פערגעסען אַ גאָלדענע טייבעלע. איך קום גלייך צוריק".

ער איז אַוועק, און אַ גרויסער נס איז איהם געשעהן.

ווען ער איז געקומען צו דעם אָרט וואו ער האָט געדאַרפט בענשען האָט ער טאַקע דאָרט געפונען אַ גאָלדענע טייבעלע. גאָט האָט ניט געוואָלט אַז דער צדיק זאָל זאָגען אַ זאַך וואָס איז ניט אמת.

31

עוג מלך הבשן'ס מפּלה

עוג מלך הבשן האָט געוואָלט מאַכען פון די אידען אַ תל מיט איין קלאַפּ. ער האָט ביי זיך אין הארצען געמאַכט אַזאַ רעכנונג: דער אידישער לאַגער פערנעהמט דריי מייל. וועל איך געהן און אויסרייסען אַ באַרג פון דריי מייל די גרויס, וועל דאָס אַרויפוואַרפען אויף זיי און זיי דערהרג'ענען. איז ער טאַקע געגאַנגען, האָט אַרויסגעריסען אַ באַרג פון דריי מייל און האָט עס זיך אַרויפגעלייגט אויפ'ן קאָפּ. האָט דער אויבערשטער געשיקט מוראַשקעס און זיי האָבען אין דעם באַרג געמאַכט אַ לאָך און דער געלעכערטער באַרג איז ביי איהם געבליבען ליגען אויפ'ן האלז, ווי אַ קראַגען. ווען ער האָט דעם באַרג געוואָלט אַרונטערנעהמען האָבען זיך ביי איהם אויסגעצויגען די צייהנער, די אין איין זייט און די אין דער אַנדער זייט, און ער האָט דעם באַרג פון זיך ניט געקענט אַרונטערנעהמען.

32

וועגען גוטע און שלעכטע חלומות

זאָגט רב חסדא אזוי: ניט אַ גוטער חלום ווערט מקוים און ניט אַ שלעכטער חלום ווערט מקוים.

אין אזוי ווערט דערצעהלט אין נאָמען פון רבי בנאה :

"אין ירושלים זיינען געווען 24 "וואהרזאגערס" וואָס פלעגען פותר חלום זיין. איינמאָל האָט זיך מיר עפּעס גע'חלום'ט, בין איך צו זיי אַלעמען נעגאַנגען פרעגען די בעדייטונג פון דעם חלום, און יעדער איינער האָט מיר געזאָגט אַן אַנדער זאַך וואָס מיט מיר וועט פּאַרקומען, און די אַלע זאַכען זיינען טאַקע מיט מיר געשעהן".

הייסט עס, אַז אַ חלום אַליין איז גאַרניט, נאָר דער פּתרון פון חלום ווירקט אויפ'ן מענשען, און אַזוי ווי דעם מענשען'ס מויל איז פותר דעם חלום אַזוי געשעהט עס.

און נאָך עפּעס זאָגט דער תלמוד : אַ מענש זעהט געוואוינליך אין חלום זאַכען פון וועלכע ער טראַכט ביי טאָג. עס האָט נאָך קיינמאָל געטראָפען אַז אַ מענש זאָל זעהן עפּעס וואָס אונגעוועהנליכעס, ווי למשל אַ גאָלדענעם טייטעלבוים, אָדער אַן עלעפאַנט וואָס געהט דורך דעם אויערל פון אַ נאָדעל.

אַ רוימישער קייזער, וועלכער האָט געפיהרט קריעג מיט די פּערסיער, האָט איינמאָל געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניא : "איהר אידען האַלט זיך דאָך פאַר גרויסע חכמים, טאָ זאָג מיר, וואָס וועל איך היינט זעהן אין חלום ?" האָט ר' יהושע געענטפערט : "עס וועט זיך דיר חלום'ען אַז עס וועלען קומען די פּערסיער, דיך פאַנגען און דיך צווינגען צו פּאַשען חזירים מיט אַ גאָלדענעם שטעקען". האָט דער קייזער געטראַכט וועגען דעם אַ גאַנצען טאָג און ביינאַכט האָט זיך איהם טאַקע דאָס גע'חלום'ט.

גראָדע אַן עהנליכע געשיכטע איז פּאַרגעקומען מיט דעם פּערזישען קעניג. ער האָט געזאָגט צו שמואל'ן: "איהר אידען בעריהמט זיך אַז איהר זייט אַ קלוגעם פאָלק, טאָ טרעף מיר, וואס וועט מיר זיך היינט חלום'ען ?" האָט שמואל איהם געענטפערט : "עס וועט זיך דיר חלום'ען אַז די רוימער וועלען קומען, דיך פאַנגען און דיך צווינגען צו מאָהלען קערנער פון טייטלען אין אַ גאָלדענע מיהל". האָט דער קעניג געטראַכט פון דעם אַ גאַנצען טאָג און ביינאַכט האָט זיך איהם טאַקע אזוי גע'חלום'ט.

33

בר־הדיא דער פותר חלום

בר־הדיא איז געווען א מאן וואס פלעגט פותר חלום זיין. ווער עס פלעגט איהם בעצאהלען פלעגט ער איהם זיין חלום אויסגעלעגט צו גוטען. ווער עס פלעגט איהם נים בעצאהלען פלעגט ער איהם אויסלעגען אויף שלעכטען.

אביי און רבא האבען איהם געוואלט אויספרובירען, זייענען זיי געקומען צו בר־הדיא און האבען איהם דערצעהלט דעם זעלבען חלום. אביי האט איהם בעצאהלט, רבא האט איהם גארנישט געגעבען. זאגען זיי צו בר־הדיא: "מיר האבען אין חלום געלייענט דעם פסוק (דברים, כ"ח): "דיין אקס וועט מען שעכטען פאר דיינע אויגען און דו וועסט פון איהם נים עסען." רבא'ן, וועלכער האט איהם נים בעצאהלט האט בר־הדיא אויסגעלעגט: "דו וועסט פערלירען געלד אין דיין געשעפט און פאר גרויס הארצווייטאג וועסטו נים קענען עסען." אביי'ן, וועלכער האט איהם בעצאהלט, האט ער אויסגעלעגט: "דו וועסט מאכען גוטע געשעפטען און דו וועסט נים קענען עסען פאר גרויס שמחה."

האבען זיי איהם נאכדעם פרובירט א צווייטען מאל. "מיר האבען אין חלום געלייענט דעם פסוק: "זיהן און טעכטער וועלען ביי די געבוירען ווערען, אבער דו וועסט זיי נים האבען, ווייל מען וועט זיי פאנגען און אוועקפיהרען." האט ער צו רבא'ן געזאגט: "עס מיינט אז מען וועט דיינע קינדער טאקע נעהמען געפאנגען." צו אביי'ן האט ער געזאגט: "דו וועסט האבען א סך זיהן און טעכטער, און דיינע טעכטער וועסטו אויסגעבען און דו וועסט נאך זיי בייגקען אזוי ווי מען וואלט זיי גענומען געפאנגען."

א דריטע פראבע. "מיר האבען געלייענט אין חלום דעם פסוק: "דיינע זיהן און טעכטער וועלען געהערען צו אן אנדער פאלק". האט בר־הדיא אביי'ן אזוי אויסגעלעגט: "דו וועסט האבען א סך זיהן און טעכטער, דו וועסט וועלען זיי חתונה מאכען מיט דיינע קרובים און דיין ווייב וועט זיי וועלען שדכ'ענען מיט איהרע קרובים. דיין ווייב וועט אויספיהרען און זיי פערהייראטען מיט איהרע קרובים, וועט עס ביי

דיר זיין אזוי ווי זיי זיינען אוועק צו א פרעמד פאלק."
צו רבא'ן האט ער געזאגט: "דיין פרוי וועט שטארבען און דיינע קינדער וועלען מוזען אנקומען צו א שטיפמוטער."

נאך איינינע פראבען האבען אביי און רבא געמאכט צוזאמען. אביי'ן וואס האט איהם בעצאהלט האט בר־הדיא אויסגעלעגט זיינע חלומות צו גוטען, רבא'ן וואס האט איהם נים בעצאהלט האט ער אויסגעלעגט צו שלעכטען.

צום סוף איז רבא אליין געגאנגען צו בר־הדיא. "איך האב געזעהן אין חלום דאס די טהיר פון מיין הויז, וואס איז צום גאס, איז איינגעפאלען." האט בר־הדיא ערקלעהרט: "דאס צייגט אז דיין פרוי וועט שטארבען."

"עס האט זיך מיר גע'חלום'ט אז מיינע שנייד צייהנער און באק־צייהנער זיינען ארויסגעפאלען," האט רבא ווייטער דערצעהלט.

"דאס איז א סימן אז דיינע זיהן און טעכטער וועלען שטארבען", האט בר־הדיא געענטפערט.

"איך האב געזעהן אין חלום צוויי טויבען פליהען."

"דו וועסט זיך גט'ען מיט צוויי ווייבער."

"צוויי קיילעכדיגע ריבען האבע איך געזעהן אין חלום."

"דו וועסט קריגען צוויי קלעפ פון א שטעקען וואס איז אזוי גראב ווי א ריבען."

יענעם טאג איז רבא געגאנגען און האט זיך אוועקגעזעצט אין בית המדרש. זיינען דארט געווען צוויי בלינדע וואס האבען זיך געקריגט צווישען זיך. רבא האט זיי געוואלט פאראנאנדערנעהמען, האבען זיי זיך גענומען צו איהם. זיי האבען איהם געגעבען צוויי קלעפ און האבען שוין געוואלט געבען א דריטען. האט רבא געזאגט: "גענוג. איך האב געזעהן בלויז צוויי אין חלום."

לסוף איז רבא ווידער געקומען צו בר־חדיא, האט איהם פריהער בעצאהלט און נאכדעם געזאגט: "עס האט זיך מיר גע'חלום'ט אז א גרויסער מויער איז איינגעפאלען." האט בר־חדיא געענטפערט: "דאס צייגט אז דו וועסט בעקומען גיטער זעהר פיעל, גאר אהן א גרעניץ."

"איך האב געזעהן דאס אביי'ס שעהנע הויז איז איינגעפאלען און דער שטויב פון דער איינגעפאלענער הויז האט מיך בעדעקט".

"דאָס איז אַ צייכען אַז אביי וועט שטאַרבען און דו וועסט לערנען מיט זיינע תלמידים."

"עס האָט זיך מיר געחלום'ט אַז מיין אייגענע הויז איז איינגעפאַלען און מענשען זיינען געקומען פון איבעראַל און יעדער האָט זיך צוגענומען אַ ציגעל פון דער הויז."

"דאָס צייגט אַז דיין תורה וועט אַנגענומען ווערען אין דער גאַנצער וועלט."

"איך האב אין חלום געהערט ווי מען זאָגט הלל לכבוד פסח."

"אַ נס וועט דיר געשעהן."

אַ קורצע צייט שפּעטער האָט זיך בר־הדיא צוזאַמענגע־טראָפען מיט רבא'ן אויף אַ שיף. האָט בר־הדיא געזאָגט: "צו וואָס זאָל איך געהן מיט אַ מענשען וואָס איהם דאַרף טרעפען אַ נס? אפשר וועט דער נס יעצט געשעהן, די שיף וועט זינקען און רבא וועט זיין דער איינציגער וואָס וועט לעבען בלייבען." האָט בר־הדיא פערלאָזען די שיף, און ווען ער איז אַרויס איז פון זיין שויס אַרויסגעפאַלען אַ ביכעל. רבא האָט דעם ביכעל אויפגעהויבען און האָט אין דעם גע־לעזען: אַלע חלומות געהען נאָכ'ן מויל, אַזוי ווי מען לייגט אויס דעם חלום אַזוי געשעהט עס."

"דו רשע איינער!" האָט רבא אויף איהם אַנגעשריען. "אַן דיר אַליין ווענדעט זיך דאָס און דו האָסט מיר בזיון פערשאַפט אַזוי פיעל צער. פאַר אַלעם בין איך דיר מוחל, אָבער ניט פאַר די שלעכטעס וואָס דו האָסט אויסגעלעגט אויף מיין פרוי, וועלכע איז רב חסדא'ס אַ טאָכטער. הלוואי זאָלסטו אַריינפאַלען אין די הענד פון דער רעגיערונג, זיי וועלען דיך שוין משפּט'ען אָהן רחמנות!"

ווען בר־הדיא האָט דאָס געהערט, האָט ער זיך ערשראָקען. "וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט ער זיך געפרעגט. "מיר ווייסען אַז די קללה פון אַ תלמיד חכם, ווען זי איז אפילו אַן אומזיסטע, מוז זי מקוים ווערען, הייגט ווי נאָך אין דיזען פאַל, ווען רבא האָט מיך געשאָלטען מיט רעכט, וועל איך געהן און אַבריכטען גלות, ווייל גלות פערגיט אויף זינד".

איז בר־הדיא אַוועק נאָך רוים און האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים טהיר פון דעם הויפּט שומר, וואָס היט דעם מלך'ס אוצרות. האָט זיך דעם הויפּט שומר גע'חלום'ט אַ חלום און

אזוי ווי ער האָט זיך דערוואוסט ווער בר־הדיא איז, האָט ער איהם געפרעגט: "מיר האָט זיך גע'חלום'ט דאָס א נאָדעל איז אריין אין מיין פינגער". האט בר־הדיא געזאגט: "גיב מיר עפּעס געלד." און אזוי ווי דער שומר האָט איהם גאָר־נישט געוואָלט געבען, האָט בר־הדיא איהם גאָרנישט גע־וואָלט זאָגען.

"איך האָב געזעהן אין חלום ווי עס איז אריין א וואָרים אין צוויי פון מיינע פינגער."

בר־הדיא האָט ווידער געבעטען געלד, און אזוי ווי יענער האָט ניט נעגעבען, האָט ער איהם ניט פּותר חלום געווען.

"עס האָט זיך מיר גע'חלום'ט אז ווערים זיינען מיר אריין אין דער גאנצער האנד."

"זאָלסט וויסען זיין אז ווערים האָבען זיך פערפיהרט אין דעם מלך'ס העמדער", האָט בר־הדיא געזאָגט.

און אזוי איז דאָס טאקע געווען. ווען מען האָט זיך פון דעם שאדען דערוואוסט אין מלך'ס פּאלאסט, האָט מען גע־בראכט דעם שומר און מען האָט איהם פער'משפּט צום טויט. האָט דער שומר גע'טענה'ט: "פאַרוואָס קומט מיר טויטען? בעסער ברייננט איהם אהער אָט יענעם מאן, דעם פּותר חלום וואָס האָט געוואוסט און האָט בעצייטענס ניט אויסגעזאָגט." האָט מען געבראכט בר־הדיא און מען האָט צו איהם געזאָגט: "צוליעב די פּאָר גילדען וואס דו האסט געוואָלט האבען זיינען דעם מלך'ס טייערע העמדער פערדאָרבען געוואָרען!" און מען האָט איהם פער'משפּט צו א שרעקליכען טויט.

34

דער יחיד און דער כלל

די רבנן האָבען אזוי געלערנט: ווער עס זעהט אן אוכלוסא אידען (אן אוכלוסא איז אן עולם פון א זעקס הונ־דערט טויזענד מאן) דאַרף מאַכען א ברכה "ברוך חכם הרזים", געבענשט זאָל זיין דער בעשעפער וואָס וויים און פערשטעהט די געדאנקען פון יעדען יחיד, ווייל זייערע מיינונגען זיינען ניט גלייך פּונקט ווי זייערע פּנים'ער זיינען ניט גלייך איי־נער צום אנדערען.

בן זומא האָט איינמאָל, שטעהענדיג אויף די טרעפּ פון

חר הבית, געזעהן אן אוכלוסא. האט ער געזאגט: "געבענשט זאל זיין דער וואס וויים די סודות פון זייערע הערצער, און געבענשט זאל ער זיין וואס ער האט די אלע מענשען בעשאפען מיך צו בעדיענען." ער האט געמיינט מיט דעם צו זאגען אז דער כלל דיענט דעם יחיד פונקט אזוי ווי דער יחיד דיענט דעם כלל.

בן זומא פלעגט זאגען: "ווי פיעל ארבייט האט אדם געהאט ביז ער פלעגט בעקומען א שטיקעל ברויט צו עסען. ער האט אליין געדארפט אקערען, זייהען, שניידען, בינדען די זאנגען אין גארבען, אויסקלאפען די קערנער פון די זאנגען, אויסווייהען די מעקענע, קלייבען, מאהלען, זיפען, קנעטען, באקען און ערשט נאכדעם פלעגט ער קענען עסען. און איך שטעה אויף פריהמארגענס און געפין אז די אלע מלאכות זיינען שוין אבגעטהאן געווארען פאר מיר פון אנדערע, און איך עס א פערטיגען ברויט. ווי פיעל ארבייט האט אדם געהאט ביז ער האט בעקומען א בגד אנצוטהאן. ער האט אליין געדארפט שערען וואל פון א שעפס, וויים מאכען די וואל אום עס זאל אננעהמען פארב, אויסקלאפען, שפינען, וועבען, פארבען, נעהען, און ערשט דאן פלעגט ער האבען וואס אנצוטהאן. און איך שטעה אויף אין דער פריה און געפין די אלע ארבייט אבגעטהאן פאר מיר, און איך האב א פערטיגען בגד."

אלם א משל צו דעם ווי א מענש דארף זיין דאנקבאר צו די אנדערע וואס בעמיהען זיך פון זיינטוועגען, שטעלט בן זומא פאר א גוטען גאסט און א שלעכטען.

וואס זאגט א גוטער גאסט? "ווי פיעל מיה האט זיך דער בעל הבית געגעבען פון מיינטוועגען! ווי פיעל ווייז האט ער מיר סערווירט, ווי פיעל פלייש און ווי פיעל זעמעלעך. דאס האט ער זיך אלץ בעמיהט פון מיינטוועגען."

אבער וואס זאגט א שלעכטער גאסט? "וואס פאר אן איבעריגע מיה האט דען דער בעל הבית געהאט? ווי פיעל וויין האט ער עס אזוי סערווירט, און ווי פיעל א שטייגער פלייש און זעמעל? פון מיינטוועגען האט ער זיך דאס אזוי בעמיהט? דאס האט ער זיך אזוי בעמיהט פון זיין פרוי און קינדער'ס וועגען."

35

אמת'ע גרויסקייט מאכט קיין טומעל

רב ששת איז געווען א בלינדער. איינמאל האט דער קעניג געדארפט אנקומען אין שטאדט. זיינען אלע ארויס אין גאס איהם מקבל פנים זיין, און רב ששת איז אויך געגאנגען מיט'ן עולם. שטעהט ער אזוי צווישען עולם און ווארט. דערזעהט איהם א צדוקי. האט זיך דעם צדוקי פערוואלט אבלאכען פון רב ששת. געהט ער צו איהם צו און זאגט: "גאנצע קריגלעך געהען צום טייך שעפען וואסער, אבער צו וואס געהען די צובראכענע קריגלעך?" רב ששת האט גוט פערשטאנען, אז דער צדוקי לאכט פון איהם וואס ער, א בלינדער, געהט מקבל פנים זיין דעם קעניג וועלכען ער קען ניט זעהן. האט איהם רב ששת געענטפערט: "דו ווארט א ווייל, וועל איך דיר ציינען אז איך זעה בעסער פון דיר".

זיינען זיי געשטאנען און געווארט ביז דער מארש האט זיך אנגעהויבען, מיט מוזיק, פויקען און טראמפעטען. צוערשט איז פערביינעגאנגען איין גרופע. פרעגט דער צדוקי: "נו, איז שוין דער קעניג פערביינעגאנגען?" ענטפערט רב ששת, "ניין". נאכדעם איז פערביינעגאנגען א צווייטע אבטהיילונג. פרעגט דער צדוקי: "דער קעניג שוין דורכגעגאנגען?" זאגט רב ששת: "נאך ניט". צולעצט איז פערביינעגאנגען א דריטע גרופע, איז זי געווען שטיל, אהן פויקען און אהן טראמפעטען. פרעגט דער צדוקי: "דער קעניג שוין פערביינעגאנגען?" ענטפערט רב ששת: "יא". פרעגט דער צדוקי: "פון וואנען ווייסטו עס?" ענטפערט רב ששת אזוי: "א מלכות אויף דער ערד איז גראדע אזוי ווי דער מלכות אין הימעל, און ביי גאט ווערט דערציהלט, אז ווען ער האט זיך בעוויזען פאר אליהו הנביא, איז צוערשט פערביי א גרויסער שטורם וואס האט אויסגעריסען שטיינערנע בערג, נאכדעם א ערדציטערניש, נאכדעם א פלאם פייער און צולעצט א לייכטע, שטילע שטימע. גאט איז אבער געווען ניט

אין שטורם, ניט אין דער ערדציטערנים, און ניט אין פייער, נאָר אין דער שטילקייט".

און עס ווערט ווייטער דערצעהלט אז שפעטער אין דער צדוקי אליין בלינד געוואָרען.

36

ווי רבי שילא איז דערהויבען געוואָרען

רבי שילא האָט איינמאָל בעשטראָפט א מענשען, וועלכער האָט געזינדיגט מיט א פרוי. איז דער מענש אוועק און האָט זיך בעקלאָגט פאר דער רוימישער רעגיערונג. ער האָט אזוי געזאָגט: „עס איז דאָ איינער א מאַן ביי די אידען וואָס גיט ארויס משפטים אָהן די ערלויבנים פון דער רעגירונג". האָט די רעגיערונג געשיקט א בעאמטען, ער זאָל די קלאָגע אונ־טערזוכען. אז ער איז געקומען, האָט ער געפרעגט ביי רבי שילא: „פארוואָס האָסטו דעם מאַן באשטראָפט?" האָט רבי שילא געזאָגט וואָס יענעמ'ס פארברעכען איז געווען. „האָסטו עדות?" האָט דער בעאמטער געפרעגט. „יא, איך האָב אַן עדות", האָט רבי שילא געענטפערט. איז טאקע אָנגעקומען אליהו הנביא און ער האָט זיך פערשטעלט פאר א מענשען און האָט עדות געזאָגט אז ער האָט צוגעזעהן דעם פערברע־כען.

דאָ איז דער רעגיערונג'ס בעאמטער געוואָרען שטארק בייז אויף דעם פערברעכער און האָט מיט כעס אויסגע־רופען: „אויב אזוי קומט איהם טאקע הרג'ענען!" האָט ר' שילא געזאָגט: „זייט מיר זיינען פערטריבען געוואָרען פון אונזער לאַנד האָבען מיר קיין רעכט צו בעשטראָפען מיט'ן טויט. איהר קענט טהאָן מיט איהם וואָס איהר ווילט. גאָט האָט אין אייערע הענד געגעבען די מאכט און דאָס רעכט צו משפט'ן מענשען לויט דעם געזעץ".

דעם בעאמטען איז דער ענטפער זעהר געפעלען געוואָרען. און ער האָט געזאָגט צו רבי שילא: „דערפאר וואָס איהר אידען שעצט אונזער רעגיערונג, וויל איך דיך מאכען פאר א ריכטער מיט דער פולער מאכט צו משפט'ן מענשען". ער האָט ר' שילא'ן געגעבען אן אייזערנעם שטעקעלע, אזא ווי

עם פלעגען טראָגען די ריכטער פון רוים, און ער האָט צו איהם געזאָגט: "זייַ מיט אַלע ריכטער צוגלייך און משפט מענשען לויט דעם געזעץ".

37

די הויז פון צדקה

עולא און רב חסדא זיינען צוזאַמען געגאַנגען אין וועג. אַז זיי זיינען אָנגעקומען ביי דער טיהר פון דער הויז פון רב חנא, דער זוהן פון חנילאי, האָט רב חסדא זיך אָפּגעשטעלט און אַ זיפץ געטהאָן.

"וואָס זיפצסטו?" האָט עולא געפרעגט. "ווייסטו דען ניט אַז רב האָט געזאָגט דאָס אַ זיפץ צוברעכט אַ האַלבען קערפּער פון מענשען און אַז ר' יוחנן האָט געזאָגט דאָס אַ זיפץ צוברעכט דעם גאַנצען קערפּער פון אַ מענשען?"

"ווי זאָל איך ניט זיפצען?" האָט רב חסדא געענטפערט. "די הויז אין וועלכע עס זיינען געווען זעכציג בעקער ביי־טאָג און זעכציג בעקער ביינאַכט און זיי האָבען געבאַקט ברויט פאַר יעדען וואָס דאַרף זיך געשעהמט צו נעהמען פון דער צדקה קאַסע; די הויז וועלכע האָט געהאַט פיער טיהרען צו אַלע פיער זייטען פון דער וועלט, און וואוהין ווער עס פלעגט אַריין אַ הונגעריגער פלעגט אַרויס אַ זאַטער; די הויז פון וואַנען מען פלעגט פערטיילען ווייץ און גערשטען אין הונגער יאָהרען, און ווער עס האָט זיך געשעהמט צו נעה־מען ביי־טאָג פאַר אַלעמען, פלעגט קומען נעהמען אין דער שטילער נאַכט, אָט פון דיזער הויז איז געוואָרן אַ תל—היינט ווי זאָל איך ניט זיפצען?"

38

פון וואנען ערדציטערנים קומט

רב קטינא איז איינמאל געגאנגען אין וועג. ווען ער איז פערבייגעגאנגען די טיהר פון א מכשף האט די ערד א ציטער געטהאן. האט רב קטינא געפרעגט: "וויים דען דער מכשף וואס בעדייט דאס וואס די ערד ציטערט?" האט דער מכשף אויסגעשריען: "קטינא, קטינא! ווארום דענקסטו אז איך וויים ניט? איך וויים אז ווען דער אויבערשטער דער־מאנט זיך ווי זיינע קינדער לעבען אין צער פערגיסט ער, כביכול, צוויי טרערען און זיי פאלען אריין אין ים הגדול, און דאס מאכט אזא רעש וואס הערט זיך פון איין עק וועלט ביז'ן אנדערען. אט פון דעם ווערט אן ערדציטערנים". האט רב קטינא געזאגט: "דער מכשף איז א ליגנער און זיינע רייד זיינען ליגען. ווען דאס וואלט געווען אזוי, וואלט די ערד צוויי מאל געציטערט, פאר יעדען טרער איין מאל."

עס איז אפילו אמת אז די ערד ציטערט מעהר ווי איין מאל, אבער רב קטינא האט דעם מכשף ניט געוואלט צוגע־בען, כדי מענשען זאלען אין איהם ניט גלויבען און ער זאל ניט קענען פערפיהרען די וועלט.

רב קטינא האט געהאט זיין אייגענע מיינונג. ער האט געזאגט אז אן ערדציטערנים קומט פון דעם וואס דער אוי־בערשטער, ווען ער דערמאנט זיך ווי די אידען ליידען אין גלות, גיט א פאטש איין האנד אן דער אנדערער, אזוי ווי א מענש וואס איז אין גרוים פערצווייפלונג.

רבי נתן זאגט אז אן ערדציטערנים קומט פון דעם וואס ער, כביכול, גיט א זיפץ אויף די אידישע צרות.

39

אַלעס וואָס געשעהט איז צום גוטען

אַ מענש דאַרף זיך איינגעוואוינען אין דעם גלויבען, אַז וואָס פאַר אַן אונגליק עס קומט אויף איהם, איז אַלץ צום גוטען. אַזוי האָט געזאָגט רבי עקיבא. און געזאָגט האָט ער דאָס צוליעב אַזאַ געשיכטע וואָס מיט איהם האָט פּאַסירט.

רבי עקיבא איז געגאַנגען אין וועג, האָט ער מיט זיך געפיהרט אַן אייזעל, אַ האָהן און אַ ליכט. דעם אייזעל האָט ער געפיהרט צו רייטען אויף איהם, דעם האָהן — איהם אויפצואוועקען פריהמאָרגענס, און דאָס ליכט איהם צו בעלייכטען אין דער פינסטער. איז ער איינמאָל אָנגעקומען אין אַ שטעדטעל און געבעטען מען זאָל איהם לאָזען איבערנעכטיגען. האָט מען איהם ענטזאָגט. רבי עקיבא האָט דאָס אָנגענומען אין גוטען מוטה און האָט געזאָגט: "וואָס מען טהוט פון הימעל, איז אַלץ צום גוטען". איז ער אַוועק און גענעכטיגט אין פעלד. איז געקומען אַ לייב און אויפגעגעסען זיין אייזעל. נאָכדעם איז געקומען אַ ווילדע קאַטץ און האָט אויפגעגעסען דעם האָהן, צולעצט איז געקומען אַ שטאַרקער ווינד און האָט אויסגעלאָשען דאָס ליכט.

אויף מאָרגען האָט ר' עקיבא זיך דערוואוסט אַז אין דער נאַכט האָבען רויבער געמאַכט אַן אָנפאַל און בערויבט די שטעדטעל אין וועלכע ער האָט געוואָלט איבערנעכטיגען די נאַכט. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו די מענשען: "זעהט איהר דען ניט אַז אַלעס פיהרט צו גוטען? ווען מען וואָלט מיך געלאָזט נעכטיגען אין שטאָדט, וואָלטען די רויבער מיך אויך געפאַקט. ווען דאָס ליכט וואָלט געברענט, אָדער דער האָהן וואָלט געקרעהט, אָדער דער אייזעל וואָלט געשריען, וואָלטען דאָך די רויבער מיך אין וואַלד אויך אויסגעפונען".

40

די ענדע פון א גרויסען מארטירער

איינמאל האט די רעגיערונג פון רוים ארויסגעגעבען א גזירה אז די אידען זאלען מעהר די תורה ניט לערנען.

פארגעסען זאל ווערען די אידישע לעהרע, פארגעסען זאלען ווערען די געזעצגעבער און די נביאים!

אזוי האט געוואלט די טיראנישע הערשאפט פון רוים, וועלכע האט געהאלטען דאס לאנד פון יהודה אין איהרע שארפע נעגעל.

וואס האט רבי עקיבא געטהאן? האט ער איינגעשטעלט זיין לעבען און איז געגאנגען פון שטאדט צו שטאדט און האט געגרינדעט שוהלען אין וועלכער ער פלעגט דרש'ענען און לערנען מיט'ן עולם.

איינמאל האט איהם בעגעגענט פפוס בן יהודה, א גרויסער חכם און א חייסער אידישער פאטריאט. זאגט צו איהם פפוס: "האסטו גאר קיין מורא פאר דער רעגיערונג?" האט איהם ר' עקיבא געענטפערט: "דו פפוס, וואס אלע האלטען דיך פאר א חכם ביזטו טאקע ניט מעהר ווי א נאר! איך וועל דיר דערצעהלען א משל וואס איז זעהר עהנליך צו דער זאך. א פוקס האט איינמאל שפאציערט ארום א טייך. האט ער געזעהן ווי עס לויפען ארום פישעלעך אהין און אהער אין וואסער. האט ער שטארק חשק בעקומען צו די פישעלעך. זאגט ער צו זיי: "ווארום לויפט איהר אזוי ארום?" ענטפערן איהם די פישעלעך: "מיר לויפען פון די נעצען אין וועלכע מען וויל אונז כאפען." זאגט דער פוקס צו זיי: "ווילט איהר, קומט ארויף צו מיר אויף דער יבשה, און מיר וועלען וואוינען צוזאמען אזוי פרייגדליך און ברידערליך ווי עס האבען געלעבט אייערע עלטערן מיט מיינע". האבען די פישעלעך געזאגט: "דו פוקס איינער! דו, וואס מען האלט דיך פאר דעם קליגסטען פון אלע חיות, ביזט דאך גאר א נאר. האסטו געהערט א חכמה? ווען דא, אין דעם ארט וואו מיר לעבען זייגען מיר אין שטענדיגער מורא, חיינט ווי איז שוין אויף דער יבשה, וואו מיר קענען ניט לעבען, דארט איז דאך פאר אונז א זיכערער טויט". און אזוי ווי מיט די פיש איז אויך מיט אונז אידען. ווען מיר לערנען די תורה, וואס זי איז אונזער

אויפהאלט אין לעבען, האָבען מיר מורא פאר'ן שונא, היינט ווי איז שוין, אז מיר וועלען אויפהערען צו לערנען?"

א קורצע צייט שפּעטער האָט מען רבי עקיבא'ן געכאַפּט און אריינגעזעצט אין געפענגניס. צו דערזעלבער צייט האָט מען אויך ארעטירט פפּוס'ן און איהם אריינגעזעצט נעבען רבי עקיבא. האָט רבי עקיבא איהם געפרעגט: "ווער האָט דיך געבראַכט אהער?" האָט פפּוס איהם געענטפערט: "וואויל איז דיר, רבי עקיבא, וואס דו זיצט אין געפענגניס צוליעב דער תורה, וועה איז מיר וואס מען האָט מיך אריינגעזעצט צוליעב נארישקייטען".

און ווייטער ווערט דערצעהלט, אז ווען מען האָט ר' עקיבא'ן ארויסגעפיהרט צו דער הריגה, איז דאס גראָדע געווען די צייט פון קריאת שמע. א שווערען און א ביטערען טויט האָבען די רוצחים פאר איהם אויסגעקלעהרט. מיט אייזערנע קאַמען האָבען זיי זיין הויט פון לייב געריסען, אבער ער האָט זיינע יסורים אָנגענומען מיט ליעבע, וויסענדיג אז ער שטאַרבט פאר א הויכען אידעאַל. און צו זיינע תלמידים וואס זיינען דערביי געשטאַנען און האָבען איהם בעדויערט, האָט ער געזאָגט: "מיין גאַנצען לעבען האָב איך זיך ארומגעטראָגען מיט דעם געדאַנקען צו שטאַרבען פאר מיין ליעבע צו גאָט, און יעצט איז די געלעגענהייט ענדליך געקומען". און ער האָט געזאָגט "שמע ישראל" און געצויגען דעם "אחד" ביז זיין נשמה איז אויסגעגאַנגען מיט'ן אחד.

ווען די מלאכים אין הימעל האָבען דאס דערזעהן, האָבען זיי אויסגעבראָכען אין א געוויין, און צום רבונו של עולם האָבען זיי געזאָגט: "אָט אזוי בעצאָהלסטו פאר דעם וואס מען לערנט דיין תורה?" איז ארויס א בת קול און האָט געענטפערט: "וואויל איז צו דיר, רבי עקיבא, וואס דיין נשמה איז ארויס מיט אחד! דו געהסט יעצט אין א בעסערע, א שעהנערער וועלט!"

מסכת שבת

1

מען טאָר זיך ניט נעהמען אויף זיכער

זיינען די חכמים איינמאָל געזעסען און האָבען געלערנט דעם דין אַז שבת טאָר מען ניט לעזען פאר אן אויל לאָמפּ, ווייל מען קען זיך פערגעסען אז עס איז שבת און איינבויגען דעם לאָמפּ אום די אויל זאָל בעסער צוקומען צום קנייטעל, און דאס איז גראָדע אזוי ווי אנצינדען א לאָמפּ אום שבת.

האָט ר׳ ישמעאל בן אלישע געזאָגט : ״איך קען יא לייע־נען פאר אַ לאָמפּ און איך בין זיכער אז איך וועל דעם לאָמפּ ניט אָנריהרען״.

אבער שפּעטער האָט זיך געמאכט א צופאל, אז ער איז געזעסען און געלעזען און ווען דאס ליכט האָט אָנגעהויבען דונקעל צו ווערען האָט ער זיך פערגעסען אַז עס איז שבת, און האָט געוואָלט דעם לאָמפּ איינבויגען, אבער גלייך האָט ער זיך דערמאנט אז עס איז שבת. האָט ער דאַן געזאָגט : ״ווי קלוג זיינען די רייד פון די געלעהרטע וואס האָבען פער־באָטען צו לעזען שבת פאר א לאָמפּ !״

רבי נתן דערצעהלט די געשיכטע אַנדערש. ר׳ ישמעאל האָט טאַקע יא איינגעבויגען דעם לאָמפּ, און נאָך שבת האָט ער פערשריבען אין זיין בוך : ״איך ישמעאל בן אלישע האָב איינגעבויגען אַ לאָמפּ אום שבת. ווען דער בית המקדש וועט צוריק געבויט ווערען וועל איך ברייננען א קרבן פאר מיין זינד״.

2

אומזיסט שטראָפט ניט גאָט

אכאָל איז געווען א יונגער מאַן, אַ תלמיד חכם, א וואויל לערנער און אַ פרומער. טאָג און נאכט איז ער געזעסן און געלערענט. ער האָט געלערענט פאר זיך און אויך פיעל געלערנט ביי אנדערע תלמידי חכמים. ער האָט געהאט א גוטען נאמען און אלע האָבען איהם געליעבט און געאַכטעט. אבער אין די רעכטע בליהענדע יאָהרען איז ער געשטאָרבען. זיין פרוי האָט דאס ניט געקענט פערשטעהן, ווארום אזא פרומער און אַ גוטער מאַן זאָל אזוי פריה פון דער וועלט אוועק. וואו איז די הימעלשע גערעכטיגקייט? וואו איז גאָט׳ס יושר? איהר הארץ איז געוואָרען פול מיט ביטערקייט און פראָטעסט. האט זי גענומען איהר מאַנ׳ס תפילין און איז ארומגעגאנגען איבער אַלע שוהלען און בתי מדרשים, און האָט גע׳טענה׳ט: "אידען! איך וויל אייך פרעגען אַ קשיא: אין אונזערע הייליגע שריפטען ווערט געזאָגט, אז די תורה פערלענגערט א מענשענ׳ס יאָהרען. נו, און מיין מאַן האָט אזוי פיעל תורה געלערנט, טאָ פאר וואס — וועה געשריען! — איז ער געשטאָרבען אזוי יונג?" און עס האָט זיך ניט געפונען איין מענש וואס האָט געהאט דעם מוטה איהר צו ענטפערען. איינמאָל איז דורכגעפאָהרען אין שטאָדט א גרויסער תנא און ער איז ביי איהר איינגעשטאַנען. האָט זי איהם דערצעהלט איהר טרויעריגע געשיכטע. האָט דער תנא צו איהר געזאָגט: "טאָכטער מיינע! גאָט שטראָפט ניט אומזיסט. אמת, דיין מאַן האָט קיינמאָל געזינדיגט. אבער עס איז דאָך מעגליך אז ער איז ניט געווען פאָרזיכטיג און האָט געטהאָן אזעלכע זאכען וואס קענען ברייגען צו זינד".

פונקט אזוי ווי מען דארף זיך היטען פון זינד, אזוי דארף מען זיך היטען פון געדאנקען און געוואוינהייטען וואס קענען ברייגען צו זינד.

3

ווען די שבת ליכט לייכטען

רב חונא, איז איינמאל פרייטאג פארנאכט געגאנגען היין און צוריק פערביי די הויז פון ר' אבין דעם טישלער, האט ער געזעהן דעם טישלער'ס פרוי אנצינדען א סך ליכט לכבוד שבת. האט רב הונא געזאגט: "צוויי גרויסע לייט וועלען ארויס פון דער הויז". זיינען פון די פאאר פאלק ארויס רב אידי בר אבין און רב חייא בר אבין.

4

דער לעצטער טאג פון דוד המלך

"א לעבעדיגען הונד איז בעסער ווי א טויטען לייב", האט שלמה המלך געזאגט.

א גרויסער אמת, א טרויעריגער אמת, ליגט אין דיזע ווערטער. א לייב איז נאר א לייב ווען ער לעבט, אז ער איז טויט איז א לעבעדיגען הונד שוין בעסער פון איהם.

שלמה המלך האט דיזען ווערטעל ניט אין גאנצען אויס־געטראכט פון קאפ. ער האט מיט דעם לייב געמיינט זיין איינענעם פאטער, דוד המלך.

דוד האט איינמאל געזאגט צו גאט: "רבונו של עולם! איך בעט דיך, זאג מיר אוים ווען קומט מיין סוף?" האט דער אויבערשטער געענטפערט: "איך האב איינגעפיהרט א געזעץ אז קיין מענש זאל וויסען ווען זיין סוף קומט". האט דוד ווידער געבעטען: "זאג מיר כאטש די צאהל פון מיינע יאהרען". האט גאט געענטפערט: "איך האב אויך איינגע־פיהרט אז קיין מענש זאל וויסען די צאהל פון זיינע יאהרען". האט זיך דוד געבעטען: "זאג מיר כאטש, האר פון אלע וועלטען, אין וואס פאר א טאג איך וועל שטארבען". האט כביכול געענטפערט: "דו וועסט שטארבען אום שבת". האט דוד געבעטען: "לאמיך שטארבען א טאג נאך שבת".

"ניין", האט גאט געענטפערט, "א טאג נאך שבת פאנגט זיך אן די הערשאפט פון דיין זוהן שלמה, און עס איז ביי

מיר איינגעפיהרט אז די צייט וואס איז בעשטימט פאר איין הערשאפט קען קיין אנדער הערשאפט פארנעהמען".

"טאַ לאָמיך שטאַרבען אום ערב שבת", האָט דוד געבעטען. (עס איז איהם ליעבער געווען צו שטאַרבען אַ טאָג פריהער, איידער אום שבת.)

"ניין, צו פריה קענסטו אויך ניט שטאַרבען", האָט דער אויבערשטער געזאָגט, "ווייל עס איז ביי מיר ליעבער איין טאָג וואס דו לערנסט תורה אלס טויזענד קרבנות וואס דיין זוהן וועט מיר מקריב זיין".

פון דאַן אָן פלעגט דוד אַ גאַנצען שבת זיצען און לערנען. אז עס איז געקומען דער שבת אין וועלכען ער האָט געדארפט שטאַרבען, האָט זיך דער מלאך המות אוועקגעשטעלט קעגען איהם, אבער ער האָט איהם גאָר נישט געקענט טהאָן, ווייל דוד האָט ניט אויפגעהערט צו לערנען. האָט דער מלאך המות געזאָגט צו זיך: "וואָס טהו איך מיט איהם?"

הינטער דעם קעניגליכען פאַלאַסט איז געווען אַ שעהנער גאַרטען. איז דער מלאך המות ארויס אין גאַרטען און האָט גענומען שאָקלען די ביימער. ווען דוד האָט דערהערט דעם גערויש, איז ער ארויס אין דרויסען אום צו זעהן, ווער שטערט עס די רוהע פון שבת אין גאַרטען. דוד איז געגאַנגען און געלערנט. אבער ארונטערגעהענדיג די טרעפ, האָט זיך איין טרעפ ארויסגעגליטשט פון אונטער זיינע פיס. דוד איז אויף אַן אויגענבליק שטיל געוואָרען. אין דעם אויגענבליק איז ער געשטאָרבען, און איז געבליבען ליגען אין דרויסען.

האָט שלמה געשיקט פרעגען די אידישע געלעהרטע: "וואס זאָל איך טהאָן? מיין פאטער ליעגט אין דער הייסער זונן, און די הינט זיינען הונגעריג, און בילען, און שאַרפען די צייהן?..."

און די געלעהרטע האָבען געענטפערט: "אַ קעניג איז דיין פאטער געווען ווען ער האָט געלעבט. יעצט איז ער טויט ווי אַלע טויטע. צוליעב אַ טויטען קען מען ניט מחלל שבת זיין. אָט וואס דו קענסט טהאָן. וואַרף צו די הינד עפּעס עסען, און אויף דיין פאטער'ס קערפּער לייג ארויף אַ קליין קינד, אַ לעבעדיגעס, און דאַן וועט מען דיין פאטער מעגען אריינטראָגען אין הויז צוליעב דאס קינד."

דאַן האָט שלמה פילאָזאָפיש בעמערקט: אַ לעבעדיגען הונט איז בעסער ווי אַ טויטען לייב".

5

די שלעכטע שוויגער

אפילו אין די אמאליגע צייטען האט מען געליטען פון שלעכטע שוויגערס.

דערצעהלט דער תלמוד אזא געשיכטע:

עס איז אמאל געווען א שוויגער וואס האט פיינד געהאט די שנור. האט זי צו איהר איינמאל געזאגט: "געה, מאכטער־שע, שמיר זיך אויס אין שמעקעדיגען בויםאייל, כדי מיין זוהן זאל דיך בעסער ליעב האבען".

ווען די שנור איז געקומען א געזאלבטע, האט די שוויגער געזאגט: "יעצט צינד אן א ליכט, איך זאל בעסער זעהן ווי שעהן דו ביזט".

אז די שנור איז צוריק געקומען מיט דער ליכט אין האנד, האט די שוויגער א בלאז געטהאן אויפ'ן פייער. די שנור'ס קליידער האבען זיך אנגעכאפט דורך דעם בוימאייל, און זי איז פארברענט געווארען.

6

הלל'ס גרויסע געדולד

די רבנן האבען אזוי געזאגט: "אימער זאל א מענש זיך האלטען קליין און געלאסען ווי הלל און נים זיין אזוי קאפריזנע ווי שמאי."

צוויי מענשען האבען זיך אמאל געוועט, אז ווער פון זיי עס וועט אריינברייגגען הלל'ן אין כעס זאל בעקומען פיער הונדערט גילדען. האט איינער געזאגט: "איך וועל איהם בייז מאכען." דאס איז גראדע געווען ערב שבת, און הלל האט זיך גראדע דאן איינגעוואשען זיין קאפ לכבוד שבת. איז יענער מאן, וואס האט זיך געוועט, געקומען, האט זיך ארומ־געדרעהט ביי הלל'ס טיהר און האט אויסגערופען אין זעהר גים אן איידעלען טאן: "ווער איז דא הלל? ווער איז דא אט א דער הלל?" האט הלל זיך איינגערעקט אין א טוך, איז ארויס צו דעם מאן און האט איהם זעהר

פריינדליך געפרעגט: "זוהן מיינער, וואס פערלאַנגסטו?" זאָגט יענער: "איך האָב דיר עפּעס צו פרעגען". זאָגט הלל: "פרעג, מיין זוהן". פרעגט יענער: "ווארום האָבען די מענשען פון בבל האַלב קיילעכדיגע קעפּ?" ענטפערט הלל: "מיין קינד, האָסט געפרעגט אַ וויכטיגע פראַגע. דאָס איז דערפאַר ווייל זיי האָבען קיין קלוגע הייבאַמעס". איז יענער אוועק, זיך געזאַמט אַ שעה, צוריקגעקומען און געפרעגט: "געפינט זיך דאָ איינער, עפּעס אַ הלל?" איז הלל ווידער ארויס און געפרעגט: "וואס פערלאַנגסטו, מיין זוהן?" זאָגט יענער: "איך וויל עפּעס פרעגען". זאָגט הלל: "פרעג, מיין זוהן". פרעגט יענער: "פאַרוואָס האָבען די מענשען פון תרמוד שוואַכע אויגען?" ענטפערט הלל: "ווייל זיי וואוינען אין אַ זאַמדיגען אָרט". דער מאַן איז אוועק, זיך געזאַמט אַ שעה, צוריקגעקומען און געפרעגט: "ווער איז דאָ איינער, עפּעס אַ הלל?" איז הלל ווידער ארויס צו איהם, און געפרעגט וואס ער פערלאַנגט. זאָגט דער מאַן: "איך האָב דיר אַ פראַגע צו פרעגען". זאָגט הלל: "פרעג, מיין זוהן". פרעגט יענער: "פאַרוואָס האָבען די מענשען פון דער פּראָווינץ אַפריקי ברייטע פיס?" ענטפערט הלל: "ווייל זיי וואוינען אין זומפּען".

האָט דער מאַן געזאָגט: "איך האָב דיר נאָך אַ סך זאַכען צו פרעגען, אבער איך האָב מורא, דו וועסט ארויס פון געדולד". האָט הלל זיך אוועקגעזעצט און געזאָגט: "קענסט פרעגען וואס נאָר דו ווילסט".

פרעגט דער מאַן: "דאָס ביזטו הלל וועמען מען רופט דער אידישען נשיא?" ענטפערט הלל: "יא". זאָגט דער מאַן: "אויב אזוי, זאָלען ביי אידען ניט זיין אַ סך אזוי ווי דו". פרעגט הלל: "ווארום?" ענטפערט דער מאַן: "ווייל איבער דיר האָבען איך פערלאָרען 400 גילדען". זאָגט הלל: "עס איז בעסער אז דו זאָלסט פערלירען 400 גילדען איידער הלל זאָל זיין געדולד פערלירען".

7
הלל, שמאי און די גרים

איינמאָל איז א גוי געקומען צו שמאי און האָט צו איהם געזאָגט: "איך וועל אָננעהמען דעם אידישען גלויבען מיט דעם בעדינג אז דו זאָלסט מיך אויסלערנען די גאנצע תורה אין אזא קורצע צייט ווי פיעל איך קען שטעהן אויף איין פוס." האָט איהם שמאי א שטויס געטאָן מיט א מאָאָס וואָס ער האָט געהאלטען אין האנט.

איז דער גוי אוועק און איז געקומען צו הלל און פון איהם געפאָדערט די זעלבע זאַך. האָט הלל איהם מגייר געווען און געזאָגט: "מוה ניט אן אנדער מענשען אזא זאך וואָס דו ווילסט ניט אז מען זאָל דיר טהאָן. אָט דאָס איז די גאנצע תורה. דאָס איבעריגע איז בלויז א פירוש אויף דעם. געה, און לערנ."

נאָך א מאָל האָט זיך געמאכט אזא געשיכטע: א גוי איז געקומען צו שמאי און האָט געזאָגט: "מאַך מיך פאר א אידען, כדי איך זאָל ווערען א כהן גדול." האָט איהם שמאי ארויסגעטריבען. איז דער גוי געקומען צו הלל. האָט הלל צו איהם געזאָגט: "זאָג אליין, מאכט מען דען אימיצען פאר א מלך ווען ער ווייס ניט די עטיקעטע פון קעניגליכען הויף? דו דארפסט צוערשט לערנען." איז דער גוי אוועק און האָט גענומען לערנען. האָט ער געלערנט אין דער תורה אז אויב א פרעמדער וואָס איז ניט א כהן קומט אין קדשי קדשים שטארבט ער. פרעגט דער גוי: "וועמען איז דאָס געמיינט?" האָט הלל געענטפערט: "דאָס מיינט מען יעדען איינעם וואָס איז ניט א כהן — ער מעג זיך אפילו זיין דוד מלך ישראל." האָט דער גוי זיך געטראכט: "ווען אפילו אידען וואָס זיינען גאָט'ס ליעבלינגען און דאָך קען ניט יעדער איינער פון זיי זיין א כהן גדול, הייגט ווי איז שוין איך, א פרעמדער? איך וועל שוין בעסער זיין אזוי א איד, און ניט טראכטען פון א זאַך וואָס איז אונמעגליך."

8
רבי שמעון בן יוחאי'ס גלות

דער גרעסטער שונא וואָס א מענש האט איז זיין אייגענער מויל.

אמאָל זיינען די אידישע געלעהרטע ארייננעקומען אין דעם בית המדרש פון יבנה פרעגען, ווארום די קראנקהייט אסכרה (אזא האלז ענטצינדונג) פון וועלכע מענשען האָבען אין יענער צייט פיעל געליטען, פאנגט זיך אָן אין בויך און ענדיגט זיך אין מויל. האָט רבי יהודה, דער זוהן פון אלעאי, דער ערשטער רעדנער, די זאך אזוי ערקלעהרט: "כאָטש אפילו די ניערען פון א מענשען ריידען איהם איין צו שלעכטע געדאנקען, און זיין הארץ בעטראכט די געדאנקען, און די צונג דריקט זיי אויס, טהוט דאך דער מויל זיי פערענדיגען און זיי ארויסגעבען אין א שפראך!"

און אין דיעזער ערקלעהרונג האָט רבי יהודה בר אלעאי אָנגעדייטעט אויף א טראגישע פאסידונג אין זיינע צייטען. עס איז אמת אז ער איז דערהויבען געוואָרען צו זיין דער ערשטער רעדנער איבעראל, אָבער דיעזער כבוד איז איהם געקומען געגען זיין ווילען, און ער האָט דאָס גערעכענט פאר אן אונגליק, און אלץ צוליעב דעם וואָס איינער איז איינמאָל ניט פאָרזיכטיג געווען מיט זיין מויל!

די מעשה איז אזוי געווען:

איינמאָל איז רבי יהודה בר אילעאי געזעסען צוזאמען מיט רבי יוסי און רבי שמעון בן יוחאי און האָבען גערעדט. איז נעבען זיי געזעסען איינער, וועמעס טאטע און מאמע האָבען זיך מגייר געווען און מען האָט איהם דערפאר גערופען יהודה בן גרים. האָט רבי יהודה בר אילעאי געזאָגט: "וואָס פאר א שעהנע זאכען די רוימער האָבען אויפגעטהאָן! זיי האָבען איינגעפיהרט מערק צו פיהרען געשעפטען, אויפגעשטעלט בריקען און געבוים בעדער." ר' יוסי האָט געשוויגען. אָבער ר' שמעון האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האָט אויסגערופען: "אלעס וואָס די רוימער האָבען איינגעפיהרט איז נאָר צוליעב זייער אייגענעם נוצען. זיי האָבען געמאכט מערק אום עס זאָלען דאָרטען זיצען אויסגעלאָסענע פרויען, בעדער אום זיך צו וואוילטאָגען, בריקען אום צו נעהמען צינזען."

איז יהודה בן גרים געגאנגען און האָט דעם געשפרעך איבערדערצעהלט פאר אנדערע. און אזוי איז דאָס געגאנגען פון מויל צו מויל, ביז עס האָט פון דערהערט די רוימישע רעגירונג. איז פון רוים אָנגעקומען א בעפעהל: "יהודה בר אילעאי, וועלכער האָט די רעגיערונג געלויבט, זאָל דערהויבען ווערען, ער זאָל זיין דער הויפט רעדנער און איבעראל

האָבען דאָס ערשטע וואָרט. יוסי וועלכער האָט געשוויגען זאָל פערטריבען ווערען נאָך דער שטאָדט צפורי. שמעון וועלכער האָט די רעגירונג בעליידיגט זאָל בעשטראָפט ווע־רען מיט'ן טויט."

האָט רבי שמעון גענומען זיין זוהן און זיך מיט איהם בעהאַלטען אין בית המדרש. יעדען טאָג פלעגט זיין פרוי ברייגגען ברויט און א קריגעל וואסער און זיי פלעגען עסען. ווען מען האָט זיי אָנגעהויבען שטארק צו זוכען און זיי זיינען געווען אין געפאהר אז מען זאָל זיי אויסגעפינען, האָט ר' שמעון געזאָגט צו זיין זוהן: "איך האָב שטארק מורא אז די רוימער וועלען אָנטהאָן דיין מוטער יסורים און איהר צווינגען אויסצוזאָגען וואו מיר זיינען. זי איז דאָך ניט מעהר ווי א שוואכע פרוי." זיינען זיי אַוועק און זיך בעהאַלטען אין א הייהל, אין טיעפען וואלד. איז זיי געשעהן א וואונדער. ביי דעם אָרט פון זייער בעהעלטעניס האָט זיך בעוויזען א באָקסער בוים און א קוואל וואסער. זיי האָבען געוואוסט אז זיי וועלען אין דעם אָרט דארפען פערברייגגען יאָהרען, האָ־בען זיי געוואָלט שפּאָרען זייערע קליידער. האָבען זיי די קליידער אראָבגענומען און געזעסען א גאַנצען טאָג אין זאמד, ביז'ן האלז, און געלערנט. ווען עס פלעגט קומען די צייט פון דאַווגען, פלעגען זיי ארויסקריכען פון זאמד, אָנטהאָן די קליידער און דאַווגען, און נאָכדעם פלעגען זיי ווידער אראָב־נעהמען די קליידער, אום זיי זאָלען ניט פערפוילט ווערען.

אזוי האָבען זיי פערבראכט אין דער הייל צוועלף יאָהר, ביז עס איז געקומען אליהו און האָט זיי אָנגעזאָגט אז דער רוימישער קייסער איז שוין טויט און אז די טויט שטראָף אויף זיי איז בטל געוואָרען.

זיינען רבי שמעון און זיין זוהן ארויס פון זייער בעהעל־טעניס און האָבען זיך געלאָזט געהן אהיים. אויפ'ן וועג זיי־נען זיי פערבייגעגאַנגען א פעלד וואו מענשען האָבען געאַ־קערט און געזייהט. האָט ר' שמעון אויסגערופען: "זעה וואָס די מענשען זיינען! זיי פערלאָזען די תורה וואס גיט אייביגען לעבען און זיי גיבען זיך אָב מיט זאכען וואס זיינען נאָר אויף א קורצער צייט!" זיינען זיי געגאַנגען ביידע און אויף וואָס נאָר זיי האָבען געוואָרפען אן אויג, איז די זאך גלייך פערברענט געוואָרען. האָט זיך געלאָזט הערען א שטימע פון הימעל: "וואָס טהוט איהר? איהר זייט געקומען חרוב מאכען מיין שעהנע וועלט? געהט זיך צוריק אין אייער

היהל!" זיינען זיי אוועק צוריק צום היהל און זייגען דאָרט אָבגעזעסען 12 חדשים. נאָכדעם האָבען זיי גענומען טענה'ן: "די שטראָף פון רשעים איז צוועלף חדשים אין גיהנם. שוין זשע זיינען מיר ערגער פון רשעים?" האָט די שטימע פון הימעל געענטפערט: "יעצט קענט איהר אייער היהל פער־לאָזען!"

אבער רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי שמעון, האָט זיך נאָך אלץ ניט בערוהיגט. ער האָט די מענשען ניט געקענט מוחל זיין וואָס זיי גיבען זיך אָב מיט וועלט זאכען, איז ער געגאַנגען און האָט די מענשען ניט אויפגעהערט צו שטראָפען. אָבער וואו דער זוהן פלעגט ווערע מהאָן, פלעגט דער פאטער היילען און טרייסטען, און צו זיין זוהן האָט ער געזאָגט: "עס איז גענוג פאר דער וועלט אז עס געפינען זיך אזעלכע צוויי מענשען ווי איך און דו".

ווען זיי זיינען שוין געווען נאָהענט פון זייער היים איז געווען ערב שבת, האָבען זיי געזעהן ווי אַן אלטער מאַן טראָגט צוויי בוקעטען שמעקעדיגע בלומען. פרעגען זיי איהם: "וואָס איז דאָס?" האָט ער זיי געענטפערט: "דאָס איז לכבוד שבת."

"זעה, מיין זוהן," האָט ר' שמעון געזאָגט צו ר' אלעזר, "ווי טייער עס האַלטען אונזערע אידען דעם שבת!" איז ר' אלעזר שוין געווען צופריעדען.

ווען רבי פנחס בן יאיר, ר' שמעון'ס איידים, האָט דער־הערט אז זיין שווער איז צוריק געקומען, איז ער געגאַנגען איהם מקבל פנים זיין און האָט איהם געפיהרט אין באָד זיך ארומוואַשען. ר' שמעון'ס לייב איז געווען פול מיט גריבער און וואונדען פון דעם זאמד אין וועלכען ער פלעגט זיצען, און אז רבי פנחס בן יאיר האָט דאָס דערזעהן, האָט ער גענו־מען גלעטען די לייב פון זיין שווער און פון זיינע אויגען האָבען זיך געגאָסען טרעהרען, און די געזאַלצענע טרעהרען זיינען געפאַלען אויף די וואונדען און געשמערצט, אָבער רבי שמעון איז געשטאַנען און האָט געשמייכעלט. "וועה איז מיר וואָס איך זעה דיך אין אזא לאַגע!" האָט ר' פנחס גע־קלאָגט. "ו ו א ו י ל איז מיר וואָס דו זעהסט מיך אין אזא לאַגע!" האָט ר' שמעון געענטפערט.

און עס ווערט דערצעהלט, אז איידער ר' שמעון בן יוחאי איז אנטלאָפען פלעגט ער פרעגען ביי ר' פנחס בן יאיר א קשיא און יענער פלעגט איהם געבען צוועלף תירוצים. אָבער אז ר' שמעון איז צוריקגעקומען האָט ער געקענט אזוי פיעל,

דאס ווען רבי פנחס פלעגט ביי איהם פרעגען א קשיא פלעגט ר׳ שמעון איהם ענטפערען פיער און צוואנציג תירוצים.

9

ד׳ בעדייטונג פון א נס

אײנמאָל זיינען די רבנן געזעסען און האָבען בעשפּראָ־כען א וואונדערליכע געשעהענים. ביי אן אָרימען אידען איז געשטאָרבען זיין פרוי און האָט איהם איבערגעלאָזען א זויג קינד. האָט דער אָרימאן ניט געהאט געלד צו דינגען אן אַם פאר׳ן קינד. איז איהם געשעהן א נס. עס האָבען זיך ביי איהם געעפענט צוויי בריסט ווי ביי א פרוי און ער האָט אָנגעזויגען זיין קינד.

האָט רבי יוסי געזאָגט: ״זעהט, ווי גרויס איז דיזער מענש ווען עס איז איהם אזא נס געשעהן!״ האָט איהם אביי געענטפערט: ״פערקעהרט, ווי קליין דיזער מענש איז אז קיין אנדער וועג איהם צו העלפען איז ניט געווען סיידען צו ענדערען צוליעב איהם די נאטור פון דער וועלט״. האָט רב יהודה געזאָגט: ״דאָ זעהט מען טאקע ווי שווער עס איז דעם מענשען׳ס פרנסה אז צוליעב איהם האָט זיך געמוזט ענדערען די אָרדנונג פון דער וועלט״.

10

זיין פרוי האָט געהאט בלויז איין האנד און ער האָט ניט געוואוסט

אמאָל איז געווען א מעשה מיט איינעם, א מענשען, וואס האָט גענומען א פרוי וועלכע האָט געהאט בלויז איין האנד, און ביז דעם טאָג פון איהר טויט האָט ער ניט גע־וואוסט פון איהר פעהלער.

האָט רבי יוסף געזאָגט: ״זעה ווי פרום און בע־שיידען דיזע פרוי איז געווען דאס איהר מאן האָט איהר אזוי וועניג געקענט!״ האָט רב חייא איהם געענטפערט: ״עס איז א גאנץ געוועהנליכע זאך פון א פרוי צו בעהאלטען איהרען א פעהלער. זאָג בעסער, ווי פרום איז געווען דער מאן וועלכער האָט זיין אייגענע פרוי ניט געקענט.״

11

דער אָנפאנג פון אידישען גלות

דערצעהלט רב יהודה אין נאמען פון שמואל אזוי:

ווען שלמה המלך האָט גענומען די טאָכטער פון פרעה האָט זי איהם אריינגעבראכט טויזענד פערשידענע מוזי־קאלישע אינסטרומענטען, און זי האָט איהם געלערענט: "אזוי שפּיעלט מען לכבוד יענעם געטשקע, און אזוי סאָר יענעם געטש". און שלמה האָט איהר גאָר ניט פערוועהרט. אין דעם זעלבען טאָג וואס שלמה האָט גענומען פרעה'ס טאָכ־טער האָט גבריאל אריינגעשטעקט א שטעקען אין ים, און ארום דעם שטעקען האָט זיך אָנגעקלעפּט זאמד און קויט און פון דעם זאמד מיט די קויט איז אויסגעוואקסען אן אינ־זעל, און אויף דעם אינזעל האָט זיך אויפגעבויט די קעניג־רייך פון רוים וואס האָט ביי די אידען צוגענומען זייער לאנד און זיי פערטריבען אין גלות.

12

האַלט ניט א הונט אין הויז

"דער וואס האַלט א הונט פערטרייבט גוטסקייט פון זיין הויז", אזוי האָט געזאָגט ר' אבא אין נאָמען פון ר' שמעון בן לקיש.

א הונט פערטרייבט מענשען וואס זיינען אמאָל אין א נויט און קומען בעטען א טובה.

אמאָל איז א פרוי אריינגעקומען צו א בעקער אויסצור־באקען א ברויט. האָט אהונט אויף איהר גענומען בילען. פאר שרעק האָט די פרוי מפּיל געווען. זאָגט צו איהר די פרוי פון דעם בעקער: "שרעק זיך ניט פאר'ן הונט, מען האָט ביי איהם ארויסגענומען זיינע פאָדערשטע צייהן און ער קען ניט בייסען, מען האָט ביי איהם אָבגעשניטען זיינע נעגעל און ער קען ניט רייסען". האָט די דערשראָקענע געענטפערט: "נעהם דיין גוטסקייט און ווארף עס אויף די פוסטע דערנער. איך האָב שוין מיין קינד פערלאָרען".

13

א תשובה צו אן אפיקורס

אן אפיקורס האט איינמאל צוגעזעהן ווי רבא איז גע־זעסען און האט געלערנט, און דערביי האט ער געהאלטען די פינגער פון זיינע הענד אונטער זיינע פיס. ער האט מיט די פיס אזוי געריבען די פינגער, דאס בלוט האט גערונען פון זיי. און רבא האט עס גארניט געפיהלט ווייל ער איז געוועזן פערטיעפט אין לערנען. האט דער אפיקורס געזאגט: ״איהר איבעראיילטעס פאלק! איהר וועלכע האט געענטפערט מיט׳ן מויל איידער איהר האט געהערט מיט אייערע אויערען! אפילו יעצט האלט איהר זיך נאך ביי אייער אונבערעכענ־הייט. איהר האט פריהער געדארפט אויסהערען וואס פאר א תורה גאט וויל אייך געבען, און אויב איהר קענט די תורה דורכפיהרען אין לעבען וואלט איהר עס אנגענומען, און אויב ניט, וואלט איהר עס ניט אנגענומען.״

האט איהם רבא געענטפערט: ״מיר האבען זיך אין גאט פערטרויט האט ער אונז בעהאנדעלט ווי ערליכע מענשען. אבער יענע מענשען וואס טרויען ניט זיינען אליין פאלש און בעקומען א שלעכטען סוף.״

14

משה און די מלאכים אין הימעל

ווען משה איז ארויף אין הימעל, האבען די מלאכים געזאגט צו דעם אויבערשטען: ״רבונו של עולם! ווי קומט אט דער נפש וואס איז געבוירען פון א פרויענצימער, צווי־שען אונז?״ האט ער זיי געענטפערט: ״ער איז געקומען נעהמען די תורה״. האבען די מלאכים געזאגט: ״וואס נעהסטו טהאן? אט דעם טהייערען אוצר וואס ליעגט ביי דיר בעהאלטען נאך איידער די וועלט איז בעשאפען געווא־רען, ווילסטו אוועקגעבען צו א בשר ודם? וואס איז דען א מענש? ניט ווערטה דו זאלסט איהם אפילו דערמאנען.״

האט דער אויבערשטער געזאגט צו משה׳ן: ״ענטפער זיי דו״. האט משה געזאגט: ״רבונו של עולם! איך ציטער פאר זיי. זיי קענען דאך מיר פערברענען מיט דעם דאמפף

פון זייער מויל". האָט דער אויבערשטער געזאָגט: "האָב קיין מורא. האַלט זיך אָן ביי מיין שטוהל און ענטפער זיי".

און אז משה האָט בעקומען מוטה, האָט ער אזוי גענומען טענה'ן: "לאָמיר זעהן, וואס שטעהט דאָרט אין דער תורה? שטעהט דאָרט ניט: איך בין דיין גאָט וואָס האָט דיך ארויסגעצויגען פון מצרים? נו, און איהר, מלאכים, זייט איהר דען געווען אין מצרים? איהר האָט דען געדיענט ביי פרעה'ן? ווייטער שטעהט אין דער תורה: דו זאָלסט ניט דיענען קיין אנדער גאָט — נו, און איהר, מלאכים, וואוינט דען צווישען געצענדיענער? ווייטער שטעהט דאָרט אז מען דארף רוהען שבת. נו, און איהר ארבייט דען הירך דער וואָך, דאס איהר נויטהיגט זיך אין א טאָג רוה? נאָכדעם שטעהט אז מען דארף עהרען פאטער און מוטער. האָט איהר דען טאטעס און מאמעס? נאָך ווייטער שטעהט אז מען טאָר ניט אומזיסט שווערען. פיהרט איהר דען ביי אייך געשעפטען? און וואס שטעהט דאָרט ווייטער? זאָלסט ניט מערדערען, זאָלסט ניט זיין אויסגעלאסען, זאָלסט ניט גנב'ענען. נו, האָט איהר דען א יצר הרע וואס טרייבט אייך צו טהאָן שלעכטס?"

ווען די מלאכים האָבען דאס אלעס אויסגעהערט האָבען זיי צוגעגעבען אז די תורה איז געמאכט נאָר פאר די מענשען, און יעדער מלאך איז געווארען משה'ס פריינד און האָט איהם איבערגעגעבען א וויכטיגע זאך. אפילו דער מלאך המות האָט איהם אויך פערטרויט א וויכטיגע געהיימניס.

15

משה דער ענוו

נאכדעם ווי משה איז ארונטער פון הימעל, איז דער שטן, דער אייביגער שונא פון די מענשען, געקומען צופליהען אהן אמהעם, און ער האָט געשריען פאר דעם אייבערשטען: "רבונו של עולם! וואו האָסטו אהין געטהאָן די תורה?" האָט דער אייבערשטער געענטפערט: "איך האָט זי ארונטער־געגעבען אויף דער ערד". איז דער שטן ארונטער געגאנגען זוכען די תורה. ווען ער האָט געפרעגט די ערד, האָט די ערד געענטפערט "גאָט ווייס וואו זי איז אוועק". איז דער שטן געגאנגען צום ים. האָט דער אבגרונד געזאָגט: "ניט אין מיר". איז ער געגאנגען צום גיהנם. האָט דער גיהנם געענט־

פערט: "איך האב בלויז געהערט פון דעם, אבער ווייסן ווייס איך נים."

אין דער שטן צוריקגעקומען אין הימעל און האט געזאגט: "רבונו של עולם! איך האב די תורה געזוכט אויף דער גאנצער ערד און האב זי ניט געפונען". האט ער איהם געענטפערט: "געה צו דעם זוהן פון עמרם". איז דער שטן געקומען צו משה'ן און האט איהם געפרעגט: „די תורה וואס גאט האט דיר געגעבען, וואו איז זי?" האט משה געענטפערט: "ווער בין איך אזוינס וואס דער אויבערשטער וועט מיר געבען א תורה?" האט דער אייבערשטער זיך אבגערופען צו משה'ן: "דו משה, זאלסט זיין א ליגנער?" האט משה בעשיידען געענטפערט: "רבונו של עולם! דו האסט א טייערען אוצר וואס דו שפיעלסט זיך מיט איהם יעדען טאג, זאל איך זאגען אז דאס איז מיינס?" האט דער אייבערשטער געזאגט צו משה'ן: "דערפאר וואס דו האסט זיך אזוי קליין געמאכט, וועט די תורה גערופען ווערען אויף דיין נאמען — תורת משה".

16

גימל דער רייכער און דלית דער ארימער

ווארום האט מען אין דעם אלף בית געשטעלט דעם דלית נעבען גימעל? ווייל דער דלית איז דאך א דלות, אן ארימאן, האט מען איהם אוועקגעשטעלט נעבען גימל וועלכער טהוט גמילות חסדים. ווארום שטעהט דעם גימעל'ס פוס צו דער זייט פון דלית? דאס איז ווייל אזוי איז דער שטייגער אז די רייכע וואס ווילען טהאן א גוטע זאך לויפען נאך די ארימע. טא ווארום איז די פוס פון דלית אויסגעצויגען צום גימל? דאס איז כדי דער גוטער גימל, עם מיינט דער גמילות חסד טהוער, זאל איהם ניט דארפען ווייט זוכען. און פאר וואס איז דער פנים פון דלית אבגעקעהרט פון גימל? דאס איז כדי דער גימל זאל איהם אונטערוקען הילף פון דער זייט, און איהם ניט פערשעהמען פנים אל פנים.

17

וואסער איז די בעסטע מעדיצין

רבי ינאי האט איינמאל דורך א שליח געבעטען ביי מר עוקבא ער זאל איהם צושיקען א בעוואוסטען זאלב וואס

מר שמואל פלעגט מאכען. איז פון מר עוקבא אנגעקומען אזא תשובה. "דעם זאלב שיק איך דיר, כדי דו זאלסט ניט זאגען אז איך וויל דיר די טובה ניט טהאן, אבער שמואל האט אזוי געזאגט: עס איז בעסער א ביסעל קאלטע וואסער איז דער פריה, זיך איינצוואוואשען די אויגען, און ווארימע וואסער צו וואשען די פיס און הענד אין אבענד, אלס אלע זאלבען אין דער וועלט."

18

ארונטערגעריסען די מאסקע

אימא שלום, די פרוי פון רבי אליעזר, איז געווען א שוועסטער פון רבן גמליאל. אין זייער נאכבארשאפט האט געוואוינט א גוי'שער ריכטער וואס האט זיך בעריהמט אז מען קען איהם ניט אונטערקויפען. האט אימא שלום אבגע־מאכט מיט איהר ברודער אויסצופרובירען דעם ריכטער. זי האט איהם געבראכט א גאלדענעם לייכטער און געזאגט: "איך וויל א גלייכען חלק אין מיין פאטער'ס ירושה". האט דער ריכטער געענטפערט: "דיר קומט א גלייכער חלק מיט דיין ברודער". האט זי געזאגט: "אבער אין אונזער תורה שטעהט דאך אז א טאכטער קען ניט ירש'ענען גלייך ווי א זוהן". האט דער ריכטער געענטפערט: "זייט דעם טאג וואס איהר זייט פערטריבען געווארען פון אייער לאנד איז משה'ס תורה אבגעשאפט געווארען און עס איז געגעבען געווארען א נייע תורה, לויט וועלכער א טאכטער קריגט א גלייכען חלק ירושה מיט א זוהן."

אויף מארגען איז געקומען רבן גמליאל און האט דעם ריכטער געבראכט אן עגיפטישען אייזעל. האט דער ריכטער געענדערט זיין פסק דין, זאגענדיג: "אין דער נייער תורה שטעהט: "איך בין ניט געקומען ארונטערנעהמען פון משה'ס תורה, אויך ניט מוסיף זיין". און אין משה'ס תורה שטעהט אז א טאכטער קען ניט ירש'ענען גלייך מיט א זוהן. דארום מוז עס אזוי בלייבען."

"דיין חכמה לייכט אזוי ווי א ליכט", האט רבן גמליאל'ס

שוועסטער געזאָגט מיט אַן אָנצוהערענגיש אויף דער מתנה וואָס זי האָט איהם געבראַכט.

"יא", האָט רבי גמליאל אין שפּאַס בעמערקט, "עס איז געקומען דער אייזעל און האָט די ליכט ארונטערגעשליידערט אויף דער ערד".

19

אלץ לכבוד שבת

טייער איז אמאָל געווען דער שבת.

שבת איז דער רוהע טאָג וואס האָט דעם אידען אָבגעזונדערט פון אַלע פעלקער און דאס האָט איהם אויפגעהאַלטען אַלס בעזונדער נאַציאָן. די חכמים האָבען דארום געזוכט דעם שבת צו מאכען בעליעבט ביים אידישען פאָלק.

צו אַ שעהנע כלה, אַ פּרינצעסין, האָבען זיי דעם שבת פערגליכען.

רבי ינאי פלעגט יעדען ערב שבת אָנטהאָן שעהנע קליידער און דעם שבת אזוי בעגריסען: "קום אהער, דו כלה! קום אהער, דו כלה!"

רבה דער זוהן פון רב הונא איז איינמאָל גאַנץ אונגעריכט געקומען צו רבה דער זוהן פון רב נחמן אויף שבת. האָט מען דאָרט געגעסען אַזעלכע פיינע קוכענס בעשמירט מיט אויל. האָט רבה דער זוהן פון רב הונא געמיינט אַז די קיכלעך האָט מען געמאַכט לכבוד איהם. האָט ער געפרעגט: "פון וואַנען האָט איהר געוואוסט אַז איך וועל קומען?" האָט רבה דער זוהן פון רב נחמן געענטפערט: "ניט גראָדע פאַר דיר האָבען מיר דאס אָנגעגרייט. מיר האָבען אַ וויכטיגערען גאַסט פון דיר, און דאס איז שבת".

רבי אבא פלעגט קויפען אויף שבת פלייש פאַר דרייצעהן רענדלעך פון דרייצעהן פערשידענע קצבים, כדי ער זאָל האָבען אויסצוקלייבען אויף שבת די בעסטע. און אַז די קצבים פלעגען איהם ברייגנען די פלייש, פלעגט ער ארויסקומען אַנקעגען און זיי בעצאָהלען ביי דעם שוועל פון זיין טיהר, און זיי זאָגען: "נעהמט! איילט זיך! טהוט אייער ארבייט לכבוד שבת!"

20

יוסף מוקיר שבי

אַמאָל איז געווען איינער, יוסף האָט ער געהייסען, פלעגט ער זעהר טייער האַלטען דעם שבת. האָט מען איהם דערפאַר גערופען "יוסף מוקיר שבי". אין זיין נאַכבאַרשאַפט האָט געוואוינט א געצענדיענער וועלכער איז געווען זעהר רייך. איינמאָל האָבען די שטערענזעהער געזאָגט דעם געצענדיענער אַז זיין גאַנצער פערמעגען וועט אַריינפאַלען אין די הענד פון יוסף מוקיר שבי. נעהמט דער געצענדיענער און פערקויפט אַלע זיינע גיטער און פאַר דעם געלד האָט ער זיך געקויפט זעהר א טייערען עדעלשטיין און האָט דאָס אַריינגעזעצט אין אַ גאָלד געשטיקטען הימעל וואס ער פלעגט טראָגען אויפ'ן קאָפּ. איינמאָל איז ער געגאַנגען איבער אַ בריק, האָט אַ בלאָז געטהאָן אַ שטאַרקער ווינד און אַראָבגעריסען פון זיין קאָפּ די הימעל, און עס איז אַריינגעפאַלען אין וואַסער אַריין. איז געקומען א גרויסער פיש און האָט די הימעל איינגעשלונגען.

שפעטער, גראַדע אום ערב שבת, האָבען פישער געכאַפּט דעם פיש. און זעהענדיג אַז דאס איז זעהר א פיינער פיש, האָבען זיי געפרעגט: "ווער וועט אונז בעצאָהלען א גוטען מקח פאַר דעם?" האָט מען זיי געזאָגט: "נעהמט דעם פיש צו יוסף מוקיר שבי, ווייל ער קויפט די בעסטע זאַכען אויף שבת". האָבען די פישער געבראַכט דעם פיש צו איהם, און יוסף האָט זיי בעצאָהלט פאַר דעם פיעל זיי האָבען געבעטען. ווען ער האָט דעם פיש געעפענט, האָט ער אין דעם געפונען דעם טייערען עדעלשטיין. האָט ער פאַר דעם אָבגענומען אַ גרויסע סומע גאָלדענע רענדלעך.

21

א גוטער איינפאַל

שבת איז די מצוה פון עסען אַזוי גרויס ווי די מצוה פון לערנען.

רב ששת איז געווען אַבלינדער, און עס איז פאַר איהם שווער געווען צו טרעפען די צייט פון עסען. שבת, אַז ער פלעגט לערנען מיט זיינע תלמידים, פלעגט ער מורא האָבען

טאָמער וועלען זיי צוליעב דעם לערנען פערשפּעטיגען די צייט פון עסען. פלעגט ער זיי זומער צייט אוועקזעצען אויף דער זוניגער זייט פון בית המדרש, און ווינטער פלעגט ער זיי אוועקזעצען אויף דער שאטיגער זייט, כדי עס זאָל זיי אומבעקוועם זיין צו זיצען צו לאנג, און זיי זאָלען וואָס פריהער גייען עסען די שבת׳דיגע סעודה.

22
די צוויי מלאכים

רבי יוסי האָט געזאָגט אין נאמען פון רבי יהודה:
יעדען ערב שבת, ווען א איד גייהט פון שוהל אהיים, בעגלייטען איהם צוויי מלאכים, איינער א גוטער, דער אנדערער א שלעכטער. און ווען דער איד קומט אריין אין זיין הויז, און געפינט די שבת ליכט ברענען, דעם טיש געגרייט, און די בעט פארבעט, זאָגט דער גוטער מלאך: "הלואי זאָל אזוי זיין דעם קומענדען שבת". און דער שלעכטער מלאך מוז ענטפערען "אָמן". אבער אויב דער איד געפינט ניט די הויז אין אזא אָרדנונג, דאַן זאָגט דער שלעכטער מלאך: "הלואי זאָל אזוי זיין דעם קומענדען שבת". און דער גוטער מלאך מוז ענטפערען, "אָמן".

23
צופיעל מחמיר געווען

איינמאָל האָט אויסגעבראָכען א פייער אין דעם הויף פון יוסף בן סימאי, אין שאן. און ווייל ער איז געווען דער שאַצמייסטער פון דעם קעניג, זיינען געקומען די בעדיענטע פון דעם הערשער אין צפורי צו לעשען די פלאמען. האָט זיי יוסף ניט געלאָזט לעשען, ווייל עס איז געווען שבת. איז פלוצלונג א נס געשעהן. עס האָט אָנגעהויבען שטארק צו רעגענען און דער פייער איז אויסגעלאָשען געוואָרען. אין אוונד האָט ער געשיקט צו יעדען איינעם פון די מענשען צוויי טאלער, און צו דעם הויפט פון זיי דריי טאלער.
ווען די אידישע געלעהרטע האָבען געהערט פון דעם, האָבען זיי געזאָגט, ער האָט גאָר ניט געדארפט פערווערען די מענשען צו לעשען און ער האָט ניט געדארפט אָנקומען צו נסים.

24

דענק וועגען דעם אנדערן נאָר גוטעס

יעדען מאָל ווען איינער זעהט דעם אנדערן טהאָן אַ זאַך, וואָס שיינט צו זיין אַז עס איז ניט רעכט, זאָל ער זיך ניט איילען יענעם צו משפּט'ען. עס קען זיין אַז ער איז דאָך אונשולדיג.

און די גרויסע אידישע חכמים האָבען דארויף געזאָגט, אַז ווער עס בעטראַכט אַנדערע מענשען פון דער גערעכטער זייט, בעטראַכט מען איהם אויך אַזוי.

אַט האָט איהר דאָ איינינע ביישפּיעלען:

אַ מאַן איז אַוועק פון גליל און האָט זיך פערדונגען אַלס אַרבייטער ביי אַ בעל הבית אין דרום, אויף דריי יאָהר. ווען די דריי יאָהר האָבען זיך געענדיגט, האָט דער אַרבייטער געזאָגט: "יעצט גיב מיר מיין געלד וועל איך געהן אַהיים און ערנעהרען מיין פרוי און מיינע קינדער." האָט דער בעל הבית געענטפערט: "איך האָב קיין געלד." האָט דער אַרבייטער געזאָגט: "טאָ, גיב מיר פּירות פון דיינע פעלדער." האָט דער בעל הבית געענטפערט: "איך האָב ניט." "טאָ גיב מיר אַ שטיקעל לאַנד". "איך האָב ניט". גיעב מיר אַ קוה". "איך האָב ניט." "גיעב מיר אַ פעדינע, אַ קישען." און דער בעל הבית האַלט זיך אַלץ ביי דאָס זייניגע, אַז ער האָט ניט. דער אַרבייטער, נעבעך, האָט גענומען זיין פעקעל אויפ'ן שולטער און איז אַוועק אַהיים מיט אַ צובראָכענעם געמיט. דאָס איז געווען ערב יום כפּור.

נאָך יום טוב האָט דער בעל הבית מיטגענומען דאָס געלד וואָס ער איז שולדיג געווען דעם אַרבייטער און אויך דריי אָנגעלאָדענע אייזלען, איינער מיט עסענוואַרג, דער צווייטער מיט אַלערליי געטראַנקען, און דער דריטער מיט זיסע פרוכטען און איז געקומען מיט דעם צום אַרבייטער אַהיים.

נאָכדעם ווי זיי האָבען אָבגעגעסען און אָבגעטרונקען האָט דער בעל הבית איהם בעצאָהלט זיין געלד און נאָכדעם איהם געפרעגט:

"זאָג מיר, ווען דו האָסט ביי מיר געבעטען דיין לוין און איך האָב דיר געזאָגט אַז איך האָב ניט, וואָס האָסטו מיך דאַן חושד געווען?"

"איך האָב זיך געטראַכט", האָט דער אַרבייטער געענט־פערט, "טאָמער האָט זיך דיר געטאַכט קויפען סחורה זעהר ביליג, האָסטו אויף דעם פערטהאָן דיין גאַנצע געלד."

"און ווען דו האָסט ביי מיר געבעטען איך זאָל דיר געבען אַ קוה און איך האָב דיר געזאָגט אַז איך האָב נים?"

"איך האָב זיך געטראַכט, מסתמא איז זי פערדונגען".

"און ווען דו האָסט ביי מיר געבעטען לאַנד און איך האָב געזאָגט אַז איך האָב נים?"

"האָב איך געמיינט עס איז אויף אַרענדע ביי אַנדערע".

"און ווען איך האָב דיר געזאָגט אַז איך האָב קיין פירות?"

"האָב איך זיך געטראַכט, אפשר האָסטו נאָך נים גענומען מעשר פון די פירות."

"און ווען איך האָב דיך געזאָגט אַז איך האָב קיין פעריגע און קיין קישען?"

"דאַן האָב איך געטראַכט, עס קען דאָך זיין אַז די האָסט אַלע דיינע זאַכען מנדר געוועזן אויף אַ הייליגען צוועק."

האָט דער בעל הבית געענטפערט: "איך שווער, אַז אַזוי איז דאָס טאַקע געוועזן. איך האָב מיין גאַנצען פערמעגען מנדר געוועזן, אים צו בעשטראָפען מיין זוהן הורקנוס, דער־פאַר וואָס ער האָט נים געוואָלט לערנען. אָבער שפּעטער האָט מען מיר מיין נדר מתיר געוועזן. און דיר ווינש איך, אַז דער־פאַר וואָס דו האָסט מיך פערדיינקט צו גוטען, זאָל דער איי־בערשטער דיר אימער אויך פערדיינקען צו גוטען."

אַ צווייטער ביישפּיעל:

איינער, אַ פרומער מאַן, וועלכער איז מיט זיינע תלמידים געגאַנגען פון איין אָרט צום אַנדערן, האָט אויפ'ן וועג אויס־געלייזט אַ אידישע מיידעל פון מענשענרויבער.

ווען זיי זיינען אָנגעקומען ערגעץ אויף נאַכטלעגער האָט דער פרומער מאַן גענומען די מיידעל אין זיין צימער.

אויף מאָרגען האָט ער זיינע תלמידים געפרעגט: "זאָגט מיר דעם אמת, ווען איהר האָט געזעהן אַז איך נעהם די מיידעל אין מיין צימער, וואָס האָט איהר געטראַכט?"

"מיר האָבען זיך געטראַכט", האָבען די תלמידים געענט־פערט, "אפשר איז צווישען אונז דאָ איינער אַ תלמיד וואָס דער רבי קען איהם נאָך ווייניג און וויל איהם נים טרויען."

„אַזוי איז דאָס", האָט דער פרומער מאַן געענטפערט, „און זאָל דער אייבערשטער אייך פערדיינקען צו גוטעס ווי איהר האָט מיך פערדענקט."

אַ דריטער ביישפּיעל:

איינמאָל האָבען די תלמידי חכמים געדאַרפט זיך זעהן מיט אַ גוי'שע דאַמע, וואָס אַלע גרויסע לייט פון רוים פלעגען צו איהר אַריינקומען. זיי האָבען געוואָלט דורך איהר אויס־פיהרען אַ טובה פאַר אידען. האָבען זיי זיך בעראַטהען, ווער פון זיי זאָל געהן. האָט רבי יהושע געזאָגט: „איך וועל געהן". איז רבי יהושע געגאַנגען אין בעגלייטונג פון זיינע תלמידים. ווען זיי זיינען אַנגעקומען ביי דער טיהר פון איהר הויז, האָט ער איבערגעגעבען זיינע תפילין צו זיינע תלמידים. נאָכדעם איז ער אַריינגעגאַנגען און האָט פערשלאָסען די טהיר הינטער זיך. שפּעטער, ווען ער איז אַרויס פון דאָרט, איז ער אַרונטער אין טייך און האָט זיך טובל געווען. נאָכדעם האָט ער געפרעגט זיינע תלמידים: „אין וואָס האָט איהר מיך חושד געווען ווען איך האָב אייך איבערגעגעבען מיינע תפילין?" האָבען די תלמידים געענטפערט: „מיר האָבען זיך געטראַכט, הייליגע זאַכען דאַרף מען ניט אַריינגעהמען אין אַן אונריינעם אָרט."

„און ווען איך האָב פערשלאָסען די טיהר הינטער זיך, וואָס האָט איהר געטראַכט פון מיר?"

„מיר האָבען געטראַכט אַז מסתמא האָט איהר מיט דער דאַמע געהאַט צו ריידען פּאָליטישע געהיימניסען."

„און ווען איך האָב זיך טובל געווען, נאָכדעם ווי איך בין אַרויס פון איהר, וואָס האָט איהר געטראַכט?"

„מיר האָבען זיך געטראַכט, טאָמער האָט פון מויל פון דער אונריינער פרוי אַ שפּריץ געטהאָן אויף דעם רבי'ס קליידער."

האָט רבי יהושע אויסגערופען: „איך שווער אייך, אַז אַזוי איז דאָס טאַקע געווען!"

25

אלישע מיט די פליגלען

איינמאָל האָט די רוימישע רעגיערונג אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל, דאָס ווען אַ איד וועט לייגען תפילין, זאָל מען איהם

לעבערן זיין מוח. איז געווען איינער, אלישע האָט ער גע-הייסען, האָט ער זיך פאַר דער גזירה ניט געשראָקען. ער האָט אָנגעטהאָן זיינע תפילין און איז אין זיי ארוים אין מארק. האָט איהם דערזעהן א רוימישער בעאַמטער. איז אלישע ענטלאָפען פון איהם. איז דער בעאַמטער איהם נאָכ-געלאָפען. ווען ער איז שוין געווען נאָהנט נעבען איהם, האָט אלישע אראָבגעכאַפּט זיינע תפילין און זיי בעהאַלטען אין זיינע הענד. פרעגט דער בעאַמטער: "וואָס האַלסטו דאָרט אין דיינע הענד?" ענטפערט אלישע: "פליגלען פון א טויבעלע". און אַז ער האָט זיינע הענד געעפענט, האָט דער בעאַמטער דאָרט טאַקע געפונען פליגלען פון א טייבעלע. זייט דאַן האָט מען אלישע'ן גערופען "אלישע מיט די פליגלען."

26

קערפּערליכע פערגעניגענס שוואַכען אָב גייסטיגע פעהיגקייטען

רבי אליעזר בן ערך איז געווען דער גרעסטער און דער וויכטיגסטער צווישען די תלמידים פון רבי יוחנן בן זכאי. נאָכדעם אַז די תלמידים זיינען אוועק פון רבי יוחנן, האָט רבי אלעזר געזאָגט: "איך וועל געהן נאָך דיומסית, וואו די לופט איז שעהן, וואו דער קלימאַט איז געזונט, און וואו עס איז גוט זיך צו באָדען. דאָרט מוז זיין גוט צו לערנען, דען די שעהנע און געזונטע לופט שטאַרקט דעם גייסט אַזוי ווי דעם קערפּער." אָבער די אַנדערע תלמידים האָבען געזאָגט: "מיר וועלען געהן נאָך יבנה, וואו עס זיצען אַלע אידישע געלעהרטע. דאָרט אין דעם צענטער פון אידישע געלעהרזאַמקייט, איז דער בעסטער אָרט צו לערנען."

און וואָס איז געווען דער סוף? די תלמידים וואָס זיינען אוועק נאָך יבנה זיינען געבליבען ביים לערנען. אָבער רבי אליעזר האָט זיך אין דעם שעהנעם געגענד אריינגעלאָזט אין די פערגעניגענס פון דעם טייערן וויין פון פרוגיתא און די זאַלץ-בעדער פון דיומסית, אַז ער האָט פערגעסען וואָס ער האָט געקענט, און ווען ער איז צוריקגעקומען אהיים און האָט גענומען לערנען א פסוק פון חומש, האָט ער אָנשטאָט צו זאָגען "החדש הזה לכם" (דיזער מאָנאַט איז פאַר אייך) גע-זאָגט "החרש היה לבם," וואָס דאָס מיינט: טויב איז געוואָרען זייער האַרץ. האָבען די אַנדערע אידישע געלעהרטע גע-

בעמען גאָט פאַר איהם און ר' אלעזר האָט זיך ווידער דער־מאָהנט די תורה וואָס ער האָט געקענט.

און נאָך דיעזער פּאַסירונג האָט רבי אלעזר געפּאַסט אַזאַ רעגעל: "זאָלסט אימער געהן נאָך דעם אָרט וואו מען לערנט תורה, און דו זאָלסט גאָר ניט דענקען אַז די תורה וועט דיר נאָכגעהן אַהין וואו דו געהסט."

27

עס איז שוין כדאי געווען

רבה בר בר חנא איז געקומען אין פּומבדיתא וואו רב יהודה איז געווען ראש ישיבה. רב יהודה, וועלכער האָט גע־וואוסט וואָס פאַר אַ גרויסער גאַסט עס איז דאָ אין שטאָדט, האָט זיך געוואונדערט ווארום ער איז ניט געקומען אין דער ישיבה הערען דעם שיעור. זעהענדיג אַז דער גאַסט קומט נאָך אַלץ ניט, האָט ער זיך געפונען אַביסעל בעליידיגט. זאָגט ער צו זיין שמש: "ברייננג איהם אַהער צו שלעפּען מיט געוואַלד." דער שמש האָט אַזוי געטהאָן. אַז רבה בר בר חנא איז אָנגעקומען האָט ער געטראָפען רב יהודה'ן ערקלערע־רען אַ דין. רבה בר בר חנא האָט גענומען צייגען אַז דער ראש ישיבה זאָגט ניט ריכטיג. אָבער דער ראש ישיבה האָט זיך גאָר ניט בעליידיגט.

"נו", האָט רב יהודה בעמערקט מיט נצחון, "האָב איך ניט גוט געטהאָן וואָס איך האָב געהייסען דיך אַהער ברייננגען מיט געוואַלד? אָט האָבען מיר עפּעס געלערנט פון דיר!"

28

דער לוין פון אַ שומר שבת

ביי איינעם, אַ פרומען מאַן, האָט זיך דער פּאַרקאַן פון זיין פעלד צובראָכען, האָט ער דאָס געוואָלט פערצאַמען. ער האָט זיך אָבער גלייך דערמאָהנט אַז עס איז שבת, האָט ער די ארבייט ניט געטהאָן. איז איהם געשעהן אַ נס, אַז אויף דעם אָרט וואו דער פּאַרקאַן איז געווען צובראָכען איז אויס־געוואַקסען אַ צלף — אַזאַ בוים וואָס גיט פון זיך ארויס דריי סאָרטען פרוכטען, און פון דעם בוים האָט דער פרומער מאַן געהאַט גענוג פּרנסה פאַר זיך און פאַר זיין הויז געזינד.

29
דער מזל דרעהט זיך

ר' חייא האט אמאל געזאגט צו זיין פרוי: "אז דו זעהסט אן ארימאן קומען צו אונזער הויז, ווארט ניט ביז ער וועט בעטען, נאר טראג איהם ברויט אנקעגען, אום מען זאל דיינע קינדער אויך העלפען איידער זיי בעטען." האט די פרוי געזאגט צו ר' חייא'ן: "פארוואס שילטסטו דיינע קינדער?" האט ער איהר געענטפערט: "עס איז אזא רעדעל וואס דרעהט זיך אויף דער וועלט. קיין מענש ווייסט ניט ווען ער וועט זיין אויבען און ווען אונטען. און ווער עס האט רחמנות אויף אנדערע מענשען האט גאט רחמנות אויף איהם."

30
איין אונגליק איז גענוג

ביי ר' חנינא איז געשטארבען זיין איינציגע טאכטער. האט ער נאך איהר ניט געוויינט. האט עס זיין פרוי פערדראסען. האט די פרוי צו איהם אין א ביטערען טאן געזאגט: "א הוהן איז פערלארען געגאנגען פון דיין הויז!" האט ר' חנינא געענטפערט: "ניט גענוג וואס איך האב פערלארען מיין קינד, זאל איך נאך בלינד ווערען פון וויינען?"

31
ווען די עלטערע יאהרען קומען

א רוימישער קייסער האט אמאל געפרעגט ר' יהושע בן חנניה: "ווארום קומסטו ניט אין דער הויז פון אבידון, וואו עס פיהרען וכוחים די צדוקים מיט די אידען?" האט ר' יהושע געענטפערט: "דער בארג איז בעדעקט מיט שנעע, (מיין קאפ איז שוין גרוי) ארום און ארום איז אייז, (מיין בארד איז שוין אויך וויים) די הינט בילען ניט, (מיין שטימע איז שוין שוואך) די מיהל מאהלט ניט, (מיינע צייהנער קענען שוין ניט קייען) איך זוך דאס וואס איך האב ניט פערלארען. (איך געה איינגעבויגען פון עלטער אזוי ווי א מענש וואס זוכט עפעס.)

32
דעם מענשען'ס שעהנסטער בגד

און אז דער מענש שטארבט, קעהרט זיך אום זיין גייסט צו גאט, וואס האט דאס איהם געגעבען, אזוי זאגט קהלת.

האבען די רבנן וועגען דעם געזאגט: דאס מיינט, אז דער מענש דארף זיין נשמה אומקעהרען אזוי ריין ווי ער האט זי באקומען. און זיי דערצעהלען וועגען דעם א משל.

א מלך האט איינמאל פערטיילט שעהנע קעניגליכע קליידער צו זיינע קנעכט. די קלוגע האבען די קליידער גוט צוזאמענגעלייגט און בעהאלטען אין א קאסטען, אבער די נארען זיינען אוועק אין די קליידער ארבייטען. א צייט שפעטער האט דער קעניג געפאדערט מען זאל איהם צוריקברייגען זיינע קליידער. די קלוגע האבען די קליידער צוריקגעבראכט ריינע, די נארען האבען זיי צוריקגעבראכט פול מיט פלעקען. האט דער מלך מיט די קלוגע זיך געפרעהט און אויף די נארען איז ער געווארען בייז. אויף די קלוגע האט דער מלך געזאגט אז מען זאל זייערע קליידער בעהאלטען אין פאלאסט און זיי זאלען געהן אהיים אין פריעדען. און אויף די נארען האט ער געזאגט אז די קליידער זאל מען געבען וואשען און זיי זאל מען אריינזעצען אין תפיסה.

33

אימער דארף א מענש זיין צוגעגרייט

רבי אליעזר זאגט: "א טאג, איידער עס קומט דיין סוף, טוה תשובה."

האבען זיינע תלמידים געפרעגט: "וויים דען א מענש ווען ער וועט שטארבען?"

האט רבי אליעזר געענטפערט: "זאל דער מענש נעהמען אויף זיך צו זיין גוט און פרום היינט, טאמער שטארבט ער מארגען, וועט אויסקומען אז ער וועט זיין גאנצען לעבען זיין גוט און פרום."

רבי יוחנן בן זכאי האט אויף דעם געגעבען א משל.

א מלך האט איינגעלאדען זיינע קנעכט צו א סעודה, ער האט זיי אבער ניט בעשטעלט די צייט ווען צו קומען. די קלוגע האבען זיך שעהן פערפוצט, אוועק צום קעניגליכען פאלאסט און זיך אוועקגעזעצט ביים טהיר ווארטען. זיי האבען זיך געדענקט: "אין דעם קעניג'ס הויז פעהלט דען עפעס עסען? א מלך קען מאכען א סעודה צו יעדער צייט." די נארען זיינען זיך אוועק צו זייער ארבייט, זיך זאגענדיג: "קען מען דען מאכען א סעודה אהן הכנות?" דער קעניג מוז דאך צוערשט אנגרייטען." פלוצלונג האט דער מלך געלאזט וויסען אז די סעודה פאנגט זיך אן. די קלוגע זיינען אריין פערפוצטע, יום־טוב'דיג, און די נארען זיינען אריין אין זייערע וואכעדיגע קליידער און שמוציג. האט זיך דער

מלך נעפרעהם מיט די קלוגע און איז געווארען בייז אויף די נארען, און ער האט אזוי געזאגט: "די קלוגע וואס האבען זיך צו דער סעודה פערפוצט זאלען זיך זעצען און עסען. די נארען וואס האבען זיך ניט פערפוצט זאלען שטעהן און זיך צוקוקען ווי די קלוגע עסען."

34

זיין גוטסקייט איז איהם ביינעשטאנען

שמואל איז איינמאל געזעסען צוזאמען מיט אבלט, א גוי'שער שטערנזעהער. זיצענדיג און שמועסענדיג האבען זיי געזעהן א גרופע מענשען געהן צו א זומפ, צו שניידען דארט ראהר פאר בעהייצונג. צייגט אן אבלט אויף איינעם פון זיי און זאגט צו שמואל'ן: "יענער וועט ניט צוריק קומען. ער וועט געביסען ווערען פון א שלאנג". האט שמואל געענט־פערט: "אויב ער איז א איד וועט ער צוריק קומען א לעבע־דיגער".

און אזוי איז דאס טאקע געוועו. דער מאן איז שפעטער צוריקגעקומען אונבעשעדיגט. אבלט איז אויפגעשטאנען און האט א קוק געטהאן אין דעם בינטעל ראהר וואס דער מאן האט געטראגען און האט אין דעם געפונען א שלאנג, צוהאקט אויף צוויי שטיקער. ניט וויסענדיג האט דער מאן צושניטען די שלאנג צוזאמען מיט דעם ראהר.

האט שמואל דעם מאן געפרעגט: "זאג מיר, וואס אזוינס האסטו געטהאן וואס דו ביזט געראטעט געווארען פון טויט?" האט דער מאן אזוי דערצעהלט: "יעדען טאג, אז איך מיט מיינע פריינד געהען ארבייטען, עסען מיר אונזער מאהלצייט בשותפות. יעדער איינער גיט א חלק שפייז און מיר עסען צוזאמען. היינט האב איך בעמערקט אז איינער פון אינז האט גאר נישט צו געבען און ער שעהמט זיך. האב איך געזאגט צו מיינע חברים: "היינט וועל איך אויפ־קלייבען פון יעדען זיין ביישטייערונג צו דער סעודה", און ווען עס איז געקומען צו יענעם וועלכער האט ניט געהאט, האב איך זיך געמאכט אזוי ווי איך נעהם פון איהם אויך, אום ער זאל ניט פערשעהמט ווערען".

"האסט פערדיענט א מצוה", האט שמואל געזאגט. "צדקה רעטעט פון טויט".

35

צדקה תציל ממות

רבי עקיבא האָט געהאַט אַ טאָכטער. שטערנזעהער האָבען איהם איינמאָל געזאָגט: "דעם טאָג וואס דו וועסט זי פיהרען צו דער חופה וועט איהר אַ שלאַנג בייסען און זי וועט פון דעם בים שטאַרבען".

האָט זיך רבי עקיבא זעהר שטאַרק געזאָרגט וועגען דעם.

עס איז געקומען די נאַכט פון דער חופה. אין רבי עקיבא'ס הויז זיינען געווען פערזאַמעלט אַ חובשע צאָהל געסט. איני־וועניג איז געווען איינג און חיים. איז די כלה ארוים איינע אליין אין גארטען, אום זיך אָבצוקיהלען אין דער קיהלער נאַכט לופט.

ארויסגעהענדיג האָט זי אויף זיך געטראָגען אַ האַלזבאַנד פון וועלכען עס איז אַראָבגעהאַנגען אַ גרויסע שטעך־נאָדעל. ווען זי האָט זיך אוועקגעזעצט אין גאַרטען האָט זי פון זיך אַראָבגענומען דעם האַלזבאַנד און די שטעך־נאָדעל אריינגע־שטאָכען אין דער פאַרענטשע פון דעם ביינקעל אויף וועלכען זי איז געזעסען. עס איז געווען פינסטער, און זי האָט ניט געזעהן אז ווען זי האָט דעם שטעך־נאָדעל אריינגעשטאָכען האָט זי געטראָפען גלייך אין דער אויג פון אַ גיפטיגער שלאַנג.

אויף מאָרגען אין דער פריה האָט זי זיך דערמאַנט אז זי האָט איבערגעלאָזען איהר האַלזבאַנד אין גאַרטען. איז זי ארויסגעגאַנגען דאָס צו נעהמען. ווען זי איז אריין אין גאַר־טען צונעהמען דעם האַלזבאַנד האָט זי געזעהן ווי אַ טויטע שלאַנג הענגט ארונטער פון דעם.

ווען די כלה האָט פון דעם דערצעהלט איהר פאַטער, האָט ר' עקיבא געפרעגט: "זאָג מיר, מיין טאָכטער, וואס פאַר אַ גוטע זאַך האָסטו געטהאָן דאס דיר איז געשעהן אַזאַ גרויסער נס?" האָט די טאָכטער אַזוי דערצעהלט:

"נעכטען פאַרנאַכט איז געקומען אַן אָרימאַן און האָט זיך געשטעלט ביים טיהר בעטען. זיינען אַלע געווען פערנומען מיט די הכנות צו דער חתונה און קיינער האָט זיך צום אָרי־מאַן צוגעהערט. האָב איך גענומען מיין חלק פון דער סעודה

און האָב דאָס איהם אװעקגעגעבען״.

״מיין טאָכטער, דו האָסט געטהאָן א גרויסע מצוה״, האָט רבי עקיבא געזאָגט, און נאָכדעם איז ער ארויס צום עולם, דערצעהלט די געשיכטע און זיי איבערציינט ווי ריכ־טיג דאָס איז אז ״צדקה תציל ממות״.

36
די טרייהייט פון א מוטער

װען רב נחמן בר יצחק איז נאָך געװען א קינד האָבען שטערנזעהער געזאָגט צו זיין מוטער: ״דיין זוהן װעט זיין א גנב״. די מוטער האָט ביי זיך געפּאַסט א פעסטען בעשלוס אז איהר זוהן זאָל אויסוואַקסען אן עהרליכער איד, האָט זי איהם קיינמאָל געלאָזט געהן מיט א הוילען קאָפּ און זי פלעגט צו איהם זאָגען: ״פאַרדעק דיין קאָפּ, מיין זוהן, אום דו זאָלסט האָבען מורא פאַר גאָט און בעט איהם אז ער זאָל דיך פערהיטען פון אונרעכט״. דער אינגעל איז דאַן געװען אזוי יונג און אונשולדיג אז ער האָט גאָר ניט פערשטאַנען װאָס די מוטער מיינט מיט די רייד.

איינמאָל איז ער געזעסען און געלערנט אונטער א טיי־טעלבוים, איז ארונטערגעפאַלען זיין היטעל פון קאָפּ. האָט ער אויפגעהויבען די אויגען און האָט דערזעהן די טייטלען װאָס זיינען געהאַנגען אִבער זיין קאָפּ. א שטאַרקע לוסט האָט איהם אָנגענומען די זיסע טייטלען צו געניסען. און װייל ער האָט ניט געהאַט דעם מוטח צו נעהמען די טייטלען מיט די הענד האָט ער ארויפגעקלעטערט אויפ׳ן בוים און האָט אָב־געריסען א בינטעל טייטלען מיט די צייהן.

מסכת ערובין

1

אז כדאי פאר דעם מענשען געבוירען צו ווערען אויף דער וועלט?

שווער איז דער לעבען פון א מענשען. ער איז פערמשפט געווארען צו עסען זיין שטיקעלע ברויט מיט דעם שוויים פון זיין פנים. פון קינדווייז אן איז ער ארומגעריגעלט מיט געפאהרען, קראנקהייט, ערגערניס, ענטמוטישונגען, פערלארענע האפנונגען, און צום סוף—דער טויט!

צוויי און א האלב יאהר האבען די שולע פון שמאי (בית שמאי) און די שולע פון הלל (בית הלל) זיך ניט געקענט איינינגען איבער דיעזע פראגע: די ערשטע האבען געזאגט, אז עס וואלט געווען בעסער פאר'ן מענשען אז ער זאל גאר ניט בעשאפען ווערען איידער ער איז בעשאפען געווארען, און די אנדערע האבען געזאגט, אז עס איז בעסער אז ער איז יא בעשאפען געווארען איידער ער וואלט ניט בעשאפען געווארען.

און צו די ענדע פון די צוויי יאהר איז מען געקומען צו דעם בעשלוס, אז עס וואלט טאקע בעסער געווען פאר'ן מענשען אז ער וואלט גאר ניט בעשאפען געווארען. אבער יעצט אז ער איז שוין יא אויף דער וועלט געקומען, זאל ער פיהרען א ריכטיגען און ארענטליכען לעבען.

2

ריינליכקייט און געטליכקייט

דערצעהלען די רבנן: אמאָל איז געווען א מעשה מיט רבי עקיבא, ווען ער איז געזעסען אין געפענגנים, און רבי יהושע פון גרסי פלעגט איהם קומען בעזוכען. יעדען טאָג פלעגט ער איהם ברייגגען א קרוג וואסער. איינמאָל האט דער וועכטער פון דער תפיסה בעמערקט אז די וואסער אין קרוג איז א ביסעל צו פיעל. האט ער געזאגט צו רבי יהושע: "ווארום האסטו היינט געבראכט אזוי פיעל וואסער? אפשר דענקסטו נאָר אונטערגראָבען די תפיסה?" האָט דער וועכטער גענומען און אויסגעגאָסען א העלפט פון דעם קרוג.

ווען ר' יהושע האט די וואסער געבראכט צו ר' עקיבא, האט דער געפאנגענער זיך בעקלאָגט: "יהושע! דו ווייסט אז איך בין שוין אן אלטער מאן, און אז דו ביזט מיין איינ־ציגע שטיצע אין לעבען. טאָ ווי קומט עס אז דו האָסט מיר היינט געבראכט אזוי וועניג וואסער?" האט איהם ר' יהושע דערצעהלט וואס מיט איהם איז געשעהן. האט ר' עקיבא געבעטען א ביסעל פון די וואסער זיך איינצוואַשען. האט רבי יהושע געזאגט: "עס איז דאָ נים גענוג אויף א טרונק ווילסטו עס זאָל דיר נאָך קלעקען אויף וואשען זיך?" האט רבי עקיבא געענטפערט: "בעסער זאָל איך שטארבען פון דאָרשט, איידער איך זאָל נים פאָלגען דעם דין פון מיינע חברים וואס האבען פערבאָטען צו עסען אונגעוואשען".

און עס ווערט דערצעהלט אז ער האט גאָרנישט געוואלט נעהמען אין מויל ביז מען האט איהם געבראכט וואסער זיך צו וואשען.

3

דער קערפער געהט נאָכ'ן קאָפּ

נאכדעם אז רבן גמליאל, דער גרינדער פון דער ישיבה אין יבנה, איז געשטאָרבען, איז געקומען רבי יהושע, וועל־כער האט מיט איהם געפיהרט קריעג ביים לעבען, און האט געוואָלט פסקנ'ען א דין וועגען א תענית אַנדערש ווי רבן גמליאל האָט גע'פסקנ'ט. האָט זיך אויפגעשטעלט ר' יוחנן בן נורי און האָט געזאָגט: "איך זעה אז דער קערפער געהט

נאך דעם קאפ. מיר מוזען פאלגען דעם וואס איז אימער גע־שטאנען העכער פון אונז. דעם גאנצען לעבען פון ר׳ גמליאל האבען מיר זיך געהאלטען אזוי ווי ער האט אונז געלערענט, און יעצט האלטען מיר זיך אויך אן ביי זיינע רייד. יהושע! אומזיסט דיינע רייד—מיר וועלען דיך ניט הערען!״

4

קלוגע אידישע קינדער

האט דערצעהלט רבי יהושע בן חנניא: קיינמאל אין מיין לעבען האט מיך אימיצער בעזיעגט, אויסער א פרוי, א איי־נגעלע און א מיידעלע.

די פרוי:

איך בין איינמאל איינגעשטאנען אויף אן אכסניא, האט די ווירטין פאר מיר געקאכט א געקעכטס פון בעבלעך. האב איך אויפגעגעסען איין מאהלצייט און האב גארנישט איבער־געלאזען. א צווייטען מאל און גארנישט איבערגעלאזען. צום דריטען מאהלצייט האט זי די געקעכטס שטארק איבערגע־זאלצען. ווי נאר איך האב פערזוכט האב איך דעם טעלער אבגערוקט פון זיך און ניט געגעסען. האט די פרוי מיך גע־פרעגט ווארום איך עס ניט, האב איך איהר געענטפערט אז איך בין ניט הונגעריג, איך האב זיך בייטאג שוין זאט אב־געגעסען. האט די פרוי געפרעגט: ״אויב איהר זייט ניט הונגע־ריג האט איהר דאך די ברויט אויך ניט געדארפט עסען״. און נאכדעם, אז איך האב שוין ניט געהאט וואס איהר צו ענטפערן, האט זי געזאגט: ״רבי, אפשר האט איהר פערגע־סען איבערצולאזען א ביסעל אין טעלער ווי די חכמים האַ־בען געהייסען?״

די מיידעלע:

איך בין איינמאל געגאנגען אין וועג, דורך א פעלד. איז אין דעם פעלד געוועזן אן אויסגעטראטענער וועג. האט מיך א מיידעלע געפרעגט: ״רבי, געהסטו ניט איבער א פעלד?״ ענטפער איך: ״ניין, איך געה איבער אן אויסגעטראטענעם וועג״. זאגט זי צו מיר: ״אזעלכע רויבער ווי דו האבען דאס אויסגעטראטען״.

דער איינגעלע:

איינמאל בין איך געגאנגען אין וועג. האב איך געטראפען

א אינגעלע זיצען אויף אן ארט, דארט וואו די וועגען צו־שיידען זיך. פרעג איך איהם: "מיט וועלכען וועג געהט מען אין שטאדט?" האט ער געענטפערט: "דיזער וועג איז א לאנ־גער און א קורצער און דער אנדערער איז א קורצער און א לאנגער" בין איך געגאנגען מיט דעם וועג אויף וועלכען דער אינגעלע האט געזאגט אז עס איז א קורצער און א לאנגער. ווען איך בין שוין געוועזן אנגעקומען צו דער שטאדט, האב איך געפונען אז מיין וועג איז פערשטעלט מיט גערטנער פון גרינסען און פרוכטען, און איך האב נים געקענט צוקומען. קעהר איך זיך אום צוריק און פרעג דעם אינגעל: "האסטו מיר ניט געזאגט אז דאס איז א קורצער וועג?" האט דער אינ־געל געענטפערט: "האב איך דיר דען ניט געזאגט אז דיזער קורצער וועג איז א לאנגער?" האב איך איהם א קוש געטאן אין קאפ און האב געזאגט: "וואויל איז אייך, אידען, דאס איהר זייט אלע חכמים, סאי גרוים, סאי קליין!"

5

צופיעל רייד זיינען איבעריג

רבי יוסי הגלילי איז געגאנגען אין וועג, האט ער געטרא־פען ברוריה'ן, די פרוי פון רבי מאיר. פרעגט ער איהר: "מיט וועלכען וועג געהט מען נאך דער שטאדט לוד?" האט זי זיך אבגערופען: "דו שוטה פון גליל! האבען דען די חכמים נים געזאגט אז מיט א פרוי דארף מען פיעל נים שמועסען? דו האסט געדארפט פרעגען: "ווי קיין לוד?"

6

די וועלט איז א חתונה

האט שמואל געזאגט צו רב יהודה שיננא: (דער שארפ־זיניגער) "כאפ אריין און עס, כאפ אריין און טרינק. די וועלט פון וועלכער מיר געהען אוועק איז ווי א חתונה. היינט איז א שמחה, מארגען איז אוים".

רב האט געזאגט צו רב המנונא: "מיין קינד! אויב דו האסט די מיטלען לאז זיך וואויל געהן, ווייל אין קבר זיינען קיין פערגניגענס דא, און דער טויט פערזאמט זיך נים. און טאמער וועסטו זאגען: איך וועל איבערלאזען פאר מייני־

סיגדער, וועט קיינער קענען קומען צו דיר אויף יענער וועלט און דיר זאָגן וואס פאר א תכלית זיי האָבען פון דיין פערמעגען געמאכט. די מענשען זיינען אזוי ווי גראָז אויפ'ן פעלד. די בליהען אויף, די פערוועלקען".

7

דעם גנב'ס פסק

רבי אלעזר בן פדת פלעגט לערנען מיט גרויס חשק. איינמאָל אין ער געזעסען און געלערנט אין דעם אונטערשטען מארק פון צפורי, און זיין איבערמאנטעל איז פערטראָגען געוואָרען נאָך דעם איבערשטען מארק פון צפורי, און ער איז געווען אזוי פערטיעפט אין לערנען, דאס ער האָט אָן דעם מאנטעל אין גאנצען פערגעסען. איז געקומען איינער און האָט דעם מאנטעל געוואָלט צונעהמען, האָט ער אויף דעם געפונען א געפעהרליכען שלאנג, און דער גנב האָט מורא געהאט דעם מאנטעל אנצוריהרען.

8

דער גרויסער שכר למוד

רבי פרידא האָט געהאט א תלמיד מיט וועמען ער האָט געלערנט א פרק פיער הונדערט מאָל ביז דער תלמיד פלעגט עס איינלערנען. איינמאָל האָט מען געשיקט רופען רבי פרידא ער זאָל געהן אין מארק וועגען א מצוה זאך. ר' פרידא האָט אבער פריהער געוואָלט ענדיגען דעם לערנען מיט'ן תלמיד. אבער וואס ער האָט דעם תלמיד געלערנט איז איהם נאָך ניט אריין אין קאָפּ. פרעגט איהם דער רבי:

"ווארום ביזטו היינט אנדערש פון פריהער? ווארום קענסטו היינט נאָרנישט איינלערנען?"

האָט דער תלמיד די זאך אזוי ערקלעהרט:

"זייט פון האָט דעם רבי גערופען ער זאָל געהן אין מארק, איז מיין קאָפּ מיר צומישט געוואָרען. איך זיץ און טראַכט אלץ: "אָט די מינוט נעהמט דער רבי אוועק — אָט נעהמט ער אוועק". און צוליעב דיזע געדאנקען איז מיין מוח

מיר ניט קלאָר.״

״בערוהיג זיך״, האָט רבי פרידא געזאָגט, ״און נעהם גוט אריין אין קאָפּ וואס איך וועל מיט דיר לערנען.״

רבי פרידא איז געווען זעהר געדולדיג און ער האָט מיט דעם תלמיד דעם ענין איבערגעלערנט נאָך פיער הונדערט מאָל, ביז דער תלמיד האָט ענדליך דעם ענין איינגעלערנט.

דאַן האָט אַ בת קול זיך געלאָזט הערען פון הימעל און געפרעגט ביי ר׳ פרידא:

״ווילסטו מען זאָל דיר העכערען פיער הונדערט יאָהר אויף דיין לעבען, אָדער דו און דיין דור זאָלען זוכה זיין צו זיין אין גן עדן?״

״איך וויל בעסער אז איך און מיין דור זאָלען זוכה זיין צו זיין אין גן עדן״, האָט רבי פרידא געענטפערט.

״גיט איהם ביידע זאכען״, האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו זיינע מלאכים.

9

קליידער מאכען לייט

״רבי מכבד עשירים״, רבי פלעגט אָבגעבען כבוד צו די רייכע, ווייל זיי פלעגען געבען אַ סך צדקה.

איינמאָל, בעת עס זיינען ביי רבי געזעסען אַ צאָהל אָנגעזעהנע מענשען, איז אריינגעקומען בוניוס, דער זוהן פון דעם רייכען בוניוס, וועלכער האָט געהאַט זעהר פיעל הייזער און איז געווען זעהר גוט צו זיינע שכנים. האָט רבי אויסגערופען צו די געסט וואס זיינען ביי איהם געזעסען: ״מאכט אַ ווארע פאר אַ מאַן וואס האָט הונדערט מנה!״ שפּעטער איז אָנגעקומען אַן אנדער רייכער מאַן, און רבי האָט געמיינט אַז יענער איז רייכטער פון בוניוס׳ן, האָט ער אויסגערופען: ״מאכט אַ ווארע פאר אַ מאַן וואס פערמאָגט צוויי הונדערט מנה!״ האָט זיך אָבגערופען רבי ישמעאל, וועלכער איז דערביי געווען: ״רבי, סמייטש! אַט דעם בוניוס׳עס פאטער האָט דאָך טויזענד שיפען אויפ׳ן ים און צו דעם האָט

ער טויזענד שטעדט אויף דער יבשה". האט רבי געענטפערט: "אז דו וועסט זעהן זיין פאטער זאלסטו איהם זאגען אז ער זאל איהם מעהר צו מיר ניט שיקען אין אזעלכע ארימע קליידער".

מסכת פסחים

1.

ניט גוטע נייעס דארף מען זיך ניט אײלען צו דערצעהלען

רב כהנא איז קראנק געווארען, האָבען די רבנן געשיקט רבי יהושע דער זוהן פון רב אידי, ער זאָל געהן זעהן וואס דער קראנקער מאכט. ווען רבי יהושע איז אהין געקומען האָט ער רב כהנא׳ן שוין געפונען טויט. האָט ער אויף זיך קריעה געריסען, און נאָכדעם האָט ער דעם ריס פערשטעלט און איז צוריק געקומען א פערוויינטער. האָבען די רבנן געפרעגט: "איז ער געשטאָרבען?" האָט רבי יהושע געענטפערט: "איהר זאָגט אזוי, איך האָב גאָרנישט געזאָגט, ווייל אין פסוק שטעהט, "דער וואס ברייגנט שלעכטע נייעס איז א נאר".

יוחנן הקוקאה איז ארויס אין דאָרף זעהן אויב די פעלדער זיינען געראָטען. ווען ער איז צוריק געקומען אין שטאָדט, האָבען איהם די שטאָדט לייט געפרעגט: "איז ווייץ עפּעס געראָטען דעם יאָהר?" האָט ער געענטפערט: "אויף גערשטען איז א געראָטעניס". האָבען זיי איהם געזאָגט: "אזא גוטע נייעס דארפסטו אָנזאָגען די פערד און די אייזלען".

פרעגט דער תלמוד: ווי דען האָט ער זיי געדארפט ענטפערען? — ער האָט זיי געדארפט זאָגען: "פאר־א־יאָהרען איז ווייץ געווען געראָטען", אָדער "לינזען זיינען געראָטען".

וואָלטען זיי פון אזא ענטפער פערשטאנען אז אויף זייער איז דעם יאָהר ניט אזא גערעטעניס.

ווען רב וועלכער האָט געוואָהנט אין בבל, איז געקומען צו זיין אָנקעל רבי חייא אין ארץ ישראל, האָט איהם רבי חייא געפרעגט: "דיין פאטער לעבט?" זאָגט צו איהם רב: "ווארום פרעגסטו זיך ניט נאָך אויף מיין מוטער?" האָט רבי חייא געפרעגט: "דיין מוטער לעבט?" האָט רב געענטפערט: "מיין פאטער לעבט". און פון אזא ענטפער האָט רבי חייא פערשטאנען אז זי איז שוין טויט.

.2

אלע מענשען זיינען גלייך

איינער איז געקומען צו רבא'ן מיט אזא פראגע: "דער הערשער פון מיין שטאָדט האָט מיר געהייסען הרג'ענען א געוויסען מענשען, און אויב איך וועל ניט פאָלגען וועט דער הערשער מיך טויטען". האָט רבא איהם געענטפערט: "בעסער זאָל מען דיך הרג'ענען איידער דו זאָלסט אומיצען טויטען. דענקסטו דען אז דיין בלוט איז רויטער פון יענעמ'ס? אפשר איז יענעמ'ס בלוט רויטער פון דיינע?"

.3

זיין שטראָף אויף דער וועלט

יששכר פון דעם דאָרף ברקאי איז געווען א כהן גדול וואס האָט געפיהרט זיין אמט מיט גדלות און האָט געזוכט כבוד. די הייליגע ארבייט פון די קרבנות האָט ער געטהאָן מיט האנדשוה. ער האָט גערעכענט אז דאס איז צו ניעדריג פאר איהם צו ארבייטען מיט זיינע היילע הענד. און וואס איז געווען זיין שטראָף? אט וואס מען דערצעהלט. איינמאָל איז דער מלך געזעסען מיט דער מלכה און געשמועסט וועגען דעם וועלכע פלייש איז בעסער צו עסען. דער מלך האָט געזאָגט ציגענע פלייש און די מלכה האָט געזאָגט שעפסענע פלייש. איז ביי זיי געבליבען אז זיי זאָלען רופען דעם כהן גדול. דען ווער איז אזא מבין אויף פלייש ווי דער כהן גדול וואס איז מקריב קרבנות יעדען טאָג? איז געקומען יששכר, און אז ער האָט אויסגעהערט וועגען וואס מען האָט איהם גערופען, האָט ער מיט שפאָט אנגעצייגט מיט זיין האנד

אויפ'ן מלך און האָט געזאָגט: "ווען ציגעגען פלייש וואָלט געווען בעסער, וואָלט מען פאַר אַ קרבן תמיד געבראַכט אַ ציעג אנשטאָט אַ שעפּס". איז דער מלך געוואָרען זעהר בייז. ערשטענס, פאַר דעם וואָס דער כהן גדול האָט געציינט מיט'ן האנד אויפ'ן קעניג און דאָס איז געווען געגען די עטיקעטע פון קעניגליכען הויף, און צווייטענס, וואָס ער האָט ניט געענטפערט אזוי ווי דער קעניג האָט געוואָלט. האָט דער קעניג מיט כעס אויסגערופען:

"דערפאַר וואָס ער האָט ניט ארויסגעצייגט רעספּעקט פאַר אַ קעניג זאָל מען איהם אָבהאַקען זיין רעכטע האנד".

דער כהן גדול האָט ניט געוואָלט פערלירען זיין רעכטע האנד, און ווען דעם קעניג'ס מענשען זיינען געקומען דורכ־פיהרען די שטראָף, האָט ער זיי אונטערגעקויפט אז מען זאָל איהם אָבהאַקען די לינקע האנד אנשטאָט די רעכטע. אָבער דער קעניג האָט דערהערט פון דעם און ער האָט גע־געבען אַ בעפעהל אז מען זאָל ביים כהן גדול אויך אָבהאַקען די רעכטע האנד. איז ער געבליבען גאָר אָהן הענד. האָט רב יוסף געזאָגט אויף דעם: "געבענשט זאָל זיין דער בארמהערציגער וואָס האָט איהם געגעבען זיין שטראָף אויף דער וועלט, ווייל אויף יענער וועלט וואָלט זיין שטראָף גע־ווען פיעל גרעסער".

4.

ווען הלל האָט זיך פערגעסען

האָט רב יהודה אזוי געזאָגט: "אויב אַ חכם האַלט זיך גרויס פערשווינדט זיין חכמה. אַ בעווייז פון הלל. איינ־מאָל האָט ער זיך גרויס געהאַלטען, האָט ער פערגעסען אַ דין. די מעשה איז אזוי געווען:

ביי די בני בתירה וועלכע זיינען אלע געווען אריסטאָ־קראַטען, נשיאים, און גרויס געלעהרטע, איז איינמאָל פאָר־געקומען אַ פראַגע, אויב ערב פסח פאַלט אויס אום שבת, צו מעג מען פערבייגען די הייליגקייט פון שבת און שעכטען דעם קרבן פסח? קיינער פון זיי האָט זיך געקענט דער־מאָנען ווי דער דין איז. און יעדער איינער האָט געפרעגט: "שוין זשע איז דאָ גאָר קיינער ניטאָ וואָס זאָל קענען וויסען ווי דער דין איז?" האָט זיך אימיצער אָבגערופען: "דאָ געפינט זיך אַ מאַן פון בבל, הלל בבלי הייסט ער, גע־

לערענט האָט ער ביי די צוויי גרויסע געלעהרטע שמעיה און אבטליון, און ער דארף וויסען דעם דין, אויב מען מעג קוילען דעם קרבן פסח אום שבת". הלל איז געקומען און האָט גע־צייגט אז דער קרבן פסח שטעהט העכער פון די היילינקייט פון שבת און מען טאָר איהם ניט אָבלייגען. האָט מען איהם גלייך אוועקגעזעצט אויבען אָן און איהם געמאכט פאר א נשיא.

הלל איז געזעסען א גאנצען טאָג און האָט גע'דרשנ'ט וועגען די דינים פון פסח. און זעהענדיג די וויכטיגע פער־זאָנען וואס זיינען געזעסען ארום איהם און האָבען זיך צוגע־הערט צו זיינע רייד, האָט הלל אָנגעהויבען פיהלען גרויס ביי זיך. און מיט אמאָל האָט ער די בני בתירה אָנגעהויבען צו קריטיקירען אין זעהר שארפע ווערטער, זאָגענדיג: "ווער האָט געבראכט דערצו דאס איך זאָל אהער קומען פון בבל און איהר זאָלט מיך מאבען פאר נשיא ביי אייך? ווער. אויב ניט אייער פוילקייט וואס איהר האָט ניט געוואָלט לערנען ביי אזעלכע צוויי גרויסע מענשען ווי שמעיה און אבטליון?" די צוהערער האָט עס נאטירליך פערדראָסען, אָבער זיי האָבען געשוויגען. שפעטער האָבען זיי הלל'ן א פרעג געטהאָן: "רבי, ווי איז דער דין אז אימיצער האָט פערגעסען ברייגנען א חלף פון פאר שבת?" האָט הלל פער־שעהמט געענטפערט: "דיזען דין האָב איך געוואוסט און פערגעסען. אָבער איהר קענט זיך פערלאָזען אויף אידען. אויב זיי זיינען אליין קיין נביאים, קומען זיי ארויס פון נביאים. זיי וועלען שוין אליין אויסגעפינען וואס צו טהאָן". אויף מאָרגען איז אזוי געווען. ווער עס האָט געבראכט א שעפס האָט דעם מעסער געהאט אריינגעשטעקט אין זיין וואָל, ווער עס האָט געהאט א ציעג האָט דעם מעסער אריינגע־שטעקט צווישען די הערנער. ווען הלל האָט דאס דערזעהן האָט ער זיך דערמאָהנט און געזאָגט: "אזוי האָב איך טאקע געלערענט פון שמעיה און אבטליון".

.5

די עטיקעטע פון טרינקען

רב הונא דער זוהן פון רב נתן איז איינמאָל געקומען צו רב נחמן בר יצחק. פרעגט איהם רב נחמן, "ווי הייסטו?" האָט ער געענטפערט: "רב הונא". האָט איהם רב נחמן אָב־געגעבען גרויס כבוד און האָט איהם איינגעלאדען צו זיצען

אויף א בעטעל, נאכדעם האט ער איהם דערלאנגט א בעכער וויין, האט דער גאסט דאס גלייך אנגענומען און אויסגע־טרונקען אין צוויי זופען, און אפילו דעם פנים ניט אבגע־קעהרט אן א זייט, נאר געטרונקען פאר אלעמען אין די אויגען.

דעם בעל הבית זיינען אזעלכע מאניערען ניט געפעלען געווען און ער האט גענומען זיין גאסט אויף א פערהער:

"ווארום רופט מען דיך רב הונא?"

"ווייל אזוי האט מען מיך א נאמען געגעבען".

"ווען איך האב דיך געבעטען זיך זעצען אויפ'ן בעטעל, ווארום האסטו זיך אוועקגעזעצט?"

"ווייל אזוי איז די מאדע. וואס דער בעל הבית הייסט טהאן דארף מען פאלגען!"

"פאר וואס אז איך האב דיר געגעבען א בעכער וויין האסטו גלייך אנגענומען און זיך גאר ניט געלאזט בעטען?"

"ווייל איך האב געלערענט אז ווען א גרויסער מאן בעט דארף מען זיך ניט לאזען בעטען".

"ווארום האסטו דעם כוס אויסגעטרונקען אין צוויי זופען?"

"ווייל איך האב געלערענט אז דער וואס זופט אויס מיט איין מאל איז א זויפער, מיט צוויי מאל זופען איז ער א לייטישער מענש, מיט דריי זופען איז ער א גרויסהאלטער".

ר' ישמעאל דער זוהן פון ר' יוסי איז איינמאל געקומען צו ר' שמעון ברבי יוסי, האט ער איהם מכבד געווען מיט א כוס וויין. האט גענומען ר' ישמעאל און האט דעם וויין אויסגעזופט אויף איין מאל. האט איהם ר' שמעון געפרעגט: "דענקסט ניט דער האר אז דער וואס טרינקט אויס זיין כוס מיט איין מאל איז א זויפער?" האט ר' ישמעאל געענט־פערט: "דאס איז ניט געמיינט דיין כוס וועלכער איז אזא קליינינקשקער און ניט דיין וויין וואס איז אזוי זיס, און ניט מיין בויך וואס איז אזוי גרויס".

6.

די וועלט פון אמת

רב יוסף, דער זוהן פון רבי יהושע בן לוי, האט איינמאל געחלש'ט און זיין נשמה איז אוועק אויף יענער וועלט. ווען מען האט איהם אבגעמינטערט און זיין נשמה איז צוריקגע־קומען, האט איהם זיין פאטער געפרעגט: "זוהן מיינער, וואס

האסטו געזעהן דארט אויף יענער וועלט?" האט רב יוסף גע־ענטפערט: "א פערקעהרטע וועלט האב איך געזעהן. די וואס זיינען דא אויף דער וועלט פון אויבען זיצען דארט אונטען, און די וואס זיצען דא אונטען זיצען דארט אויבען". האט רבי יהושע געזאגט: "מיין זוהן, דו האסט ניט געזעהן א פערקעהר־טע וועלט, נאר א ריכטיגע, אן אמת'ע וועלט".

.7

די צווייטע און צושפרייטע

רבי אושעיא זאגט: א גרויסע טובה האט דער אייבערשטער געטהאן די אידען וואס ער האט זיי צווייט און צושפרייט צווישען די פעלקער.

אמאל האט א גוי'שער אפיקורס געזאגט צו רבי חנינא: "מיר זיינען פיינערע מענשען פון אייך. אין אייער ביבעל שטעהט אז יואב און די אידען האבען פערבראכט זעקס חדשים אין אדום ביז זיי האבען אויסגע'הרג'עט יעדען זכר, אבער מיר, זעהט ווי גוט מיר זיינען, אט געפינט איהר זיך צווישען אונז אזוי פיעל יאהרען און מיר האבען אייך קיין שלעכטס געטהאן". האט איהם רבי חנינא געענטפערט: "אויב דו ווילסט וועט דיר איינער פון מיינע תלמידים פער־ענטפערן דיין פראגע." און געענטפערט האט רבי אושעיא: "איהר וואלט זיכער אונז אלעמען פון דער וועלט אויסגעראט, אבער איהר ווייסט ניט ווי איהר זאלט דאס טהאן. זאלט איהר אונז אלעמען אויס'הרג'ענען, זיינען דאך דא אידען אין אנדערע לענדער וואס איהר קענט זיי ניט גרייכען. זאלט איהר אויס'הרג'ענען בלויז דעם טייל וואס געפינט זיך ביי אייך, וועט מען זאגען אז איהר זייט אן אבגעקירצטע מדינה — א לאנד אהן אידען".

"איך שווער ביי דעם קעניג פון רוים!" האט דער אפיקורס אויסגערופען, "אז דאס זיינען טאקע אונזערע געדאנקען."

.8

א צו שנעלע בעשולדיגונג

עולא איז אמאל געקומען אין פומבדיתא, האט מען איהם געבראכט א קארב מיט זיסע טייטלען. האט ער געפרעגט: "וויפיעל אזעלכע בעקומט מען פאר א גילדען?" האט מען איהם געענטפערט: "דריי". האט ער מיט פערדרוס אויסגע־רופען: "אין בבל בעקומט מען א קארב מיט זיסען האניג פאר א גילדען און נאך ווילען די מענשען פון בבל ניט לערנען

תורה!" ביינאכט האָט ער בעקומען א וועהטאָג אין בויך, האָט ער אויסגערופען: "אין בבל קריגט מען א קאָרב מיט בויכוועהטאָג פאר א גילדען און דאָך לערנען די מענשען פון בבל די תורה!"

9.

פינף לעבענס רעגעלען

ווען רבי עקיבא איז געזעסען אין תפיסה איז צו איהם געקומען ר' שמעון בן יוחאי און האָט צו איהם געזאָגט: "רבי, לערן מיך עפּעס תורה". האָט ר' עקיבא געענטפערט: "איך קען דאס ניט טהאָן, ווייל צוליעב תורה לערנען האָט מען מיך אריינגעזעצט אין תפיסה". האָט ר' שמעון געזאָגט: "אויב דו וועסט מיט מיר ניט לערנען וועל איך דערצעהלען מיין פאטער און דו וועסט נאָך ערגער מאכען". האָט ר' עקיבא געזאָגט: "גלויב מיר, מיין קינד, אז נאָך מעהר ווי די קאַלב וויל זויגען וויל די קוה געבען זויגען". האָט ר' שמעון גע'טענה'ט: „ווער איז אין סכנה? די קאַלב איז אין סכנה. דו זיצט דאָך שוין סאַי ווי אין תפיסה. שטראָפען קען מען בלויז מיך. טאָ וואס אַרט דאס דיך?"

רבי עקיבא האָט איהם נאכגעגעבען און איהם געלערנט פינף רעגעלען אין לעבען.

א מענש וואָס וויל זיך אויפהייגען קלייבט ער אויס א גרויסען בוים, און דו, אויב דו ווילסט לערנען, זאָלסטו לערנען פון א גרויסען רבי, וועט מען וויסען אז אלעס וואס דו זאָגסט הענגט אָב פון א גרויסען מענשען.

ווען דו לערנסט מיט א קינד זאָלסטו איהם לערנען פון א ספר אָהן גרייזען, ווייל א גרייז אין א ספר בלייבט איינגעוואָרצעלט אין מח.

זאָלסט ניט קאָכען אין א טאָפּ אין וועלכען עס האָט פריהער געקאָכט אן אנדערער. עס מיינט, זאָלסט ניט חתונה האָבען מיט א גרושה ווען איהר מאַן לעבט נאָך.

ווילסטו האָבען א מצוה אויף יענער וועלט און א פערדינסט אויף דיזער וועלט, זאָלסטו לייהען געלד צו א פּאָרמער און נעהמען ביי איהם אויף חוב פון זיין תבואה, וועט דיך די תבואה קאָסטען ביליג און דיין פריינד וועט געהאָלפען ווערען.

ווילסטו פיהרען ריינעם לעבען, נעהם א ווייב און האָב קינדער.

10.

נאך הייליגער ווי הייליגע

האט רבי יוחנן איינמאל אזוי געזאגט:

דריי סארטען מענשען דערמאנט גאט אליין יעדען טאג צו גוטען. דאס זיינען: א בחור וואס וואוינט אין א גרויסער שטאדט און איז אבגעהיט פון זינד, אן ארימאן וואס געפינט עפעס אין גאס און גיט עס אב צום אייגענטימער, און א רייכער מאן וואס גיט צדקה אין געהיים.

איינמאל איז רב ספרא געזעסען צוזאמען מיט רבא'ן און זיי האבען געהערט ווי מען לערנט וואס רבי יוחנן האט געזאגט. האט זיך רב ספרא דערפרעהט. ער איז אויך געווען א בחור און האט געוואוינט אין א גרויסער שטאדט. האט רבא געזאגט צו איהם: "דו מיינסט אז רבי יוחנן האט דאס געזאגט געגען אזעלכע צדיקים ווי דו? עס זיינען דא נאך גרעסערע צדיקים פון דיר, אזוי ווי רב חנינא און רב אושעיא.ביידע זיינען געווען שוסטער אין ארץ ישראל און זיי האבען געהאט זייער ווארשטאט אין מארק, וואו עס האבען זיך אויפגעהאלטען אויסגעלאסענע פרויען. און זיי האבען געמאכט שיך פאר דיזע פרויען. זיי פלעגען אריינקומען, אראבגעהמען א מאאס פון זייערע פיס און ניט אויפגעהויבען זייערע אויגען א קוק צו טאן די פרויען אין פנים".

11

טוביא זינדיגט זיגוד קריגט קלעפ

די רבנן האבען אזוי געלערנט: דריי מינים מענשען האט דער אייבערשטער פיינד, און דאס זיינען זיי: איינער וואס רעדט מיט'ן מויל אזוי און אין הארצען טראכט ער זיך אנדערש, איינער וואס קען עדות זאגען און אויסהעלפען א מענשען וואס איז אין א צרה און טהוט דאס ניט, און איינער וואס האט געזעהן זיין פריינד טהאן א ניט שעהנע זאך און קומט אלס אן איינציגער עדות אויסזאגען אויף איהם.

עס איז אמאל פארגעקומען אזא געשיכטע: טוביא האט געזינדיגט, איז געקומען זיגוד, איינער אליין, און האט דערצעהלט וועגען דעם צו רב פפא. האט רב פפא גענומען און דעם עדות אנגעשלאגען. זאגט דער עדות: "טוביא זינדיגט און זיגוד קריגט קלעפ? ווי שיקט זיך דאס?"

האָט איהם רב פּפּא אזוי געענטפערט: „אַן איינציגער עדות איז ניט בעגלויבט, און ווען איין איינציגער מענש קומט און דערצעהלט עפּעס שלעכטס אויף אַן אנדערן, לאָזט ער אויף איהם ארויס אַ שם רע סתם אין דער וועלט אריין. און אַט דערפאר קומט דיר די שטראָף."

12

אָדם הראשון'ס צער

ווען דער אייבערשטער האָט פערשאָלטען אדם הראשון און האָט צו איהם געזאָגט: „די ערד וועט פאר דיר אויפשפּראָצען דערנער און דיסטלען". האָט אדם זיך צוואויינט און פון זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעהויבען צו גיסען שטראָמען טרערען, און ער האָט געזאָגט: „רבונו של עולם! האָסט מיך פער'משפּט צו עסען מיט אַן אייזעל פון איין קאריטע!" אָבער ווען דער אייבערשטער האָט שפּעטער געזאָגט: „מיט דעם שוויים פון דיין פּנים וועסטו עסען ברויט", האָט זיך אדם בערוהיגט. עס איז שוין כדאי צו טאָהן אַלערליי שווערע ארבייט, אבי ניט צו זיין גלייך מיט אַן אייזעל.

13

א נס בתוך נס

ווען נמרוד דער רשע האָט אריינגעוואָרפען אברהם אבינו אין קאַלך אויווען האָט גבריאל געזאָגט צו דעם אייבערשטען: „לאָמיך ארונטערגעהן אויף דער ערד און אָבקיהלען דעם קאַלך אויווען און ראטעווען דעם צדיק". האָט דער אויבערשטער געענטפערט: „איך בין אַן איין איינציגער אין מיין וועלט און אברהם איז אַן איין איינציגער אין זיין וועלט, פּאַסט עס זיך אַז איך אַליין זאָל איהם ראטעווען". אָבער אזוי ווי דער אייבערשטער האָט ליעב צו בעצאָהלען יעדען איינעם פאַר אַ גוטע זאַך וואס ער האָט געטהאָן און פאַר ער האָט בלויז געוואָלט טאָהן, האָט ער געזאָגט צו גבריאל'ן: „דו וועסט נאָך זוכה זיין צו ראטעווען דריי פון זיינע קינדער". און עס ווערט דערצעהלט אזוי:

ווען דער רשע נבוכדנאצר האָט אריינגעוואָרפען חנניה מישאל און עזריה אין ברענענדען קאַלך אויווען, האָט יורקמי דער מלאך פון האגעל געזאָגט צו דעם אייבערשטען: „רבונו

של עולם ! לאָמיך אַרונטערגעהן אויף דער ערד און אָבקיהלען דעם פייער אין קאַלך אויוון און ראַטעווען די דריי צדיקים". האָט גבריאל געזאָגט: "אַזאַ נס איז צו קליין פאַר דעם אויבערשטען. דו ביזט דאָך דער מלאך פון האגעל און אַלע ווייסען דאָך אַז וואַסער לעשט פייער, אָבער איך בין דער מלאך פון פייער, וועל איך געהן אָבקיהלען דעם אויוון פון אינוועניג און מאַכען היים פון דרויסען, וועט דאָס זיין אַ טאָפּעלטער נס, אַ נס בתוך נס". און דער אייבערשטער האָט צו גבריאל'ן געזאָגט: "געה און טוה אַזוי".

14

דוד המלך'ס טאָאסט

ווען דער אייבערשטער וועט אויסלעזען די אידען פון גלות וועט ער מאַכען אַ סעודה פאַר די צדיקים. נאָכדעם ווען זיי וועלען פאַרטיג ווערען מיט'ן עסען וועט מען געבען דעם כוס של ברכה צו אברהם אבינו, ער זאָל בענשען. וועט ער צו זיי זאָגען: "איך בין ניט ווערטה איך זאָל מאַכען די ברכה, ווייל פון מיר איז אַרויסגעקומען ישמעאל". וועט מען דעם כוס דערלאַנגען צו יצחק'ען, וועט ער זאָגען: "איך בין אויך ניט ווערט איך זאָל די ברכה מאַכען, ווייל פון מיר איז אַרויס עשו." וועט מען דעם כוס געבען צו יעקב'ען, וועט ער זאָגען: "איך קען ניט ברכה מאַכען, ווייל איך האָב גענומען צוויי שוועסטער און שפּעטער האָט די תורה פאַרבאָטען צו נעהמען אַ ווייב'ס אַ שוועסטער אין דער צייט וואָס די ווייב לעבט נאָך." וועט מען דאַן זאָגען צו משה'ן, "נעהם און בענש דו." וועט משה ענטפערן: "איך קען ניט בענשען, ווייל איך האָב ניט זוכה געווען אַריינצוקומען אין ארץ ישראל, ניט ביים לעבען, ניט נאָך'ן טויט." וועט מען דאַן זאָגען צו יהושע'ן: "נעהם און בענש דו", וועט ער זיי זאָגען: "ניין, איך קען ניט, ווייל איך האָב ניט דערלעבט צו האָבען אַ זוהן". צולעצט וועט מען זיך ווענדען צו דוד'ן, און דוד וועט זאָגען: "איך וועל בענשען. איך הויב אויף דעם בעכער פאַר די בעפרייאונג פון אידישען פאָלק אין נאָמען פון גאָט."

מסכת יומא

1.

צו גאָט און צו לייטען

אַ מענש וואָס וויל לעבען אַ ריינעם לעבען, זאָל נעהמען אַ פרוי. אזוי האָבען די תלמידי חכמים געפּרעדיגט: אויף אַ מענשען וואָס האָט קיין פרוי געהאַט האָט די וועלט צו יענע צייטען געקוקט מיט מיסטרויען און פערדאַכט.

דארום, ווען רב פלעגט קומען אין דרשיש פלעגט ער לאָזען אויסרופען, אויב עס איז דאָ איינע וואָס וויל ווערען זיין פרוי אויף דער צייט וואָס ער פערברייינגט אין דער שטאָדט. רב נחמן פלעגט אויך אזוי טהאָן ווען ער פלעגט קומען אין שכנציב. די דאמאָלדיגע זיטע איז געווען אז אַ תלמיד חכם פּאַסט זיך ניט צו זיין אָהן אַ פרוי.

פרעגט דער תלמוד אַ קשיא: עס איז דאָך דאָ אַ דין אז אַ מענש טאָר ניט נעהמען אַ פרוי אין איין שטאָדט און נאָכ־דעם געהן אין אַן אנדער שטאָדט און נעהמען נאָך אַ פרוי, ווייל די קינדער פון אזעלכע פרויען קענען זיך אַמאָל צוזאמענ־טרעפען, ניט וויסען אז זיי זיינען שוועסטער און ברידער, און חתונה האָבען איינע מיט די אנדערע. זיינען דאָ אויף דעם פערשיידענע ערקלעהרונגען, און איינע איז: אז דיעזע פרויען האָבען יענע תלמידי חכמים גענומען בלויז פון לייטענס וועגען. זיי האָבען מיט די פרויען געוואוינט אונטער איין דאך, אָבער זיי האָבען זיך מיט זיי פערהאַלטען בלויז ווי פריינד.

2

גאָלדענע פרוכטען פון ירושלים

רב אושעיא האָט אזוי דערצעהלט:

ווען שלמה האָט געבויט דעם בית המקדש האָט ער ארום איהם געפּלאַנצט אַלערליי זיסע גאָלדענע פרוכטען און אז די

פרוכטען פלעגען צייטיג ווערען אויף די בוימער און דער ווינט פון בארג לבנון פלעגט דורך זיי בלאָזען, פלעגען די גאָלדענע פרוכטען פאַלען און קייקלען זיך אויף דער ערד, און פינקלען געגען דעם שיינענדער זונען. ווען דער פיינד איז אריין אין דעם הייליגען אָרט האָבען די בוימער באַלד אויסגעטריקענט. אבער אז משיח וועט קומען וועלען די פרוכט בוימער ווידער בליהען און ארויסגעבען פון זיך די זעלבע גאָלדענע פרות.

3

דאס פאָלק און זיינע פיהרער

האָט רב יהודה געזאָגט אין נאָמען פון שמואל: פאַר וואס האָט זיך די דינאַסטיע פון שאול ניט לאַנג געצויגען? דאס איז ווייל זי איז געווען ריין אָהן פעהלערען, און עס איז שוין איינמאָל ערקלעהרט געוואָרען, אז ווען מען דאַרף וועהלען א פיהרער פאַר׳ן פאָלק קלייבט מען אויס איינעם אזא וואס הינטער איהם הענגט א בינטעל שרצים, א פערגאַנגענהייט מיט א סך פעהלערען, דען טאָמער ווערט ער ביי זיך צו גרויס, זאָגט מען איהם: ״גיב א קוק וואס עס הענגט ביי דיר פון הינטען״.

4

נעדענקען אן עולה איז אזוי ווי נקמה נעהמען

די תורה האָט געזאָגט ״לא תקום ולא תטור״, זאָלסט ניט נעהמען נקמה און דו זאָלסט ניט געדענקען אן עולה (נטירה).

וואס איז נקמה? איינער קומט היינט און בעט ביי דעם צווייטען ער זאָל איהם לייהען א האַק. ווייל ער איהם ניט לייהען. אויף מאָרגען קומט דער צווייטער און בעט ביים ערשטען ער זאָל איהם לייהען א זעג. רופט זיך אָפּ דער ערשטער: ״ניין, איך וועל דיר ניט לייהען די זעג, אזוי ווי דו האָסט מיר ניט געוואָלט לייהען די האַק״. דאָס איז נקמה.

און וואס איז נטירה? היינט קומט איינער און זאָגט צום אנדערען: ״לייה מיר דיין האַק״. ווייל ער איהם ניט לייהען. אויף מאָרגען קומט דער צווייטער צום ערשטען און זאָגט: ״לייה מיר דיין העמד״. ענטפערט איהם דער ערשטער: ״זעה, כאָטש דו ביזט געווען אזא שלעכטער און האָסט מיר נעבטען דיין האַק ניט געוואָלט לייהען, פון דעסטוועגען וועל איך דיר דאָך לייהען מיין העמד״. דאס איז נטירה, דאס הייסט הרמען א שנאה.

5

דער אָרימאַן, דער רײַכער, דער רשע

ווען אַן אָרימאַן קומט אויף יענער וועלט און מען פרעגט איהם ווארום ער האָט ניט אָבגעגעבען צייט אויף צו לערנען תורה, און ער ענטפערט: "איך בין געווען ארים און איך בין אימער געווען פערטהאָן זוכענדיג צו פערדיענען אויף ברויט", ענטפערט מען איהם צוריק: "ביזטו דען געווען אַ גרעסערער אָרימאַן פון הלל'ן?"

אויף הלל'ן דערצעהלט מען אזוי. ער איז געווען אזוי אָרים דאס מעהר ווי אַ קליינע מטבע, אַ טרפעיק, אַ טאָג האָט ער ניט פערדיענט. פלעגט ער אַ העלפט פון דעם אָבגעבען צום שמש פון בית המדרש, ער זאָל איהם אריינלאָזען לערנען, און אויף דעם אַנדער האלבען טרפעיק האָט ער געלעבט מיט זיין פאַמיליע. איין טאָג האָט זיך געמאַכט אז ער האָט גאָר נישט פערדיענט. האָט איהם דער שמש ניט געוואָלט אריינלאָזען. האָט הלל ארויפגעקלעטערט אויפ'ן דאַך, און האָט זיך דאָרט אויסגעצויגען איבער דעם דאַך פענסטער'ל, כדי ער זאָל קענען הערען די תורה וואס עס האָבען דאָרט געלערנט די צוויי גרויסע אידישע לעהרער שמעיה און אבטליון. יענער טאָג איז גראדע געווען ערב שבת, און אין רעכטען מיטען ווינטער. אבער הלל האָט זיך פערגעסען וואס אין הויז ביי איהם איז נאָך נימאָ קיין זאַך אויף שבת, און ער האָט אויך ניט געפיהלט דעם שנעע וואס איז געפאלען אויף איהם. דער שנעע האָט איהם שפּעטער אין גאנצען פערדעקט, און הלל איז אזוי געלעגען דורך דער גאנצער נאכט. אויף מאָרגען אין דער פריה האָט שמעיה געזאָגט צו אבטליון: "ערקלעהר מיר, ברודער, ווארים איז היינט אזוי פינסטער אין בית המדרש? איז עס דען אזוי וואָלקענדיג?" האָט מען גענומען זיך איינקוקען און מען האָט בעמערקט אַ געשטאלט פון אַ מענשען אין דעם פענסטער וואס אויפ'ן דאַך. איז מען ארויף און מען האָט איהם דאָרט געפונען בעגראָבען אין שנעע דריי איילען הויך. מען האָט איהם ארונטער געטראָגען, אויסגעטהאָן זיינע קליידער, איהם ארומגעוואשען, אויסגעזאלבט מיט אויל, און איהם אוועקגעזעצט נעבען פייער זיך צו דערוואָרמען. און אלע האָבען געזאָגט: "אזא מענש פערדיענט אז מען זאָל צוליעב איהם מחלל שבת זיין".

אַז אַ רייכער מאַן קומט אויף יענער וועלט, און מען פרעגט איהם פאַר וואָס ער האָט ניט אָבגעגעבען קיין צייט אויף צו לערנען תורה, און ער מאַכט אַ תירוץ, אַז ער איז געוועזן זעהר רייך, האָט נעהאָט אַ סך געשעפטען און דער קאָפּ איז איהם אימער געוועזן פערדרעהט, זאָגט מען צו איהם: "שוין זשע ביזטו געוועזן רייכער פון רבי אלעזר בן חרסום?"

אויף רבי אלעזר בן חרסום דערצעהלט מען אַז זיין פאָטער האָט איהם איבערגעלאָזען ירושה טויזענד שטעדט אויפ'ן לאַנד און דערצו טויזענד שיפען אויפ'ן ים. יעדען טאָג פלעגט רבי אלעזר נעהמען אַ זעקל מעהל אויף זיינע שולטערן און געהן פון איין שטאָדט צו דער אַנדערער און לערנען תורה. איינמאָל האָבען איהם געפונען זיינע קנעכט און זיי האָבען איהם ניט דערקענט. האָבען זיי איהם געוואָלט צווינגען ער זאָל טהאָן אַ ביסעל אַרבייט פאַר זייער האַר, ניט וויסענדיג אַז ער אַליין איז דער האַר. האָט ער זיי ניט אויסגעזאָגט ווער ער איז, נאָר ער האָט זיך ביי זיי געבעטען: "לאָזט מיך, איך בעט אייך, לאָזט מיך צורוה, כדי איך זאָל קענען אוועקגעהן און לערנען תורה." האָבען זיי געזאָגט: "מיר שווערען ביי דעם לעבען פון אונזער האַר אלעזר בן חרסום, אַז מיר לאָזען דיך ניט אָפּ". האָט ער זיי געגעבען אַ סך געלד, זיך אויסגעקויפט ביי זיי, זיי זאָלען איהם פריי לאָזען. און מעהר איז ער צוריק אַהיים ניט געגאַנגען, נאָר ער האָט זיך אויפגעהאַלטען אין דער פרעמד, איז געזעסען טאָג און נאַכט און האָט געלערנט תורה.

אַז מען פרעגט דעם רשע וואָרום האָסטו ניט אָבגעגעבען צייט אויף תורה לערנען, ענטפערט ער: "איך בין געוועזן אַ שעהנער יונגער מאַן, און דער יצר הרע האָט מיר דעם קאָפּ פערדרעהט". ווערט מען איהם צוריק ענטפערען: "ביזטו דען געוועזן שעהנער פון יוסף הצדיק?"

אויף יוסף הצדיק ווערט דערצעהלט, אַז פוטיפרע'ס ווייב פלעגט איהם יעדען טאָג צורעדען מיט זיסע רייד און זי פלעגט זוכען איהם געפעלען צו זיין. די קליידער וואָס זי פלעגט פאַר איהם אָנטהאָן אין דער פריה פלעגט זי ניט טראָגען אין אָוועגד. די קליידער וואָס זי פלעגט טראָגען אין אָוועגד פלעגט זי ניט אָנטהאָן אין דער פריה. "ליעב מיך", האָט זי זיך געבעטען, אָבער יוסף האָט געזאָגט: "ניין". האָט זי געזאָגט: "איך וועל דיך אַריינזעצען אין געפענגניס". האָט ער געענטפערט: "יעצט באַפרייען די געפאַנגענע". האָט זי

געזאגט: „איך וועל בויגען דיין שטאלצען רוקען". האט ער געענטפערט: „גאט גלייכט אויס די איינגעבויגענע". האט זי געזאגט: „איך וועל דיך בלינד מאכען". האט ער געענטפערט: „גאט עפענט די אויגען פון די בלינדע". און ער האט זיך איהר ניט אונטערגעגעבען.

פון דעם איז צו זעהן אז הלל איז א בעשולדיגונג געגען די ארימע, אלעזר בן חרסום געגען די רייכע, און יוסף הצדיק געגען די רשעים.

6

נקנור'ס טויערען

א וואונדערליכע היסטאריע איז געווען פערבונדען מיט די קופערנע טויערען פון דעם מזרח אריינגאנג פון דער עזרת. די רבנן דערצעהלען אזוי: נקנור איז געפאהרען ברענגען טויערען פון אלעקסאנדריען, מצרים, וואו עס זיינען געווען סינסטלער צו מאכען די שעהנסטע מעטאלענע קונסטווערק. ווען ער האט די טויערען בעקומען און איז מיט זיי צוריק געפאהרען אויף א שיף נאך ארץ ישראל, האט אויסגעבראכען א שטורם אויפ'ן ים און די שיף האט געהאלטען ביים זינקען. האבען די מאטראזען גענומען איינעם פון די טויערען און אריינגעווארפען אין ים, אום לייכטער צו מאכען די שיף. און אז דער ים איז נאך אלץ ניט שטילער געווארען, האבען זיי געוואלט אריינווארפען דעם אנדער טויער. ווען נקנור האט דערזעהן וואס זיי ווילען טהאן האט ער ארומגעכאפט דעם טויער מיטביידע ארעמס און האט געזאגט: „ווען איהר ווילט עס שליידערען אין ים דאן שליידערט עס מיט מיר צוזאמען!" אין דעם אויגענבליק איז דער ים געווארען רוהיג.

נקנור האט זיך דאך ניט געקענט טרייסטען איבער דעם פערלוסט פון דעם ערשטען טויער. אבער ווען ער איז אנגעקומען צו דעם פארט פון עכו האט ער דערזעהן ווי דער טויער שלעפט זיך נאך און שווימט ארוים פון די זייטען פון דער שיף.

אנדערע דערצעהלען אז א וואלפיש האט דעם טויער איינגעשלונגען און נאכדעם אויסגעשפיגען אויף דער יבשת.

שפעטער, אז מען האט אלע טויערען פון בית המקדש איבערגעביטען אויף גאלדענע, האט מען די טויערען פון נקנור געלאזט שטעהן, כאטש זיי זיינען געווען פון קופער, צוליעב זייער וואונדערליכע היסטאריע.

7

די קינסטלער פון ירושלים

פיער מינים קינסטלער זיינען געווען אין ירושלים און זיי האבען זייערע קונסטען ניט געוואלט לערנען צו אנדערע. דריי האבען געגעבען אן ערקלעהרונג ווארום זיי ווילען קיין אנדערע לערנען, האבען זיי די חכמים געלויבט. איינער האט קיין ערקלעהרונג געהאט צו געבען האבען איהם די חכמים פערשאלטען.

די מענשען פון בית גרמו (די פאמיליע גרמו) זיינען געווען גרויסע קינסטלער אין באקען און זיי האבען געבאקט דעם לחם הפנים. און ווייל זיי האבען די קונסט קיינעם גע־וואלט אויסלערנען, האבען די אידישע פיהרער געשיקט נאך אלעקסאנדרען, און פון דארט אראבגעבראכט אנדערע בעקער. האבען אבער די בעקער פון אלעקסאנדריען ניט געקענט מאכען די ארבייט אזוי גוט ווי די פאמיליע גרמו. האט מען געשיקט רופען די פאמיליע גרמו אז זיי זאלען צוריק קומען צו דער ארבייט. האבען זיי ניט געוואלט. האט מען זיי פער־דאפעלט זייער געהאלט, זיינען זיי געקומען. און ווען די אידישע פיהרער האבען זיי געפרעגט, ווארום זיי ווילען די ארבייט קיינעם ניט לערנען, האבען זיי געענטפערט: "אונ־זערע עלטערן האבען געוואוסט אז דער בית המקדש וועט אמאל חרוב ווערען, האבען זיי מורא געהאט טאמער לערנט זיך אוים די ארבייט איינער וואס ווייס ניט ווי צו שעצען די הייליגקייט פון דער קונסט, און ער וועט נאכדעם באקען אזעלכע ברויט פאר שטומע געטצען".

און דערפאר דערמאנט מען זייער נאמען צו גוטען, ווייל קיינמאל האט מען אין די הענד פון זייערע קינדער געזעהן א שטיקעל ווייס ברויט, כדי מענשען זאלען ניט זאגען אז זיי עסען פון לחם הפנים.

די בית אבטינס (די פאמיליע אבטינס) זיינען געווען קינס־טלער אין מאכען קטורת און זיי האבען אויך קיינעם געוואלט לערנען זייער קונסט. האבען די אידישע פיהרער אראבגע־בראכט אנדערע קינסטלער פון דעם פאך, פון אלעקסאנדריען. האבען זיי געקענט די קטורת שטויסען, אזוי גוט ווי די מענ־

שען פון בית אבטינס, אבער דער רויך פון זייערע קטורת פלעגט נים געהן אזוי גלייך ארויף ווי ביי די ערשטע. האט מען די פאמיליע אבטינס געמוזט פערדאפלען זייער געהאלט און זיי האבען זיך צוריק געקעהרט צו זייער ארבייט. און אז די אידישע פיהרער האבען זיי געפרעגט, ווארום זיי ווילען קיינעם נים לערנען זייער קונסט, האבען זיי געגעבען די זעלבע ערקלעהרונג ווי די בעקער פון דער פאמיליע גרמו.

און אויף די בית אבטינס דערצעהלט מען אז קיינמאל איז א כלה ארויס פון זייער הויז פערפומירט, און אז איינער פון זיי פלעגט נעהמען א פרוי פון אן אנדער שטאדט, פלעגט ער מיט איהר אבריידען אז זי זאל קיינמאל קיין בשמים גע־ברויכען, כדי עס זאל נים פאלען אויף איהר א חשד אז זי בענוצט זיך מיט די קטורת.

הוגרס בן לוי איז געווען א גרויסער זינגער. ער האט גע־האט א זעהר זיסע און שטארקע שטימע, און אז ער פלעגט ארייגלייגען זיין גראבען פינגער אין מויל און דעם צווייטען פינגער ארויפלייגען אויף דעם שפאלט פון זיין אויבערשטע ליפ, פלעגט ער דאן ארויסגעבען אזא שטארקע שטימע דאס זיינע ברידער כהנים פלעגען א ציטער טהאן און נאכדעם פער־ווארפען די קעפ אהינטער און פלייסען זיך צו זינגען אזוי ווי ער. און דאך האט הוגרס קיינעם געוואלט לערנען זיין קונסט. עס פערשטעהט זיך אז ער האט געוואלט פערהיטען אז נאט׳ס היילינע געזאנג זאל מען אמאל נים זינגען פאר א פרעמדען גאט.

בן קמצר איז געווען א קינסטלער אין שרייבען. ער פלעגט נעהמען פיער פעדערען צווישען זיינע פינף פינגער און אנ־שרייבען א ווארט פון פיער אותיות מיט אמאל. ער האט אויך קיינעם נים געוואלט לערנען זיין קונסט. און ווען מען האט איהם געפרעגט ווארום ער וויל קיינעם נים לערנען אזוי שעהן שרייבען ווי ער, האט ער נים געהאט וואס צו ענטפערען. האבען די אידישע געלעהרטע די ערשטע דריי געלויבט און בן קמצר האבען זיי פערשאלטען אז זיין נאמען זאל פער־געסען ווערען פון דער וועלט.

8

די גרעסטע טראגעדיע פון חורבן

רבינא דערצעהלט:

רזאנ בן יוסף איז געווארען א יתום ווען ער איז נאך

געווען א קליין קינד. ער איז פערבליבען ביי זיין מוטער און איינציגע טרייסט. זעלטענס אז א מוטער האט ארויסגעוויזען אזוי פיעל ליעבע צו אקינד ווי דעם קליינעם דזאנ'ס מאמע. יעדען טאג פלעגט זי איהם וועגען און מעסטען, און ווי פיעל עס פלעגט איהם צוקומען פלעגט זי אין דער זעלבער וואג געבען אזוי פיעל גאלד אויפ'ן בית המקדש.

שפעטער, אז דער שונא איז געקומען און האט בעלאגערט ירושלים, און די איינוואהנער פון דער הייליגער שטאדט האבען געליטען שרעקליכע נוים, האט די מוטער, געטריבען פון הונגער צו משוגעת, גענומען איהר קליין, ליעב בן יחיד'ל, איהם געשאכטען און געגעסען זיין פלייש.

9

נאפט און באלזאם

ווען א מענש וויל זיין פערדארבען עפענט מען פאר איהם ברייט די טויערען פון פערדארבענהיים. ווען ער וויל פיהרען ארייגעם לעבען העלפט מען איהם פון הימעל. ביי רבי ישמעאל האט מען וועגען דעם געזאגט אזא משל:

איינער, א סוחר, האנדעלט מיט נאפט און מיט פיינעם שמעקעדיגען באלזאם. קומט איינער קויפען נאפט, זאגט דער קרעמער צו איהם: "נעהם און מעסט זיך אב אליין." קומט איינער קויפען באלזאם, זאגט דער קרעמער: "ווארט און איך וועל דיר אפמעסטען, אום מיר ביידע זאלען זיך אנגעהמען מיט דעם פיינעם אראמאט פון דעם באלזאם".

10

קנאה צווישען ברידער

יענעם יאהר אין וועלכען שמעון הצדיק, דער כהן גדול, איז געשטארבען האט ער געזאגט: "דיזען יאהר וועל איך שטארבען." האט מען איהם געפרעגט: "פון וואנען ווייסטו עס?" האט ער דערצעהלט: "יעדען יום כפור, אז איך פלעג ארייגעהן אין קדשי קדשים פלעגט צו מיר צוקומען אן אלטער מאן אנגעטהאן אין ווייסען, אריינגעהן מיט מיר צוזאמען און ארויסגעהן מיט מיר צוזאמען. היינטיגען יום כפור איז דער אלטער געווען אנגעטהאן אין שווארצען. ער איז

בלויז אריין מיט מיר צוזאמען און איז ניט ארויסגעגאנגען.״

באלד נאָך יום טוב איז ער קראנק געוואָרען, איז געלעגען אין בעט א וואָך צייט און איז געשטאָרבען. בעפאָר זיין טויט האָט ער אָנגעזאָגט אז חוניו זיין זוהן זאָל ווערען כהן גדול אויף זיין אָרט, נאר חוניו, אָבוואָהל ער איז געווען דער איינגערער, איז ער געווען מעהר געלערנט און האָט בעסער געוואוסט די פּפליכטען פון דעם וויכטיגען אמט.

אָבער חוניו׳ס ברודער, שמעי, וועלכער איז געווען צוויי און א האלב יאָהר עלטער פון איהם, האָט דאָס שטארק פערדראָסען און ער האָט זיך גענומען צום הארצען וואָס זיין איינגערער ברודער האָט בעקומען זייער פאָטער׳ס אמט. און חוניו, דער איינגערער, זעהענדיג ווי זיין ברודער ליידט צו ליעב איהם, האָט זיך אין איהם ערזועקט זיין ברודער־ליעבע, און ער האָט צו שמעי געזאָגט: ״גוט, דו וועסט זיין כהן גדול. קום, און איך וועל דיך לערנען דעם סדר עבודה.״

אָבער גלייך נאָכדעם האָט חוניו חרטה בעקומען אויף דעם וואָס ער האָט בעוויליגט די כהונה גדולה איבערצוגעבען צו זיין עלטערען ברודער, און ער האָט גענומען זוכען מיטלען ווי צוריק צו נעהמען דאָס וואָס ער האָט אוועקגעגעבען. זיך פערלאָזענדיג אויף דעם אז שמעי איז זעהר אומוויסענד, האָט ער איהם אנשטאָט די כהונה קליידער אָנגעטאָהן א פעלץ מיט א גארטעל, אזא ווי פרויען האָבען געטראָגען אין יענע צייטען. און נאָכדעם ווי ער האָט שמעי׳ן אריינגעפיהרט אין בית המקדש איז חוניו שטילערהייד צוגעגאנגען צו די אנדערע כהנים און האָט צו זיי געזאָגט: ״זעהט וואָס מיין ברודער האָט געטהאָן! ער האָט א געליעבטע, האָט ער איהר צוגעזאָגט, דאָס אין דעם טאָג וואָס ער וועט ווערען כהן גדול וועט ער טראָגען איהר פעלץ מיט׳ן גארטעל, אלס א צייכען פון גרויס ליעבע צו איהר.״ ווי די כהנים האָבען דאָס געהערט, זיינען זיי געוואָרען אזוי אויפגעבראכט אויף שמעי׳ן דאָס זיי האָבען איהם געוואָלט הרג׳ענען. האָט שמעי געבעטען אז זיי זאָלען האָבען א ביסעל געדולד און איהם ערלויבען צו געבען אן ערקלעהרונג. האָט ער זיי דערצעהלט די גאנצע געשיכטע ווי חוניו האָט איהם איינגערעדט אָנצוטאָהן דעם פעלץ מיט׳ן גארטעל, כדי ער זאָל קענען מאכען א בלבול אויף איהם.

ווען די כהנים האָבען ערפאָהרען דעם גאנצען אמת, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען צווישען די צוויי ברידער, איז זיי־

ער כעס איבערגענאנגען צו חוניו און זיי האָבן איהם געוואָלט הרג'ענען. איז חוניו אנטלאָפען נאָך מצרים און ער האָט דאָרט געבויט א טעמפעל מיט א מזבח, און אליין גערינגט ביי דעם.

11

א שטאָלצע אידישע מוטער

רבי ישמעאל בן קמחית איז געווען א כהן גדול. איינמאָל, יום כפור, איז ער ארויס אין גאס, האָט ער בעגעגענט א בעקאנטען אראבער און האָט זיך אָבגעשטעלט ריידען מיט איהם. האָט א שפריץ געטהאָן פון דעם אראבער'ס מויל אויף ר' ישמעאל'ס קליידער, און זיי טמא געמאכט. צוליעב דעם האָט ער שוין נים געקענט אָבריכטען די עבודה. האָט געמוזט ישבב זיין ברודער פערנעהמען זיין אָרט, און זייער מוטער האָט דערלעבט צו זעהן צוויי פון איהרע זיהן דיענען אלס כהנים גדולים אין בית המקדש, ביידע אין איין טאָג.

שפעטער האָט מיט רבי ישמעאל'ן זיך ווידער געטראָפען אזא סיבה און זיין ברודער יוסף האָט געמוזט פערנעהמען זיין אָרט. האָט זייער מוטער ווידער געזעהן צוויי פון איהרע זיהן דיענען אלס כהנים גדולים אין איין טאָג.

די רבנן דערצעהלען אז די פרוי קמחית האָט געהאט זיעבען קינדער און יעדער איינער האָט געדיענט אלס כהן גדול, און אז די אידישע געלעהרטע האָבען איהר געפרעגט: "וואָס אזוינס האָסטו געטהאָן דאָס דו האָסט דערלעבט אזא גדולה?" האָט די שטאָלצע מוטער געענטפערט: "קיינמאָל האָבען די ווענט פון מיין הויז געזעהן די האָאר פון מיין קאָפּ."

12

די וועלט און דער צדיק

רבי חנינא בן דוסא איז געגאנגען אין וועג. פלוצלונג האָט אָנגעפאנגען צו געהן א שטארקער רעגען. האָט דער צדיק געזאָגט: "רבונו של עולם! די גאנצע וועלט איז אין פריידען און איך בין אין ליידען." האָט דער רעגען גלייך

אויפגעהערט. ווען ער איז געקומען אהיים האט ער געזאגט: "האר פון אלע וועלטען! די גאנצע וועלט איז אין ליידען וואס עס רעגנט נים, און איך, חנינא, דאַרף זיך מיר אזוי בע־קוועם." האט גלייך ווידער אנגעהויבען צו רעגנען.

13

שרעקט נים דאס פאלק

די וואס שרעקען אידען מיט אלערליי שלעכטע נביאות בעגעהען אן אונרעכט. נים שרעק, נאר האפנונג דארף מען איינפלאנצען אין די הערצער פון פאלק.

די רבנן דערצעהלען אזא מעשה: איינמאל, אום יום כפור, האט א כהן גדול שטארק מאריך געווען מיט זיין תפלה. זעהענדיג אז ער זאמט זיך, האבען די אנדערע כהנים בע־שלאסען אריינצוגעהן אין די קדשי קדשים צו זעהן וואס מיט איהם טהוט זיך. ווי נאר זיי האבען געהאלטען ביים אריינ־געהן איז ער ארויסגעקומען. פרעגען זיי איהם: "ווארום האסטו היינט אזוי לאנג געצויגען דיין געבעט?" ענטפערט ער: "עס איז ביי איך גאר נים אנגעלייגט וואס איך האב געבעטען פאר אייך און פאר דעם בית המקדש אז ער זאל נים חרוב ווערען?" האבען זיי איהם געזאגט: "זאלסט ווייטער אזוי נים טהאן, ווייל די חכמים האבען געזאגט אז דער כהן גדול דארף נים לאנג ציהען מיט זיין תפלה כדי דאס פאלק ישראל זאל זיך נים שרעקען און דענקען אז עס שטעהט איהם פאר אן אונגליק."

14

אנדערע איינען זעהן אנדערע זאכען

ר' קטינא דערצעהלט:

ווען די אידען פלעגען עולה רגל זיין אין ירושלים פלעגט מען זיי אין בית המקדש ציינען די כרובים ווי זיי זיינען געווען ארומגענומען איינער מיט'ן אנדערן, און מען פלעגט צו די אידען זאגען: "איהר זעהט? די ליעבע פון דעם אייבערשטען צו אייך איז אזוי ווי די ליעבע פון מאן און פרוי".

ריש לקיש דערצעהלט:

ווען די גוים וואס האבען חרוב געמאכט דעם בית המקדש

זיינען אחין אריינגעקומען און האָבען דאָרט דערזעהן די כרובים ווי זיי זיינען ארומגענומען איינער מיט'ן אנדערן, האָבען זיי די כרובים ארויסגענומען אין מיטען מאַרק און געזאָגט: "זעהט! אָט די אידען, וואס האַלטען זיך אַזוי הייליג, און וואס זייער ברכה איז אַ ברכה און זייער קללה איז אַ קללה, גיבען זיך אָב מיט אַזעלכע זאַכען!" און אַזוי האָבען זיי דעם שעהנעם אידעאַל וואס די ברובים האָבען פאַרגעשטעלט, די ליעבע צווישען גאָט און זיין פאָלק, גע־מאַכט אונריין און אונווירדיג.

15

דער טאָג פון הר גריזים

דער פינף און צוואַנציגסטער טאָג אין טבת איז ביי אידען אַ יום טוב וואס הייסט דער טאָג פון הר גריזים. אין דיזען טאָג זיינען די כותים געקומען צו אלכסנדר מוקדון, איהם אָנגערעדט אויף די אידען און איהם געבעטען אז ער זאָל זיי לאָזען חרוב מאַכען דעם בית המקדש. אלכסנדר מוקדון האָט געגלויבט זייער מסירה און ער האָט זיי געגעבען די ערלויב־ניס צו טהאָן וואס זיי ווילען. זיינען געקומען מענשען און האָבען פון דעם דערצעהלט צו שמעון הצדיק, וועלכער איז דאַן געוועזן כהן גדול. וואס האָט שמעון הצדיק געטהאָן? האָט ער אָנגעטהאָן די בגדי כהונה און מיטגענומען די גרעסטע מענער פון ירושלים און מיט פאַקלען אין די הענד זיינען זיי דורך דער גאַנצער נאַכט געגאַנגען צום קעניג. די אידען זיי־נען געגאַנגען פון ירושלים און אלכסנדר מוקדון מיט זיינע מענשען זיינען געגאַנגען צו ירושלים. ווען דער מאָרגענ־שטערן איז אויפגעגאַנגען האָט אלכסנדר געפרעגט: "ווער זיינען יענע מענשען?" האָבען די כותים געענטפערט: "דאס געהען די אידען וואס האָבען געמאַכט אַ רעוואָלוציאָן געגען דיר". איז ער מיט די כותים געגאַנגען ווייטער. ווען זיי זיי־נען אָנגעקומען אין אנטיפרס, איז די זון אויפגעגאַנגען, האָבען זיי זיך בעגעגענט מיט די אידען. ווען אלכסנדר האָט דערזעהן שמעון הצדיק אין כהונה קליידער, איז ער ארונטער פון זיין רייט־וואָגען און האָט זיך געבוקט פאַר איהם. האָבען זיינע מענשען אויסגערופען: "אַזאַ גרויסער קעניג ווי דו,

וואס האט בעזיעגט א גאנצע וועלט, בוקט זיך צו א אידען!״ האט אלכסנדר זיי געענטפערט: ״דאס געשטאלט פון דיזען היילינגען מאן שוועבט פאר מיינע אויגען יעדען מאל ווען איך בין אין שלאכטפעלד און מונטערט מיך אויף צום זיעג.״ און די אידען האט ער געפרעגט: ״וועגען וואס זייט איהר געקומען?״ האבען די אידען געענטפערט: ״מיר זיינען גע־קומען בעטען אז די הייליגע הויז אין וועלכע מיר בעטען גאט פאר דיר און פאר דיין קעניגרייך זאל מען ניט חרוב מאכען. די כותים האבען דיך אבגענארט און ביי דיר אויס־געפיתרט אז דו זאלסט ערלויבען חרוב צו מאכען אונזער בית המקדש.״ האט דער קעניג געפרעגט: ״וועמען מיינט איהר?״ האבען די אידען געענטפערט: ״אט די כותים וואס שטעהען דא פאר דיר״. האט דער קעניג געזאגט: ״איך גיב זיי איבער אין אייערע הענד.״

האט מען די כותים גלייך דורכגעלעכערט זייערע פיאטעס און צוגעבונדען זייערע פיס צו די עקען פון פערד, און זיי געשלעפט איבער דערנער ביז מען האט זיי געבראכט צום בארג גריזים, וואו די כותים האבען געוואוינט. ווען זיי זיינען אהין אנגעקומען, האבען די אידען אויפגעאקערט דעם גאנ־צען בארג און איינגעזייט דארט ארבעס, אזוי ווי די כותים האבען געוואלט טהאן מיט דעם ארט וואו דער בית המקדש איז געשטאנען.

16

ווי דער יצר הרע האט זיך געראטעוועט

אין די צייטען פון עזרא האבען די אידישע פארשטעהער גענומען שרייען צו גאט: ״גוואלד געשריען, רבונו של עולם! אט דער שטן, דער יצר הרע, וואס צוליעב איהם איז חרוב געווארען דער ערשטער בית המקדש, און עס איז פערברענט געווארען דיין פאלאסט, און עס זיינען אויסגע׳הרג׳עט גע־ווארען די צדיקים, און די אידען זיינען פערטריבען געווארען פון זייער לאנד, ער טאנצט נאך ארום צווישען אונז! דו האסט איהם אונז געגעבען בלויז כדי מיר זאלען איהם בעקעמפפען און מיר זאלען דערפאר בעקומען א שכר. דארפען מיר ניט איהם און ניט דעם שכר.״ איז אויף די רייד אראבגעפאלען א צעטעל פון הימעל און אויף דעם צעטעל איז געווען געשריבען

דאס ווארט: "אמת". עס הייסט אז די אידען האבען רעכט מיט זייער טענה.

דריי טעג מיט דריי נעכט האבען נאכדעם די אידען גע־פאסט און גאט געבעטען אז ער זאל דעם יצר הרע איבער־געבען אין זייערע הענד. האט ער איהם צו זיי איבערגעגעבען. איז דער יצר הרע ארויס ווי א פייערדיגער לייב פון די קדשי קדשים. דער נביא זכריה בן עדו האט זיי געזאגט: "דאס איז דער יצר הרע פון די געצענדיענער." ווען די אידען האבען דעם יצר הרע געכאפט, האט זיך ארויסגעריסען א האאר פון זיין צאפ און דער יצר הרע האט פאר וועהטאג ארויסגעלאזען א געשריי וואס האט זיך געהערט איבער גאנץ ארץ ישראל. זיינען די אידען געווארען פערצווייפעלט און זיי האבען גע־פרעגט: "וואס טהוט מען? צוליעב זיין געשריי קען נאך זיין אז מען זאל אויף איהם רחמנות האבען אין הימעל". האט דער נביא געזאגט: "ווארפט איהם אריין אין א קעסעל מיט קאכעדיגען בליי און פערדעקט דעם קעסעל מיט בליי, כדי זיין שטימע זאל פערשטיקט ווערען".

נאכדעם האבען די אידען געזאגט: "אזוי ווי עס איז יעצט אן עת רצון, וועלען מיר בעטען גאט אז ער זאל אונז אין גאנצען איבערגעבען דעם יצר הרע". האבען זיי ווידער גאט געבעטען און דער יצר הרע איז איבערגעגעבען געווארען אין זייערע הענד. האט זיי דער נביא געווארנט: "זעהט! אויב איהר וועט איהם טאקע דער'הרג'ענען וועט חרוב ווע־רען די גאנצע וועלט." האבען זיי געהאלטען דעם יצר הרע געבונדען דריי טעג. אין דער צייט האט זיך דער לעבען פון דער וועלט אין גאנצען אבגעשטעלט, און אז מען האט געזוכט א פרישע איי פאר א חולה, האט מען ניט געקענט געפינען איין איינציגע אין גאנץ ארץ ישראל. אפילו היהנער האבען פערלארען דעם חשק צו האבען קינדער און ברייגנען א דור אויף דער וועלט.

האבען די אידען ווייעדער ניט געוואוסט וואס צו טהאן, און זיי האבען זיך געפרעגט: "וואס טהוט מען? זאלען מיר איהם דער'הרג'ענען וועט די וועלט חרוב ווערען." צום סוף האבען זיי איהם בלינד געמאכט און איהם געלאזט געהן, מיט דעם תנאי אז זיין מאכט זאל בעגרעניצט ווערען.

17
א תשובה אויף אן אנצוהערעניס

שמעיה און אבטליון זיינען געווען די צוויי געלעהרסטע און בעליעבטסטע מענשען פון זייער צייט, טראָצדעם וואס זייער אבשטאַמונג איז געווען ניט אין גאַנצען א ריין אידישע און אין זייערע אָדערן האָט געפלאָסען פרעמדע בלוט.

איינמאָל אז א כהן גדול וואס האָט געדיענט אין זייער צייט, איז ארויס יום כפור פון בית המקדש, איז איהם דער גאַנצער עולם נאַכגעגאַנגען. מיט אמאָל, אז דער עולם האָט דערזעהן שמעיה און אבטליון, האָבען זיי פערלאָזען דעם כהן גדול און זיינען נאַכגעגאַנגען שמעיה און אבטליון. צום סוף זיינען שמעיה און אבטליון צוגעגאַנגען צום כהן גדול אום איהם צו געבען כבוד און ווינשען א גוטען יום טוב. האָט דער כהן גדול מיט אן אָנצוהערעניס אויף זייער אבשטאַמונג געזאָגט: „זאָלען די קינדער פון פרעמדע פעלקער געהן אין פריעדען, ווייל זיי טהוען די ארבייט פון אהרן, וועלכער האָט אויך געליעבט פריעדען". האָבען איהם שמעיה און אבטליון געענטפערט: „זאָלען די קינדער פון פרעמדע פעל־קער געהן אין פרידען, ווייל זיי טהוען די ארבייט פון אהרן, אבער די קינדער פון אהרן זאָלען ניט געהן אין פריעדען ווייל זיי טהוען ניט די ארבייט פון אהרן".

18
ער שטראָפט מיט רחמנות

ר׳ יוסי האָט אזוי געזאָגט:

קום, זעה, ווי דעם מענשענ׳ס זיטען זיינען ניט ווי דעם אייבערשטענס. א מענש אז ער האָט עפּעס א כעס אויף אן אנדערען דערגעהט ער איהם אין לעבען אריין, אבער דער אייבערשטער איז ניט אזוי: ער האָט איינמאָל פערשאָלטען די שלאַנג, דאָך שפּייזט ער איהר איבעראל וואו זי איז. ער האָט פערשאָלטען דעם כנעני ער זאָל זיין א קנעכט, פון דעסטוועגען האָט ער פערזאָגט אז וואס דער האר עסט און טרינקט מוז דער קנעכט אויך עסען און טרינקען. ער האָט פערשאָלטען די פרוי און אלע לויפען איהר נאָך. ער האָט פער־שאָלטען די ערד און די גאַנצע וועלט שפּייזט זיך פון איהר.

19

דער מן האט איסגעזאגט

רבי יוסי האט געזאגט: דער מן וואס די אידען האבען געגעסען אין מדבר איז געווען אזוי ווי א נביא. ער האט זיי קלאר געמאכט אלע פערבארגענע געהיימניסען. ווי אזוי? אז עס פלעגען קומען צוויי מענשען פאר משה רבנו. איינער פלעגט זאגען אויפ'ן אנדערן אז ער האט ביי איהם גע'גנב'עט זיין קנעכט, און דער אנדערער פלעגט זאגען: "ניין, איך האב דעם קנעכט נים גע'גנב'עט, נאר דו האסט איהם מיר פערקויפט", פלעגט משה זאגען: "לאמיר ווארטען ביז מארגען וועלען מיר וויסען ווער עס זאגט דעם אמת".

אויף מארגען פלעגט זיין אזוי: פלעגט מען געפינען דעם קנעכט'ס עומר (זיין חלק מן וואס איז אראפ פון הימעל) ביי זיין ערשטען האר איז געווען א סימן אז ער געהערט נאך צו זיין ערשטען האר און דער צווייטער האט איהם גע'גנב'עט. אויב מען האט דעם קנעכט'ס עומר געפונען ביי דעם צווייטען האר, איז דאס געווען א בעוויז אז זיין ערשטער בעל הבית האט איהם פערקויפט.

דאס זעלבע איז אויך געווען ווען מאן און ווייב פלעגען קומען, און פלעגען איינער דעם אנדערען בעשולדיגען אין אונטרייהיים. האט משה אויך געהייסען ווארטען ביז מארגען. פלעגט מען דער פרוי'ס עומר געפינען ביי איהר מאן איז געווען אסימן אז ער איז דער זינדיגער. פלעגט מען איהר עומר געפינען ביי איהר פאטער איז געווען א בעוויז אז זי האט געזינדיגט.

20

דער מלך און דער בן מלך

ביי רבי שמעון בן יוחאי האבען איינמאל זיינע תלמידים געפרעגט: צו וואס האט דער אויבערשטער געדארפט יעדען טאג שיקען די אידען מן, האט ער דען זיי נים געקענט שיקען מיט איין מאל אויף א גאנץ יאהר?

האט ר' שמעון בן יוחאי אזוי געענטפערט:

"איך וועל אייך געבען א משל וואס איז זעהר גלייך צו דער זאך. א מלך א בשר ודם האט געהאט א זוהן. פלעגט ער איהם געבען אויף צו לעבען איין מאל אויף א גאנץ יאהר פאראוים. פלעגט דער זוהן קומען צום פאטער בלויז איין מאל אין יאהר, און מעהר פלעגט ער איהם ניט אנזעהן. וואס האט דער פאטער געטהאן? האט ער בעשטעלט אז דער זוהן זאל בעקומען אויף פרנסה יעדען טאג. פלעגט שוין דער זוהן קומען יעדען טאג. אזוי איז אויך מיט די אידען. ווען זיי וואלטען געווען בעזארגט מיט פרנסה אויף א גאנצען יאהר וואלטען זיי אפשר פערגעסען אז זיי האבען א שפייזער אין הימעל, אבער אז זיי פלעגען בעקומען פרנסה בלויז אויף א טאג, איז יעדער טאטע וואס האט געהאט פיער אדער פינף קינדערלעך, פלעגט זיך אליין זארגען, טאמער וועט מארגען קיין מן ניט ארונטערקומען, וועלען זיינע קינדער ניט האבען וואס צו עסען, און אזוי פלעגען שוין אלע ארויסקוקען צו זייער פאטער אין הימעל."

21

עסען פרעמדעס איז ניט גוט

רבי יהודה און רבי יוסי זיינען געגאנגען אין וועג. האט רבי יהודה'ן אנגעכאפט א שטארקער הונגער, האט ער צוגע־נומען ביי א פאסטוך א ברויטעל און אויפגעגעסען. "די האסט בערויבט דעם פאסטוך", האט רבי יוסי געזאגט. ווען זיי זיינען אנגעקומען אין שטאדט, האט דער הונגער אנגע־כאפט רבי יוסי'ן, האבען איהם די שטאדט לייט ארומגערינ־געלט מיט קריגלעך האניג און מיט געקעכטסען. האט רבי יהודה געזאגט צו רבי יוסי: "איך האב בערויבט א פאסטוך און דו האסט בערויבט א שטאדט".

22

א גאסט האט פיעל צו זאגען

רבי מאיר, רבי יוסי און רבי יהודה זיינען איינמאל גע־גאנגען אין וועג. רבי מאיר האט געהאט א רעגעל אז ווען ער פלעגט אנקומען אין אן ארט אויף נאכטלעגער פלעגט ער פרעגען דעם נאמען פון דעם בעל הבית. איז דער נאמען איהם געפעלען געווען פלעגט ער דעם בעל אכסניא טרויען, אויב

נים פלעגט ער זיך פון איהם היטען. רבי יוסי און רבי יהודה האבען אויפ'ן נאמען נים געקוקט און געטרויט יעדען מענשען.

פרייטאג זיינען די דריי אנגעקומען צו אן אכסניא. אז רבי מאיר האט געהערט דאס דער בעל הבית הייסט "כידור" האט ער געזאגט אז ער מוז זיין א שלעכטער מענש, חייל אין פסוק שטעהט: כי דור תהפוכות" (א דור פון קידער־ווידער). זיינען זיי דארט געבליבען נעכטיגען אויף איבער שבת. רבי יוסי און רבי יהודה האבען דעם בעל הבית געגעבען זייערע בייטלען געלד צו בעהאלטען, אבער רבי מאיר האט זיין בייטעל געלד אריינגעלייגט אין א כלי און האט עס בעגראבען ביי דעם קבר פון דעם בעל אכסניא'ס פאטער, צוקאפענס. ביי נאכט איז דעם בעל אכסניא'ס פאטער געקומען צו זיין זוהן צום חלום און האט איהם געזאגט ער זאל געהן צונעהמען רבי מאיר'ס בייטעל געלד. אויף מארגען האט דער בעל אכסניא דערצעהלט צו רבי מאיר וואס איהם האט זיך גע־חלום'ט. האט רבי מאיר געזאגט: "א חלום פרייטאג צו נאכט ווען א מענש לייגט זיך שלאפען מיט א פולען בויך, האט קיין ממשות". און רבי מאיר האט דעם גאנצען טאג נעהיט דעם ארט וואו ער האט זיין געלד בעהאלטען און ווען עס איז געווארען נאכט האט ער דאס צוריק אויסגעגראבען.

זונטאג, אז די דריי האבען געוואלט אוועקגעהן, האבען רבי יוסי און רבי יהודה געבעטען ביים בעל אכסניא ער זאל זיי אומקעהרען זייערע בייטלען געלד. האט ער זיי געענט־פערט: "איהר האט מיר קיינמאל קיין זאך געגעבען צו בע־האלטען!" האט רבי מאיר זיי פירגעהאלטען: "פארוואס קוקט איהר נים אויפ'ן נאמען?" האבען זיי צוריק גע־טענה'ט: "פאר וואס האסטו אונז גארנישט געזאגט?" האט זיי רבי מאיר געענטפערט: "איך האב זיך געטראכט, איך קען האבען א פערדאכט אויף דעם מענשען, אבער אויף געווים האב איך דאך נים געוואוסט".

זיינען זיי געפאלען אויף א גוטען פלאן. זיי האבען איינ־געלאדען דעם בעל אכסניא צו געהן מיט זיי טרינקען אין ויין הויז. נאכדעם ווי זיי האבען איהם אנגעטרונקען, האבען זיי בעמערקט אויף זיינע וואנסען געפינען זיך שפורען פון געקאכטע לינזען. זיינען זיי אוועק צו זיין פרוי און געזאגט: "דיין מאן האט אונז געהייסען געבען די צוריי בייטלען געלד. א סימן, האט ער געזאגט, אז דו האסט איהם היינט געגעבען

ליגזען צו עסען". האָט זיי די פרוי אָבגעגעבען די צוויי בייטלען געלד און זיי זיינען אוועק.

23

משה און דוד

צוויי גוטע פיהרער האָבען די אידען געהאַט און דאָס זיינען געוועזען משה און דוד. משה האָט זיינע זינד געלאָזט איינשרייבען אין דער תורה, אבער דוד האָט געזאָגט אין תהלים: "וואויל איז צו דעם וואָס זיין שולד איז פערגעסען און זיין זינד בעהאַלטען". דער תלמוד גיט אויף דעם א משל. צוויי פרויען זיינען געקומען געוואָרען צום בית דין בע־שטראָפט צו ווערען. איינע האָט מען בעשטראָפט פאר אויס־געלאַסענהייט, די אנדערע פאר וואָס זי האָט געגעסען אונ־צייטיגע פייגען, וועלכע זיינען פערבאָטען צו עסען. האָט די וואָס האָט געגעסען די אונצייטיגע פייגען געזאָגט: "איך בעט אייך, לאָזט דעם עולם וויסען פאר וואָס מען שטראָפט מיך, מען זאָל ניט מיינען אַז מען שטראָפט מיך פאר די זעל־בע זינד וואָס יענע פרוי האָט בעגאַנגען". האָט דער בית דין גענומען א בינטעל אונצייטיגע פייגען און זיי אָנגעהאָנגען ביי דער פרוי אויפ'ן האלז, מען זאָל וויסען פאר וואָס זי ווערט בעשטראָפט.

24

די פעראַנטוואָרטליכקייט פון א ריכטער

ווען רב פלעגט געהן אין בית דין חויז משפט'ן, פלעגט ער אויף זיך זאָגען: "איך געה אויף זיך נעהמען א גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט וואָס איז אַזוי ערנסט ווי איך וואָלט געשטעלט מיין לעבען אין קאָן. קיין נוטצען פאר מיין הויז־געזינד וועל איך פון דעם ניט ציהען, און הלואי זאָל איך צוריקקומען אהיים אַזוי ריין ווי איך בין פון דאָרט ארויס".

יעדען מאָל וואָס רב פלעגט זיך בעווייזען אין גאַס און ער פלעגט זעהן ווי מאַסען מענשען געהען איהם נאָך און גיבען איהם אָפּ כבוד, פלעגט ער צו זיך זאָגען די ווערטער פון איוב: "ווען דער מענש זאָל אפילו שטייגען הויך ביז'ן הימעל און זיין קאָפּ ביז צו די וואָלקענס, וועט ער דאָך

אמאָל פערלאָרען נעהן, אויף אימער פערשוואונדען ווערען, און די וואָס האָבען איהם געקענט וועלען זיך פרעגען: וואו איז ער אהינגעקומען?" (איוב כ׳).

25

האָסט אימיצען בעליידיגט, בעט איהם מחילה

רבי יצחק האָט געזאָגט: "ווער עס דערצאָרענט זיין פריינד אפילו מיט רייד, דארף איהם איבערבעטען, ער זאָל איהם מוחל זיין".

ווענען ר׳ ירמיה ווערט דערציילט אזוי:

ר׳ ירמיה האָט זיך איינמאָל פערשולדיגט געגען ר׳ אבא. איז ער געגאנגען און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף דעם שוועל פון ר׳ אבא׳ס טיהר און געוואַרט ביז ער וועט ארויסקומען און ער וועט קענען איהם בעטען מחילה. דערווייל האָט די דיענסט ארויסגעוואָרפען די צוזאַמענגעקעהרטע שטויב פון הויז און נאכדעם האָט זי אויסגעגאָסען וואסער אויף די מיסט. איז די שמוץ מיט די וואסער געפאלען ר׳ ירמיה׳ן אין קאָפּ. האָט ער מיט א זיפץ אויסגערופען: "מען האָט מיך געמאַכט מיט מיסט צוגלייך", און ער איז אוועק פון דאָרט.

ווען ר׳ אבא האָט פון דעם דערהערט איז ער ארויס פון הויז, האָט אנגעיאָגט ר׳ ירמיה׳ן און האָט צו איהם געזאָגט: "יעצט דארף איך בעטען או דו זאָלסט מיר מוחל זיין".

רבי זירא איז געגאנגען נאָך ווייטער. אויב אימיצער האָט זיך געגען איהם פערשולדיגט, האָט ער זיך געשטעלט נעבען יענעם, ער פלעגט איהם פערבייגעהן איינמאָל און א צווייטען מאָל, כדי יענעם צו געבען א געלעגענהייט ער זאָל איהם איבערבעטען.

26

די שטראָף פון אן עזות פנים

רב האָט געהאַט א קריוודע געגען א קצב וועלכער האָט איהם בעליידיגט. איז אוועק א יאָהר צייט און דער קצב איז נים געקומען איהם איבערבעטען. אז עס איז געקומען ערב יום כפור און ער איז נאָך אלץ נים געקומען, האָט רב זיך געזאָגט: "איך וועל איהם געהן איבערבעטען". אויפ׳ן וועג

האָט איהם בעגעגענט רב הונא. פרעגט רב הונא: "וואוהין געהט דער האר?" ענטפערט רב: "איך געה איבערבעטען יענעם מענשען". זאָגט רב הונא: "דער רבי געהט איהם ברייננען דעם טויט". ווען רב איז געקומען צום קצב, האָט ער זיך געשטעלט ביים טיהר און האָט אויסגערופען אַז ער איז דאָ. האָט דער קצב א געשריי געטהאָן: "געה, איך האָב מיט דיר קיינע געשעפטען". אין דער צייט האָט ער געהאַלטען אין צוהאַקען א קאָפּ פון א בהמה, האָט זיך אראָבגעגליטשט דער אייזען פון האַק, איהם געפאַלען אין קאָפּ און דער קצב, דער עזות פנים, איז דער'הרג'עט געוואָרען. אָט אזוי איז די נבואה פון רב הונא מקוים געוואָרען.

מסכת סוכה

1

א סוכה צווישען הימעל און וואסער

רבי עקיבא און רבן גמליאל זיינען איינמאל צוזאמען געפאהרען אויף א שיף. עס איז געווען די וואך פון סוכות. האבען זיי גענומעןריידען וועגען דעם, אויב זיי דארפען מאכען א סוכה אויפ'ן שיף. רבי עקיבא האט געהאלטען אז מען דארף, אבער רבן גמליאל האט געהאלטען אז א סוכה אויף א שיף איז פסול. האט רבי עקיבא זיך גענומען צו דער ארבייט און האט אויף דעם אויבערשטען דעק פון דער שיף אויסגעבויט א סוכה וועלכע האט זעהר שעהן אויסגעזעהן אונטער די בלויע ברייטע הימלען וואס האבען זיך געצויגען איבער'ן ים. אבער אויף מארגען איז געקומען א שטארקער ווינד און האט די סוכה ארונטערגעריסען און אין ים אריינגעווארפען. האט רבן גמליאל אין שפאס געזאגט צו רבי עקיבא: "עקיבא, וואו איז דיין סוכה?"

.2

ווי דער רבי אזוי דער תלמיד

אויף רבי יוחנן בן זכאי האט מען דערצעהלט: ער האט קיינמאל גערעדט קיין ווערטער וואס האבען קיין זין, איז ניט געגאנגען ד' אמות אהן תורה און אהן תפילין, איז קיינמאל געשלאפען אין בית המדרש, אפילו ניט געכאפט דארט א דרעמעל, פלעגט קומען אהין אימער דער ערשטער און אימער

ארויסגעהן דער לעצטער. קיינמאָל האָט איהם אַ מענש גע־זעהן שווייגען, ווייל ער פלעגט אימער זיצען און לערנען. קיין מענש האָט געעפענט די טיהר פאר זיינע תלמידים, נאָר ער אליין פלעגט שטעהן ביים אריינגאנג פון בית המדרש און עפענען די טיהר פאר יעדען תלמיד. קיינמאָל האָט ער גע־זאָגט אַ זאַך וואס ער האָט נים געהערט פון זיין רבי. און ער האָט קיינמאָל געזאָגט אַז עס איז שוין צייט אויעקצוגעהן פון בית המדרש, אויסער אום ערב פסח און ערב יום כפור, ווען עס איז נויטיג געווען צו געהן אהיים פריהער און מאַכען הכנות.

אזוי פלעגט זיך אויך פיהרען רבי אליעזר זיין תלמיד.

3.

אַ געשלאָגענער האָט אימער מורא

די רבנן האָבען געזאָגט: אַ לקוי חמה איז אַ שלעכטער צייכען פאר דער גאנצער וועלט. עס איז דאָ אַ משל אויף דעם. אַ מלך, אַ בשר ודם, האָט געמאַכט אַ סעודה פאר זיינע קנעכט און ער האָט פאר זיי אויפגעהאנגען אַ לאַנטער־נע. אין מיטען דרינען ווערט דער מלך אין כעס אויף זיי און זאָגט צו זיין דיענער: "נעהם אוועק די לאַנטערנע און לאָזען זיי זיצען אין דער פינסטער!"

רבי מאיר זאָגט: אַ לקוי איז אַ שלעכטער סימן — אויף שונאי ישראל געזאָגט געוואָרען, אידען זיינען געוואוינט אַז מען זאָל זיי צרות אָנטהאָן. אָט האָט איהר אויף דעם אַ משל: אַ מלמד קומט אריין אין חדר מיט אַ קאַנטשיק אין האַנד. וועלכער אינגעל שרעקט זיך? דער וואס קריגט שמיץ יעדען טאָג.

4.

ווען רויבער גיבען צדקה

גאָט האָט געזאָגט (ישעיה, ס"א) איך האָב ליעב גערעכ־טיגקייט און האָב פיינד אַ קרבן וואס איהר ברייגנט מיר פון גזלה.

האָט רבי יוחנן, אין נאָמען פון רבי שמעון בן יוחאי, גע־געבען אויף דעם אזאַ משל:

אַ מלך איז אײנמאָל פערבײגעפאָהרען אַ צאָל־הויז וואו אַלע בירגער פון לאַנד צאָהלען אײן צינזען. האָט דער מלך געזאָגט צו זײנע דיענער: ״צאָהלט אײן פאַר מיר צינזען צו מײנע צאָל־בעאַמטע״. האָבען די דיענער זיך געוואונדערט און געזאָגט: ״אונזער האַר קעניג! אַלע צינזען זײנען דאָך סאַי ווי דײנע, טאָ וואָס מאַכט עס אויס אויב דו בעצאָהלסט, אָדער דו בעצאָהלסט ניט?״ האָט זײ דער מלך אַזוי ער־קלערט: ״איך מוז צאָהלען אַזוי ווי אַלע, אום צו צײגען אַ בײשפּיעל צו אַנדערע דורכפאָהרער אַז זײ זאָלען זיך ניט אויסדרעהען פון צינזען״. אַזוי איז אויך מיט דעם אייבערש־טען. אַלעס איז אפילו זײנע, דאָס געדויבטע אַזוי ווי דאָס עהרליך פערדיענטע, אָבער ער וויל אַז מענשען זאָלען געבען פון זײערע אײגענע און ניט פון דעם וואָס זײ האָבען גע־רויבט בײ אַנדערע מענשען.

.5

אַז מען וועט קוילען דעם יצר הרע —

רבי יהודה ברבי אלעאי האָט אַזוי גע׳דרשנ׳ט:

אַז משיח וועט קומען וועט דער אייבערשטער נעהמען דעם יצר הרע און איהם שעכטען אין געגענוואַרט פון די צדיקים און די רשעים. בײ די צדיקים וועט דער יצר הרע אויסזעהן ווי אַ גרויסער הויכער באַרג, און בײ די רשעים ווי אַ האָאר פון קאָפּ. די וועלען וויינען און די וועלען וויינען. די צדיקים וועלען וויינען און זאָגען: ״ווי האָבען מיר עס געקענט אײננעהמען אַזאַ גרויסען באַרג?״ און די רשעים וועלען קלאָגען: ״ווי האָבען מיר ניט געקענט בײקומען אַזאַ קלײניגקײט וואָס איז ווי אַ האָאר פון קאָפּ?״ און אפילו דער אייבערשטער וועט זיך אויך וואונדערען מיט זײ.

.6

ס׳איז לײכט יענעם צו בעשולדיגען

עס איז לײכט יענעם צו בעשולדיגען אין אַ זינד. עס איז אָבער שווער אַלײן בײצושטעהן אַ נסיון.

אביי האָט געזאָגט: דער יצר הרע האָט ליעב זיך צו רייצען מיט אידען, איבערהויפּט מיט תלמידי חכמים.

און געזאָגט האָט ער דאָס ווענען א געשיכטע וואָס מיט איהם אליין האָט זיך געטראָפען.

איינמאָל האָט אביי אונטערגעהערט ווי איינער א מאַן זאָגט צו א פרעמדער פרוי: „מאָרגען וועלען מיר אויפשטעהן גאנץ פריה און געהן אין יענעם אָרט." האָט אביי זיך געטראכט: לאָמיך זיי נאָכגעהן און זיי פערהיטען פון אן עברה. איז ער זיי נאָכגעגאנגען דריי מייל דורך זומפּיגע פעלדער. ווען זיי האָבען זיך געדארפט שיידען האָט ער גע־הערט ווי זיי זאָגען: „ווייט זיינען אונזערע וועגען אייגע פון די אנדערע און מיר מוזען זיך שיידען. אבער ווי זיס און אנגענעהם וואָלט געווען ווען מיר וואָלטען געוואוינט נאָהנט און געהן צוזאמען." נאָכדעם האָבען זיי זיך צושיידט. זי איז אוועק אין איהר וועג און ער אין זיינעם. האָט אביי געזאָגט צו זיך מיט א זיפץ: „מיין ערגסטען שונא וואָלט איך ניט געקענט בעשולדיגען ווען ער וואָלט ניט געקענט ביי־שטעהן דעם רייץ פון אזא שעהנע פרויענצימער." פיינען האָט ער מיט דעם געמיינט זיך אליין. ער האָט נאָכדעם זיך אנגעשפּארט אָן דעם רינגעל פון א טיהר און האָט זיך שטאַרק גענומען צום הארצען. איינער אַן אלטער חכם האָט דאַרויף געזאָגט: „ווער עס איז גרעסער פון זיין חבר איז זיין יצר הרע אויך גרעסער."

7.

דער טויטער קאָפּ אויפ'ן וואַסער

הלל האָט איינמאָל געזעהן דעם טויטען קאָפּ פון א מענשען שווימען אויפ'ן וואַסער. האָט ער דערקענט אז דאָס איז געווען דער קאָפּ פון א בעוואוסטען רויבער. האָט הלל געזאָגט: „דערפאַר וואָס דו האָסט אנדערע מענשען דער־טרונקען האָט מען דיך דערטרונקען, און דער סוף פון די וואָס האָבען דיך דערטרונקען וועט זיין אז מען וועט זיי אויך דערטרינקען."

8.

וואו א מענש דארף שטארבען אהין טראָגען איהם זיינע פיס

ביי שלמה המלך זיינען געווען צוויי שרייבער, אליהורף און אחיה, און זיי זיינען געוועןביידע גרויסע פארשוינען. איין טאָג האָט שלמה געזעהן דעם מלאך המות און ער האָט אויסגעזעהן זעהר אומעטיג. פרעגט איהם שלמה: "פאר וואָס זעהסטו אויס אזוי טרויעריג?" ענטפערט דער מלאך המות: "איך בין אין א גרויסער פערלעגענהייט. אָט די צוויי שעהנע פארשוינען פאָדערט מען פון מיר, ווייל זייער צייט איז געקומען צו שטארבען, אבער נים דאָ איז דער אָרט וואו זיי איז בעשערט צו שטארבען." ווען שלמה האָט דאָס דער־הערט, האָט ער די צוויי שרייבער געוואלט ראטעווען, האָט ער זיי אוועקגעשיקט אין לוז, ווייל דאָס איז געווען אן אָרט פון אייבינעם לעבען, וואו דער מלאך המות האָט ניט געקענט צוקומען. אָבער ווי זיי זיינען געקומען ביים טויער פון דער שטאָדט זיינען זיי געשטאָרבען. אויף מאָרגען האָט שלמה געזעהן דעם מלאך המות און ער האָט אויסגעזעהן זעהר פרעהליך. פרעגט שלמה: "וואָס פרעהסטו זיך?" ענט־פערט דער מלאך המות: "דו האָסט זיי געשיקט אהין גראדע וואו איך האָב זיי גענדארפט האָבען." דאן האָט שלמה גע־זאָגט: "דאָרט וואו א מענש דארף שטארבען אהין טראָגען איהם זיינע פיס".

9.

וואָס די גוים האָבען פערלאָרען

אין די זיעבען טעג פון יום טוב פלעגט מען ברייגגען זיעבציג אָקסען אלס קרבנות אין בית המקדש. אויף דעם אכטען טאָג (שמיני עצרת) פלעגט מען מקריב זיין בלויז איין אָקס. האָט רבי אלעזר געזאָגט ווענען דעם אזוי: די זיעבציג אָקסען זיינען געווען פאר די זיעבציג פעלקער וואָס האָבען

דאן עקזיסטירט, כדי זיי זאלען האבען גענוג רעגען און זייערע פעלדער זאלען זיין געראטען. דער איינציגער אקס איז געווען א קרבן פאר די אידען, וואס זיינען אן איינציגע פאלק אין דער וועלט. למשל אזוי: א מלך האט געזאגט צו זיינע אונטערטאנען: "מאכט מיר א גרויסע סעודה". האבען זיי פערבראכט א גאנצע וואך צייט אין עסען און טרינקען. דעם לעצטען טאג זאגט דער מלך צו איינעם וואס איז געווען זיינער א פריינד, א ליעבלינג: "יעצט מאך דו מיר א קליינע סעודה'לע, ווייל מיט דיר אליין איז ביי מיר א בעזונדער פערגניגען צו פערברייננגען."

ר' יוחנן האט געזאגט: "וועה איז צו די געטצענדיענער וואס האבען פערלארען און וויסען ניט וואס זיי האבען פערלארען. ווען דער בית המקדש איז געשטאנען פלעגט דער מזבח פערגעבען אויף זייער זינד, אבער יעצט ווער פערגיט אויף זיי?"

10

מרים בת בילגה

מרים, די טאכטער פון דעם כהן בילגה, האט זיך פערליעבט אין א גריכישען סאלדאט. האט זי זיך גע'שמד'ט און איז געווארען זיין פרוי. אין די צייטען פון מתתיהו בן יוחנן, ווען די גריכען זיינען אריין אין בית המקדש, איז זי אויך אריינגעקומען מיט די אידישע שונאים, האט א זעץ געטאן מיט איהר שוך אין מזבח און האט אויסגערופען: "דו וואלף! דו וואלף! ווי לאנג וועסטו פערשווענדען אידישע געלד און קיינמאל זיי בייאשטעהן אין א נויט?" געמיינט האט זי צו לעסטערען דעם מזבח פאר די קרבנות וואס מען פלעגט ברייננגען אויף איהם יעדען טאג. און ווען די אידישע פיהרער האבען געהערט פון דעם, האבען זיי אבגעשאפט פון אמט איהר פאטער צוזאמען מיט די אנדערע כהנים פון זיין משפחה.

אביי האט געזאגט: דערפאר האט מען בעשטראפט די גאנצע משפחה, ווייל וואס א קינד לערנט אין דער הויז פון זיינע עלטערען דאס בלייבט אין איהם. און וואס א קינד רעדט זיך אויס אין גאס האט ער דאס זיכער געהערט ענטוועדער פון פאטער, אדער פון דער מוטער.

מסכת ביצה

1.

מענשען וואָס זוכען וואַילטאָג.

איין מאָל, יום טוב, איז רבי אליעזר געזעסען און גע־דרש'ענט אין בית המדרש פאר א גרויסען עולם. האָט זיך אויפגעהויבען איין גרופע מענשען און איז ארויס אין מיטען דער דרשה. האָט רבי אליעזר בעמערקט: "דאָס זיינען מענ־שען וואָס האָבען זיך אָנגעגרייט ווײַן אין גרויסע פעסער און זיי איילען זיך געהן די פעסער אויסצוטרינקען." שפּעטער איז ארויס א צווייטע גרופּע. האָט רבי אליעזר געזאָגט: "די האָבען שוין קלענערע פעסער." נאָכדעם איז ארויס א דריטע גרופּע. האָט רבי אליעזר אָנגעציינט: "די האָבען שוין קריגלעך." אז די פערטע גרופּע איז ארויס, האָט רבי אליעזר זיך אויסגעדריקט: "די האָבען בלויז פלעשלעך." ווען די פינפטע גרופּע האָט זיך אויפגעהויבען און איז ארויס, האָט רבי אליעזר זיך א זאָג געטהאָן: "די האָבען נעבעך ניט מעהר ווי כוסות." ווען די זעקסטע גרופּע האָט זיך אָנגעהוי־בען ארויסרוקען פון בית המדרש, האָט רבי אליעזר שוין מיט כעס אויסגערופען: "די זיינען שוין גאָר פערשאָלטענע." האָבען די תלמידים וואָס זיינען געבליבען זיצען זיך ערשראָ־קען. זיי האָבען געזעהן אז די מענשען וואָס פערבלייבען שפּעטער ווערען אלץ הארבער בעשטראָפט פון זייער רבי'ן.

האט זיי רבי אליעזר געטרייסט און געזאגט: "נים אייך מיין איך. איך מיין יענע וואס צו ליעב א שעה וואילטאג פער־לאזען זיי די תורה וואס גיט אייבינעס לעבען."

2

געגעסען א גאנצע וואך לכבוד שבת

אויף שמאי הזקן דערצעהלט מען אז ער האט זיין גאנ־צען לעבען געגעסען לכבוד שבת. פלעגט ער געפינען א גר־טע בהמה, פלעגט ער זאגען: "דאס וועט זיין אויף שבת." אויף מארגען, אז ער פלעגט געפינען א בעסערע בהמה פלעגט ער זאגען: "אט די וועט זיין אויף שבת," און די ערשטע פלעגט ער גלייך נעהמען עסען. אבער הלל האט געהאט אן אנדער זיטע. ער האט געהאלטען פון פסוק "ברוך ה' יום יום" — דער אייבערשטער שפייזט יעדען טאג.

3

די רייכע פון בבל

אלע רייכע מענשען פון בבל זיינען פער'משפט צו געהן אין גיהנם.

שבתאי בר מרינוס איז געקומען אין בבל. האט ער גע־בעטען מען זאל איהם געבען עפעס צו פערדיענען, האט מען איהם ניט געגעבען. האט ער געבעטען מען זאל איהם געבען עפעס צו עסען, האט מען איהם עסען אויך ניט געגעבען. האט ער געזאגט: "דיזע מענשען קומען ארויס פון ערב רב, וויל ווער עס האט רחמנות אויף מענשען ווייס מען אז ער איז פון אברהם אבינו'ס אייניקלעך און ווער עס האט ניט רחמנות אויף מענשען איז זיכער אז ער איז ניט פון אברהם אבינו'ס אייניקלעך."

מסכת ראש השנה

1

זינד געגען גאָט און זינד געגען מענשען

די זינד וואָס א מענש זינדיגט געגען גאָט איז איהם גאָט מוחל, אָבער די זינד וואָס א מענש זינדיגט געגען זיין מיט־מענשען איז איהם גאָט ניט מוחל סיידען ער בעט יענעם מענ־שען איבער.

רבי יוסי הכהן האָט אויף דעם געגעבען א משל. א מענש האָט געליהען ביי דעם אנדערען א סומע געלד. האָט ער מיט זיין בעל טובה, דעם מלוה, אָבגעמאכט אין געגענוואַרט פון דעם מלך און געשוואָרען ביים לעבען פון דעם מלך אז ער וועט דעם חוב בעצאָהלען אין א בעשטימטער צייט. אז די צייט איז געקומען האָט דער בעל חוב ניט געקענט בעצאָהלען. איז ער געקומען צו לויפען צום קעניג און ביי איהם גענומען בעטען רחמים: "אדוני המלך! איך האָב געשוואָרען ביי דיין לעבען אז איך וועל בעצאָהלען, און איך האָב ניט וואָס צו צאָהלען. טאָ האָב רחמנות און זיי מיר מוחל!" האָט דער מלך געענטפערט: "דאָס וואָס דו האָסט געשוואָרען ביי מיין לעבען בין איך דיר מוחל, אָבער וואָס דו קענסט דיין חוב ניט בעצאָהלען דארפסטו יענעם איבערבעטען."

2

א דעמאָנסטראַציע געגען גזירות.

די טיראַנישע רעגירונג פון רוים האָט א מאָל אַרויסגע־געבען א גזירה אז אידען זאָלען מעהר ניט לערנען תורה, ניט

מל זיין זייערע קינדער און נים האלטען שבת. וואס האבען געטאן יהודה בן שמוע און זיינע חברים? זיי זיינען אוועק און זיך בעראטהען מיט א רוימישע דאמע וואס אלע גרעסטע מענער פון לאנד פלעגען זיין ביי איהר אפטע אריינגעהער. האט זי זיי געגעבען אזא עצה: "געהט ארויס אויף א דע־מאנסטראציע ביינאכט." זיינען זיי ארוים ביינאכט און האבען מארשירט איבער די גאסען פון רוים און געשריען: "אי שמים! אום גאטעם ווילען! זיינען מיר דען נים אייערע ברי־דער? זיינען מיר דען נים קינדער פון איין פאטער און איין מוטער? טא פאר וואס האלט איהר אונז ערגער פון אלע פעלקער און איהר מאכט נעגען אונז אזעלכע גזירות?"

גלייך נאכדעם האט מען די גזירות מבטל געווען, און יענער טאג, דער אכט און צוואנציגסטער אין אדר, איז ביי אידען געבליבען א יום טוב.

3

אין די ימים נוראים.

אמאל האבען די מלאכים געפרעגט ביי דעם אייבערש־טען: "רבנו של עולם, פאר וואס זאגען נים דיינע אידען הלל אום ראש השנה און יום כפור?" האט זיי דער אייבערשטער געענטפערט: "ווי פאסט זיך דאס? א מלך זיצט אויפ'ן טראהן און משפט די וועלט, די ביכער פון לעבען און פון טוים זיינען פאר איהם אפען, און איהר ווילט אז אין דער צייט זאלען די אידען מיר זינגען לויב ליעדער?"

מסכת מגילה

1

אלע מענשען זיינען גאָט'ס בעשעפעניסען.

ווען די אידען זיינען אריבער דעם ים און די מצריים זיי־נען דאָרט דערטרונקען געוואָרען, האָבען די מלאכים אין הי־מעל געוואָלט זינגען שירה. האָט זיי דער אייבערשטער גע־זאָגט: "וואָס ווילט איהר טאָהן! מיינע בעשעפעניסען טרינקען זיך אין ים און איהר ווילט זינגען שירה?"

2

ושתי המלכה'ס סוף.

ושתי המלכה איז געווען זעהר א שלעכטע און זי פלעגט אָנטהאָן גרויסע צרות צו די אידישע טעכטער פון איהר לאַנד. זי פלעגט לאָזען כאַפּען אידישע מיידלעך, זיי אויסטאָהן נאַ־קעט און זיי צווינגען צו ארבייטען אום שבת. און די יואָס האָבען נים געוואָלט מחלל שבת זיין פלעגט זי לאָזען טויטען. און דערפאַר איז זי בעצאָהלט געוואָרען מיט דער זעלבער מאָס. דער טאָג ווען אחשורוש האָט איהר געהייסען קומען

פאר איהם און זיינען געסט א נאקעטע איז געוועזן שבת און אין דעם זעלבען טאג איז זי דער'הרג'עט געווארען.

רבא האט געזאגט: ביי דער סעודה פון אחשורוש האט מען אנגעהויבען צו ריידען וועגען דעם וועלכע פרויען זיינען די שעהנסטע. די האבען געזאגט אז די פרויען פון מדי זיינען די שעהנסטע, אנדערע האבען געזאגט אז די פרויען פון פרס זיינען די שעהנסטע. האט אחשורוש געזאגט: "איך האב די שעהנסטע פרוי, קומט זי ניט פון פרס און ניט פון מדי, נאר זי איז א כשדית. ווילט איהר זי זעהן?" האבען די בעזויפענע געסט זיך אבגערופען: "יא, מיר ווילען זי זעהן, אבער נאר א נאקעטע." האט דער קעניג געגעבען א בעפעהל אז ושתי זאל קומען א נאקעטע, אבער ושתי האט זיך ענטזאגט צו קומען ווי דער קעניג האט געוואלט. זאגט רבי יוסי בר חנינא: דערפון איז צו זעהן אז א קרעץ איז איהר אויפגעוואקסען. רבא זאגט, ושתי האט דורך די דיענער געשיקט צו אחשורוש אזא תשובה: "ער דארף ניט פערגעסען אז ער איז געוועזן ביי מיין פאטער א שטאלמייסטער. מיין פאטער פלעגט אויסטרינקען טויזענד בעכער וויין און ניט ווערען שיכור, און דער מענש איז פון וויין פשוט משוגע געווארען." אט פאר דיזער בעליידיגונג האט זיך דער כעס פון אחשורוש אנגעצונדען.

3

ושתי'ס ריכטער.

ווען ושתי האט זיך פערשולדיגט נעגען אחשורוש'ן, האט אחשורוש זיך געווענדעט צו די אידישע געלעהרטע אז זיי זאלען איהר משפט'ן. האבען די אידען זיך געקלערט: וואס זאלען מיר טאהן? זאלען מיר איהר פער'משפט'ן צום טויט, וועט ער זיך אויף מארגען אויסניכטערען און האבען טענות צו אונז וואס מיר האבען איהר געלאזט הרג'ענען. זאלען מיר איהר פריי לאזען, וועט ער זאגען אז זיין כבוד און דער כבוד פון זיין רעגירונג האט ביי אונז קיין ווערטה. האבען זיך די אידישע חכמים איבערלייגט און אזוי געזאגט צו אחשורוש המלך: "זייט דער בית המדרש איז חרוב געווארען און מיר זיינען פערטריבען געווארען פון אונזער לאנד, האבען מיר פערלארען די פעהיגקייט צו דענקען ריכטיג און מיר קענען ניט משפט'ן מענשען אויף לעבען און טויט. בעסער געה צו די ריכטער פון עמון און מואב. זיי לעבען זיך רוהיג אזוי ווי

דער ווין אויף זיינע הויזן, זיי האָבן קיינמאָל פערזוכט דעם טעם פון גלות און זייערע קעפּ זיינען בעסער פעהיג צו משפט'ן."

4

ליעבע און רחמנות

וועלכער געפיהל איז שטאַרקער? ליעבע אָדער רחמנות?

גרויס איז געווען די ליעבע פון רחל צו יעקב, אבער איהר רחמנות אויף איהר שוועסטער האָט איבערגעוואויגען איהר ליעבע צו יעקב'ן, און זי האָט מקריב געווען איהר אייגענעם גליק פאר לאה'ן.

רבי אלעזר דערצעהלט אזוי:

ווען יעקב האָט רחל'ן געפרעגט אויב זי וויל מיט איהם חתונה האָבען, האָט זי געענטפערט: "איך וויל מיט דיר חתונה האָבען, אבער מיין פאטער איז אַ רמאי, און דו וועסט איהם ניט קענען בייקומען". האָט יעקב געזאָגט: "אויב ער איז אַ רמאי, פערגעס ניט אז איך בין פון זיין משפחה, א ברודער־רמאי". האָט רחל געפרעגט: "מעג דען אַן אָרענט־ליכער מענש געהן מיט פאלשקייט?" האָט יעקב געענטפערט: "מיט גלייכע מענשען געהט מען גלייך, מיט קרומע קרום".

"אבער זאָג מיר", האָט יעקב געפרעגט, "וואס פאר אַ שווינדעל וויל מיר דיין פאטער מאַכען?" האָט רחל געענט־פערט: "איך האָב אַ שוועסטער וואס איז עלטער פון מיר און מיין פאטער וויל ניט אז איך זאָל חתונה האָבען פריהער פון מיין שוועסטער. ווען עס וועט קומען די נאַכט פון דער חופה וועט ער איהר אריינפיהרען צו דיר אנשטאט מיך". האָט יעקב איבערגעגעבען רחל'ן סימנים וואס זי זאָל איהם זאָגען אין דער פינסטער, אום ער זאָל וויסען אז דאס איז זי. אז עס איז געקומען די נאַכט פון דער חופה, און רחל האָט געזעהן אז מען קלייבט זיך אריינצופיהרען לאה'ן אנשטאט איהר, איז איהר הארץ געוואָרען פול מיטלייד אויף איהר שוועסטער. רחל האָט זיך פאָרגעשטעלט לאה'ס שאנדע ווען יעקב וועט זיך דערוויסען אז זי איז ניט רחל. איז רחל צוגעגאַנגען צו לאה'ן און האָט איהר אין אויער איינגערוימט די סימנים וואס יעקב האָט איהר געגעבען. און ביז עס איז געוואָרען טאָג האָט יעקב ניט געוואוסט אז ער האָט חתונה געהאַט מיט לאה'ן.

5

אחשורוש אַזוי ווי המן

אחשורוש האָט די אידען פיינד געהאַט ניט ווייניגער ווי המן. דען ווען המן האָט אחשורוש׳ן אָנגעבאָטען צעהן טויזענד צענטנר זילבער ער זאָל איהם דערפאַר לאָזען אומ׳הרג׳ענען די אידען, האָט איהם אחשורוש געענטפערט: ״האַלט זיך דיין געלד און מיט די אידען טהו וואָס דיין הארץ געלוסט״.

ר׳ אבא גיט אויף דעם אזא משל: אמאָל זיינען געווען צוויי מענשען און ביידע האָבען געהאַט פעלדער אין נאָהנטע שכנות. איינער האָט אין זיין פעלד געהאַט א בערגעל, דער אנדערער האָט געהאַט א גרוב. פלעגט דער וואָס האָט געהאַט די גרוב זאָגען: ״ווי קריג איך יענעם בערגעל צו פערשיטען די גרוב אין מיין פעלד״, און דער וואָס האָט געהאַט דעם בערגעל פלעגט זאָגען: ״ווי קריג איך יענע גרוב אום צו קענען אויסגלייכען דעם בערגעל״. איינמאָל האָבען זיך די צוויי מענשען צוזאַמענגעטראָפען. האָט איינער געזאָגט צום אנדערען: ״פערקויף מיר דיין בערגעל״. האָט איהם יענער געענטפערט: ״איך דאַרף ניט דיין געלד, הלואי נעהמסטו נאָר דאָס אוועק״.

6

מרים הנביאה

אײדער משה איז געבוירען געוואָרען האָט מרים אַזוי נביאות געזאָגט: ״מיין מוטער וועט געבוירען א קינד וואָס וועט אויסלייזען די אידען פון גלות״. ווי נאָר משה איז געבוירען געוואָרען איז די גאַנצע הויז געוואָרען פול מיט ליכט. האָט עמרם, איהר פאָטער, מרים׳ן א קוש געטהאָן אין קאָפּ און געזאָגט: ״טאָכטער מיינע! דיין נבואה איז מקוים געוואָרען״. אָבער שפּעטער, ווען מען האָט משה׳ן אריינגעוואָרפען אין טייך, האָט עמרם געגעבען מרים׳ן א פּאַטש און האָט געזאָגט: ״נו, טאָכטער מיינע, וואו איז דיין נבואה?״

7

אסתר׳ס פלענער

ווען אסתר המלכה האָט איינגעלאַדען המנ׳ען צו דעם מאָהלצייט וואָס זי האָט געמאַכט פאַר אחשורוש׳ן האָט זי דערביי געהאַט פערשידענע פלענער. רבי יהודה זאָגט, אז זי האָט איינגעלאַדען דעם גרויסען צורר היהודים כדי מען זאָל זיך נים אָנשטויסען אז זי איז א אידיש קינד. רבי נחמיה זאָגט, כדי די אידען זאָלען נים זאָגען: ״וואָס האָבען מיר מורא צו האָבען? מיר האָבען דאָך אונזערע א שוועסטער אין קעניג׳ס הויף און זי וועט שוין אונז בעשיצען״. און דערוויל וועלען די אידען אליין נים זוכען מיטלען זיך צו ראַטעווען. רבי יהושע בן קרחה זאָגט, אז אסתר׳ס מיין איז געווען ארויס־צוצייגען א פריינדליכען געזיכט צו המנ׳ן און אחשורוש זאָל אוים איפערזוכט דער׳הרג׳ענען איהר מיט איהם צוזאַמען.

8

המן און מרדכי

ווען אחשורוש האָט געשיקט המנ׳ען צו מרדכי׳ן, האָט איהם המן געטראָפען זיצען צוזאַמען מיט זיינע תלמידים, און מרדכי האָט די תלמידים געצייגט ווי דער כהן גדול פלעגט אָנגעהמען דעם הויפען זעמעל מעהל (קמיצה) ביים ברייגנען א קרבן. ווען מרדכי האָט געזעהן המנ׳ען אָנקומען מיט א פערד און א קעניגליכען מאַנטעל, האָט מרדכי זיך ערשראָקען און ער האָט געזאָגט צו זיינע תלמידים: ״ענטלויפט פון דאַ־נען. אָט דער רשע איז געוויס געקומען מיך הרג׳ענען, טאָ צו וואָס זאָלט איהר אריינפאַלען אין אן אונגליק צוליעב מיר?״ נאָכדעם, אז די תלמידים זיינען אוועק, האָט מרדכי אָנגעטהאָן א טלית און זיך געשטעלט דאַווגען, האָט זיך המן אוועקגעזעצט און געוואַרט ביז מרדכי האָט געענדיגט דאַווגען. נאָכדעם האָט המן איהם געפרעגט: ״מיט וואָס האָט איהר זיך דאָ בעשעפטיגט ווען איך בין אָנגעקומען?״ האָט מרדכי געענטפערט: ״אז מיר האָבען געהאַט אונזער בית המקדש איז געווען א דין, אז דער וואָס ברייגגט א קרבן מנחה ברייגגט א הויפען זעמעל מעהל, און דאָס פלעגט מען רוי־

בערען אויפ'ן מזבח און יענעמ'ס זינד פלעגען פערגעבען ווערען". האט המן געזאגט: "אייער הויפעלע מעהל איז שטארקער פון מיינע צעהן טויזענד צענטער זילבער". האט מרדכי אויסגערופען: "דו רשע! איז דען דאס געווען דיין געלד וואס דו האסט אנגעבאטען אחשורוש'ן? דו ביזט דאך ניט מעהר ווי א קנעכט, און וואס א קנעכט פערמאגט געהערט עס צו זיין הארר". האט המן געזאגט: "טוה אן דיזע קליידער און זעץ זיך רייטען אויף יענעם פערד, ווייל דער קעניג דארף דיך האבען". האט מרדכי געענטפערט: "איך קען דאס ניט אנטהאן איידער איך געה אין באד און שער ארום מיינע האאר, ווייל אנדערש פאסט זיך ניט ווען איינער דארף אנטהאן קע־ניגליכע קליידער".

דערוייל האט אסתר ארויסגעשיקט א געהיימען בעפעהל אז אלע דינער פון דער באד און אלע שעהרער זאלען זיך בע־האלטען. האט המן אליין געמוזט ארומוואשען מרדכי'ן און לויפען אהיים, ברענגען א שעהר און איהם ארומשערען. בעת ער האט מרדכי'ן געשארען, האט המן א זיפץ געטהאן. האט איהם מרדכי געפרעגט: "וואס זיפצסטו?" האט המן געענט־פערט: "איך זיפץ וואס אזא מאן ווי איך, וואס דער קעניג האלט איהם גרעסער פון אלעמען, איז יעצט געווארען גלייך מיט בעדער און שערער!" האט מרדכי געזאגט: "דו רשע! ביזטו דען ניט געווען א שערער צוויי און צוואנציג יאהר אין דעם דארף קרצום?"

נאכדעם ווי המן האט מרדכי'ן ארומגעשארען, האט ער איהם אנגעטהאן און געזאגט: "יעצט זעץ זיך ארויף אויפ'ן פערד". האט מרדכי געענטפערט: "איך קען ניט ארויפקריי־כען, ווייל מיינע כחות זיינען מיר אויסגעגאנגען פון פאסטען תעניתים". האט זיך המן איינגעבויגען און מרדכי איז איהם ארויף אויפ'ן רוקען און פון דארט אויפ'ן פערד. רייטענדיג פלעגט מרדכי אפט געבען המנ'ן א זעץ מיט'ן פוס. האט המן צו איהם געזאגט: "ביי אייך אידען זאגט מען דאך אז מען טאר זיך ניט פרייהען אויף א שונא'ס מפלה". האט איהם מרדכי געענטפערט: "רשע איינער! אויף דער מפלה פון א אידישען שונא טאר מען זיך ניט פרייהען, אבער א שונא פון אייערע לייט איז א מצוה צו טרעטען אויפ'ן קאפ".

9

ערד און שטערן

רבי יהודה בר אלעאי האָט געזאָגט:
דאָס אידישע פאָלק איז געגליכען צו ערד און צו שטערען. ווען אידען זינקען זיי ביז צו דער ערד, און ווען זיי שטייגען שטייגען זיי ביז צו די שטערען.

.10

ניט יעדען פורים טרעפט א נס

רבה און ר' זירא האָבען איינמאָל צוזאַמען געמאַכט א פורים סעודה. אז זיי האָבען שוין אריבערגעכאַפּט די מאָס, האָט רבה געצוואונגען ר' זירא'ן צו טרינקען נאָך מעהר, און פון דעם איז ר' זירא קראַנק געוואָרען און האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען. אויף מאָרגען האָט רבה געבעטען פאַר איהם און ר' זירא איז געזונד געוואָרען. דעם אַנדער פורים, אין א יאָהר ארום, האָט איינער געזאָגט, "קום, לאָמיר ווידער מאַכען א סעודה צוזאַמען". האָט דער אַנדערער געענטפערט: "ניין, ניט יעדען מאָל טרעפט זיך א נס".

11

טאַפּען אין דער פינסטער

ר' יוסי האָט געזאָגט: פאַר א לאַנגע צייט האָב איך זיך געבראָכען דעם קאָפּ איבער דעם וואָס דער פסוק זאָגט (דברים כ"ח) "און דו וועסט טאַפּען אין מיטען טאָג ווי א בלינדער טאַפּט אין דער פינסטער". איך האָב ניט פערשטאַנען וואָס אַרט דאָס א בלינדען אויב עס איז ליכטיג, אָדער פינסטער, ביז עס איז געקומען א צופאַל וואָס האָט מיר דאָס ערקלעהרט. אין אַפינסטערע נאַכט בין איך געגאַנגען אין וועג, האָב איך געזעהן א בלינדען געהן מיט א ברענענדען פאַקעל אין האַנד. האָב איך איהם געפרעגט: "מיין זוהן, צו וואָס טויג דיר דער פאַקעל?" האָט ער מיר געענטפערט: "אזוי לאַנג ווי איך האַלט דעם פאַקעל אין מיינע הענד, זעהען מיך אַנדערע מענשען און זיי היטען מיך איך זאָל ניט אריינפאַלען אין א גרוב, אָדער זיך פערשטעכען אָן דערנער".

12

קדוש לשבת

ביי ר׳ זכאי האָבען איינמאָל זיינע תלמידים געפרעגט: ״רבי! צוליעב וואס פאר א זכות האָסטו דערלעבט אזא שעהנע עלטער?״ האָט ער זיי געענטפערט: ״איך האָב זיך געהאַלטען ריין, איך האָב קיין מענשען קיין צונאָמען געדר־פען, און איך האָב קיין שבת פערפעהלט קדוש צו מאַכען. איינמאָל האָב איך ניט געהאַט אויף וואס קדוש צו מאַכען, האָט מיין אַלטע מוטער פערקויפט דעם שאַל פון איהר קאָפּ און האָט מיר געקויפט וויין אויף קדוש.״

מען דערצעהלט, אז דערפאר וואס רבי זכאי׳ס מוטער האָט אזוי געטהאָן איז זי אויף די עלטערע יאָהרען רייך גע־וואָרען, און ווען זי איז געשטאָרבען האָט זי איבערגעלאָזען פאר איהר זוהן דריי הונדערט קריגלעך וויין. ווען ער איז גע־שטאָרבען האָט ער פאר זיינע קינדער איבערגעלאָזען דריי טויזענד קריגלען וויין.

13

געבענשט אין א גוטער שעה

איינמאָל איז רב הונא געקומען צו רב, ארומגעבונדען מיט א גומענעם גארטעל. האָט איהם רב געפרעגט: ״וואו איז דיין גארטעל?״ האָט רב הונא געענטפערט: ״איך האָב ניט געהאַט וויין אויף קדוש, האָב איך פער׳משכן׳ט מיין זיידע־נעם גארטעל און איך האָב געקויפט וויין.״ האָט רב איהם גע־בענשט: ״דער אויבערשטער זאָל געבען אז דו זאָלסט בע־דעקט ווערען מיט זיידענס פון קאָפּ ביז די פיס.״ א צייט שפעטער, אז רבה דער זוהן פון רב הונא האָט חתונה געהאַט, איז רב הונא וועלכער איז געווען קורץ געוואקסען, אריין אין א זייטיגען צימער און זיך צוגעלייגט אויף דעם חתן׳ס בעטעל. זיינען געקומען זיינע טעכטער און זיינע שניר, זיך איבער־געטהאָן אין יענעם צימער, און וויל זיי האָבען רב הונא׳ן ניט געזעהן, האָבען זיי אויף דער בעטעל געוואָרפען זייערע

קליידער און ער איז בערעקט געווארען מיט זיידענס ווי גרויס ער איז געווען. ווען רב האט פון דער געשיכטע דערהערט האט עס איהם פערדראסען און ער האט געזאגט צו רב הונא'ן: "דאמאלס ווען איך האב דיך געבענשט ווארום האסטו ניט געוואונשען אז מיר זאל אויך געשעהן אזא גליק?"

14

א סגולה צו לאנגע יאהר

ביי ר' נחוניא בן חקנה האבען זיינע תלמידים געפרעגט: "צוליעב וועלכע מעשים טובים האסטו דערלעבט אזא עלטער?" האט ער זיי געענטפערט: "איך האב קיינמאל גענוכט כבוד דורך א פריינד'ס אום'כבוד, איך בין קיינמאל געגאנגען שלאפען מיט א כעס אויף מיין מיטמענשען, און איך בין געווען פריי מיט מיין געלד."

יעצט, לאמיר זעהן, וואס האט ער געמיינט? "איך האב קיינמאל געזוכט כבוד דורך א פריינד'ס אום'כבוד." אט איז א ביישפיעל. אמאל איז פארגעקומען אזא געשיכטע. רב הונא איז געגאנגען אין גאס און האט געטראגען א גראב־אייזען אויפ'ן שולטער. איז געקומען רב חנא בר חנילאי, האט פון איהם צוגענומען דעם גראב־אייזען און דאס געטראגען פאר איהם. האט איהם רב הונא געפרעגט: "אויב ־ו ביזט געוואוינט צו טראגען א גראב־אייזען אויפ'ן שולטער אין דיין אייגענער שטאדט קענסטו דאס טראגען, אבער אויב דו ביזט ניט געוואוינט צו דעם, וויל איך ניט האבען כבוד פון דעם וואס דו מאכסט זיך אזוי קליין".

וואס מיינט "איך בין קיינמאל ניט געגאנגען שלאפען מיט א כעס אויף מיין מיטמענשען"? דאס איז אזוי ווי מר זוטרא פלעגט טהאן. יעדע נאכט אז ער פלעגט זיך לייגען שלאפען, פלעגט ער זאגען: "איך בין מוחל יעדען איינעם וואס האט מיר חיינט שלעכטס געטהאן".

און וואס מיינט, "איך בין געווען פריי מיט מיין געלד?" דאס איז וואס מר האט געזאגט, איוב איז געווען פריי מיט זיין געלד, דען יעדען מאל אז ער פלעגט עפעס קויפען פלעגט ער צולייגען דעם קרעמער א קליינע מטבע צום מקח.

מסכת תענית

1

א שעהנע ברכה

רב נחמן און רב יצחק זיינען געזעסען צוזאמען און געגעסען ביי רב יצחק אין הויז. אז רב נחמן האט גע־האלטען ביים אוועקגעהן, האט רב יצחק געזאגט: ״בענש מיך״. האט רב נחמן געזאגט: ״איך וועל דיר געבען א משל. א מענש איז געגאנגען אין א וויסטען מדבר, און ער איז געווען הונגעריג, מיעד און דארשטיג. האט ער געפונען א בוים, אויף וועלכען עס זיינען געוואקסען זיסע פירות, און ער האט געהאט א שעהנעם שאטען, און א שטראם קוואל וואסער איז געלאפען אונטער איהם. האט דער וואנדרער געגעסען פון די פירות, געטרונקען פון די וואסער און זיך אויסגערוהט אין שאטען. ווען ער האט געדארפט אוועקגעהן האט ער געזאגט: ״דו שעהנער בוים! מיט וואס זאל איך דיך בענשען? זאל איך דיר ווינשען אז דיינע פירות זא־לען זיין זיס, זיינען זיי דאך זיס. זאל איך דיר ווינשען, אז דיין שאטען זאל זיין שעהן, איז ער דאך שעהן. זאל איך דיר ווינשען אז א שטראם קוואל וואסער זאל לויפען דורך דיר, לויפט דאך דורך דיר א שטראם פון די גע־שמאקסטע טרינק וואסער. איך קען דיר בלויז ווינשען אז אלע פלאנצונגען וואס מען וועט פון דיר פלאנצען זאלען זיין אזוי געראטען ווי דו. און אזוי איז מיט דיר. מיט וואס זאל איך דיך בענשען? מיט תורה? האסטו דאך תורה. מיט גדולה? מיט כבוד? עס פעהלען דיר דאך ניט

גדולה און כבוד. מיט געלד? עס פעהלט דיר דען געלד? מיט קינדער? האסטו דאך קינדער. אלא וואס דען, איך ווינש דיר אז דיינע קינדער זאלען זיין אזוי ווי דו".

2

גוטער וויין אין א מיאוס'ער כלי

א פרינצעסין האט אמאל געזאגט צו רבי יהושע בן חנניא: "עס איז אמת דו ביזט א גרויסער חכם, אבער פאר וואס ביזטו אזוי העסליך? שעהנע חכמה אין א מיאוס'ער כלי".

האט רבי יהושע בן חנניא געענטפערט: "זאג מיר, פרינצעסין, אין וואס פאר א כלים האלט דיין פאטער זיין וויין?" האט די פרינצעסין געענטפערט: "אין ליימענע טעפ". האט רבי יהושע זיך כלומר'שט געוואונדערט: "אלע האלטען וויין אין ליימענע טעפ און דיין פאטער אויך אין ליימענע טעפ? ווי פאסט זיך דאס?" האט די פרינצעסין געפרעגט: "אין וואס פאר א כלים זאלען מיר דען האלטען וויין?". האט רבי יהושע געענטפערט: "פאר א מלך פאסט זיך אז ער זאל האלטען זיין וויין אין זילבערנע און גילדערנע כלים".

איז די פרינצעסין אוועק און האט געזאגט איהר פאטער אז עס פאסט זיך ניט פאר זיי צו האלטען וויין אין ליימענע טעפ. דער קעניג האט געגעבען א בעפעהל אז מען זאל זיין גאנצען וויין איבערגיסען אין כלים פון זילבער און גאלד. איז אבער דער וויין זויער געווארען. האט דער קעניג געפרעגט ביי זיין טאכטער: "ווער האט דאס דיר געגעבען אזא עצה?" האט זי געענטפערט: "רבי יהושע בן חנניא".

דער קעניג האט געלאזט רופען רבי יהושע און ער האט איהם געפרעגט: "צו וואס האסטו מיין טאכטער איינגערעדט אזא זאך?" האט רבי יהושע דערצעהלט ווי די פרינצעסין האט איהם גערופען "שעהנע חכמה אין א מיאוס'ער כלי", און ווי ער האט איהר געוואלט בעווייזען אז שעהנקייט איז אמאל א חסרון. האט דער קעניג געזאגט: "אבער מיר זעהען דאך מענשען וואס זיינען שעהן און זיי האבען אויך גרויסע פעהיגקייטען". האט רבי יהושע געענטפערט: "ווען זיי וואלטען געווען העסליך וואלטען זיי מעהר געקענט".

3

דער ביס פון א שלאנג

ריש לקיש האָט געזאָגט: אז משיח וועט קומען וועלען אַלע חיות זיך צונויפזאַמלען ביי דער שלאַנג און איהר אַזוי זאָגען: "דער לייב צורייסט זיינע קרבנות און ער עסט זיי, דער וואָלף פערצוקט און עסט, אָבער וואָס פאַר א נוצען האָסטו פון דיינע קרבנות? דו בייסט בלויז צו שאַדען."

דאָס איז א משל געגען מענשען וואָס בייסען אַנדערע מיט זייערע בייזע צינגער.

4

די קאַץ און דער ברונען

ר' אמי האָט געזאָגט: "זעה, ווי גרוים איז די טרייהייט פון מענשען. אין וואָס זעהען מיר דיזע טרייהייט? אין דער געשיכטע פון די קאַץ און דער ברונען".

די געשיכטע איז אַזוי געווען:

אמאָל איז א שעהנע מיידעל געגאַנגען פון א בעזוך צוריק אהיים. זי איז געווען אויסגעפוצט און פערציערט און דאָס האָט נאָך מעהר צוגעגעבען צו איהר שעהנקייט. אויפ'ן וועג האָט זי פערבלאָנדזשעט און זי איז אריין אין א ווילדערניס. עס איז געקומען האַלבער טאָג, די זון האָט געברענט און די מיידעל איז געוואָרען זעהר דאָרשטיג. זי איז געגאַנגען ווייטער און ווייטער ביז זי האָט דערזעהן א ברונען. דער ברונען איז געווען א פערלאָזענער, קיין עמער צו שעפּען וואַסער איז דערביי ניט געווען, בלויז א שטריק איז געהאַנגען. אום צו שטילען איהר ברענענדען דאָרשט, האָט זיך די מיידעל אַרונטערגעלאָזען אין ברונען. זי האָט זיך דאָרט אָנגעטרונקען, אָבער ווען זי האָט געוואָלט אַרויסגעהן האָט זי ניט געקענט. איז זי געזעסען אין דעם ברונען און האָט געוויינט און געשריען, בעטענדיג הילף. אויף איהר גליק איז שפּעטער אָנגעקומען א מאַן וואָס האָט דערהערט איהרע געשרייען. ער האָט זיך אָבגעשטעלט ביים ברונען, אַריינ־

געקוקט, אָבער ער האָט ניט געקענט גוט זעהן ווער דאָרט געפינט זיך. האָט ער געפרעגט:

"זאָג מיר, ביזטו א מענש, אָדער א טייפעל?"

"א מענש", האָט א שטימע געענטפערט.

די שטימע וועלכע איז געוואָרען רוהיגער האָט אין זיינע אויערען אזוי זיס געקלונגען, דאָס ער האָט זיך אין איהר באַלד פערליעבט, נאָך איידער ער האָט זי געקענט גוט זעהן. אָבער ער האָט נאָך אלץ א ביסעל מורא געהאט. האָט ער איהר געפרעגט ווי זי קומט אין ברונען, האָט זי איהם דערצעהלט. איהרע רייד זיינען איהם נאָך מעהר געפעלען געוואָרען, און ער האָט געזאָגט:

"שווער מיר, אז אויב איך וועל דיך ארויסציהען פון דעם ברונען וועסטו מיט מיר חתונה האָבען."

"איך שווער!" האָט זי געענטפערט.

ווען ער האָט די מיידעל שוין ארויסגעצויגען האָט ער ערשט דערזעהן וואָס פאַר א זעלטענע שעהנהייט זי איז. האָט ער געוואָלט אז זי זאָל מיט איהם גלייך געהן און ווערען זיין פרוי. האָט זי איהם געפרעגט פון וואָס פאַר א פאָלק ער איז. האָט ער געענטפערט: "איך בין א איד און א כהן, און קום פון יענער און יענער שטאָדט." האָט זי איהם דערצעהלט פון וואנען זי קומט און אנגערופען איהר משפחה ביים נאָמען. א בעוואוסטע משפחה איז דאָס געווען. נאכדעם האָט זי געזאָגט:

"עס פאסט זיך דאָך ניט פאַר דיר, א כהן, וואָס קומט פון א הייליגען שטאַם, אויסערוועהלט פון גאָט איבער אלע אנדערע אידען, אז דו זאָלסט פערלאנגען פון מיר אזא זאַך, איך זאָל זיין דיינע א געליעבטע, אָהן חופה וקדושין. בעסער קום צו מיינע עלטערען און מיר וועלען זיך פערלאָבען, ווי עס פיהרט זיך ביי אידען."

איהרע רייד זיינען איהם געפעלען געוואָרען, ער האָט אויף איהר פאָרשלאָג איינגעשטימט און זיי האָבען געשוואָרען טרייע ליעבע.

"אָבער ווער וועט זיין אן עדות אויף אונזער אָבמאַך?" האָט ער געפרעגט.

אין דעם אויגענבליק איז פערביי געלאָפען א קאַץ. האָט

די מיידעל געענטפערט: „אַט די קאַץ און דער ברונעם וועלען זיין אונזערע עדות אַז מיר וועלען האַלטען אונזער שבועה.”

נאָכדעם, אַז ער האָט איהר געצייגט דעם ריכטיגען וועג צו געהן אַהיים, זיינען זיי זיך צוגאַנגען. ער איז אוועק זיין וועג און האָט צוגעזאָגט צו קומען צו איהר, און זי איז אַוועק אַהיים.

די מיידעל האָט געוואַרט אויף איהר געליעבטען, אַ לאַנגע צייט געוואַרט, אָבער ער איז ניט געקומען. ער האָט פערגעסען אָן איהר. גלייך ווי ער האָט זיך פון איהר געשיידט האָט זיך זיין ליעבע אויסגעלאָשען. און אַ קורצע צייט שפּעטער האָט ער חתונה געהאַט מיט אַן אַנדערער.

די ערשטע כלה איז אָבער געבליבען טריי צו איהם און האָט בשום אופן ניט געוואָלט הערען פון אַן אַנדער שדוך. און אַז אַ יונגער מאַן פלעגט איהר זיך ערקלערען אין ליעבע פלעגט זי זיך מאַכען משוגע, שרייען און רייסען אויף זיך איהרע קליידער און די קליידער פון יעדען וואָס פלעגט איהר אָנריהרען. אַזוי האָט זי בעקומען אַ נאָמען פאַר אַ משוגענע מויד, און יונגע לייט האָבען אָנגעהויבען צו וויכען פון איהר.

דער יונגער כהן וואָס האָט זיין שבועה פערגעסען האָט קיין גליקליכען לעבען געהאַט מיט זיין פרוי. זי האָט איהם געבוירען איין קינד האָט עס אַ קאַץ דערשטיקט צו דריי חדשים. זי האָט געבוירען אַ צווייטען קינד, איז דאָס דערטרונקען געוואָרען אין ברונען. האָט צו איהם זיין פרוי געזאָגט: „ווען אונזערע קינדער וואָלטען געשטאָרבען מיט אַ נאַטירליכען טויט, ווי אַלע מענשען שטאַרבען, וואָלט איך זיך געטראַכט: אַזוי איז גאָט'ס ווילען, אָבער אַז זיי זיינען געשטאָרבען מיט אַזעלכע מיתות משונות, מוז דאָ זיין עפּעס אין דעם. אפשר איז דאָס פאַר מיינע זינד, און אפשר פאַר דיינע. לאָמיר נאָכזוכען.”

דער יונגער מאַן האָט אַ זיפץ געטהאָן און האָט איהר דערצעהלט די געשיכטע פון יענער מיידעל וואָס ער האָט געליעבט און פערגעסען. האָט זיין ווייב געזאָגט: „מיר מוזען זיך גט'ן, און דו געה און נעהם די וועלכע איז דיר פון גאָט בעשערט.”

נאָך דער שיידונג איז דער יונגער מאַן אוועק אין דער שטאָדט וואו זיין געוועזענע כלה האָט געוואוינט און זיך נאָכגעפרעגט אויף איהר. האָט מען איהם געזאָגט, אַז זי

איז משוגע געוואָרען. איז ער אוועק צו איהר פאָטער און האָט איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע און געזאָגט אז ער איז בערייט מיט איהר חתונה צו האָבען אפילו מיט איהר פעהלער. ווען דער פאָטער האָט איהם אריינגעפיהרט צו דער טאָכטער, האָט זי דעם יונגען מאַן ניט דערקענט, און מיינענדיג אז דאָס איז אַן אנדער חתן וואָס איהר פאָטער שדכנ'ט איהר, האָט זי גענומען רייסען אויף זיך די קליידער און מאכען זיך משוגע. האָט דער יונגער מאַן גענומען איהר דערמאָנען ווער ער איז, און די קאַץ און דעם ברונען, האָט זי איהם דערקענט. זיי האָבען חתונה געהאט און געלעבט זעהר גליקליך. אָט דאָס איז די טרייע ליעבע!

.5

ווער עס גיט ברויט גיט לעבען

אין די צייטען פון רבי שמואל בר נחמני איז געווען א הונגער און אַן עפידעמיע פון וועלכע מענשען זיינען געפאַלען ווי פליעגען. האָבען די אידען געפרעגט: "ווי זאָלען מיר טהאָן? זאָלען מיר גאָט בעטען אז ער זאָל אָבשאפען ביידע אונגליקען, קען מען דאָך אויף צוויי זאכען מיט איין מאָל ניט בעטען. טאָ לאָמיר בעסער בעטען אז ער זאָל איינשטילען די מגפה און דעם הונגער וועלען מיר ווי עס איז אריבערטראָגען." האָט רבי שמואל צו זיי געזאָגט: "בעסער לאָמיר בעטען אז דער הונגער זאָל אָבגעשאפט ווערען, דען אז דער אייבערשטער גיט ברויט גיט ער אויך לעבען."

.6

פערשעהמט דעם רבי'ן

רב שימי בר אשי פלעגט אָפט אריינקומען לערנען ביי רב פפא און ער פלעגט איהם פרעגען זעהר פיעל קשיות. איין טאָג האָט רב שימי געזעהן ווי רב פפא האלט דעם קאָפ ארונטערגעבויגען און זיין געזיכט פערשטעלט מיט די הענד און ער בעט: "באַרמהערציגער גאָט! בעשיץ מיך פון שימי וועלכער האלט מיך אין איין פערשעהמען." ווען שימי האָט דאָס געהערט האָט ער אויפגעהערט קשיות צו פרעגען.

7.

אלץ צוליעב א צדיק

רב חניאל בר קטינא האָט געהאַט א גאָרטען. איינמאָל איז ער ארויס זעהן ווי דער גאָרטען וואקסט. איז ער א גאנצען טאָג ארומגעגאנגען און גערעדט צו זיך: "אָט די בייט דאַרף האָבען רעגען און די בייט דאַרף ניט האָבען רע־גען." איז געקומען א רעגען און האָט אָנגעטרונקען יעדע בייט וועלכע האָט געדאַרפט רעגען. די אנדערע בייטען זיינען געבליבען טרוקען.

8.

ליגנערשע מענשען — ליגנערשע רעגענס

עולא איז געקומען אין בבל, האָט ער געזעהן ווי דער הי־מעל איז פערדונקעלט געוואָרען. ער האָט בעטראַכט און געזעהן אז דינע וואָלקענס שוועבען אונטער דיקע וואָלקענס, און דאָס איז א סימן אויף רעגען. האָט עולא געזאָגט: "עס קומט רעגען." שפּעטער, אז קיין רעגען איז ניט געקומען, האָט עולא געזאָגט: "אזוי ווי די מענשען פון בבל זיינען ליג־נער, אזוי זיינען זייערע רעגענס אויך ליגנער."

9.

דער איד וואָס איהם אַרט ניט

ווען אידען זיינען אין אן אונגליק זאָל זיך איינער ניט טראַכטען, איך וועל מיר געהן אהיים, איך וועל מיר עסען און טרינקען און לעבען רוהיג. אזא זינד ווערט איהם קיינמאָל פערגעבען ווערען.

ווען איינער שיידט זיך אָב פון זיין פאָלק אין אן עת צרה, קומען צוויי מלאכים און לייגען ארויף זייערע הענד אויף זיין קאָפּ, און זיי זאָגען: "אָט דער וואָס האָט זיך אָבגעשיידט פון פאָלק אין זיין אונגליק זאָל ניט דערלעבען צו זעהן די נחמה פון זיין פאָלק."

יעדער איינער מוז אנטהייל נעהמען און מיטליידען מיט'ן פאָלק. אזוי געפינען מיר ביי משה רבנו. אין דער צייט וואָס

די אידען האבען מלחמה געהאלטען מיט עמלק, און משה איז מיעד געווארען, און זיינע הענד זיינען שווער געווארען, האט מען איהם אונטערגעשפארט מיט א שטיין. אין דאך א פראַגע: וואס עפעס א שטיין? האט דען משה ניט געהאט א קישען, אדער א פערינע זיך צו זעצען אויף דעם? נאר משה האט אזוי געזאגט: "אזוי לאנג ווי אידען ליידען וויל איך אויך ליידען מיט זיי". און ווער עס ליידט מיט'ן פאלק, דערלעבט צו זעהן ווען דאס פאלק ווערט געהאלפען.

10

דער סוף פון א רשע

ניקנור איז געווען א גריכישער פירשט און א גרויסער צורר היהודים. יעדען טאג פלעגט ער אויפהויבען זיין האנד אויף ירושלים און זאגען: "אוי, ווען וועט שוין דיזע שטאדט אריינפאלען אין מיינע הענד און איך וועל איהר צוטרעטען מיט מיינע פים און טהאן דארט וואס מיין הארץ גלוסט. ווען די חשמונאים האבען די גריכען בעזיעגט, האבען זיי ניקנור'ן געפאנגען, איהם אבגעהאקט די שפיץ פינגער פון זיינע הענד און פים און זיי אויסגעהאנגען אין די טויערען פון ירושלים. און אלע האבען געזאגט: "א גוטע נקמה אויף א מויל וואס האט זיך בערימט מיט גאוה און אויף די הענד וואס פלעגען טייטלען אויף ירושלים!"

11

נקמה פאר אידישע העלדען

אין לוד האט מען אמאל געפונען דעם ערמארדעטען קערפער פון א רוימישער פרינצעסין, און עס איז בשלד ארוים א קלאנג אז די אידען האבען איהר ערמארדעט. האט די רוימישע רעגיערונג ארויסגעגעבען א בעפעהל אז מען זאל אויס'הרג'ענען אלע אידען פון דער שטאדט. האבען ארויסגעטראטען די צוויי ברידער פפוס און לוליאנוס און האבען גענומען די שולד אויף זיך, זאגענדיג אז זיי אליין האבען די פרינצעסין ערמארדעט און קיין אנדער איד האט קיין שולד אין דעם. האט מען אלע אידען געלאזט צורות, און די צוויי ברידער האט מען געבראכט פאר טוריינוס, ער זאל זיי משפט'ן. האט ער זיי פער־

משפּט צום טויט און האָט דערביי אַזוי געזאָגט: „אויב איהר זייט פון דעם זעלבען פאָלק ווי חנניה מישאל און עזריה, זאָל קומען אייער גאָט און אייך ראַטעווען אַזוי ווי ער האָט זיי געראַטעוועט פון נבוכדנצר׳ס הענד״. האָבען די צוויי ברידער איהם געענטפערט: „חנניה מישאל און עזריה זיינען געווען פאָלשטענדיגע צדיקים און זיי האָבען פערדינט אַז זיי זאָל געשעהן אַ נס. און דערצו איז נבוכדנצר געווען אַ ריכ־טיגער הערשער און ער איז געווען פּאַסענד אַז צוליעב איהם זאָל אַ נס געשעהן. אָבער דו, רשע, ביזט גאָר ניט ווערט אַז דורך דיר זאָל אַ נס געשעהן, און מיר זיינען פער׳משפּט פון הימעל אַז מיר זאָלען שטאַרבען. אויב דו וועסט אונז ניט טויטען, האָט דער אויבערשטער אַ סך שלוחים וואָס קענען צונעהמען אונזער לעבען. עס זיינען דאָ בערען, לייבען, לעמ־פּערטען וואָס קענען טהאָן די אַרבייט, אָבער גאָט האָט אונז איבערגעגעבען אין דיינע הענד, כדי ער זאָל נאָכדעם קע־נען פאָדערען אונזער בלוט פון דיר״.

די קלוגע רייד האָבען אויף דעם רשע ניט געמאַכט קיין ווירקונג, און ער האָט זיי געלאָזט טויטען. גלייך נאָכדעם זיי־נען אָנגעקומען צוויי רוימישע אָפיצירען און האָבען דעם רשע זיין קאָפּ צושפּאָלטען.

12

נקדימון בן גוריון

איינמאָל, יום טוב צייט, ווען ירושלים איז געווען פול מיט אידען וואָס זיינען געקומען פון גאַנץ ארץ ישראל עולה רגל זיין, איז געווען אַ גרויסע טריקעניש און זיי האָבען ניט געהאַט וואַסער צו טרינקען. איז דער רייכער נקדימון בן גוריון געגאַנגען צו איינעם, אַ גרויסען פירשט, און האָט צו איהם געזאָגט: „לייה מיר צוועלף ברונעמס וואַסער פאַר די עולי רגל צו טרינקען, און איך וועל דיר צוריק געבען צוועלף ברונעמס וואַסער, און אויב ניט וועל איך דיר אָבגעבען צוועלף צענטנער זילבער״. און ער האָט בעשטימט אַ צייט ווען ער דאַרף דעם חוב בעצאָהלען.

ווען עס איז געקומען דער בעשטימטער טאָג, און קיין רע־גען איז די גאַנצע צייט ניט געגאַנגען, און די ברונעמס זיינען געווען טרוקען, האָט דער פירשט געשיקט צו נקדימון בן

נייִיון זיינעם אַ מענשען און האָט געפֿאָדערט: „ענטוועדער גיב מיר וואַסער, אָדער געלד.“ האָט ער געענטפֿערט: „איך האָב נאָך צייט. עס איז נאָך פֿרימאָרגנס און עס קען נאָך רעגנען“.

מיטאָג צייט האָט דער פּירשט ווידער געשיקט זיין שליח און געפֿאָדערט די זעלבע זאַך: „וואַסער, אָדער געלד“. האָט ער ווידער בעקומען די זעלבע תשובה: „עס איז נאָך צייט“. פֿאַרנאַכט, ווידער די זעלבע פֿאָדערונג, און נקדימון ענט־פֿערט: „דער טאָג איז נאָך ניט אריבער“. האָט דער פּירשט געלאַכט און געזאָגט: „אַזאַ לאַנגע צייט האָט ניט גערעגנט, איז עס מעגליך אַז היינט, אין אַזאַ שעהנעם וועטער, וועט עס רעגנען?“

זיך פֿרעהענדיג אַז ער וועט באַלד אָבנעהמען פֿון דעם אידישען גביר אַ גרויסע סומע געלד איז דער פּירשט אוועק אין באָד. צו דער זעלבער צייט איז נקדימון בן גוריון מיט אַן אומעטיגען געמיטה אריין אין בית המקדש און האָט אָנגעהוי־בען צו בעטען: „רבונו של עולם! דו ווייסט אַז ניט צוליעב מיין כבוד און ניט צוליעב דעם כבוד פֿון מיינע עלטערן האָב איך דאָס געמהאָן, נאָר צוליעב דיין כבוד האָב איך בעזאָרגט די אידען אַז זיי זאָלען האָבען וואַסער צו טרינקען!“ גלייך דערויף זיינען די הימלען פֿערוואָלקענט געוואָרען און עס האָט אָנגעהויבען צו רעגנען ביז עס זיינען פֿול געוואָרען אַלע ברונעמס, און עס איז נאָך אריבערגעגאַנגען.

ווען דער פּירשט איז אַרויס פֿון באָד און נקדימון בן גוריון איז אַרויס פֿון בית המקדש, האָבען זיי זיך בעגעגענט. זאָגט צו איהם נקדימון: „יעצט דאַרפֿסטו מיר צוצאָהלען, ווייל איך האָב דיר צוריקגעקעהרט מעהר וואַסער ווי דו האָסט מיר געגעבען“. האָט דער פּירשט געענטפֿערט: „איך האָב נאָך אַ טענה און איך קען ביי דיר מאָהנען די צוועלף צענטנער זילבער, ווייל עס איז שוין פֿינסטער און דער טאָג איז אוועק“.

איז נקדימון בן גוריון צוריק אריין אין בית המקדש און האָט ווידער גענומען גאָט בעטען: „לאָז וויסען די וועלט אַז דו האָסט אַ ליעב פֿאָלק אויף דער וועלט!“ גלייך האָבען זיך די וואָלקענס צושפּרייט און די זונן האָט אָנגעהויבען שיינען, און דער פּירשט האָט צוגעגעבען אַז ער האָט פֿערלאָרען.

13

גאוה ברייגנט צו זינד

איינמאל איז רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי שמעון פון מגדול גדור, געפאהרען פון זיין רבי אהיים. האט ער געריטען אויף אן אייזעל און איז זיך געגאנגען פאזואליע ביים ברעג טייך. דער וועטער איז געווען שעהן און די לופט איז געווען געשמאק, און רבי אלעזר'ס הארץ האט זיך אנגעפילט מיט פרייד — די פרייד פון לעבען. ער האט געטראכט פון דעם וואס ער האט פיעל געלערנט און ער האט אנגעהויבען צו פיהלען ביי זיך גרויס. און אזוי ווי ער רייט און טראכט, איז איהם אנקעגען אנגעקומען א מענש וועלכער האט געהאט א זעהר העסליכען אויסזעהן. האט דער אומבעקאנטער געזאגט: "פריעדען צו דיר, רבי!" אבער אנשטאט איהם צו ענטפערען העפליך, ווי עס פארערט זיך, האט רבי אלעזר געזאגט: "אי, וואס פאר א מיאוס'ער מענש דאס איז! זאג מיר, זיינען אלע פון דיין שטאדט אזוי מיאוס ווי דו?" האט דער מענש געענטפערט: "איך וויים נים. אבער דו בעסער געה צו דעם מייסטער וואס האט מיך בעשאפען און זאג איהם אז די כלי וואס ער האט געמאכט איז א מיאוס'ע".

אז רבי אלעזר האט דערהערט אזעלכע רייד האט ער פערשטאנען אז ער האט בעגאנגען א זינד. איז ער ארונטער פון זיין איידעל, האט זיך געווארפען דעם מאן צו די פיס און האט געזאגט: "איך האב געגען דיר געזינדיגט, זיי מיר מוחל". האט דער מאן איהם געענטפערט: "ניין, איך וועל דיר נים מוחל זיין ביז דו וועסט געהן צו דעם מייסטער וואס האט מיך בעשאפען און איהם זאגען וואס פאר א מיאוס'ע כלי ער האט געמאכט".

איז רבי אלעזר צופוס נאכגעגאנגען דעם מענשען וועמען ער האט בעליידיגט ביז ער איז אנגעקומען צו זיין שטאדט. ר' אלעזר'ס שטאדט לייט זיינען אלע ארויס אנקעגען איהם מקבל פנים זיין, און יעדער איינער האט איהם בעגריסט: "פריעדען צו דיר, רבי!" האט דער מיאוס'ער מענש געפרעגט: "וועמען רופט איהר עם "רבי"?" האבען די שטאדט לייט געענטפערט: "אט דעם מענשען וואס געהט דיר נאך". האט דער פרעמדער געענטפערט: "אויב דאס איז

א רבי, זאָל מען ביי אידען ניט זעהן א סך אזוי ווי ער". האָבען די שטאָדט לייט געפרעגט: "פאר וואס זאָגסטו אזוי?" האָט ער זיי דערצעהלט ווי רבי אלעזר האָט איהם בעליידיגט. האָבען די שטאָדט לייט געזאָגט: "פון דעסטוועגען, כאָטש ער האָט זיך געגען דיר אזוי פערשולדיגט, זיי איהם מוחל, וויל ער איז א גרויסער מענש". האָט דער מאַן געענטפערט: "איך בין איהם מוחל, אבער נאָר צוליעב אייך".

גלייך נאכדעם איז רבי אלעזר אריין אין בית המדרש און האָט געהאַלטען א דרשה איבער דעם ווי נויטיג עס איז פאר א מענשען צו האָבען א ווייכע נאַטור, זיין אזוי בויגיג ווי א בליסטיק און ניט אזוי הארט און איינגעזאפארט ווי א טער־נענבוים.

14

מען טאָר זיך ניט פערלאָזען אויף נסים

א מענש דאַרף האַלטען זיינע אויגען אָפען, ניט קריכען אין געפאַהר און זיך ניט פערלאָזען אז א נס וועט איהם גע־שעהן. וויל עס קען זיין אז קיין נס וועט איהם געשעהן.

אין נהרדעא איז געווען אשוואכע וואַנד, און כאָטש די וואַנד איז געשטאַנען דרייצעהן יאָהר און האָט זיך געהאַלטען, דאָך פלעגען רב און שמואל זיך היטען ניט פאַרבייצוגעהן דיזע וואַנד. איינמאָל איז אין דער שטאָדט געקומען רב אדא בר אהבה, וועלכער איז געווען א גרויסער צדיק, און אז רב און שמואל זיינען געגאַנגען מיט איהם אין גאַס און עס איז זיי אויסגעקומען צו פערביינעהן יענע וואַנד, האָט שמואל גע־זאָגט צו רב: "לאָמיר זיך פערקירעווען אַן א זייט". האָט רב געענטפערט: "היינט האָבען מיר ניט וואס מורא צו האָבען, וויל מיט אונז איז יעצט רב אדא בר אהבה, און זיין זכות וועט אונז בעשיצען".

רב הונא האָט געהאַט וויין אין א הויז, אַן אלטע חורבה וואס האָט געהאַלטען אין איינפאַלען. האָט ער געוואָלט דעם וויין פון דאָרט ארויסנעהמען. איז ער אוועק צו רב אדא בר אהבה, איהם ארויסגענומען אויף א שפּאַציער, און געהענדיג האָבען זיי גערעדט דברי תורה. אזוי האָט ער מיט איהם גע־רעדט ביז ער האָט איהם פערשלעפּט אין דער אלטער הויז. און נאכדעם ווי רב הונא האָט פון דאָרט ארויסגענומען זיין

וויין, זיינען זייביידע ארויסגעגאנגען, און ווי נאָר זיי זיינען ארויס איז די חורבה איינגעפאלען. רב אדא האָט דאן פאַר־שטאַנען צו וועלכען צוועק רב הונא האָט איהם געפיהרט אין דער חורבה, און די זאַך האָט איהם שטאַרק פערדראָסען. רב אדא איז געווען אין דער מיינונג אז אַ מענש טאָר זיין לעבען ניט איינשטעלען אין סכנה מיט דער האָפנונג אז אַ נס וועט איהם געשעהן.

15
אַ נאָבעלער לעבען

רבא האָט איינמאָל געזאָגט צו רפרם בר פּפּא: „זאָל דער האר עפּעס דערצעהלען פון די גוטע זאכען וואָס רב הונא פלעגט טהאָן". האָט רפרם געענטפערט: „פון זיין יוגענד גע־דענק איך ניט, פון זיין עלטער גדענק איך יאָ". און אָט וואָס רפרם בר פּפּא האָט דערצעהלט וועגען רב הונא.

יעדען וואָלקענדיגען טאָג פלעגט מען רב הונא'ן ארויס־טראָגען אין אַ גאָלדענעם שטוהל און ער פלעגט בעטראַכטען די שטאָדט. און וואו ער האָט געזעהן אן אונזיכערע וואנד פלעגט ער איהר לאָזען ארונטערוואַרפען, אום צו פערהיטען אז זי זאָל אַליין ניט אומפאַלען פון ווינד און שעדיגען מענ־שען. אויב דער אייגענטהימער איז געווען רייך פלעגט ער אַליין צוריק אָבבויען די וואנד, און אויב ער איז געווען אָרים פלעגט רב הונא בעצאָהלען פאַר'ן אָבבויען פון זיין געלד.

יעדען ערב שבת פלעגט רב הונא ארויסשיקען זיינע דיענער אין מאַרק אז זיי זאָלען אָבקויפען אַלע פערבליבענע גרינסען וואָס די גרינס הענדלער האָבען ניט געקענט פער־קויפען, און דאָס אריינוואַרפען אין טייך. דאָס האָט ער גע־טהאָן אום די גרינס הענדלער זאָלען קיין געלד פערלירען, ווייל אז זיי וואָלטען איין פרייטאָג ניט אויספערקויפט אין גאנצען, וואָלטען זיי דעם אַנדער פרייטאָג געבראַכט ווייניגער, און עס וואָלט אַמאָל אויסגעפעהלט גרינסען אויף שבת.

ביי זיין טהיר פלעגט ער אויסהייננגען אַ קרוג מיט וואַסער, אום מענשען זאָלען זיך קענען וואַשען און ניט דאַרפען עסען מיט אונריינע הענד.

יעדען מאָל וואָס רב הונא פלעגט זיך זעצען עסען פלעגט ער לאָזען אָפען די טיהר און זאָגען: „ווער עס איז הונגעריג זאָל קומען און מיטעסען".

16
תורה און סחורה

אילפא און רבי יוחנן האָבען געלערנט תורה צוזאַמען. זיינען זיי געווען זעהר ארים, און אז די נויטה האָט זיי איינמאָל שטאַרק צוגעדריקט האָט איינער געזאָגט צו דעם אַנדערען: "לאָמיר אוועקלאָזען דעם לערנען, געהן מאַכען א געשעפט און פערדיענען. גענוג שוין צו זיין אַרימע לייט!"

זיינען זיי ביידע אוועק. אין מיטען וועג, אז זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט אָברוהען, איז זיי אויסגעקומען צו זיצען ביי א שוואַכען פּאַרקען. נים וויסענדיג פון דער סכנה, האָבען זיי ארויסגענומען ברויט פון זייערע פּעקלעך און גענומען עסען זייער ארימען מאַהלצייט. דערוויילע זיינען אָנגעקומען צוויי מלאכים, און רבי יוחנן האָט געהערט ווי איין מלאך זאָגט צום אַנדערען: "לאָמיר אויף זיי אומוואַרפען דעם פּאַרקען און זיי טויטען. זיי זיינען דאָס ווערטה, ווייל זיי האָבען פערלאָזען די תורה און ווילען זיך אָבגעבען מיט א זאַך וואָס איז נים מעהר ווי א חיי שעה". האָט דער אַנדער מלאך געענטפערט: "לאָמיר זיי לאָזען צורוה, ווייל איינער פון זיי האָט א גרויסע צוקונפט פאַר זיך".

ר' יוחנן האָט דעם געשפּרעך געהערט, אילפא האָט א וואָרט נים געהערט. זאָגט ר' יוחנן צו אילפאַ'ן: "דו האָסט עפּעס געהערט?" האָט אילפא געענטפערט: "ניין". האָט ר' יוחנן זיך געטראַכט: "מסתמא אז ער האָט נים געהערט און איך האָב יא געהערט, איז א סימן אז די גרויסע צוקונפט איז פאַר מיר און נים פאַר איהם."

האָב ר' יוחנן געזאָגט צו אילפאַ'ן: "איך געה צוריק, איך וויל זיין אַן ארימאַן, אָבער לערנען תורה". און ער האָט זיך צוריקגעקעהרט. אילפא איז אוועק ווייטער, זוכען געשעפטען און רייכטהימער.

ביז אילפא איז צוריקגעקומען איז רבי יוחנן געוואָרען ראש ישיבה און האָט געלעבט אין גרוים הרחבה און מים קעניגליכען גלאַנץ. ווען די שטאָדט לייט האָבען דערזעהן אילפאַ'ן צוריק קומען, האָבען זיי צו איהם געזאָגט: "אַז דו וואָלסט נים אַוועק צו דיינע געשעפטען, און וואָלסט פערבליבען דאָ און געלערנט, וואָלטען מיר דיך געמאַכט פאַר ראש ישיבה אנשטאַט ר' יוחנן".

ווען אילפא האָט געהערט די רייד איז ער געגאַנגען און האָט ארויפגעקלעטערט אויף דעם זעגעלבוים פון אַ שיף און האָט געזאָגט: "כאָטש איך האָב זיך די גאַנצע צייט אָבגע־געבען מיט מסחר און ניט געלערנט, וועל איך אייך ווייזן אַז איך קען מעהר לערנען פון ר׳ יוחנן. זאָל מיך אימיצער פרע־גען עפּעס אין דער תורה און אויב איך וועל איהם ניט קענען ענטפערען וועל איך אראָבשפּרינגען פון דעם זעגעלבוים און זיך דערטרינקען אין וואסער". איז געקומען אַן אַלטער געלערטער און איהם פערהערט, און אילפאַ האָט געענטפערט זעהר ריכטיג און געציינט אַז ער האָט גאָרניט פערגעסען.

17

די טראַגעדיע פון נחום איש גם זו

נחום איש גם זו איז געווען בלינד אויף ביידע אויגען. עס האָבען איהם געפעהלט ביידע הענד און ביידע פיס, און זיין גאַנצער קערפּער איז געווען בעדעקט מיט בלאָטערען. ער איז געלעגען אין אַ הויז וואס האָט געהאַלטען אין צופאַלען, און די פיס פון זיין בעט זיינען געשטאַנען אין וואסער כדי מוראשקעס זאָלען ניט קריכען אויף זיין לייב. איינמאָל האָבען זיינע תלמידים געוואָלט איהם איבערטראָגען אין אַן אַנדער הויז. האָבען זיי צוערשט געוואָלט ארויסטראָגען זיין בעט און דערנאָך די כלי בית. האָט ער צו זיי געזאָגט: "קינדער! טראָגט ארויס צוערשט די כלי בית און נאָכדעם מיין בעט, ווייל איך בין זיכער אַז אַזוי לאַנג ווי איך בין אין הויז וועט די הויז ניט איינפאַלען". האָבען די תלמידים אַזוי געטהאָן. צוערשט האָבען זיי ארויסגעטראָגען די מעבעל אין הויז גע־שיר, און נאָכדעם זיין בעט. גלייך נאָכדעם איז די הויז איינ־געפאַלען.

"רבי", האָבען די תלמידים געפרעגט, "מיר זעהען דאָך אַז דו ביזט אַ גרויסער צדיק, טאָ פאַר וואס ביזטו אַזוי גע־שטראָפט?"

האָט נחום איש גם זו אַזוי ערקלעהרט:

"קינדער מיינע! איך אַליין בין שולדיג אין מיינע צרות. איינמאָל בין איך געפאָהרען צו מיין שווער, האָב איך מיט זיך געפיהרט דריי אָנגעלאָדענע אייזלען. איינער איז געווען אָנ־געלאָדען מיט עסענוואַרג, דער צווייטער מיט משקה, און דער דריטער מיט זיסע פירות. האָט אויפ׳ן וועג מיך אָבגעשטעלט

אַן אָרימאַן און האָט געבעטען: "רבי, גיב מיר עפּעס עסען".
האָב איך איהם געהייסען וואַרטען ביז איך וועל אויספּאַקען פון מיין אייזעל." אבער איידער איך האָב צייט געהאַט אויסצופּאַקען פון מיין אייזעל איז ביי דעם אָרימאַן די נשמה אויסגעגאַנגען. בין איך געגאַנגען און זיך געוואָרפען נעבען איהם און געזאָגט: "מיינע אויגען וואָס האָבען קיין רחמנות געהאַט אויף דיינע אויגען זאָלען בלינד ווערען, מיינע הענד וואָס האָבען קיין רחמנות געהאַט אויף דיינע הענד און מיינע פיס וואָס האָבען קיין רחמנות געהאַט אויף דיינע פיס זאָלען אָבגעהאַקט ווערען!" און איך האָב נאָך אַלץ ניט געקענט רוהען ביז איך האָב געזאָגט: "מיין גאַנצער קערפּער זאָל בעדעקט ווערען מיט בלאָטערען".

"וועה איז אונז!" האָבען די תלמידים אויסגערופען, "וואָס מיר זעהען דיך אין אַזאַ לאַגע".

"וועה וואָלט מיר געווען ווען איהר וואָלט מיך ניט געזעהן אין אַזאַ לאַגע", האָט ער זיי געענטפערט.

18

גם זו לטובה

נחום איש גם זו האָט זיין צונאָמען בעקומען דערפאַר ווייל אויף אַלעם וואָס פלעגט איהם טרעפען, אפילו אויף אַן אונגליק, פלעגט ער אַלץ זאָגען: "גם זו לטובה!" — אויך דאָס איז פון מיין טובה וועגען. איין טאָג — דאָס איז געשעהן ווען ער איז נאָך געווען געזונד און שטאַרק — האָבען אידען געוואָלט שיקען אַ מתנה צום רוימישען קייסער. האָבען זיי גענומען ריידען פון דעם, ווער עס זאָל געהן. איז געבליבען אַז נחום איש גם זו זאָל געהן, ווייל ער איז אַ מענש וואָס איהם געשעהן רק נסים. האָט מען דורך איהם געשיקט אַ פולע קעסטעלע מיט טייערע שטיינער און פּערל. אויפ'ן וועג איז איהם אויסגעקומען נעכטיגען אין אַן אכסניא. זיינען דאָרט געווען מענשען וואָס האָבען דערשמעקט אַז ער פיהרט זעהר ווערטהפולע זאַכען, האָבען זיי ביינאַכט, ווען ער איז געשלאָפען, אויסגעליידיגט די קעסטעלע און אנשטאַט די עדעל־שטיינער און פּערל האָבען זיי אָנגעפילט מיט ערד. אין דער פריה, אַז ער האָט דערזעהן וואָס מען האָט איהם אָבגעטהאָן,

אָפּט האָט ער געזאָגט: "גם זו לטובה!" און איז זיך ווייטער אוועק זיין וועג.

ווען ער האָט די קעסטעלע איבערגעגעבען צום קייסער און דער קייסער האָט געזעהן וואס דאָרט געפינט זיך, איז ער געוואָרען שרעקליך בייז, און האָט געשריען אז מען דאַרף אויס'הרג'ענען אַלע אידען, דערפאַר וואס זיי האָבען חוזק געמאַכט פון איהם. האָט נחום געזאָגט: "גם זו לטובה!" איז געקומען אליהו הנביא, האָט זיך פארשטעלט פאַר איי־נעם פון די מיניסטאָרען, און האָט געזאָגט צום קייסער: "אפשר איז דאס ערד וואס די אידען האָבען דיר געשיקט פון אברהם זייער פאָטער, דען ווען אברהם האָט מלחמה געהאַלטען מיט די מלכים פלעגט ער אויף זיי וואַרפען ערד און דאס ערד פלעגט פערוואַנדעלט ווערען אין קוילען און שווערדען". האָט דער קיסר געזאָגט אז מען דאַרף די ערד אויספּרובירען.

צו יענער צייט האָט דער קייסער געפיהרט קריעג מיט א מדינה וועלכע ער האָט בשום אופן ניט געקענט בייקומען, האָט ער נחום'ן פערהאַלטען ביי זיך און געשיקט די ערד אויספּרובירען. און עס איז געשעהן א נס אז די מדינה איז איינגענומען געוואָרען.

ווען עס איז אָנגעקומען די גוטע בשורה, האָט דער קעניג אריינגעפיהרט דעם אידישען געזאַנדעטען אין זיין שאַצ־קאַמער, האָט אָנגעפילט זיין קעסטעלע מיט טייערע שטיינער און האָט איהם אוועקגעשיקט מיט גרויס פּאַראַד.

אויפ'ן וועג צוריק איז נחום'ן ווידער אויסגעקומען איינ־צושטעהן אין דער זעלבער אכסניא וואו מען האָט איהם בע־גנב'עט. האָבען דאָרט איהם די מענשען געפרעגט: "וואס אזוינס האָסטו געבראַכט דעם קייסער וואס ער האָט דיר גע־געבען אזעלכע שעהנע מתנות?" האָט ער זיי געענטפערט: "וואס איך האָב אוועקגעפיהרט פון דאַנען האָב איך געבראַכט אהינצו". האָבען זיי צוגראָבען די גאַנצע ערד פון אונטער דער הויז און האָבען געבראַכט צום קייסער און געזאָגט: "יענע ערד וואס דער איד האָט דיר געבראַכט, איז געווען פון אונזערע". האָט דער קייסער געהייסען אויספּרובירען דיזע ערד אין א שלאַכט, אבער עס האָט זיך ארויסגעוויזען אַז עס העלפט ניט. האָט ער געגעבען א בעפעהל און מען האָט די גנבים גע'הרג'עט.

19

פייער בעשיצט געגען פייער

אין דער שטאָדט דרוקרת איז געווען א פייער, און גראָדע אין דער שכינות פון רב הונא האָט נים געברענט. אין אָנפאַנג האָבען די מענשען פון דער שטאָדט געמיינט אז דער נס איז געשעהן צוליעב דעם זכות פון רב הונא. האָט מען זיי פון הימעל געוויזען אין חלום, אז לויט די גוטסקייט און די פרומ־קייט פון רב הונא איז אזא נס פאר איהם א קליינינקייט, נאָר געשעהן איז דאס צוליעב דעם זכות פון א פרוי וואס פלעגט יעדען ערב שבת איינהייצען איהר אויווען און לאָזען קאָכען צו אלע איהרע שכנות.

20

אונגליקען זיינען אנשטעקענד

איינמאָל זיינען מענשען געקומען צו רב יהודה און איהם דערציילט אז היישעריקען זיינען אָנגעקומען אין דעם געגענד. האָט ער גוזר תענית געווען. האָבען צו איהם די מענשען גע־זאָגט: "צו וואס גוזר תענית זיין? די היישעריקען טהוען קיין שאדען". האָט רב יהודה געענטפערט: "מיט וואס זיינען איהר אזוי זיכער? די היישעריקען האָבען דען מיטגעבראכט שפייז מיט זיך?"

צו שמואל'ן זיינען מענשען געקומען און געזאָגט: "אין דער שטאָדט הוזאי איז אן עפּידעמיע". האָט ער געהייסען פאסטען. זאָגען די מענשען: "אבער די שטאָדט איז דאָך ווייט פון אונז". האָט ער זיי געענטפערט: "איז דען דאָ א וואנד וואס פערשטעלט אונז פון יענער שטאָדט?"

צו רב נחמן, וועלכער האָט געוואוינט אין בבל, זיינען געקומען מענשען און האָבען דערציילט אז אין ארץ ישראל הערשט א מגפה, האָט ער גוזר תענית געווען, זאָגענדיג: "אויב די ווירטהין ווערט געשטראפט קען דאָך די דיענסט אודאי געשטראפט ווערען".

21

צדקה איז גרעסער פון אלעס

אביי און רבא האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט, און

אין דער זעלבער שטאָדט האָט זיך געפונען אבא אומנא, א צירולניק, וואָס איז געווען זעהר גוט און פרום. יעדען טאָג פלעגט פון הימעל א בת קול בעגריסען דעם צירולניק. אביי׳ן פלעגט דער בת קול בעגריסען בלויז איין מאָל א וואָך, יעדען ערב שבת, און רבא׳ן בלויז אום ערב יום כפור.

האָט עס אביי׳ן שטארק פערדראָסען. א פּראָסטער צי־רולניק זאָל זיין אין הימעל מעהר אָנגענומען פון איהם, דעם גרויסען תלמיד חכם!

האָט ער גענומען נאָכפרעגען ביי מענשען וועגען דעם צירולניק און זיי האָבען איהם געזאָגט: ״אזעלכע גוטע זאכען וואָס אבא אומנא טהוט אויף קענסטו גאָר ניט טהאָן״ האָט עס אביי׳ן מסתמא נאָך מעהר פערדראָסען.

אבא אומנא האָט אין זיין קליניק, וואו ער פלעגט בלוט לאָזען זיינע פּאציענטען, געהאט צוויי בעזונדערע אבטהיי־לונגען, פאר מענער בעזונדער און פאר פרויען בעזונדער. ער האָט געהאַט א לאנגען מאנטעל מיט א האָרן אין דעם, דורך וועלכען עס פלעגט דורכגעהן א לאנצעט. ווען א פרוי פלעגט צו איהם קומען פלעגט ער איהר אָנטהאָן דעם מאנטעל און איהר בלוט לאָזען דורך דעם האָרן, כדי אז ער זאָל ניט דארפען אָנזעהן איהר לייב. געלד פלעגט ער ביי זיינע פּאציענטען ניט נעהמען פון דער האנד, נאָר ער האָט געהאַט א פושקעלע אין א זייטיגען אָרט פאר די פּאציענטען אריינ־צוואַרפען קליינגעלד. ווער עס האָט געהאַט האָט אריינגע־וואָרפען, און ווער עס האָט ניט געהאַט האָט ניט אריינגע־וואָרפען און ער האָט זיך ניט געדאַרפט שעהמען מיט דעם וואָס ער האָט ניט. ווען עס פלעגט צו איהם קומען א תלמיד חכם, אָדער אן אָרימאַן, פלעגט איהם אבא אומנא, ביי זיין אוועקגעהן, איהם געבען אביסעל געלד און זאָגען: ״נא דיר, זיך צום וואוילטיגען און צו פערריכטען דיין געזונד״.

איינמאָל האָט אביי געשיקט צו אבא אומנא אהיים א פּאָאָר תלמידי חכמים זיי זאָלען דערגעהן ווי ער פיהרט זיך. האָט זיי אבא אומנא פיין אויפגענומען, זיי געגעבען עסען און טרינקען, און ביינאכט האָט ער אונטערגעבעט זייער געלעגער מיט שעהנע וואָלענע בעטדעקען. גאנץ פריה זיינען די צוויי תלמידי חכמים אויפגעשטאנען, צוזאמענגעלייגט די בעטדעקען, מיטגענומען און אוועק געגאנגען אין מארק. אויף מאָרגען איז אבא אומנא געקומען אין מארק איינקויפען זאכען, האָבען די צוויי תלמידי חכמים איהם געצייגט די

וואָלטע בעטדעקען און איהם געפרעגט: "וויפיעל דענקסט דו זיינען זיי ווערטה?" האָט ער זיי געזאָגט, אַזוי פיעל און אַזוי פיעל. האָבען זיי געפרעגט: "אפשר זיינען זיי ווערטה מעהר?" האָט ער זיי געענטפערט: "אָט אַזוי פיעל גיעב איך איך אייך". האָבען זיי דאן געזאָגט: "די בעטדעקען זיינען דיינע. קענסט זיי צונעהמען".

דערביי האָבען זיי איהם דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע, אַז זיי זיינען געווען ביי איהם אין דער היים אום איהם אויסצופּרובירען, און זיי האָבען געוואָלט זעהן אויב ער וועט דערקענען זיינע בעטדעקען און וועט מיט זיי האַנדלען ווי מיט גנבים.

"זאָג אונז", האָבען זיי געפרעגט "אין וואָס האָסטו אונז חושד געווען אַז מיר האָבען ביי דיר צוגענומען דיינע בעט־דעקען?"

האָט ער געענטפערט: "איך האָב זיך געטראַכט אַז איהר דאַרפט האָבען געלד פאַר פּדיון שבוים, און איהר האָט זיך געשעהמט צו בעטען ביי מיר". האָבען זיי געזאָגט: "יעצט אַז דו האָסט די פּראָבע אויסגעהאַלטען, טאָ נעהם צו דיינע בעטדעקען". האָט ער זיי געענטפערט: "צוריק נעהמען קען איך נים, ווייל איך האָב שוין זיי אין הארצען אייך אוועק־געשיינקט פון צדקה וועגען, מוזען זיי געהן פאַר צדקה".

און פּונקט אַזוי ווי אביי האָט מקנא געווען דעם צירולניק האָט רבא מקנא געווען אביי'ן. ווייל אביי'ן פלעגט אראָב־קומען אַ גרוס פון הימעל יעדען פרייטאָג, און רבא'ן בלויז איין מאָל אין יאָהר — ערב יום כפור. האָט רבא זיך שטאַרק גענומען צום הארצען. ביז מען האָט איהם איינמאָל פון הימעל אָנגעזאָגט אין חלום: "עס איז פאַר דיר גענוג וואָס דיין זכות בעשיצט די גאַנצע שטאָדט".

22

מענשען וואָס טהוען גוטעס

רב ברוקא פון דער שטאָדט הוזאי איז איינמאָל גע־שטאַנען אין מאַרק פון דער שטאָדט לפט און האָט זיך צוגעקוקט ווי מענשען האַווען און לויפען אַרום, און זוכען, דער אַ געשעפטעל, דער אַ פּערדיענסטעל. איז אָנגעקומען אליהו הנביא. פרעגט איהם רב ברוקא: "זאָג מיר, געפינט זיך כאָטש איינער, דאָ אין דיזען מאַרק, וואָס וועט אמאָל געהן אין גן עדן?" האָט אליהו געענטפערט: "ליידער,

קיינער". און אזוי ווי זיי שטעהען קוממ אן א מאן אין שווארצע שיך און אהן ציצית. "אט דער", האט אליהו הנביא געזאגט, צייגענדיג אויף דעם מאן, "וועט געהן אין גן עדן". וואונדערט זיך רב ברוקא: א מאן אהן ציצית און וואס טראגט שווארצע שיך וואס זיינען דאן געווען ניט אין מאדע ביי אידען, זאל זיין אזא צדיק! רופט רב ברוקא דעם מאן צו זיך. וויל דער מאן ניט געהן. געהט איהם רב ברוקא נאך און פרעגט איהם: "וואס איז דיין בעשעפ־טיגונג?" ענטפערט איהם דער מאן: "יעצט לאז מיך צורוה קום מארגען".

אויף מארגען אז רב ברוקא טרעפט דעם מאן און פרעגט איהם וויעדער: "וואס איז דיין בעשעפטיגונג?" ענטפערט דער מאן: "איך בין א וועכטער אין געפענגנים, און איך האלט די מענער בעזונדער און די פרויען בעזונדער. ביינאכט שטעל איך אוועק מיין בעטעל צווישען די מענער אבטהיילונג און די פרויען אבטהיילונג, כדי זיי זאלען זיך ניט מישען. און אויב איך זעה א אידישע טאכטער צווישען די געפאנ־גענע, און די אנדערע וועכטער ווארפען אויף איהר אן אויג, שטעל איך איין מיין לעבען אום זי צו פערהיטען פון שאנד".
פרעגט איהם רב ברוקא: "ווארום טראגסטו שווארצע שיך און דו האסט קיין ציצית?" ענטפערט דער וועכטער: "ווייל איך וויל ניט מען זאל וויסען אז איך בין א איד. טאמער הער איך אז מען וויל אויף אידען מאכען א גזרה, אדער ברייגנען עפעס אן אונגליק, לאז איך פון דעם צו וויסען די אידישע פארשטעהער און זיי בעטען גאט און די גזרה ווערט בטל". פרעגט איהם ווייטער רב ברוקא: "פאר וואס האסטו מיר נעכטען גלייך ניט געוואלט זאגען ווער דו ביזט? פאר וואס האסטו מיר געהייסען קומען א טאג שפעטער?" ענטפערט דער וועכטער: "ווייל איך האב זיך גראדע דאן געאיילט אנצוזאגען די אידען וועגען א נייע גזרה וואס מען וויל אויף זיי ארויסגעבען".
און אזוי ווי זיי שטעהען, געהען פארביי צוויי אנדערע מענשען. זאגט אליהו הנביא: "אט די וועלען אויך געהן אין גן עדן". געהט צו רב ברוקא צו די מענשען און פרעגט: "וואס איז אייער בעשעפטיגונג?" ענטפערען זיי: "מיר זיינען בדחנים און וואו מיר זעהען א מענשען וואס איז אומעטיג מאכען מיר איהם פרעהליך".

23

חוני המעגל און דער רעגען

איין יאָהר, אין דער צייט פון צווייטען בית המקדש, איז פאר א לאנגע צייט קיין רעגען נעגאנגען. זיינען אידען געקומען צו חוני המעגל וועלכער איז געווען א גרויסער צדיק און האָבען איהם געזאָגט: ״בעט גאָט אז עס זאָל געהן רעגען״. האָט חוני המעגל געבעטען און קיין רעגען איז נעגאנגען. האָט ער אויסגעגראָבען א קיילעכדיגען גרוב, האָט זיך אין דעם אריינגעשטעלט און האָט געזאָגט: ״רבונו של עולם! די אידען קוקען אויף מיר אזוי ווי איך וואָלט געווען דיינער א בן בית, שווער איך ביי דיין גרויסען נאָמען אז איך ריהר זיך ניט פון דאנען ביז דו וועסט רחמנות האָבען אויף דיינע קינדער״.

האָט אָנגעהויבען צו געהן א קליינער רעגען, טראָפּענ־וויז. האָבען זיינע תלמידים געזאָגט: ״רבי! עס זעהט אויס אז דער רעגען געהט בלויז פון יוצא וועגען, כדי דיך צו בעפרייען פון דיין שבועה״. האָט חוני המעגל ווידער געבעטען: ״ניט אזא רעגען האָב איך פערלאנגט. איך וויל א רעגען וואָס זאָל אָנפילען ברונעמס, גריבער און הייהלען״. האָט דער רעגען אָנגעהויבען צו גיסען מיט אזא האסט, דאָס יעדער טראָפּען האָט געקענט אָנפילען א פאס. האָבען די תלמידים צו איהם געזאָגט: ״עס זעהט אויס אז דער רעגען איז געקומען חרוב צו מאכען די וועלט״. האָט חוני המעגל ווידער אויפגעהויבען זיינע אויגען צום הימעל און האָט געזאָגט: ״ניט אזוינס האָב איך געבעטען, נאָר אזא רעגען וואָס האָט אין זיך דעם גוטען ווילען פון גאָט און זיין ברכה״. האָט דער רעגען אָנגעהויבען צו געהן ווי געהעריג איז.

אזוי לאַנג האָט דער רעגען אָנגעהאַלטען, דאָס גאַנץ ירושלים איז פערפלייצט געוואָרען און די איינוואוינער פון דער הייליגער שטאָדט האָבען געמוזט ארויפגעהן אויפ׳ן הר הבית. האָבען די תלמידים זיך ווידער געווענדעט צו חוני המעגל און געזאָגט: ״אזוי ווי דו האָסט געבעטען אז דער רעגען זאָל קומען, אזוי זאָלסטו יעצט בעטען אז דער רעגען זאָל אויפהערען״. האָט ער זיי געענטפערט, אז אויף צופיעל גוטעס טאָר מען זיך ניט בעקלאָגען. פון דעסטוועגען האָט ער

זיי געהייסען ברייגנען א קרבן און ער האָט ביי דעם קרבן אזוי געבעטען: "דבונו ש׳ל עולם! דיין פאָלק ישראל וואָס דו האָסט ארויסגעצויגען פון מצרים קענען ניט פערטראָגען צופיעל גליקען און ניט צופיעל אונגליקען. ביזט אויף זיי פריהער ביין געוואָרען האָבען זיי דאָס ניט געקענט פערטראָגען, יעצט האָסטו זיי אָנגעלאָדען מיט פיעל גוטעס און זיי קענען דאָס אויך ניט פערטראָגען. זאָל עס זיין דיין ווילען אז דער רעגען זאָל שוין אויפהערען און די וועלט זאָל ווערען פרייער". גלייך אויף דעם האָט א ווינד א בלאָז געטהאָן, די וואָלקענס האָבען זיך צושפרייט און די זון האָט אָנגעהויבען צו שיינען. און מענשען האָבען זיך א לאָז געטהאָן אין די פעלדער און געבראַכט אלערליי שוועמלעך וואָס זיינען אויפגעגאנגען פון דעם רעגען.

האָט שמעון בן שטח געשיקט צו איהם זאָגען: "ווען דו וואָלסט ניט געווען חוני וואָלט איך דיך גין חרם ארייגעלייגט פאַר דעם וואָס דו האָסט זיך אזוי איינגע׳עקשנ׳ט געגען גאָט. אָבער וואָס זאָל איך טהאָן אז דו פיעסצעסט זיך ביי גאָט און ער גיט דיר נאָך אזוי ווי דו וואָלסט געווען א זוהן וואָס פיעסצעסט זיך ביים טאַטען און דער טאַטע גיט איהם נאָך. זאָגט דער זוהן: "פיהר מיך אין א ווארימער באָד", טהוט דער טאַטע אזוי, זאָגט דער זוהן: "גיב מיר א קאַלטע באָד" טהוט דער טאַטע אזוי. בעט ער ניס, מאנדלען, פערסיקעס מיהלגרוימען, גיט ער איהם אויך".

24

חוני המעגל׳ס 70 יעהריגער שלאָף

איין טאָג איז חוני המעגל געגאנגען אין וועג. האָט ער געזעהן ווי א מאַן פלאַנצט א באָקסער בוים. האָט ער געזאָגט צו דעם מאַן: "ביז א באָקסער בוים גיט ארויס פון זיך פריכטען געדויערט זיעבציג יאָהר. דענקסטו אז דו וועסט נאָך לעבען זיעבציג יאָהר און געניסען פון דעם בוים?" האָט דער מאַן איהם געענטפערט: "אז איך בין אויף דער וועלט געקומען האָב איך געפונען באָקסער בוימער וואָס מיינע עלטערען האָבען געפלאַנצט אום איך זאָל פון זיי קענען געניסען, וויל איך פלאַנצען אזעלכע בוימער אום מיינע קינדער זאָלען קענען פון זיי געניסען."

נאָכדעם האָט חוני זיך אוועקגעזעצט אין פעלד עסען

זיין מאָהלצייט וואָס ער האָט מיטגענומען אין וועג. ער האָט אָנגעהויבען צו פּיהלען שלעפעריג און איז באַלד איינגעשלאָפען געוואָרען. ארום איהם איז אויסגעוואַקסען א פעלז וואָס האָט איהם פאַרשטעלט פון אלע זייטען, אום קיינער פון די פערבייגעהער זאָל איהם זעהן. און אזוי איז ער אָבגעשלאָפען זיעבציג יאָהר.

אז חוני איז אויפגעשטאַנען האָט ער געזעהן ווי איינער עסט פון יענעם באָקסער בוים. האָט ער דעם מאַן געפרעגט: "ווער האָט איינגעפלאַנצט דיזען בוים?" האָט איהם יענער געענטפערט: "מיין פאָטער'ס פאָטער." האָט חוני געזאָגט צו זיך: "איך האָב אודאי אָבגעשלאָפען גאַנצע זיעבציג יאָהר."

חוני איז אוועק צו זיך אהיים און געפרעגט: "וואו איז דאָ חוני'ס זוהן?" האָט מען איהם געענטפערט: "זיין זוהן איז שוין ניטאָ, זיין אייניקעל איז דאָ." האָט ער זיי געזאָגט ווער ער איז, האָט איהם קיינער געגלויבט. איז ער אוועק אין בית המדרש. האָט ער געהערט ווי מען לערנט און מען דערמאָנט זיין נאָמען, און איינער דערצעהלט: "אז חוני המעגל פלעגט קומען אין בית המדרש, איז וואָס פאַר א קשיא מען פלעגט איהם פרעגען פלעגט ער פערענטפערען." האָט חוני געזאָגט: "דאָס בין איך." האָט איהם קיינער געוואָלט גלויבען און מען האָט איהם ניט אָבגעגעבען דעם כבוד וואָס איהם קומט. איז איהם געוואָרען ניט גוט און ער האָט אויף זיך געבעטען דעם טויט. האָט רבא געזאָגט: "אויף דעם זאָגען מענשען א ווערטעל: "או חברותא, או מיתותא", ענט־ ווערער לעבען צווישען פריינד, אָדער אויפ'ן בית עולם."

25

אבא חלקיה

אבא חלקיה איז געווען אן אייניקעל פון חוני המעגל. יעדען מאָל ווען די וועלט האָט געדאַרפט האָבען רעגען פלע־ גען די רבנן קומען צו איהם. איינמאָל איז געווען א גרויסע טריקעניש, האָבען די רבנן געשיקט צו איהם צוויי פון זייערע חברים, אז ער זאָל בעטען אויף רעגען. זיינען זיי געקומען צו איהם אהיים, האָבען זיי איהם דאָרט ניט געפונען. זיינען זיי געגאַנגען אין פעלד האָבען זיי איהם דאָרט געטראָפען אר־ בייטענדיג. זיי האָבען איהם בעגריסט, האָט ער זיי ניט גע־

ענטפערט, אפילו דעם קאָפּ האָט ער ניט אָבגעקעהרט צו זיי. פארנאכט, ווען ער האָט געדארפט געהן אהיים האָט ער אָנ־געקליבען האָלץ, און געהענדיג, האָט ער די האָלץ געטראָגען אויף איין שולטער און זיין מאנטעל אויף דעם אנדער שול־טער. די גאַנצע וועג האָט ער געטראָגען זיינע שיך אין האנד. ווען ער איז געקומען צו א וואסער האָט ער די שיך אָנגע־טאָן. ווען ער איז אָנגעקומען אין אַן אָרט וואו עס האָבען זיך געפונען שטעכעדיגע דערנער האָט ער אויפגעהויבען זיינע קליידער. ווען ער איז אריבער די דערנער האָט ער ארונטערגעלאָזען די קליידער. ווען ער איז אָנגעקומען אהיים איז זיין פרוי ארויס אקעגען איהם אַן אויסגעפוצטע. ווען זיי זיינען אריין אין הויז איז צוערשט אריין די פרוי, נאָכ־דעם אבא חלקיה און נאָכדעם האָט ער אריינגעלאָזען די צוויי שלוחים.

אבא חלקיה האָט זיך געזעצט עסען און די רבנן האָט ער־געלאָזט וואַרטען און האָט זיי ניט געבעטען עסען. ער האָט צושניטען א ברויט און האָט זיין עלטערען איינגעל געגעבען איין שטיק ברויט און דעם איינגערען צוויי. נאָכדעם האָט ער שטילערהייד געזאָגט צו זיין פרוי: "איך ווייס דאָך אז די רבנן זיינען געקומען בעטען וועגען רעגען, טאָ לאָמיר ארויפ־געהן אויפ'ן בוידים, דאָרט בעטען גאָט, אפשר וועט ער רחמנות האָבען און געבען רעגען, און קיינער וועט ניט וויסען אַז דאָס איז צוליעב אונזער תפילה".

זיי זיינען ארויף אויפ'ן בוידים. ער האָט זיך געשטעלט אין איין ווינקעל, די פרוי אין אַן אנדער ווינקעל, און זיי האָבען געבעטען אויף רעגען. האָט זיך פון דער זייט וואו די פרוי איז געשטאַנען בעוויזען א וואָלקען צוערשט און נאָכדעם איז דער גאַנצער הימעל פערוואָלקענט געוואָרען. זעהענדיג אַז זייער תפילה האָט געווירקט זיינען זיי ארונ־טער געגאַנגען און אבא חלקיה האָט געפרעגט די רבנן: "זאָגט מיר, וועגען וואָס זייט איהר געקומען?" האָבען זיי געענטפערט: "מיר זיינען געקומען אַז דו זאָלסט בעטען אויף רעגען". האָט ער געזאָגט: "געבענשט זאָל זיין דער אייבערשטער וואָס האָט אייך געגעבען רעגען און איהר האָט ניט געדארפט אָנקומען צו מיר". האָבען זיי געזאָגט: "מיר וויסען גוט אַז דער רעגען איז געקומען דורך דיר. אָבער מיר ווילען אַז דער האר זאָל אונז פערענטפערען עט־ליכע זאכען וואָס מיר קענען ניט פערשטעהן".

דאן האבען די רבנן פארגעלייגט זייערע פראגען און אבא חלקיה האט זיי געענטפערט.

"ווארום האסטו אונז ניט געענטפערט ווען מיר האבען דיך בעגריסט אין פעלד?"

"ווייל איך בין א טאג ארבייטער און איך טאר ניט צוטרייבען די צייט פאר וועלכע איך קריעג בעצאהלט".

"פאר וואס האסטו געטראגען די האלץ אויף איין שולטער און דעם מאנטעל אויף אן אנדערען? האסטו ניט געקענט לייגען די האלץ אויפ'ן מאנטעל, עס זאל דיר זיין מעהר בעקוועם צו טראגען?"

"ווייל דער מאנטעל איז א געליהענער. מען האט עס מיר געליהען אויף צו טראגען און ניט אויף אונטערצולייגען אונטער האלץ".

"ווארום ביזטו דעם גאנצען וועג געגאנגען בארפוס און אז דו ביזט געקומען צום וואסער האסטו די שיך אנגעטאן?"

"ווייל דעם גאנצען וועג זעה איך דאך וואו איך געה, אבער אין וואסער קען איך ניט זעהן און איך קען קריגען א ביס פון א פיש אדער א שלאנג".

"ווארום אז דו ביזט אנגעקומען צו אן ארט וואו עס וואקסען שטעכעדיגע דערנער האסטו דיינע קליידער אויפגעהויבען?"

"ווייל א וואונד אויפ'ן לייב פערהיילט זיך, אבער א געוואלד ריס אין די קליידער איז שווער צו פערריכטען".

"ווארום איז דיין פרוי ארויס אקעגען דיר א פערפוצטע?"

"כדי איך זאל זיך ניט פערקוקען אויף אן אנדער פרוי".

"ווארום איז דיין פרוי אריין פריהער, דו נאך איהר, און אונז האסטו אריינגעלאזען צולעצט?"

"ווייל איך האב אייך נאך ניט געקענט און ניט געוואוסט אויב מען קען אייך אריינלאזען א פריהער אין הויז".

"ווען דו האסט זיך געזעצט עסען, ווארום האסטו אונז ניט געלאדען צום טיש?"

"ווייל איך האב ניט גענוג ברויט פאר אלעמען און איהר וואלט דאך ניט געגעסען, האב איך ניט געוואלט זיין אן אומזיסטער בעל טובה".

"ווארום האסטו דעם אינגערען אינגעל געגעבען מעהר ברויט ווי דעם עלטערען?"

"דערפאר ווייל דער עלטערער איז א גאנצען טאג אין

דער היים און ער בייסט איבער ווען ער וויל, אָבער דער אינגערער געהט אוועק אויף אַ גאַנצען טאָג אין חדר און עסט נים דעם גאַנצען טאָג".

"פארוואָס האָט זיך פון דעם ווינקעל וואו דיין פרוי איז געשטאַנען און תפילה געטאָן פריהער בעוויזען אַ וואָלקען ווי פון דיין זייט?"

"דאָס איז דערפאַר ווייל אַ פרוי טוהט מעהר צדקה פון אַ מאַן. זי איז שטענדיג אין דער היים און אַז אַן אָרימאַן קומט גיט זי איהם פערטיגע עסענס, אָבער איך קען איהם געבען בלויז קליינגעלד און ער מוז אַמאָל לאַנג זוכען ביז ער קריגט אַן אָרט וואו צו קויפען עפּעס פאַר דעם געלד".

26

חנין דער בעהאַלטענער

חנין דער בעהאַלטענער איז געוועזען דער זוהן פון חוני המעגל'ס טאָכטער. דעם צונאָמען "בעהאַלטענער" האָט ער בעקומען פאַר דעם וואָס ער פלעגט זיך אומער בעהאַלטען פון מענשען צוליעב זיין גרויסע עניוות. איינמאָל האָט די וועלט געדאַרפט האָבען רעגען, האָבען די רבנן געשיקט צו חנין אַ חדר אינגעל, ער זאָל איהם בעטען תפילה טאָהן אויף רעגען. איז דער אינגעלע געקומען, אַ שלעפּ געטאָהן דעם צדיק פאַר זיין פאָלע און געזאָגט: "טאַטע, טאַטע! גיב אונז רעגען!" האָט חנין אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און האָט געזאָגט: "רבונו של עולם! גיב רעגען פון די קליי־נע קינדער'ס וועגען וועלכע פערשטעהען ניט דעם אונטער־שייד צווישען דעם פאָטער וואָס גיט רעגען און אַ פאָטער וואָס גיט ניט קיין רעגען."

27

פרום און בעשיידען

ר' יונה דער פאָטער פון רבי מני איז געוועזען זעהר פרום און שטאַרק בעשיידען. ער האָט געוואוינט אין ארץ ישראל. איינמאָל איז געווען אַ גרויסע טריקעניש אין דעם היילינגען לאַנד און ער האָט געוואָלט בעטען אויף רעגען. אָבער אַזוי ווי ער האָט ניט געוואָלט אַז קיינער זאָל וויסען דאָס דער

רעגען קומט צוליעב זיין זכות, האָט ער אזוי געטהאָן. ער
האָט גענומען א זאַק און האָט געזאָגט צו זיינע הויז מענשען:
"איך געה יעצט איינקויפען פאר א גילדען קאָרען און זיך
אָנגרייטען אויפ'ן יקרות." ער איז אַוועק אין אַן אָרט
וואו ער איז געווען זיכער אז קיין מענש וועט איהם דאָרט
זעהן. ער האָט זיך געשטעלט אין א טיעפען טאָהל, זיך צו־
געדעקט מיט'ן זאַק און געבעטען אויף רעגען. ווען עס האָט
שוין אָנגעהויבען צו רעגענען האָט ער זיך צוריקגעקעהרט
אַהיים. האָבען די הויז מענשען איהם געפרעגט : "נו, האָסטו
אונז געבראַכט די קאָרען וואָס דו ביזט געגאַנגען קויפען?"
האָט ער זיי געענטפערט : "איך האָב געזעהן אז מיר האָבען
שוין רעגען, דענק איך אז קאָרען וועט ווערען ביליגער, האָב
איך ניט געקויפט."

28

די טהרערע פון א יתום

רבי מני, דער זוהן פון ר' יונה, האָט זעהר פיעל
געליטען פון די דיענער פון דעם נשיא, וועלכע פלעגען איהם
פערשאַפען לײדען. איז ער אַוועק און האָט זיך געוואָרפען
אויף זיין פאָטער'ס קבר, און האָט יאָמערליך געוויינט :
"פאָטער! פאָטער! זעה ווי זיי קוועלען מיך!"

איין טאָג זיינען די מענשען פון דעם נשיא ארויס
שפּאַציערען, רייטענדיג אויף זייערע פערד. ווי זיי זיי־
נען פאַרביי געפאָהרען דעם קבר פון ר' יונה, זיינען זייערע
פערד געבליבען שטעהן, אזוי ווי זייערע פיס וואָלטען צו־
געשמידט געוואָרען צו דער ערד, און האָבען זיך ניט גע־
ר הרט פון אָרט, ביז די מענשען פון נשיא האָבען אויף
זיך גענומען, אז זיי זאָלען מעהר ניט פייניגען דעם יתום.

29

צרות פון א ווייב'ס משפחה

רבי מני האָט זיך איינמאָל בעקלאָגט פאר זיין רבי
ר' יצחק בן אלישיב :
"די מענשען פון מיין ווייב'ס משפחה, וועלכע זיינען

זעהר רייך, דערנעהען מיר די יאָהרען״. האָט ר׳ יצחק געזאָגט: ״זאָלען זיי ווערען אָרימע לייט!״ זיינען זיי געוואָרען אָרים. איז ר׳ מני ווידער געקומען צו ר׳ יצחק און געזאָגט: ״יעצט, אַז זיי זיינען געוואָרען אָרים, פאַדערען זיי אַז איך זאָל זיי שטיצען״. האָט ר׳ יצחק געזאָגט: ״זאָלען זיי צוריק רייך ווערען״. זיינען זיי ווידער רייך געוואָרען.

שפּעטער איז ר׳ מני געקומען זיך קלאָגען: ״מיין ווייב געפעלט מיר ניט״. האָט ר׳ יצחק געפרעגט: ״ווי הייסט זי?״ האָט ר׳ מני געענטפערט: ״חנה״. האָט ר׳ יצחק אויסגערופען: ״חנה זאָל ווערען א שעהנהייט״. איז חנה געוואָרען א גרויסע שעהנהייט. איז ר׳ מני ווידער געקומען צו ר׳ יצחק און האָט זיך בעקלאָגט: ״מיין ווייב האַלט זיך זעהר שטאָלץ נעגען מיר, ווייל זי איז אַזוי שעהן און איך בין מיאוס״. האָט ר׳ יצחק א זאָג געטאָהן: ״חנה זאָל צוריק ווערען שוואַרץ ווי זי איז געוועזן״. און חנה איז אַזוי געוואָרען.

30

פרום אבער צו שטרענג

רבי יוסי פון דער שטאָדט יוקרת איז געוועזן זעהר פרום, אָבער א צו שטרענגער מענש. ער האָט אויף זיינע אייגענע קינדער קיין רחמנות געהאַט.

איין טאָג האָט ר׳ יוסי געדונגען ארבייטער צו אַרבייטען ביי איהם אין פעלד. האָט ער זיך פערשפּעטיגט צו ברייננען זיי עסען. האָבען די אַרבייטער געזאָגט צו זיין זוהן: ״מיר זיינען הונגעריג!״ איז דאָרט, דערביי, געשטאַנען א פייגענבוים, וועלכער האָט געהאַלטען אין בליהען. האָט דער זוהן פון ר׳ יוסי געזאָגט צום בוים: ״פייגענבוים! דו פייגענבוים! גיב ארויס דיינע פירות און זאָלען מיין פאָטער׳ס ארבייטער האָבען וואָס צו עסען!״ האָט דער בוים ארויסגעגעבען פייגען און די ארבייטער האָבען זיך זאַט אָנגעגעסען. שפּעטער איז אָנגעקומען ר׳ יוסי. האָט ער געזאָגט צו די ארבייטער: ״האָט קיין פּעראיבעל ניט וואָס איך האָב זיך פערזאַמט מיט׳ן עסען, ווייל איך בין געוועזן פערנומען מיט א מצוה זאַך״. האָבען די אַרבייטער געענטפערט: ״זאָלסטו זיין אַזוי זאַט ווי דיין זוהן

האט אונז שוין זאט געמאכט". האט ער געפרעגט ווי אזוי איז דאס געשען. האט מען איהם דערצעהלט די מעשה מיט'ן פייגענבוים. איז ר' יוסי שטארק בייז געווארען און ער האט געזאגט צו זיין זוהן: "דערפאר וואס דו האסט בעמיהט דיין בעשעפער, אז ער זאל מאכען דעם פייגענבוים ארויסגעגעבען זיינע פירות פאר דער צייט, זאלסטו שטארבען פאר דער צייט".

א צווייטען מאל האט זיך געמאכט אזא געשיכטע:

ר' יוסי האט געהאט א טאכטער, א זעלטענע שעהנהייט. איינמאל האט ער געזעהן ווי א פרעמדער מאן מאכט א לאך אין דעם פארקען וואס האט ארומגעצאמט די הויז און קוקט אויף זיין טאכטער. האט ר' יוסי געפרעגט דעם בחור: "וואס טהוסטו?" האט יענער געענטפערט: "אויב איך האב ניט דעם גליק זי צו נעהמען פאר א פרוי, קען איך צום ווענינגסטען ניט האבען דעם גליק צו קוקען אויף איהר?" האט ר' יוסי געזאגט צו זיין טאכטער: "מיין טאכטער! איך זעה אז מענשען ליידען צוליעב דיין שעהנהייט, בעסער זאלסטו שוין שטארבען, איידער מענשען זאלען צוליעב דיר קומען צו זינדיגע געדאנקען". און די טאכטער איז געשטארבען.

די שטרענגקייט פון ר' יוסי האט געפיהרט צו דעם, אז זיין תלמיד ר' יוסי בר אבין איז אוועק פון איהם, זאגענדיג: "וואס קען איך ערווארטען פון א מענשען, וואס האט קיין רחמנות אויף זיינע אייגענע זוהן און טאכטער?"

31

אן עהרליכער אייזעל

ר' יוסי פון יוקרת האט געהאט אן אייזעל, וועלכען ער פלעגט פערדינגען צו מענשען צו פיהרען אויף איהם משא. יעדען טאג נאך דער ארבייט פלעגט מען אויף דעם אייזעל ארויפלייגען דעם לוין פאר'ן טאג ארבייט און ער פלעגט אוועקגעהן צו זיין בעל הבית אין שטאל. אויב מען פלעגט אויף איהם ארויפלייגען צו ווענינ געלד, אדער צופיעל, פלעגט ער ניט געהן. ניט ער האט געוואלט אז מען זאל זיין בעל הבית בערויבען, און ניט אז מען זאל

איהם איבערצאָהלען. איינמאָל האָט מען אויף דעם איי־זעל פערגעסען אַ פּאָאַר שיך, האָט ער זיך אויפגעהויבען, אָבער האָט ניט געוואָלט אוועקגעהן ביז מען האָט די פערגעסענע סחורה פון איהם אראָבגענומען.

32

זיך פעראָרימט צוליעב צדקה

אליעזר פון ברתותא איז געווען אַ גרויסער בעל צדקה. וואָס ער האָט געהאַט, פלעגט ער אוועקגעבען צו אָרימע לייט. די גבאים וואָס פלעגען ארומגעהן קלייבען געלד אויף צדקה, פלעגען ניט קענען צוזעהן ווי ער פעראָרימט זיך אליין צוליעב אנדערע, און זיי פלעגען זוכען איהם אויסצומיידען, אויב זיי האָבען געקענט.

איינמאָל איז אליעזר געגאנגען אין מארק איינקויפען חתונה קליידער פאר זיין טאָכטער, וועלכע האָט געדאַרפט חתונה האָבען. האָבען די גבאים איהם דערזעהן, האָבען זיי זיך בעהאַלטען פון איהם. ער האָט זיי אָבער פריהער געזעהן, האָט ער זיי נאָכגעיאָגט ביז ער האָט זיי געפונען, און האָט זיי געפרעגט אויף וואָס פאר אַ צדקה זיי קלייבען יעצט. האָבען זיי איהם געענטפערט: "מיר קלייבען פאר אַ יתום און יתומה וואָס דאַרפען חתונה האָבען". האָט ער זיי אוועקגעגעבען זיין גאנצע געלד און האָט געזאָגט: "איך שווער אייך, זיי זיינען בילכער פון מיין טאָכטער". די גבאים האָבען געמוזט אָננעהמען זיין נדבה, אָבער אַז זיי האָבען איבערגעצעהלט דאָס געלד, האָבען זיי געזעהן אַז זיי האָבען שוין אַ גילדען צופיעל, האָבען זיי איהם דעם גילדען צוריקגעגעבען. אליעזר האָט גענומען דעם גילדען, האָט פאר דעם געקויפט ווייץ און אריינגעטראָגען אין זיין שפּייכלער, נאכדעם איז ער אוועק אין בית המדרש לערנען.

זיין פרוי, וועלכע איז געווען ערגעץ אוועקגעגאנגען, איז שפּעטער געקומען אהיים און האָט געפרעגט איהר טאָכטער: "וואָס האָט דיר דער פאָטער געבראַכט?" האָט די טאָכטער געענטפערט: "ער האָט עפּעס געבראַכט און בעהאַלטען אין שפּייכלער". איז די פרוי געוואָרען נייגעריג צו וויסען וואָס איהר מאַן האָט געבראַכט, האָט

זי גענומען א שליסעל און געוואָלט עפענען די טהיר, האָט זי געזעהן אז דער שפייכלער איז פול מיט ווייץ און די ווייץ שיט זיך אריבער די אנגעל פון טהיר, און צוליעב דעם האָט מען די טהיר קוים געקענט עפענען. איז זי אוועקגעלאָפען אין בית המדרש מיט גרויס שמחה און האָט געזאָגט צו איהר מאַן: ״קום זעה וואָס דיין ליעבער גאָט האָט דיר געטהאָן!״ און זי האָט איהם דערצעהלט פון דעם גרויסען נס. האָט ער איהר געענטפערט: ״איך שווער דיר, אז די ווייץ איז ניט אונזערע. דאָס געהערט צו אָרימע לייט. פאַר זיי האָט גאָט דעם נס געטהאָן, און דו קענסט בלויז האָבען א חלק אין דעם גלייך מיט זיי״.

33

פאַר אַן אמת שלאָגט מען

איינמאָל, אז עס איז געווען אין לאנד א טריקעניש, האט דער נשיא גוזר תענית געווען. אידען האבען זיך פערזאמעלט, געבעטען אויף רעגען אבער קיין רעגען איז נעגאנגען. האט זיך אויפגעשטעלט הושעיא, דער איינגסטער פון דער ישיבה, א יונגער מאן מיט מוטה וועלכער האט זעהר ליעב געהאט דעם אמת, און ער האט געזאגט צו די פערזאמעלטע:

״איהר זאלט וויסען, אז א כלה וואס האט שעהנע אויגען איז איהר גאנצער קערפער שעהן. אבער א כלה וואס האט קראנקע אויגען איז איהר קערפער אויך קראנק. די נשיאים, זיי זיינען די אויגען פון פאָלק, און אז זיי זיינען זינדיג, איז דאס גאנצע פאָלק אויך זינדיג, און דערפאר ווערט זייער געבעט ניט אנגענומען און עס קומט קיין רעגען אויף דער וועלט״.

די ווערטער האבען געמאכט א שטארקען איינדרוק אויף אלע צוהערער. אבער די דיענער פון נשיא האבען ארויפגעווארפען א מוך איבער דעם רעדנערס האלז און איהם גענומען ווערגען. האבען די אנוועזענדע מענשען געזאגט צו די דינער: ״לאָזט איהם צו רוה. ער פלעגט אונז אויך שטראַפען מיט רייד, אבער אז מיר האבען איינגעזעהן, אז ער טהוט דאס, ווייל ער איז ערנסט פרום און מיינט דערביי קיין פערזענליכקייטען, האבען מיר איהם נארנישט געזאגט און מיר האבען איהם צורוה געלאזט. לאזט איהר אויך איהם צורוה״.

34

דער זכות פון גוטע מענטשן

רבי האט איינמאל גוזר תענית געווען אויף רעגן. איז אבער קיין רעגן געקומען. האט ר׳ אילפי תפילה געטהאן, האט באלד אנגעהויבן צו רעגענען. האט איהם רבי געפרעגט: ״וואס אזוינס האסטו געטהאן, וואס דיין געבעט איז אנגענומען געווארען!״ האט ר׳אילפי געענטפערט: ״איך וואוין אין א געגענד פון גרויסע ארימע לייט, לויטער אביונים, וואס האבען קיינמאל קיין וויין אויף קדוש און הבדלה. בעמיה איך זיך און ברייננ וויין און זעה אז זיי זאלען נאכקומען די מצוה״.

רבי איז איינמאל אנגעקומען אין אן ארט, וואו מען האט געדארפט האבען רעגען. האט ער גוזר תענית געווען, אבער קיין רעגען איז געקומען. האט זיך אוועקגעשטעלט א חזן פאר׳ן עמוד, און ווי נאר ער האט אנגעהויבן צו בעטען האט גענומען רעגענען. פרעגט איהם רבי: ״וואס אזוינס האסטו געטהאן וואס דיין זכות איז אזוי גרויס?״ ענטפערט דער חזן: ״איך בין א דרדקי מלמד, און איך לערען מיט ארימע קינדער אזוי גוט ווי מיט רייכע, און ווער עס קען ניט צאהלען שכר למוד, לערן איך מיט איהם אומזיסט. איך האב ביי מיר א סאזעלקע מיט פישעלעך, און ווען א קינד איז שלעכט און וויל ניט לערנען, שענק איך אידם א פישעלע כדי ער זאל לערנען און רעד צו איהם מיט גוטען ביז ער זעצט זיך אוועק און לערנט מיט חשק״.

35

ברויט איז לעבען

רב יהודה איז איינמאל געגאנגען אין וועג, האט ער געזעהען ווי צוויי מענשען זיצען און וואדפען זיך מיט שטיקלעך ברויט צו פערטרייבען די צייט. האט ער מיט פערדרוס אויסגערופען: ״עס זעהט אויס, אז די וועלט איז זעהר זאט״.

ער האט די מענשען אנגעקוקט און איז אוועק. שפעטער איז אין יענעם געגענד געווארען א הונגער.

36

די טראַגעדיע פון הונגער

איינמאָל זיינען די רבנן צונעשטאַנען צו רב כהנא'ן, אז ער זאָל בעוועגען זיין רבי'ן דעם גרויסען רב יהודה, ער זאָל מיט זיי גיין אין מאַרק און זעהן וואס אויף דער וועלט טהוט זיך און ווי מענשען לעבען. ווען זיי זיינען געקומען אין מאַרק האבען זיי געזעהן א גרויסען געזעמעל מענשען וועלכע שטופען איינע די אנדערע. פרעגט רב יהודה: "וואס איז דאס?" ענטפערען די רבנן: "אימיצער האט געבראַכט אין מאַרק פסולת פון טייטלען און מענשען שטופען זיך דאס צו קויפען." ווען רב יהודה האט געהערט ווי מענשען ערנידעריגען זיך צו עסען אַ מאכל בהמה האט ער אויסגערופען: "עס זעהט אויס אז עס איז דאָ א הונגער אויף דער וועלט". זיצענדיג אין בית המדרש און פערברייננענדיג די גאַנצע צייט אין לערנען האט ער גאָר ניט געוואוסט ווי די וועלט ליידעט. איז זיין הארץ געוואָרען פול מיט מיטלייד אויף די ליידענדע מענשען און ער האט געזאגט צו זיין תלמיד,רב כהנא: "נעהם מיר אַרונטער מיינע שיך". דאס איז געווען א צייכען אז ער וויל אויף זיך נעהמען אַ תענית. ווי נאָר דער תלמיד האט פון איהם אַראָבגענומען איין שוך האט גלייך אָנגעהויבען צו רעגענען. ווען ער האט געהאַלטען אין אַראָבנעהמען דעם אנדער שוך, איז געקומען אליהו הנביא און האט געזאגט: "דער אייבערשטער האט געזאגט אַז אויב דו נעהמסט אראָב דעם אנדער שוך, וועט אַזוי פיעל רעגענען אז די וועלט קען חרוב ווערען".

רב מרי דער זוהן פון בת שמואל דערצעהלט:

"אין יענעם הונגער יאָהר, אין וועלכען רב יהודה האָט בעוויזען זיין נס מיט'ן רעגען, בין איך געשטאַנען ביים ברעג פון אַ טייך, האב איך געזעהען ווי מלאכים האבען זיך פערשטעלט פאר מאַטראָזען, האבען געבראַכט זאמד און מיט דעם אָנגעפילט א שיף. די זאמד איז גלייך פערוואנדעלט געוואָרען אין פיינע ווייצען מעהל, און מענשען זיינען געקומען קויפען. האב איך צו די מענשען געזאגט אז זיי זאָלען ניט קויפען, ווייל עס איז בעסער ניט צו געניסען פון א נס און וואַרטען ביז נאָט וועט צושיקען שפייז אויף א נאַטירליכען וועג. אויף מאָרגען איז אָנגעקומען א שיף מיט אמת'ע ווייץ פון פרזניא, און אלע זיינען געקומען קויפען און געהאט וואס צו עסען".

37

מען טאָר ניט בעטען אויף נסים

אמאָל איז פאר רבא'ן פאָרגעקומען אַ מאַן וועלכער איז געווען בעשולדיגט אז ער האט חתונה געהאַט מיט אַ געמצענ־דינעריז. האט רבא דעם מאַן בעשטראָפט מיט מלקות און דער בעשטראָפטער איז פון די שמיץ געשטאָרבען. אז שבור, דער פערזישער קעניג, האט פון דעם דערהערט האט ער געוואָלט רבא'ן בעשטראָפען. האט דעם קעניג'ס מוטער איפרא הורמיז, אַ בעריהמטע שעהנהייט, געזאָגט צו איהם "מיין זוהן! זאָלסט ניט האבען צו טהאָן מיט די אידען, ווייל וואס נאָר זיי פער־לאַנגען פון זייער גאָט גיט ער זיי." האט דער קעניג געפרעגט: "וואס אַזוינס פיהרען זיי אויס?" האט איפרא הורמיז גע־ענטפערט: "אַז זיי בעטען אויף רעגען, רעגענט עס". האט דער קעניג געזאָגט לאַכענדיג: "זיי בעטען ווען עס דאַרף סאַי ווי רעגענען. אַ נו, זאָלען זיי צייגען אַ קונץ יעצט, אין תקופת תמוז, אַז עס זאָל רעגענען". האט איפרא חורמיז געשיקט צו רבא'ן, ער זאָל בעטען אויף רעגען. האט רבא אַזוי געבעטען: "רבונו של עולם! מיר האבען מיט אונזערע אויע־רען געהערט ווי דו האסט אונזערע עלטערען געטהאָן אַ סך וואונדער, אבער מיט אונזערע אויגען האבען מיר דאס נאָך ניט געזעהן. טאָ צייג אונז אַ וואונדער אַז מיר אליין זאָלען זעהן דיין גרויסקייט — מאַך עס זאָל רעגענען אין אַ צייט וואס רעגענט ניט!"

גלייך ווי ער האט זיין תפילה געענדיגט האט אָנגעהויבען צו גיסען אַזוי שטאַרק דאס עס האט אריבערגעפלייצט אַלע וואַסער קאַנאַלען און די שטראָמען האבען געפלאָסען ביז צום טייך חדקל.

בּיי נאַכט איז רבא'ס פאטער געקומען צו איהם צו חלום און האט צו איהם געזאָגט: "צו וואס האָסטו געדאַרפט מטריח זיין דעם אויבערשטען אַז ער זאָל דאַרפען ענדערען די נאַ־טור? מאָרגען זאָלסטו ניט שלאָפען אין דיין בעט, ווייל אין הימעל איז מען בייז אויף דיר".

רבא האט געפאָלגט און אויף דער אַנדער נאַכט איז ער בעשלאָפען אין אַן אַנדער אָרט. אין דער פריה האט ער גע־פונען די בעט געשנאַטען פון זיין אַלטער בעט צושניטען מיט

א מעסער. די וואס האבען דאס געטהאן האבען מסתמא גע־מיינט אז ע״ס ליעגט נאך אין דער בעט.

38

אָרים און געלד, רייך און גייסט

ר׳ חנינא בן דוסא איז געווען זעהר אָרים. ער האט גע־לעבט מיט זיין פאמיליע אויף א מעסטעל באקסער א גאנצע וואך. דאך איז ער געווען צופריעדען און האט זיך קיינמאל בעקלאגט. אבער זיין פרוי האט זיך געשעהמט מיט איהר ארימקייט און געזוכט צו בעהאלטען דעם דלות פון די שכנים. יעדען ערב שבת, ווען די ארומיגע שכנות האבען געהאלטען אין קאכען און באקען לכבוד שבת, פלעגט זי איינהייצען איהר ליידיגען אויווען, כדי עס זאל געהן א רויך און די שכנות זאלען מיינען, אז זי קאכט אויך אויף שבת. איז דארט געווען א שכנה, א שלעכטע פרוי, און זי איז געווארען זעהר נייגעריג. ״איך ווייס״, האט די שכנה געזאגט צו די אנדערע שכנות, ״אז די פרוי האט נים וואס צו קאכען, טא צו וואס הייצט זי דעם אויווען ?״ איז די שלעכטע שכנה געגאנגען און האט אנגעקלאפט אין חנינא בן דוסא׳ס טיהר. אז רבי חנינא׳ס פרוי האט געהערט אז די שכנה קומט אריין אין הויז, האט זי זיך פערשעהמט און איז אוועקגעלאפען אין אן אנדער צימער זיך דארט צו בעהאלטען.

אבער א גרויסער נס איז געשעהן. ווען די שכנה איז אריינגעקומען און האט א קוק געטהאן, האט זי אין אויווען געזעהן א סך חלות און נעבען דעם אויווען איז געשטאנען א דייזשע מיט טייג. האט די שכנה גענומען שרייען צו ר׳ חנינא׳ס פרוי : ״גיכער ברייננ אהער א לאָפעטע, דיינע חלות ווערען צוגעברענט !״ איז די פערשעהמטע פרוי צוריק ארויס פון איהר בעהעלטעניש און געזאגט : ״דאס בין איך טאקע געגאנגען ברייננען די לאָפעטע״.

איינמאל האט ר׳ חנינא׳ס פרוי געזאגט צו איהר מאן : ״זאג מיר, ביז וואנען וועלען מיר זיין אזוי אָרים און ליידען נויטה ?״ האט רבי חנינא געזאגט : ״וואס ווילסטו זאלען מיר טאהן ?״ האט זי געענטפערט : ״בעט גאָט, אז ער זאל אונז אויף דער וועלט געבען כאטש עפעס פון די גוטע זאכען וואס זיינען פאר אונז אנגעגרייט אויף יענער וועלט״. האט ר׳

חנינא אזוי געבעטען. איז פון הימעל אראָב אזוי ווי א האַנט און האט זיי דערלאנגט א פוס פון א גאָלדענעם טיש. האט זיך די פרוי געפרעהט וואס זי וועט מיט דעם גאָלד קענען פערלייכטערען די גרויסע נויט אין הויז. ביי נאכט האבען זיי ביידע אין חלום געזעהן ווי די צדיקים זיצען אין גן עדן, יעדער ביי זיין גאָלדענעם טיש, און איין טיש איז דאָרט געשטאַנען אין וועלכען עס האט געפעהלט א פוס. האט ר׳ חנינא אויף מאָרגען געזאגט צו זיין פרוי: „איז דאס ביי דיר אַנגענעלייגט, אז אלע צדיקים זאלען זיצען ביי גאנצע טישען און אין אונזערען זאל פעהלען א פוס? ווילסטו אז מיר זאלען די פוס אויפעסען אויף דער וועלט?” האט זי געזאגט: „טאַ וואס זאלען מיר טהאן?” האט ער ווידער גאט געבעטען און די פוס פון טיש איז צוריק גענומען געווארען פון זיי.

איינמאָל, ערב שבת פארנאכט, האט ר׳ חנינא בעמערקט ווי זיין טאָכטער זיצט זעהר אומעטיג. האט ער איהר געפרעגט: „טאָכטער מיינע, ווארום ביזטו אזוי אומעטיג?” האט זי געענטפערט: „איך האב דורך א טעות אריינגעגאסען אין לאָמפּ עסיג אנשטאט בוימעל”. האט ר׳ חנינא געזאגט: „דארפסטו צוליעב דעם זיין אזוי אומעטיג? ווער עס האט געמאכט אז בוימעל זאל ברענען, וועט מאכען אז עסיג זאל אויך ברענען”. און אזוי איז דאס געשעהן. דער עסיג האט געברענט א גאנצען שבת ביז הבדלה.

רבי חנינא בן דוסא האט געהאט ציעגען. זיינען מענשען געקומען צו איהם און האבען זיך בעקלאָגט אז זיינע ציעגען געהען אין שאדען. האט ער געענטפערט: „אויב דאס איז אמת אז זיי געהען אין שאדען, זאלען זיי בערען אויפפרעסען, אָבער אויב עס איז א ליגען זאל יעדע ציעג ברענגען אין אָוועַנד א בער אויף די הערנער”. און אָווענד האט יעדע ציעג געבראכט צו שלעפען א בער אויף איהרע הערנער.

א שכנה איז איינמאָל געקומען צו ר׳ חנינא און האט געזאגט: „איך האב אויסגעבויט א הויז און די באלקענס גרייכען ניט פון איין וואנד צו דער אנדערער”. האט ר׳ חנינא געפרעגט: „ווי הייסטו?” האט די פרוי געענטפערט: „איך הייס איכו”. האט ר׳ חנינא אויסגערופען: „איכו, איכו! זאלען דיינע באלקענס זיך אויסציהען!” האבען זיך די באלקענס אויסגעצויגען.

39

ר׳ חנינא׳ס ציעגען

די ציעגען וואס ר׳ חנינא בן דוסא האט ביי זיך געהאט זיינען פאר פיעלע מענשען געווען א רעטענים. אלע האבען זיך געוואונדערט ווי קומט אזא גרויסער ארימאן צו האבען ציעגען? די ציעגען זיינען אבער געווען ניט זיינע. און די מעשה דערפון איז אזוי:

איינמאל איז א מאן, א דורכרייזענדער, פערבייגעגאנגען די הויז פון רבי חנינא בן דוסא און האט זיך צוגעזעצט אבּ־רוהען ביים טהיר. ווען ער איז אוועק האט ער דארט פער־געסען עטליכע היהנער. ר׳ חנינא׳ס פרוי האט זיי שפּעטער געפונען און האט זיך שטארק דערפרעהט. זי וועט האבען אייער פאר די קינדער צו עסען. אבער רבי חנינא האט גע־זאגט: ״די אייער טאהרען מיר ניט עסען ווייל זיי זיינען ניט אונזערע״. האט מען אויף די אייער געזעצט די היהנער. עס זיינען ארויסגעקומען היהנדעלעך, און שפּעטער אז די היהנדעלעך זיינען גרויס געווארען, האבען זיי אויך געלייגט אייער. אין א צייט ארום איז די היהנער משפחה געווארען אזוי גרויס אז צוליעב זייער קוואקען און קרעהען האט ר׳ חנינא ניט געקענט לערנען. האט ער זיי פערקויפט און פאר דעם געלד האט ער געקויפט ציעגען.

איינמאל זיינען א פּאאר מענשען פערבייגעגאנגען רבי חנינא׳ס הויז, האט ר׳ חנינא געהערט ווי איינער זאגט צום אנדערען: ״אט דא, ביי דער הויז, האב איך איינמאל פער־געסען עטליכע היהנער״. האט ר׳ חנינא דעם מאן אבגע־שטעלט און געפרעגט: ״קענסטו מיר געבען א סימן אויף די היהנער?״ האט איהם דער מאן געזאגט ווי די היהנער האבען אויסגעזעהן. האט ר׳ חנינא איהם צוגעפיהרט צו די ציעגען און געזאגט: ״נעהם זיי צו. דאס זיינען דיינע היה־נער״.

און עס איז שוין קיין וואונדער וואס די ציעגען האבען איינמאל בייגעקומען בערען און יעדע איינע האט געבראכט צו שלעפּען א בער אויף איהרע הערנער. דער זכות פון השבת אבדה איז זיי ביישטאנען אין זייער קאמפּף מיט די בערען.

40

ניט כדאי איבערצומאכען די וועלט

רבי אלעזר בן פדת איז געווען זעהר אָרים און דער דלות האט איהם זעהר שטארק געדריקט. איינמאָל, אז ער האט זיך געפיהלט קראנק, האט ער זיך בלוט געלאָזען און האט גע־פיהלט שוואך, אבער ער האט קיין זאך געהאט צו נעהמען אין מויל. געפינענדיג א בלעטעל פון א קנאָבעל האט ער עס אויפגעגעסען, איז איהם געוואָרען אזוי ניט גוט. דאס ער האט גע'חלש'ט און איז געבליבען ליעגען אזוי ווי אין א טיעפען שלאָף.

ווען די רבנן זיינען געקומען איהם מבקר חולה זיין, האָ־בען זיי געזעהן ווי ער וויינט און לאכט פון שלאָף, און פּלוצ־לונג איז פון זיין נאָז ארויס ווי א פונק פייער, און ער האט זיך אויפגעכאפּט. האבען איהם די רבנן געפרעגט: "ער־קלער אונז, רבי, וואס האָסטו געלאכט און געוויינט? און וואס בעדייט דער פונק פייער וואס איז ארויס ביי דיר פון נאָז?" האט ער זיי דערצעהלט אזוי:

"אין מיין שלאָף האב איך זיך געזעהן זיצען נעבען דעם אייבערשטען. האב איך איהם געפרעגט: "ביז וואנען וועל איך נאָך זיין אזוי אָרעם און ליידען נויטה?" האָט ער מיר געענטפערט: "אלעזר, מיין זוהן, אויב דו ווילסט וועל איך חרוב מאכען די וועלט, בעשאפען א נייע וועלט, און דאן אפשר איז מעגליך אז דו וועסט געבאָרען ווערען אין א מזל'־דיגער שעה". האב איך געזאגט: "אזוי ווייט ווילסטו געהן, חרוב מאכען א וועלט און דאן איז נאָך אלץ ניט זיכער אויב איך וועל געבאָרען ווערען אין א מזל'דיגער שעה, אדער ניט? בעסער זאג מיר פריהער, אויב די יאהרען וואס איך האב שוין אָבגעלעבט זיינען מעהר ווי די יאהרען וואס איך דאַרף נאָך לעבען?" האט ער געענטפערט: "דו האָסט שוין דעם גרעס־טען טייל פון דיינע יאהרען אָבגעלעבט". האב איך געזאגט: "אויב אזוי וויל איך ניט אז דו זאָלסט איבערמאכען די וועלט". האט דער אייבערשטער געזאגט: "דערפאר וואס דו פערלאנגסט ניט פון מיר אז איך זאָל חרוב מאכען די וועלט וועל איך דיר אויף יענער וועלט געבען דרייצעהן טייכען מיט דעם פיינסטען בוימעל אין וועלכע דו וועסט זיך קענען באָדען

און זיך וואוילטאָגען". האב איך געפרעגט: "דאס אלעס און ניט מעהר?" האט ער ברוך הוא געענטפערט: "אז איך וועל דיר געבען מעהר וואס וועט בלייבען פאר אנדערע צדיקים?" האב איך ווידער געפרעגט: "איך בעט דען עפּעס ביי א מענשען וואס זיין פערמעגען איז בעגרעניצט?" האט דער אייבערשטער, אין שפּאס, מיר געגעבען א שנעל אין נאָז און געזאגט: "אלעזר מיין זוהן, איך שיס דיך!"

און דאס איז דער פונק פייער וואס די רבנן האבען געזעהן ארויסגעהן פון זיין נאָז.

41

אָנגעשריען אויפ'ן הימעל

רבי חמא בר חנינא האט איינמאָל געבעטען אויף רעגען, איז קיין רעגען נעקומען. האבען די מענשען פון דער שטאדט געזאגט: "אָט ר' יהושע בן לוי האט איינמאָל געבעטען אויף רעגען, האט עס טאקע גערעגענט". האט רבי חמא געענטפערט: "מסתמא איז ער א גרעסערער מאן פון מיר". האבען די מענשען געזאגט: "אפשר אז גאנץ קהל וועט מיט צובראָכענע הערצער בעטען אויף רעגען, וועט זייער תפילה אנגענומען ווערען". האבען זיי תפילה געטהאָן, אבער קיין רעגען איז געקומען. האט זיי רבי חמא געפרעגט "זייט איהר אלע מיט איין געדאנק אז עס זאָל רעגענען פון אונזערט וועגען?" האבען זיי געענטפערט: "יא!" האט ר' חמא אויפגעהויבען די אויגען אין דער הויך און א געשריי געטהאָן: "הימעל! דעק צו דיין פנים". האט דער הימעל ניט געפאָלגט. האט ער ווידער אויסגעשריען: "וואס פאר אן עזות פנים דער הימעל איז!" האט זיך דער הימעל באלד פערדעקט מיט א וואָלקען און עס האט אָנגעהויבען צו רעגענען.

42

א טענה נעגען רבונו של עולם

לוי האָט איינמאָל גוזר תענית געווען און געבעטען אויף רעגען. איז קיין רעגען געקומען. האָט ער זיך אוועקגעשטעלט און אזוי גע'טענה'ט:

„רבונו של עולם! האסט זיך דארט אויסגעזעצט הויך אין הימעל און האסט גאר קיין רחמנות אויף דיינע קינדער וואס זיינען דא אונטען, אויף דער ערד!"

זיין תפילה האט געווירקט. עס האט באלד גענומען רעגענען, אבער לוי איז געווארען הינקעדיג. האט רבי אלעזר געזאגט, אז דאס בעווייזט אז א מענש דארף קיינמאל ריידען הארטע רייד געגען גאט, ווייל אט זעהען מיר ווי א גרויסער מאן האט זיך הארט אויסגעדריקט און ער איז בעשטראפט געווארען.

43

די וואלקענס האבען פערבלאנדזשעט

ר' חייא דער זוהן פון לוליאנא האט איינמאל געהערט ווי די וואלקענס ריידען צווישען זיך: „לאמיר געהן און לאזען גיסען רעגען אויף די פעלדער פון עמון און מואב. האט ער געזאגט צו די וואלקענס: „הערט זיך צו. ווען דער אויבערשטער האט זיך ארומגעטראגען מיט דער תורה צווישען אלערליי פעלקער האט קיינער פון זיי די תורה ביי איהם געוואלט אננעהמען, ביז די אידען האבען איהר אנגענומען. און איהר ווילט יעצט אויסלאזען די אידען און געבען דעם רעגען צו עמון און מואב. איז דאס א יושר? לאזט דעם רעגען געהן אויף דעם ארט וואו איהר געפינט זיך!" און די וואלקענס האבען געפאלגט.

44

ניט גרעסער, נאר בעסער

איינמאל האט רבי אליעזר גוזר תענית געווען אויף רעגען. איז דער עולם א לאנגע צייט געשטאנען און תפלה געטהאן, אבער עס האט ניט גערעגענט. האט דער עולם אנגעהויבען ארויסצוגעהן פון שוהל. האט רבי אליעזר צו זיי געזאגט: „יעצט קענט איהר שוין געהן און זיך אנגרייטען קברים". האט דער עולם אויסגעבראכען אין א געוויין. דאן האט אנגעהויבען צו רעגענען.

א צווייטען מאל האט זיך געמאכט אז מען האט גע־דארפט האבען רעגען. רבי אליעזר האט גוזר תענית געווען

און האט זיך אליין געשטעלט דאוונען ביים עמוד, אבער קיין רעגען איז געקומען. האט זיך נאכדעם רבי עקיבא אוועק־געשטעלט ביים עמוד און געזאגט א הארציגע תפילה, איז דער רעגען געקומען. האט מען צווישען עולם אנגעהויבען צו מורמלען אז רבי עקיבא איז א גרעסערער מענש ווי רבי אליעזר. אבער א בת קול איז ארויס פון הימעל און האט אויסגערופען: "ניט ווייל רבי עקיבא איז גרעסער פון איהם, נאר ווייל רבי עקיבא איז נאכגעביג און איז מוחל אויף זיין כבוד, אבער רבי אליעזר איז ניט נאכגעביג און איז שטאלץ אויף זיין כבוד".

45
שמואל הקטן'ס משלים

שמואל הקטן האט איינמאל גוזר תענית געווען אויף רעגען, האט עס געקומען רעגענען גאנץ פריה, נאך איידער די זון איז אויפגעגאנגען, איידער דער עולם האט צייט געהאט געהן אין שוהל בעטען אויף רעגען. האבען די מענשען גע־מיינט אז דאס איז צוליעב דעם וואס דער עולם איז שטארק אנגענומען אין הימעל. אבער שמואל האט זיי די זאך אזוי ערקלעהלט: "איך וועל אייך געבען א משל: א קנעכט האט געבעטען א מתנה ביי זיין האר, האט דער האר געזאגט צו זיינע דיענער: גיט איהם, אבי איך זאל ניט הערען זיין קול".

א צווייטען מאל האט זיך געמאכט אז עס האט ניט גע־רעגענט און שמואל האט ווידער גוזר תענית געווען, האט עס גערעגענט דעם זעלבען טאג, ביי זונענאונטערגאנג. הא־בען ווידער די מענשען געמיינט אז זיי זיינען שטארק אנגע־נומען אין הימעל. אבער שמואל האט זיי ווידער די זאך ער־קלעהרט מיט א משל: "א קנעכט האט געבעטען ביי זיין האר א מתנה, האט דער האר געזאגט צו זיינע מענשען: "גיט איהם ניט יעצט. נאר ווארט ביז ער וועט זיך א ביסעל אויסוויינען און האבען ערגערנים, און נאכדעם גיט איהם וואס ער פעולאנגט."

46

ווען דער מאגען איז פול זינגט זיך

אין לוד האט מען איינמאל גוזר תענית געווען אויף רעגען. איז דער רעגען געקומען פאר מיטאג. האט רבי טרפון געזאגט צום עולם: ״יעצט, אז אייער געבעט איז אנגענומען געווארען, געהט אהיים עסט און טרינקט און מאכט א יום טוב.״ זיינען אלע זיך צוגאנגען אהיים און געמאכט יום טוב. פארנאכט זיינען זיי צוריק געקומען אין שוהל און האבען געזאגט דעם גרויסען הלל. רבי טרפון האט געהאלטען מיט אביי און רבא וועלכע האבען געזאגט, אז הלל דארף מען זאגען נאר ווען מען איז זאט און דער בויך איז פול.

47

א קלאג אויף דורות

אין דער צייט ווען די אידען זיינען געווען אין דעם מדבר, און די מרגלים זיינען צוריק געקומען פון ארץ ישראל און האבען אנגערעדט שלעכטס אויף דאס לאנד וואוהין די אידען זיינען געגאנגען, דערצעהלט די תורה, האבען די אידען אויפגעהויבען א געוויין און א יאמער.

זאגט רבי יוחנן אז דאס איז געשעהן אין דער נאכט פון תשעה באב. האט עס גאט פערדראסען וואס די אידען האבען געגלויבט די מרגלים, און ער האט אזוי געזאגט: ״איהר האט געוויינט אומזיסט און אומנישט, איך וועל אייך מאכען וויינען אין דיזער נאכט אויף דורות און דורות.״

און דערפאר איז דער בית המקדש חרוב געווארען גראדע אום תשעה באב.

48

זיך איינגעקויפט גן עדן

ווען טורנוסרופוס דער רשע האט חרוב געמאכט דעם בית המקדש, איז רבן גמליאל פער׳משפט געווארען צום טויט. איזגעקומען א פירשט אויסצופיהרען דעם משפט און ער איז אריין אין בית המדרש וואו רבן גמליאל האט גע־

לערנט און אויסגערופען: "איך דארף האבען דעם מאן מיט דער נאז. איך פערלאנג דעם מאן מיט דער נאז!" ווען רבן גמליאל האט דערהערט אז מען זוכט איהם איז ער ענטלאפען און האט זיך בעהאלטען. איז דער פירשט געקומען צו איהם אין געהיים און האט צו איהם געזאגט: "אז איך וועל ראטעווען דיין לעבען וועסטו מיך אריינגעהמען אין גן עדן?" האט רבן גמליאל געענטפערט: "יא". האט דער פירשט געזאגט: "שווער מיר!" האט ר' גמליאל געשווארען. נאכדעם ווי ר' גמליאל האט געשווארען, איז דער פירשט ארויף אויף א דאך, האט זיך פון דארט אראבגעווארפען און איז געשטארבען. מיט זיין טויט איז בטל געווארען דער טויט אורטייל אויף ר' גמליאל. דען אזוי איז געוועזען דער רוימישער געזעץ, דאס ווען א געריכט פער'משפט א מענשען צו פערלירען זיין לעבען, און איינער פון די ריכטער שטארבט איידער דער משפט ווערט דורכגעפיהרט, ווערט דער משפט בטל. און גלייך ווי דער שררה איז געפאלען טויט איז ארויס א בת קול פון הימעל און האט אויסגערופען: "יענער פירשט געהט אין גן עדן".

49

צוריקגעגעבען נאך די שליסלען

ווען דער בית המקדש איז חרוב געווארען האבען זיך צוזאמענגעקליבען די בלומען, די אריסטאקראטיע פון די כהנים, גרופען ווייז מיט די שליסלען פון בית המקדש אין זייערע הענד, זיי זיינען ארויף אויף דעם דאך פון הייליגען טעמפעל, אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל און געזאגט: "רבונו של עולם! אזוי ווי מיר האבען נים זוכה געוועזען צו פערבלייבען דיינע טרייע וועכטער, טא גיבען מיר דיר צוריק די שליסלען פון דיין הייליגער הויז". און מיט דיזע ווערטער האבען זיי די שליסלען א ווארף געטאהן אין דער הויך. איז אראב אזוי ווי א האנד פון א הויכען ארט און האט די שליסלען צוגענומען. און זיי, די כהנים, זיינען אריינגעשפרונגען אין די פלאמען און זיינען פערברענט געווארען צוזאמען מיט'ן בית המקדש.

50

די צוויי פרעהליכסטע ימים טובים

רבן שמעון בן גמליאל האט דערצעהלט:

אידען האבען קיינמאל געהאט אזעלכע פרעהליכע ימים טובים ווי חמשה עשר באב און יום כפור. אין דיזע טעג פלעגען אידישע טעכטער זיך אנטאהן אין ווייסע קליידער וואס זיי פלעגען לייהען איינע ביי די אנדערע, כדי ניט צו פערשעהמען די וואס האט ניט. און אזוי ווי יערע איינע פלעגט קומען אין א געליהענע קלייד, האט אן ארימע מיידעל זיך ניט געשעהמט צו לייהען א ווייסע קלייד ביי איהר חבר'טע. עס איז געווען אזוי איינגעפיהרט, אז די רייכערע פלעגען לייהען ביי ארימערע. א פרינצעסין פלעגט לייהען ביי א טאכטער פון כהן גדול. די טאכטער פון כהן גדול ביי א וויצע כהן גדול (סגן כהן גדול). די טאכטער פון א וויצע כהן גדול ביי א טאכטער פון א פעלד מארשאל, א משוח מלחמה. די טאכטער פון א פעלד מארשאל ביי א טאכטער פון אן איינפאכען כהן. און די אנדערע אידישע טעכטער פלעגען לייהען איינע ביי די אנדערע. נאכדעם אז זיי פלעגען זיך אנ־טאהן אין די ווייסע קליידער פלעגען זיי אלע זיך פערקליי־בען אין די גערטנער פון דער הייליגער שטאדט און טאנצען. יעדער איינער וואס האט ניט געהאט א פרוי און האט זיך געוואלט אויסזוכען א שדוך, פלעגט קומען אין די גערטנער זיך אויסקלייבען א כלה.

די מיידלעך זיינען געווען פערטיילט אין פיער קלאסען. די שעהנע פלעגען זאגען צו די יונגע לייט, צו די בחורים: "קוקט נאר אויף שהענהייט, ווייל א פרוי איז בעשאפען נאר ווארען נאר פון שעהנהייט ווענען". די וואס האבען נער־שטאמט פון גרויסען יחוס פלעגען זאגען: "נעהמט אין אכט די משפחה, ווייל א פרוי איז באשאפען געווארען צו האבען קינדער, און ווילט איהר האבען גוטע קינדער דארפט איהר האבען א ווייב פון א שעהנער משפחה". די רייכע פלעגען זאגען: "קוקט נאר אויף געלד, אויף א פעטען נדן". און די מיאוס'ע פלעגען זאגען: "נעהמט וואס גאט האט געגעבען, און ווען איהר וועט אונז בעציערען מיט שעהנע קליידער און ציערונג וועלען מיר אויך זיין שעהן".

מסכת מועד קטן

1

דוד׳ס נאָמען רייניגוואַשע

ווי א שווערער וואָלקען איז פאר א לאנגער צייט געהאנגען איבער דוד המלך׳ס נאָמען זיין גרויסע זינד וואָס ער האָט בעגאנגען, ווען ער האָט צוגענומען די שעהנע בת שבע און האָט געשיקט איהר מאן אין רעכטען פייער פון מלחמה כדי ער זאָל גע׳הרג׳עט ווערען און בת שבע זאָל בלייבען אן אלמנה.

לאנג, לאנג נאך זיין טויט האט מען גערעדט וועגען דעם און זיינע שונאים האָבען די זינד ניט געוואָלט פערגעסען. זיי זיינען געווען אין דער מיינונג אז גאָט האט דוד׳ן קיינמאָל ניט מוחל געווען.

דערצעהלט רב יהודה אין נאָמען פון רב, אז ווען שלמה המלך האָט געוואָלט אריינטראָגען דעם ארון קודש אין בית המקדש, האבען זיך די טויערען פעסט צוגעמאכט און זיך ניט געוואָלט עפענען. האָט שלמה המלך געזאָגט פיער און צוואנציג קאפיטלען תהלים, אבער די טויערען האבען זיך ניט געעפענט. האָט ער אויפגעפאָדערט די טויערען אז זיי זאָלען זיך עפענען אין נאָמען פון גאָט אליין. אָבער די טויערען האָבען זיך אלץ ניט גערירהט. דאן האָט שלמה אויסגערופען: ”גאָטעניו, הארעניו! ענטזאג ניט דאס נעבעט פון דיין געזאלבטען. דערמאָן זיך די גוטסקייט און פרומקייט פון דוד, דיין קנעכט!“ און ווי נאָר ער דערמאָנט דעם נאָמען דוד האָבען זיך די טויערען גלייך געעפענט. ווען דוד׳ס

שונאים האבען דאס געזעהן זיינען זיי געוואָרען שווארץ ווי דער דעק פון א טאָפּ, און אלע אידען האבען געוואוסט, אז גאט האט מוחל געווען דוד'ן יענע זינד.

2

קללות וואס זיינען ברכות

צו רבי שמעון בן יוחאי זיינען איינמאָל געקומען צו גאסט רבי יונתן בן עסמיי און רבי יהודה בן גרים און זיי האבען פערבראכט און גערעדט פון דברי תורה. ווען זיי זיינען אוועק, האט ר' שמעון בן יוחאי געזאגט צו זיין זוהן: "אט די צוויי מענשען זיינען גרויסע לייט. געה זיי נאך און זאָלען זיי דיך בענשען". איז ער נאכגעגאנגען און האט זיי געפונען לערנענדיג צווישען זיך. ווען זיי האבען איהם דערזעהן האבען זיי איהם געפרעגט: "וואס פארלאנגסטו?" האט ער געענטפערט: "מיין פאטער האט מיר געהייסען אז איך זאָל געהן צו אייך און בעטען אז איהר זאָלט מיך בענשען". האבען זיי איהם אזוי געבענשט:

"דו זאָלסט זייהען און נים שניידען. וואס פאר א סחורה דו וועסט אריינגעהמען זאָלסטו נים קענען אויסברייננען. וואס דו וועסט אויסברייננען זאָלסטו נים קענען צוריק קריגען. דיין הויז זאָל חרוב ווערען און דו זאָלסט וואוינען אין אן אכסניא. דיין טיש זאָל זיין אין אונארדנונג און זאָלסט עסען ווי א צומישטער. און דו זאָלסט גאר נים דערלעבען א נייעם יאָהר".

דער זוהן איז געלאָפען צו זיין פאטער און זיך בעקלאגט: "נים גענוג וואס זיי האבען מיך נים געבענשט, האבען זיי מיך נאך גוט אנגעשאלטען". האט רבי שמעון נעפרעגט: וואס האבען זיי דיר געזאגט?" האט ער איהם איבערגעגעבען אלעס ווארט פאר ווארט.

"מיין קינד!" האט רבי שמעון בן יוחאי ערקלערט. "דאס זיינען אלץ ברכות. דו זאָלסט זייהען און נים שניידען, מיינט אז דו זאָלסט האבען קינדער און זיי זאָלען נים שטארבען. דו זאָלסט אריינגעהמען און נים אויסברייננען, מיינט אז דו זאָלסט נעהמען ווייבער פאר דיינע זיהן און דיינע זיהן זאָלען נים שטארבען און די שניר זאָלען נים דארפען זיך צוריק קעהרען צו זייערע עלטערען. דו זאָלסט אויסברייננען און נים צוריק קריגען, מיינט אז דו זאָלסט אויסגעבען דיינע

טעכטער און זייערע מענער זאָלען נים שטאַרבען און די טעכטער זאָלען נים דאַרפען זיך צוריק קעהרען צו דיר. עס זאָל חרוב ווערען דיין הויז און דו זאָלסט וואוינען אין אן אכסניא, מיינט אזוי: א הויז וואו א מענש באזעצט זיך אויף שטענדיג מיינט א קבר און אן אכסניא מיינט אונזער וועלט. הייסט עס אז דו זאָלסט נים אנזעהן דיין קבר און דו זאָלסט לעבען לאנג אויף דיזער וועלט. עס זאָל זיין אונ־אָרדנונג ביי דיין טיש, מיינט אז דו זאָלסט האָבען א סך קינדערלעך און זיי זאָלען דיר טומלען דעם קאָפּ ביים עסען. און דו זאָלסט נים דערלעבען א נייעם יאָהר, מיינט אז דו זאָלסט אויסלעבען דיינע יאָהרען מיט דיין ערשטער ווייב און קיינמאָל דאַרפען נעהמען א צווייטע".

3

א פרוי איז קיינמאָל צו אַלט

איין מאָל חול המועד, איז רב הונא בר חיננא געזעסען ביי רב חסדא'ן אין הויז. האָט ער בעמערקט ווי רב חסדא'ס פרוי איז געשטאַנען און זיך געפוצט צוזאַמען מיט איהר שנור. האָט רב הונא בעמערקט: "מיר האָבען דאָכט זיך געלערענט א דין, אז פוצען זיך אום חול המועד איז נאָר ערלויבט א יונגע פרויענצימער, אָבער נים אן עלטערע פרוי. היינט ווי קומט דאָס וואָס דיין פרוי פוצט זיך היינט?" האָט רב חסדא געענטפערט: "איך שוועהר דיר, אז אפילו דיין מאַמע און אפילו דיין באָבע, און אפילו א פרוי וואָס איז א מינוט פאר'ן טויט מעג זיך פוצען. דו ווייסט דאָך וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל, אז ווען כלי זמר שפּיעלען לויפט א זעכציג יעהריגע פרוי צום טאַנץ פונקט מיט אזא אימפעט ווי א זעקס יעהריגע מיידעלע".

.4

עס לוינט זיך פרום צו זיין

רבינא האָט געהאַט סחורה צו פערקויפען. עס איז צו איהם געקומען א סוחר אום חול המועד און האָט איהם געבאָטען דערפאַר זעקס טויזענד גילדען. דאָס איז געווען א גוטער מקח. אָבער רבינא האָט נים געוואָלט מאַכען א מסחר

אום חול המועד. ווען דער יום טוב איז אריבער איז די סחורה נאָך טייערער געוואָרען, און רבינא האָט דערפאר אָבגענומען צוועלף טויזענד גילדען, פונקט דאָפּעלט.

5

די שטראָף פון א זינדיגען

אמאָל איז געווען א גרויס געלעהרטער מאַן, א תלמיד חכם, וועגען וועמען מען האָט דערצעהלט זעהר ניט שעהנע געשיכטען, אזוי דאס זיינע חברים האָבען זיך געשעהמט צו־ליעב איהם. האָט רב יהודה געזאָגט: "וואס טהוט מען? זאָלען מיר איהם אריינלייגען אין חרם, דארפען איהם די רבנן זעהר נויטיג האָבען. זאָלען מיר איהם פערשווייגען איז דער חלול השם זעהר גרויס". האָט ער זיך געווענדעט צו רבה בר בר חנה און איהם געפרעגט, אויב ער קען אן עצה געבען וואס צו טהאָן. האָט רבה בר בר חנה געענטפערט: "ר' יוחנן האָט געזאָגט אז א תלמיד חכם וואס איז ניט ריין ווי א מלאך טאָר מען ביי איהם ניט לערנען תורה". ווען ר' יהודה האָט עס געהערט האָט ער דעם זינדיגען תלמיד חכם גע־לייגט אין חרם. אבער די זאַך האָט ר' יהודה'ן אזוי פערדראָ־סען, און ער האָט עס זיך אזוי גענומען צום הארצען, דאס ער איז שטארק קראַנק געוואָרען.

ווי געוואוינליך, זיינען די רבנן געקומען איהם מבקר חולה זיין. און דער קראַנקער רב יהודה איז געווען איבער־ראַשט צו זעהן אז דער תלמיד חכם וועמען ער האָט אין חרם אריינגעלייגט איז אויך געקומען. האָט ר' יהודה געלאַכט. רופט זיך אָב דער זינדיגער: "ניט גענוג וואס דו האָסט גע־נומען א מענשען און איהם אין חרם אריינגעלייגט, לאַכסטו נאָך אָב פון איהם?" האָט רב יהודה געענטפערט: "ניט איך לאַך פון דיר, נאָר איך פרעה זיך וואס איך געה אוועק אויף יענער וועלט מיט א ריינעם געוויסען, דאס איך האָב ניט גע'חנפ'עט אפילו אזא גרויסען מאַן ווי דו".

שפעטער, אז רב יהודה איז געשטאָרבען, איז דער זינ־דיגער געקומען אין בית המדרש און געבעטען די רבנן אז זיי זאָלען פון איהם אראָבנעהמען דעם חרם. האָבען זיי

איהם געענטפערט: „דערצו דאַרף מען האָבען אַזאַ גרויסען מאַן ווי רב יהודה און דאָס האָבען מיר דאָך ניט. סיידען דו וועסט געהן צו רבי יהודה נשיאה, ער קען דיר פון חרם בעפרייען".

ווען דער תלמיד חכם איז געקומען צו רבי יהודה נשיאה האָט דער נשיא געזאָגט צו רבי אמי: „נעהם זיך די מיה און געפין אויס דעם דין. און אויב מען קען איהם בעפרייען פון חרם קענסטו עס טהאָן". רבי אמי האָט נאָכגעזוכט דעם דין און האָט שוין דעם תלמיד חכם געוואָלט צוליעב טהאָן. האָט זיך אויפגעשטעלט רבי שמואל בר נחמני און האָט פּראָ־טעסטירט, זאָגענדיג: „מה דאָך, אז רבי יהודה הנשיא'ס ריענסט האָט איינמאָל אין חרם אריינגעלעגט אַ מענשען האָבען די רבנן אנערקענט איהר חרם פאַר גאַנצע דריי יאָהר, היינט אַ פּשיטא שוין דאַרפען מיר דעספּעקטירען דעם חרם פון אונזער חבר יהודה".

„זעהט", האָט ר' זירא באמערקט, „ווי עס איז דעם זינדיגען ניט בעשערט געווען אַז ער זאָל בעפרייט ווערען פון חרם! אָט איז ר' שמואל בן נחמני ניט געווען ביי אונז אין בית המדרש פאַר פיעלע יאָהרען, און גראַדע היינט איז ער געקומען!"

דער אונגליקליכער איז ארויס פון בית המדרש און איז געגאַנגען און געוויינט. אויפ'ן וועג האָט איהם אַ שלאַנג אַ ביס געטהאָן און ער איז פון דעם ביס געשטאָרבען.

ווען ער איז געשטאָרבען האָט מען איהם געמאַכט אַ שעהנע לויה און מען האָט איהם בעערדיגט צווישען די פרומ־סטע לייט, די חסידים. האָט איהם אָבער די ערד ניט צוגענו־מען. האָט מען איהם אריבערגעטראָגען און געלעגט צווישען די דיינים, וועלכע זיינען ניט געווען אַזעלכע גרויסע מענשען ווי די חסידים. דאָ האָט איהם די ערד צוגענומען. און ווארום האָט איהם אין דעם אָרט די ערד יאָ צוגענומען? דאָס איז ווייל דער תלמיד חכם פלעגט טאָהן אַזוי ווי רבי אלעאי האָט געהייסען. רבי אלעאי האָט געזאָגט, אַז ווען אַ מענש זעהט אַז זיין יצר הרע איז שטאַרקער פון איהם און ער קען דעם יצר הרע ניט בעקעמפּפען, זאָל ער געהן אין אַן אָרט וואו קיינער קען איהם ניט, זאָל זיך אָנטהאָן אין שוואַר־צען, און זיך טאָהן וואָס זיין הארץ געלוסט, אבי ער זאָל ניט

בעגעהן אַ חלול השם אין דער עפענטליכקייט, וואו אַלע קע־
נען איהם.

די מעשה ווי רבי יהודה הנשיא'ס דיענסט האָט איי־
נעם אין חרם אריינגעלעגט, איז אזוי געווען:

רבי'ס דיענסט האָט איינמאָהל געזעהן ווי איינער אַ
מאַן שלאָגט זיין ערוואַקסענעם זוהן. האָט זי געזאָגט:
„זאָל דער מאַן זיין אין חרם, ווייל ער ברייננגט זיין זוהן צו
אַ זינד. אַ גרויסער זוהן קען דאָך צוריק שלאָגען, און שלאָ־
גען אַ פאָטער איז דאָך אַ שרעקליכע עבירה. הייסט עס, אז
דער פאָטער אַליין ברייננגט זיין זוהן צו אַן עבירה".

6

אַ גנב איז אַ חצוף

ריש לקיש איז געווען אַ וועכטער אין אַ גאָרטען. איינ־
מאָל איז געקומען אַ פרעמדער מענש און גענומען עסען פיי־
גען פון גאָרטען. האָט ריש לקיש אויף איהם אַנגעשריען,
אָבער דער גנב האָט איהם ניט געוואָלט הערען און האָט ווייַ־
טער געגעסען. האָט ריש לקיש אויסגערופען: „דו זאָלסט
זיין אין חרם!" דער גנב האָט נישט געוואוסט ווער דער
וועכטער איז, האָט ער מיט חוצפה אויסגערופען: „דו
ביזט אַליין אין חרם! האָסט געקענט בעטען געלד פאַר די
פייגען, אָבער ניט לייגען מיך אין חרם". נאָכדעם איז ריש
לקיש געגאַנגען אין בית המדרש פרעגען דעם דין. האָט מען
איהם געזאָגט: „יענעמ'ס חרם גילט, דיינער גילט ניט.
די איינציגע זאַך וואָס דו קענסט טהאָן איז בעטען דעם וואָס
האָט דיר מחרים געווען, ער זאָל פון דיר דעם חרם ארונ־
טערנעהמען". האָט ריש לקיש געזאָגט: „איך קען איהם
ניט און וויים איהם ניט". האָט מען איהם געהייסען געהן
צום נשיא, ער זאָל פון איהם דעם חרם אראבנעהמען.

7

אַ הונד אין חרם

אמאָל האָט אַ הונד אויפגעגעסען אַ פּאָאָר שיך, וואָס
האָבען בעלאנגט צו אַ תלמיד חכם. האָט מען ניט געוואוסט

וואו די שיך זיינען אהינגעקומען און מען האט געמיינט אז דאס איז די ארבייט פון א גנב. האט מען דעם גנב אין חרם אריינגעלעגט. גלייך נאכדעם האט זיך אנגעצונדען דעם הונד׳ס עק און ער איז פערברענט געווארען. דאן האט מען פערשטאנען אז דאס איז געווען דעם הונד׳ס ארבייט.

8

וואס בעשערט דאס בעווערט

פערציג טעג איידער א מענש ווערט בעשאפען רופט אוים א בת קול אין הימעל און זאגט: "די טאכטער פון יענעם זאל זיין די פרוי פון דעם און דעם, יענע פעלד זאל גע־הערען צו דעם און דעם, די אלמנה אדער גרושה פון יענעם מאן זאל חתונה האבען מיט דעם און דעם".

א בחור איז געווען פערליעבט אין א מיידעל, אבער ווי עס זעהט אוים האט איהם די מיידעל ניט געוואלט. האט דער פערליעבטער גאט געבעטען אז ער זאל איהם צושיקען יענע פרויענצימער פאר א פרוי. רבא האט גראדע געהערט ווי דער פערליעבטער האט אזוי געבעטען, האט ער צו איהם געזאגט: "בעט ניט פון גאט אזא זאך, דען אויב זי איז דיר בעשעהרט וועט זי פון דיר ניט אוועק, און אויב זי איז דיר ניט בעשעהרט וועסטו מיט איהר קיין גוט לעבען האבען".

שפעטער האט דער בחור חתונה געהאט מיט דער מייד־דעל, אבער ער האט מיט איהר געהאט אזא שלעכטען לעבען, דאס ער האט געבעטען גאט, ענטוועדער ער זאל איהם צו־נעהמען פון דער וועלט, אדער ער זאל זיין ווייב צונעהמען פון דער וועלט. האט צו איהם רבא געזאגט: "האב איך דיר דען ניט געראטען אז דו זאלסט ניט בעטען פאר יענער מיידעל? צוליעב דיין געבעט האט מען אין הימעל דעם שדוך געענדערט, אבער זעה, וואס דו האסט אויסגעפיהרט!"

9

א חשד איז ניט אומזיסט

ר׳ ראובן דער זוהן פון איצטרובלי האט געגעבען דיזען כלל:

אז עס איז דאָ א חשד אויף א מענשען איז מסתמא האָט ער דאָס געטאָהן. און אויב ער האָט דאָס ניט געטאָהן אין גאנצען האָט ער א טייל פון דעם געטאָהן, און אויב ער האָט גאָרנישט געטאָהן, האָט ער דאָס געוואָלט טאָהן, און אויב ער האָט נאָר ניט געטראַכט פון טהאָן, האָט ער געזעהן ווי אנאנדערער טהוט און ער האָט זיך ביי דעם געפרעהט.

10

נחום אבלים

ווען ביי רבי עקיבא זיינען געשטאָרבען זיינע קינדער זיינען געקומען אלע אידען פון דער שטאָדט און זיי געמאַכט א גרויסען הספד. אז דער עולם האָט געהאַלטען ביים אוועקגעהן האָט זיך ר' עקיבא געשטעלט אויף א הויכען בייגקעל און האָט געזאָגט:

"מיינע ברידער אידען! הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען. ווען מיינע קינדער וואָלטען שוין אפילו געווען ערוואַקסענע חתנים וואָלט איך זיך אויך געטרייסט צוליעב דעם כבוד וואָס איהר האָט בעוויזען. אָבער אויב איהר זייט געקומען פון מיינטוועגען, ווייל איך בין עקיבא, זיינען דאָ א סך אזעלכע ווי איך. נאָר מסתמא זייט איהר געקומען צו ליעב די תורה וואָס איך האָב געלערנט, דערפאַר זאָל אייער לוין פון הימעל זיין דאָפּעלט".

11

א שפּעטע טרייסט

מען טהאָר איינעם ניט טרייסטען אין דער צייט ווען דער טויטער ליגט נאָך פאַר איהם. טרייסטען א מענשען א לאַנגע צייט נאָכדעם ווי דער טויטער איז שוין לאַנג אויף יענער וועלט איז אויך ניט רעכט. עס איז ענהליך צו א מענשען וואָס האָט זיך צובראָכען א פוס און די פוס האָט זיך נאָכדעם פערהיילט און איז געוואָרען גאַנץ, ווי געווען. א צייט שפּעטער בעגעגענט דעם מענשען א דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר זאָגט צו איהם: "קום צו מיר. איך וועל דיר די פוס ווידער צוברעכען און זי נאָכדעם אויסהיילען, כדי דו זאָלסט זעהען אז מיינע היילמיטלען זיינען בעסערע".

12

פערלאָרע א פרוי געפֿונען א פרוי

ביי יוסף הכהן איי געשטאָרבען זיין פרוי און זי האָט איהם איבערגעלאָזען קליינע יתומים׳לעך. פערצווייפעלט איז דער עלענד פערבליבענער כהן געשטאַנען אויפ׳ן בית הקברות און געטראכט פון זיינע קליינע הילפלאָזע קינדער, וואָס זיי־נען געבליבען אָהן א מאַמע וואָס זאָל זיי אויפפאַסען.

זיין אויג איז געפאַלען אויף זיין ווייב׳ס שוועסטער, א מיידעל, וואָס איז געשטאַנען צווישען די אבלים און געוויינט. יוסף הכהן איז צו איהר צוגעגאַנגען און האָט געזאָגט:

״געה און שפייז דיין שוועסטער׳ס קינדערלעך.״

זי האָט געפאָלגט. נאָך שלושים האָט ער מיט איהר חתונה געהאַט.

13

גרויסקייט קען מען ניט אָבמעסטען

רבה בר הונא און רב המנונא זיינען געשטאָרבען אין בבל. האָט מען זיי געפיהרט צו קבורה אין ארץ ישראל. ווען די קעמלען אויף וועלכע מען האָט זיי געפיהרט זיינען אָנגעקומען צו א שמאָלען בריק, האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט און ניט גע־וואָלט געהן ווייטער. האָט אַן אַראַבער סוחר, וואָס איז גע־ווען דערביי, געפרעגט, פאַרוואָס די קעמלען האָבען זיך אָב־געשטעלט, האָבען איהם די רבנן וואָס האָבען בעגלייט די צוויי גרויסע לייט געענטפערט: ״דאָ דאַרפען אריבערגעהן צוויי גרויסע מענשען און יעדער איינער פון זיי וויל אָבגעבען כבוד דעם אנדערן און וויל אז יענער זאָל צוערשט דעם בריק אריבערגעהן.״ האָט דער אַראַבער געזאָגט: ״נאָך מיין שכל קומט אויס אז דער גרעסטער פון די ביידע גדולים דאַרף צו־ערשט אריבערגעהן.״ האָט זיך אויפגעהויבען דער קעמעל וואָס האָט געפיהרט רבה בר הונא און איז צוערשט אריבער דעם בריק. גלייך נאָך דעם זיינען ביי דעם אַראַבער אַרויסגע־פאַלען אַלע ציינער. דאָס איז ער בעשטראָפט געוואָרען, ווייל צוליעב זיין עצה איז פערשעהמט געוואָרען רב המנונא.

14

צופיעל קלאָגן טאָר מען ניט

רב יהודה האָט אזוי געזאָגט אין נאָמען פון רב:

ווער עס קלאָגט צופיעל איבער א טויטען וועט מוזען קלאָגען איבער נאָך איינעם.

א פרוי האָט געוואוינט אין דער נאכבארשאפט פון רב הונא, און זי האָט געהאט זיבען קינדער. ווען איינער פון די קינדער איז געשטאָרבען, האָט די פרוי זעהר לאנג גע־וויינט און האָט זיך ניט געוואָלט טרייסטען. האָט רב הונא איהר געשיקט זאָגען: "זאָלסט ניט וויינען אזוי פיעל." האָט זי איהם ניט געפאָלגט. האָט ער צו איהר ווידער געשיקט זאָגען: "אויב דו פאָלגסט מיך איז גוט, אז ניט קענסטו אָנ־גרייטען תכריכים פאַר נאָך איינעם"... זיינען ביי איהר אויסגעשטאָרבען אלע קינדער און זי האָט ניט אויפגעהערט צו קלאָגען. האָט רב הונא איהר געווארנט: "אויב דו הערסט אמאָל ניט אויף, קענסטו אָנגרייטען תכריכים פאַר זיך אליין." און די פרוי איז אויך געשטאָרבען.

15

ביים גרעניץ פון דער עוויגקייט

זייט דער מענש האָט אָנגעהויבען צו דענקען, זוכען און פאָרשען איז פאַר איהם די עוויגקייט געוועזן דער גרעסטער רעטענים. זיין איבערגאנג פון זיין קורצער עקזיסטענץ אויף דיעזער וועלט צו יענער וועלט, וועלכע איז עוויג, האָט איהם אינטערעסירט, שטארק נייגעריג געמאכט.

איז דער איבערגאנג וואָס מיר רופען "טויט" שווער און פערבונדען מיט יסורים? אָט דאָס איז די פראגע. מענשען האָבען פאַר'ן טויט אליין ניט אזוי מורא געהאט ווי פאַר די יסורים וואָס זיינען פערבונדען מיט'ן טויט. איז דאָ אָבער א פראגע: איז דער טויט ווירקליך שווער?

דערציילט דער תלמוד אזוי:

רב סעורם, דער ברודער פון רבא, איז געזעסען ביי רבא'ס קראנקען בעט און האָט געזעהן ווי זיינע אויגען מאכען זיך צו און ער האלט ביים איינשלאָפען זיין עוויגען שלאָף.

האָט רבא געזאָגט: „בעט דעם מלאך המות אַז ער זאָל מיך ניט וועה טהאָן, קיין שמערצען פערשאַפען.“ האָט רב סעורם געענטפערט: „זוי הייסט? דו ביזט דאָך מיט דעם מלאך המות גוט בעפריינדעט, טאָ זאָג דו איהם.“ האָט רבא מיט א זיפץ געזאָגט: „ווען איינעם איז שוין באַשערט צו שטאַרבען האָט דער מלאך המות וועניג דרך ארץ פאַר איהם.“

„אויב אַזוי, וועל איך איהם בעטען פאַר דיר,“ האָט רב סעורם געזאָגט, „אָבער דערפאַר אַז דו וועסט שוין זיין אויף יענער וועלט, זאָלסטו זיך מיר צייגען אין חלום און מיר אויסזאָגען דעם גרויסען סוד פון לעבען און טויט.“

נאָכדעם ווי רבא איז געשטאָרבען האָט ער זיך בעוויזען צו זיין ברודער. „נו, האָסטו עפּעס געהאַט שמערצען אין די לעצטע מאָמענטען פון דיין לעבען?“ האָט דער ברודער געפרעגט. האָט רבא געענטפערט: „איך האָב געהאַט אַזוי וועניג שמערצען ווי איינער פיהלט ווען א דאָקטאָר שטעלט איהם באַנקעם.“

ווען רב נחמן האָט געהאַלטען ביי שטאַרבען האָט רבא מיט איהם אָבגעמאַכט אַז ער זאָל זיך צו איהם צייגען נאָכ׳ן טויט און אויסזאָגען דעם גרויסען סוד. און ווען רב נחמן האָט זיך צו איהם בעוויזען האָט איהם רבא געפרעגט: „האָסט עפּעס געהאַט שמערצען?“ האָט דער טויטער געענטפערט: „די נשמה איז מיר אַרויס אַזוי לייכט ווי מען נעהמט אַרויס א האָאָר פון מילך, און דאָך אַז דער אייבערשטער וואָלט מיר געזאָגט אַז איך זאָל געהן צוריק אויף דער ערד און איבערלעבען א נייעס לעבען, וואָלט איך ניט געוואָלט געהן צוליעב די שרעק פאַר דעם מלאך המות“.

הייסט עס אַז דער שרעק פאַר׳ן טויט איז ערגער ווי דער טויט אַליין.

רב ששת האָט זיך געטראָפען מיט דעם מלאך המות אין מאַרק. האָט רב ששת געזאָגט: „ווילסט איך זאָל שטאַרבען אין מיטען מאַרק, ווי א בהמה? קום צו מיר אַהיים. איך וויל שטאַרבען אין דער געגענוואַרט פון מיין פאַמיליע.“ האָט איהם דער מלאך המות געטהאָן די טובה און איז געקומען צו איהם אַהיים.

צו ר׳ חייא׳ן האָט דער מלאך המות גאָר ניט געקענט צו־קומען, ווייל ער איז אימער געווען פערנומען מיט לערנען און מצוות טהאָן. איין טאָג האָט זיך דער מלאך המות פערשטעלט פאַר אַן אָרימאַן און האָט אָנגעקלאַפּט ביי ר׳ חייא׳ן איפ׳ן

מיחר. האָט ר׳ חייא געזאָגט צו זיינע הויז מענטשן: ״טראָגט איהם ארויס עפּעס עסען.״ האָט דער מלאך המות גענומען קלאָגען: ״אויף אַן אָרימאַן האָסטו רחמנות און אויף מיר, וואָס איך בין געצוואונגען אויסצופיהרען אַ בעפעהל פון הי־מעל האָסטו גאָר קיין מיטלייד!״ איז ר׳ חייא ארויסגעגאנגען זעהן ווער רעדט דאָס אזוי. האָט איהם דער מלאך המות געציינט א פייערדיגען בייטש אלס צייכען ווער ער איז. האָט ר׳ חייא זיך איבערגעגעבען אין זיינע הענד.

מסכת חגיגה

1

מיט פליס גרייכט מען אלעס

אין דער נאָכבאַרשאַפט פון רבי האָבען געוואוינט צוויי שטומע יונגע לייט. זייער פעהלער האָט זיי אָבער ניט אָבגעהאַלטען פון ועלען לערנען, און כאָטש זיי האָבען אַ וואָרט ניט געקענט ריידען, פלעגען זיי דאָך קומען אין בית המדרש יעדען מאָל וואָס רבי פלעגט קומען לערנען מיט זיינע תלמידים. די צוויי שטומע פלעגען זיך אוועקזעצען, זיך צוהערען און צושאָקלען מיט זייערע קעפ. קיינער האָט געוואוסט אויב זיי פערשטעהען עפּעס וואָס זיי הערען, מען האָט נאָר בעמערקט ווי זייערע ליפּען שעפּצען. רבי האָט געזעהן ווי פלייסיג די צוויי שטומע זיינען און ווי זייער חשק צו לערנען איז אַזוי גרויס, האָט ער געבעטען גאָט פאַר זיי און זיי זיינען פון זייער פעהלער געהיילט געוואָרען. נאָכדעם האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז זיי האָבען געדענקט אַלעס וואָס זיי האָבען געהערט פון איהם און אַז זיי זיינען גרויסע לומדים.

2

פערשווייגט ניט א גוט וואָרט

האָט אימיצער געהערט אַ גוט וואָרט, אָדער אַ קלוג וואָרט, דאַרף ער דאָס ניט פערשווייגען. ער דאַרף עס איבערגעבען צו אַנדערע.

איינמאָל, יום טוב זיינען געקומען ר׳ יוחנן בן ברוקא

און ר׳ אלעזר חסמא אויף א בעזוך צו זייער רבי, ר׳ יהושע אין פקיעין. האט ער זיי געפרעגט: ״וואס פאר א נייעס האט מען היינט געהערט אין בית המדרש?״ האבען זיי געענטפערט: ״רבי, מיר זיינען דיינע תלמידים, מיר טרינקען דיינע וואסערן, מיר קענען לערנען פון דיר, אבער וואס קענסטו לערנען פון אונז?״ האט ער צו זיי געזאגט: ״עפעס נייעס האט איהר דאך געהערט, דערצעהלט מיר״.

האבען זיי איהם דערצעהלט וואס זיי האבען געהערט יענעם טאג פון רבי אלעזר בן עזריה: ״צו וואס האט משה געהייסען ברייננען אויך די קליינע קינדער, ווען ער האט געוואלט לערנען מיט די אידען נאט׳ס געבאט? ניט מעהר כדי די עלטערן זאלען האבען א מצוה פאר ברייננען די קינדער״.

״זעהט״, האט ר׳ יהושע געזאגט, ״איהר האט געהאט ביי זיך אזא טייערען פערל און האט עס געוואלט פון מיר בעהאלטען!״

3

צווישען דער וועלט און יענער

ביי רב ביבי, דער זוהן פון אביי, פלעגט דער מלאך המות זיין אן אפטער בעזוכער. איינמאל הערט רב ביבי דעם מלאך המות זאגען צו זיינעם א שליח: ״נעה און בריינג מיר מרים, וואס פריזירט די האאר ביי די ווייבער.״ דער שליח איז אוועק און האט געבראכט אן אנדער מרים, וואס פלעגט נאנמשען קינדער. ״סטייטש, איך האב דאך דיר געהייסען ברייננען יענע מרים״, האט דער מלאך המות געזאגט. ״אויב אזוי וועל איך די צוריק קעהרען״, האט דער שליח געענטפערט. האט דער מלאך המות געזאגט: ״אז דו האסט איהר געבראכט זאל זי שוין בלייבען. אבער ווי האסטו איהר בעקומען?״ האט דער שליח דערצעהלט: ״איך האב זי געזעהן שטעהן ביים אויווען און שארען די קויהלען מיט אן אייזען. נאכדעם האט זי פערגעסען, אז דער אייזען איז א הייסער און האט איהם אוועקגעלייגט ביי זיך אויף די פיס און זי האט זיך שטארק צוברענט. זעהענדיג אז זי איז אזא שלימזאלניצע האב איך זי געבראכט צו דיר.״

דאָ האָט זיך אריינגעמישט רב ביבי און האָט געזאָגט צום מלאך המות: "האָסטו דען אַ רעכט צו טאָהן אזא זאַך, צונעהמען אַ מענשען איידער עס קומט זיין צייט?" האָט דער מלאך המות געענטפערט: "אזעלכע מענשען שוועבען ביי מיר צווישען לעבען און טויט ביז עס קומט זייער צייט, און דאַן גיב איך זיי איבער צום מלאך דומה, דער שומר פון די טויטע וואָס שווייגען".

4

צדיקים שטאַרבען יונג

די גוטע און פרומע שטאַרבען יונג.

זאָגען אונזערע אלטע חכמים, אַז דערפאַר געהמט זיי גאָט אוועק פון דער וועלט, ווייל ער האָט מורא, אַז זיי וועלען שפּעטער אראָבגעהן פון גלייכען וועג. "הן בקדושיו לא יאמין" — ער טרויט נים זיינע פרומע לייט.

אַז רבי יוחנן פלעגט קומען צו דעם פסוק פלעגט ער וויינען.

איינמאָל איז רבי יוחנן געגאַנגען אין וועג, האָט ער געזעהען ווי אַ מאַן רייסט פייגען פון אַ בוים. די צייטיגע האָט ער געלאָזט הייגגען און די אונצייטיגע, די יונגע, האָט ער גענומען. האָט רבי יוחנן געזאָגט: "די צייטיגע זיינען דאָך בעסער צו נעהמען". האָט איהם דער מאַן געענטפערט: "איך נעהם זיי מיט אין אַ ווייטען וועג, און די אונצייטיגע האַלטען זיך בעסער."

דאַן האָט רבי יוחנן זיך ווידער דערמאָנט אויף דעם פסוק, "הן בקדושיו לא יאמין" — ער טרויט נים זיינע פרומע לייט.

5

פערשעהמט נים דעם אָרימאַן

ווען איהר שענקט עפּעס אַן אָרימאַן זעהט אַז קיין זוייטיגער מענש זאָל דאָס צוזעהן, אום דער אָרימאַן זאָל נים פערשעהמט ווערען.

רבי ינאי האָט געזעהן אַ מענשען געבען אַ גילדען צו אַן

אָרימאַן אין געגענוואַרט פון זייטיגע מענשען, האָט ער צו איהם געזאָגט: "בעסער וואָלסטו איהם גאָר ניט געגעבען, איידער דו האָסט איהם געגעבען און פערשעהמט."

6

דער כבוד פון א תלמיד חכם

רבי יהודה הנשיא און רבי חייא זיינען צוזאַמען געגאַנגען אין וועג. ווען זיי זיינען אָנגעקומען און א געוויסען אָרט האָבען זיי געפרעגט, אויב עס געפינט זיך דאָרט א תלמיד חכם, אום זיי זאָלען איהם אָבשטאַטען א בעזוך. האָט מען זיי געענטפערט: "דאָ געפינט זיך א תלמיד חכם איז ער אָבער געבעך בלינד". האָט רבי חייא געזאָגט צו רבי'ן: "פערבלייב דו אויף דיין אָרט, וויל עס פאַסט זיך ניט פאַר דיר, א נשיא, צו געהן צו יענעם. איך אליין וועל מאַכען דעם בעזוך".

אָבער רבי האָט אָנגענומען רבי חייא'ן פאַר'ן האַנד און איז מיט איהם מיטגעגאַנגען. ווען זיי האָבען זיך מיט דעם תלמיד חכם געזעגענט, האָט ער צו זיי געזאָגט: "איהר זייט געקומען אָנקוקען א מענשען וואָס מען קען זעהן, אָבער ער זעהט ניט. דערפאַר זאָלט איהר זוכה זיין מקבל פנים זיין די שכינה וועלכע זעהט, אָבער מען קען זי ניט זעהן".

"זעהסטו", האָט רבי געזאָגט צו רבי חייא, "ווען איך וואָלט פערבליבען זיצען דאָרט און ניט געקומען אַהער, וואָלט איך דאָך פערפעהלט צו הערען אַזא שעהנע ברכה".

7

א תלמיד אויף איין טאָג

רב אידי פלעגט גלייך נאָך פסח זיך אַוועקלאָזען צו רב. דריי חדשים כסדר פלעגט איהם נעהמען די לאַנגע און שווערע רייזע. ווען ער פלעגט ענדליך אָנקומען צו רב, פלעגט רבי אידי פערבלייבען אויף איין טאָג און לערנען. אויף מאָרגען פלעגט ער זיך נעהמען צוריק אין וועג אריין און ער פלעגט קומען אַהיים צו דער וויב, גראַדע אויף סכות. די רבנן פלעגען איהם דערפאַר רופען: "דער תלמיד אויף איין טאָג".

8.

יחזקאל און ישעיה

רבא האָט געזאָגט:

אַלעס וואָס יחזקאל האָט געזעהן אין הימעל, דעם כסא הכבוד, די אופנים און חיות הקודש, האָט ישעיה אויך געזעהן, אָבער ישעיה האָט זיך וועגען דעם ניט גע'חדוש'ט. דער אונטערשיעד צווישען די נביאים איז דיעזער: יחזקאל איז געגליכען צו אַ דאָרפסמאַן, וואָס זעהט צום ערשטען מאָל אַ מלך אין זיינע אויגען, אָבער ישעיה איז ווי אַ גרוים־שטאָדטיגער וואָס זעהן דעם מלך איז ביי איהם קיין נאַווינע.

9.

די ערגסטע קללה

רבי דימי האָט געזאָגט:

אכטצעהן קללות האָט ישעיה געשאָלטען די אידען און זיין כעס האָט זיך ניט אָבגעקיהלט ביז ער האָט ארויסגעזאָגט דאָס שרעקליכסטע פון אַלע קללות: "דאָס פאָלק וועט דריקען איין מענש דעם אַנדערן, און אַפילו איינענע פריינד. אַ אינגעל וועט זיך גרוים האַלטען געגען אַ זקן און אַ קליין מענשעלע געגען אַ מאַן, וואָס אַלע דאַרפען איהם אַכטען."

.10

די טראַגעדיע פון אַ דענקער

פיער זיינען אריין אין דעם געטליכען גאָרטען פון הימעל. בן עזאי, בן זומא, "אחר" און רבי עקיבא. האָט רבי עקיבא זיי געוואָרנט: "ווען איהר וועט אריינגעהן אין דעם אָרט וואו עס געפינען זיך שטיינער פון ריינסטען מאַרמאָר, זאָלט איהר ניט זאָגען אז דאָס איז וואסער". בן עזאי האָט געכאַפּט אַ בליק אויף דער שכינה און ער איז גלייך געשטאָרבען. בן זומא האָט אַ קוק געטהאָן און זיין מוח האָט זיך צומישט. "אחר" האָט געריסען בלומען אין דעם גאָרטען, און עקיבא, וועלכער איז געווען פאַרזיכטיג, איז בשלום אריין און בשלום ארוים.

מיט דיזער אלעגאָריע ערקלעהרט דער תלמוד די סיבה וואָס האָט געפיהרט צו דעם אז דער גרויסער אידישער גע־לעהרטער אלישע בן אבויה, בעקאנט מיט'ן צונאָמען "אחר", זאָל אראב פון גלייכען וועג און ווערען א זינדיגער. ער האָט געפּאָרשט און געזוכט צו דערגעהן זאכען וואָס זיינען העכער פון דעם מענשענ'ס פערשטאנד, און דאָס האָט איהם אראָב־געפיהרט פון גלויבען.

דער תלמוד גיט אָן אויך אנדערע סיבות וואָס האָבען געפיהרט צו דער טראגעדיע פון דעם גרויסען אידישען דענקער.

אלישע האָט איינמאָל געזעהן ווי א מאן האָט ארויפגע־קלעטערט אויף אַ שפּיץ בוים אום שבת און האָט בערויבט א נעסט מיט פויגעלעך. ער האָט צוגענומען די מאמען מיט די קינדער צוזאמען און איז ארונטער, און קיין שלעכטס איז איהם געשעהן. מוצאי שבת האָט אלישע געזעהן אן אנדע־רען ארויפקלעטערען אויף א בוים און צונעהמען בלויז די קליינע פויגעלעך. די מוטער האָט ער געלאָזט געהן. און גלייך ווי דער מאן איז ארונטער האָט איהם אַ ביס געטהאָן א שלאנג און ער איז געשטאָרבען. האָט אלישע געזאגט: "אין דער תורה שטעהט אז אימיצער געפינט א נעסט, זאָל ער צונעהמען די קליינע פויגעלעך און די מוטער זאָל ער לאָזען געהן, און דערפאר וועט איהם זיין וואויל און ער וועט לעבען לאנג. טאָ וואו איז די ווירקלייט און דער לאנג לעבען פון דעם וואָס האָט געטהאָן ווי די תורה האָט גע־הייסען?"

עס ווערט ווייטער דערצעהלט, אז אלישע האָט איינמאָל געזעהן ווי אן אונריינע חיה, שלעפּט ארום די צונג פון ר' יהודה הנחתום, וועלכער איז דער'הרג'עט געוואָרען אויף דעם בעפעהל פון דער רוימישער רעגיערונג. אנדערע זאָגען אז ער האָט געזעהן די צונג פון ר' חוצפית המתורגמן, איי־נער פון די עשרה הרוגי מלכות, זיך וואלגערען אין שטויב. איז ער שטארק פערצווייפעלט געוואָרען און האָט אויסגע־רופען: "אויב דאָס איז דער סוף פון א צדיק, איז דאָך א בעווייז אז עס איז ניטאָ קיין שכר פאר די פרומע און עס איז ניטאָ קיין תחיית המתים".

און נאָך א זאך דערצעהלט מען. ווען זיין מוטער האָט מיט איהם געשווענגערט, איז איהר אויסגעקומען פערבייצוגעהן א קירכע וואו מען האָט מקריב געווען א קרבן פאר געטצען.

האָט זי פערשמעקט א טרפה'ן מאכל, און מען האָט איהר דאָס געמוזט געבען צו פערזוכען. דיזע טרפה האָט זיך אין דעם קינד איינגעגעסען ווי א גיפט און האָט פערגיפטעט זיין מח.

אלישע בן אבויה אליין האָט געגעבען פאָלגענדע ער־קלעהרונג צו רבי מאיר וועלכער איז געווען זיין פריינד און זיין תלמיד:

"מיין פאָטער אבויה איז געווען איינער פון די גרעסטע מענשען פון זיין צייט, און צו מיין ברית האָט מען געמאַכט א שעהנע סעודה און מען האָט איינגעלאַדען אלע אידישע גדולים, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען ר' אליעזר און ר' יהושע. די געסט האָבען געגעסען און געטרונקען, און ווען עס איז זיי פרעהליך געוואָרען אויפ'ן הארצען האָבען זיי גענומען זינגען. אייניגע האָבען געזונגען מזמורים און אנ־דערע האָבען געזונגען ליעדער נאָכ'ן אלף בית. האָט ר' אליעזר געזאָגט צו ר' יהושע: "אָט יענע גיבען זיך אָב מיט זינגען און מיר טהוען גאָרנישט". האָבען זיי אָנגעהויבען צו זאָגען תורה. און ווי זיי האָבען אָנגעהויבען לערנען האָט זיך אין הויז אָנגעהויבען צו פיהלען די הייליגקייט פון בארג סיני און עס האָט אויסגעזעהן ווי א פייער האָט די לערנער ארומגערינגעלט. ווען מיין פאָטער האָט דאָס דער־זעהן, האָט ער מיט ענטציקונג אויסגערופען: "יעצט זעה איך ווי גרויס איז די קראפט פון תורה, דארום אויב מיין זוהן וועט נאָר לעבען וועל איך איהם ווידמען צו דער תורה". אָבער דערפאר וואָס מיין פאָטער האָט דאָס ניט געטהאָן אויס ריינער ליעבע צו דער תורה, נאָר צוליעב דעם כבוד וואָס מען קריעגט צוליעב דעם לערנען, האָט זיך מיין תורה ניט געהאַלטען".

פון טאָג צו טאָג איז אלישע בן אבויה'ס פערצווייפלונג געוואָרען שטארקער און ביטערער. אין אלעס וואָס ער האָט געזעהן אין דער וועלט האָט ער געפונען א ווידער־שפרוך. איבערהויפט האָט איהם געקריינקט וואָס די תלמידי חכמים, די וואויל לערנער, און די פרומע ליידען דחקות און פערפאָלגונג. ער האָט זיך אליין פער'משפט פאר א זינדיגען, און יעדען מאָל וואָס ר' מאיר פלעגט איהם צו־ריידען אז ער זאָל תשובה טהאָן, פלעגט אלישע איהם געבען צו פערשטעהן אז עס איז שוין צו שפעט פאר איהם צוריק פרום צו ווערען, ווייל, ווי ער האָט געזאָגט, האָט ער אליין

געהערט ווי א בת קול פון הימעל האט אויסגערופען: "מהוּם תשובה איהר אלע זינדיגע, א חוץ אחר".

זייט ער האט געהערט דעם בת קול אזוי זאגען, האט ער זיך געטראכט: אזוי ווי פון יענער וועלט האט מען מיך פערטריבען, בלייבט פאר מיר ניט מעהר ווי געניסען און הנאה האבען פון דיעזער וועלט. איז ער אוועק אויף א שלעכטען וועג. איינמאל האט ער בעגעגענט אן אויסגעלאסענע פרוי, האט ער איהר איינגעלאדען צו געהן מיט איהם. די פרוי האט געוואוסט ווער ער איז, האט זי מיט גרויס איבערראשונג אויסגערופען: "ביזטו דען ניט דער וועלט בעריהמטער אלישע בן אבויה?" דאס איז געווען שבת. האט ער אויסגעריסען א רעטעך פון א בייט, אין א דערבייאיגען גארטען, און האט עס איהר געגעבען. ווען זי האט געזעהן ווי ער איז מחלל שבת, האט זי געזאגט: "דאס איז "אחר", עס הייסט, דאס איז נאר אן אנדערער. און זייט דאן האט מען איהם גערופען "אחר".

איינמאל, שבת, איז רבי מאיר געזעסען אין דעם בית המדרש פון טבריה און האט גע'דרשנ'ט פאר זיינע תלמידים, און אלישע איז געפאהרען איבער'ן מארק, רייטענדיג אויף א פערד. האבען די תלמידים געזאגט צו ר' מאיר: "דיין רבי, אלישע, פאהרט רייטענדיג אום שבת". ר' מאיר איז גלייך ארויסגעגאנגען אין דרויסען און האט זיך געטראפען מיט זיין געוועזענעם רבי'ן. אלישע איז געפאהרען און ר' מאיר איז איהם נאכגעגאנגען צופוס, און האט געזוכט איהם איבערצורײידען אז ער זאל תשובה טהאן. אזוי זיינען זיי אבגעגאנגען א שטיק וועג. נאכדעם האט אלישע געזאגט: "יעצט געה דו צוריק אין שטאדט, ווייל דו ביזט שוין אבגעגאנגען א תחום שבת און קענסט ווייטער ניט געהן". האט ר' מאיר געפרעגט: "פון וואנען ווייסטו אז מיר זיינען אבגעגאנגען אזוי וויים?" האט אלישע געענטפערט: "איך שפיר עס פון די טרים פון מיין פערד".

"אויב אזוי, קום דו אויך צוריק מיט מיר", האט ר' מאיר געזאגט, און האט איהם געשלעפט אין בית המדרש אריין.

דארט האבען זיי געטראפען א חדר אינגעל, האט אלישע צו איהם געזאגט: "אינגעלע, זאג מיר עפעס א פסוק". האט דער אינגעל געזאגט: "אין שלום אמר ד' לרשעים" — מיט רשעים וויל גאט קיין שלום מאכען. האט איהם ר'

מאיר אריינגעפיהרט אין אן אנדער שוהל. דארט האט אלישע געבעטען א אינגעל ער זאל איהם זאגען עפעס א פסוק, האט דער אינגעלע איהם געזאגט נאך א הארבערען פסוק, און אזוי זיינען זיי געגאנגען אין צוועלף פער־שיעדענע שוהלען, און אין יעדען ארט האט אלישע געהערט אלץ א גרעסערע שטראף רייד. ביז אין דער דרייצעהנטער שוהל, האט איהם א אינגעל געזאגט דעם פסוק: "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי" — צום רשע האט גאט געזאגט, צו וואס דארפסטו לערנען מיין תורה?

וו

אחר׳ס לעצטע יאהרען און טראגישער טויט

אלישע בן אבויה׳ס כעס אויף דער תורה און אויף דעם אידישען גלויבען איז געגאנגען אזוי ווייט, דאס ער פלעגט אפט אריינקומען אין בית המדרש וואו עס פלעגען זיצען קליינע קינדער און לערנען, און ער פלעגט זאגען: "וואס זיצען זיי דא און וואס פאר א נוצען וועלען זיי האבען פון דעם לערנען? זאלען זיי בעסער זיך לערנען א מלאכה. זאלען זיי זיך לערנען בויען הייזער, טהאן פער־שיעדענע האלץ ארבייט, ווערען וועבער, אדער שניידער!" און ווען די קינדער פלעגען הערען אזעלכע רייד, פלעגען זיי איבערלאזען דעם לערנען און אוועקגעהן.

אין זיינע לעצטע יאהרען איז אחר געגאנגען אזוי ווייט דאס ער האט אנגעפאנגען צו פערפאלגען די רעליגיעזע אידען דורך מסירות. די רוימישע רעגירונג האט דאן ארויסגעגעבען א געזעץ צו צווינגען די אידען מחלל שבת זיין און טראגען משא אין דעם היילינגען רוהע־טאג. האבען אידען געפונען א מיטעל ווי די זינד צו פערלייכטערן. ווען א איד האט בע־קומען א פעקעל צו טראגען, האט ער זיך גענומען א מיט־העלפער און זיי האבען דעם פעקעל געטראגען צוזאמען. לויט דעם דין איז די עבירה שוין ניט געווען אזוי גרויס. אבער אחר האט פון דעם געמעלדעט צו דער רעגיערונג, און די רע־גיערונג האט געצוואונגען אז יעדער איד זאל אליין טראגען זיין פעקעל. האבען די אידען געזוכט אויסלאדען די משא אין אן ארט וואו עס איז ניט א רשות הרבים, האט זיי אחר ווידער גע׳מסר׳ט.

אחר איז געװען שטאַרק פֿאַרטאָן אין דער גריכישער קולטור. כסדר פֿלעגט ער זינגען גריכישע לידער, און עס װערט דערצײלט, אַז אַפֿילו אין דער צײַט װאָס ער האָט גע־האַט זײַן בית המדרש, װאו ער האָט געלערנט מיט זײַנע תלמידים, פֿלעגן פֿון זײַן שױס אָפּט אַרױספֿאַלן ביכער פֿון די גריכישע פֿילאָזאָפֿן, װעמעס פֿילאָזאָפֿיע איז געװען געגן דער אידישער רעליגיאָן.

װען אחר איז געשטאָרבן, האָט מען אין הימעל אַזױ געזאָגט: „ניט מיר װעלן אים שטראָפֿן, און ניט װעט ער גײן אין גן־עדן. שטראָפֿן קענען מיר אים ניט, װײַל ער האָט געלערנט תורה, און גן־עדן קומט אים ניט, װײַל ער האָט געזינדיקט.‟

האָט רבי מאיר געזאָגט: „בעסער זאָל מען אים געבן זײַן שטראָף און נאָכדעם זאָל ער קענען אַרײַן אין גן־עדן. װען איך װעל שטאַרבן װעל איך אױספֿירן אַז מען זאָל אים געבן זײַן שטראָף. אַ סימן װעט איהר האָבן, אַז װי נאָר איך װעל צומאַכן די אױגן װעט פֿון אלישע בן אבויה׳ס קבר גײן אַ רױך.‟

און אַזױ איז דאָס טאַקע געװען. גלײַך װי ר׳ מאיר איז געשטאָרבן, האָט אָנגעהױבן גײן אַ רױך פֿון אחר׳ס קבר, און אַלע האָבן געװאוסט אַז דעם זינדיגענ׳ס נשמה לײַטערט זיך אין פֿײַער. ר׳ יוחנן האָט עס פֿאַרדראָסן װאָס אחר װערט באַשטראָפֿט, און ער האָט געזאָגט: „אײן גרױסער מאַן איז געװען צװישן אונז װאָס איז אַראָב פֿון גלײַכן װעג, און מיר קענען אים גאָר ניט רעטן פֿון שטראָף! װען איך נעהם אים אַרײַן אין גן־עדן, װאָלט זיך קײנער אױף יענער װעלט געשטעלט געגן מיר. דערפֿאַר אַז איך װעל שטאַרבן װעל איך אױסלעשן דעם פֿײַער פֿון זײַן קבר.‟

און װען ר׳ יוחנן איז געשטאָרבן, האָט פֿון אחר׳ס קבר דער רױך אױפֿגעהערט צו גײן.

12

אחר׳ס גרױסקײט

טראָטצדעם װאָס אחר האָט געזינדיגט איז זײַן נאָמען גע־עהרט געװאָרען נאָך זײַן טױט.

אחר׳ס טאָכטער איז אײנמאָל געקומען צו רבי׳ן און

האָט געבעטען שטיצע. זי איז געווען זעהר אָרים און האָט ניט געהאט פון וואָס צו לעבען. "וועמענס טאָכטער ביזטו?" האָט רבי געפרעגט. האָט זי איהם געזאָגט: "די טאָכטער פון אחר." רבי האָט מיט כעס געפרעגט: "עס זיינען דאָ נאָך קינדער פון איהם? סטייטש די תורה האָט דאָך פערשאָלטען אז פון אזעלכע זינדיגער זאָל קיין דור ניט בלייבען." האָט די אָרימע פרוי געזאָגט: "דערמאָן זיך אויף זיין תורה און טראַכט ניט וועגען זיינע מעשים." באַלד איז ארונטער א פייער פון הימעל און האָט פארברענט רבי'ס ביינקעל. רבי האָט איינגעזעהן אז ער האָט ניט רעכט געהאַנדעלט.

13

דער מילגרוים

פיעלע האָבען זיך ניט געקענט אָבוואונדערן פון דעם ווי אזא פרומער מאַן ווי רבי מאיר זאָל האָבען געלערנט תורה פון אזא אפיקורס ווי אחר. אָבער די וואָס האָבען דעם גרויסען תנאי געקענט האָבען געוואוסט אז ר' מאיר האָט געפונען א מילגרוים. "דאָס אינוועניגסטע האָט ער אויפגעגעסען, די שאָלעכץ האָט ער אוועקגעוואָרפען."

נאָר דאָס גוטע האָט ער געלערנט פון אלישע בן אבוית, די שלעכטע זאכען האָט ער גלייך פערגעסען.

מסכת יבמות

1

וואָס עס מיינט א איד צו זיין.

די רבנן האבען אזוי געלערנט :

ווען א גר קומט און זאגט, אז ער וויל אָננעהמען דעם אידישען גלויבען, זאגט מען צו איהם : "וואס אזוינס האסטו געזעהן ביי אידען וואס דו ווילסט זיך מגייר זיין? ווייסטו דען נים, אז אידען אין היינטיגע צייטען זיינען צוואורעהטינט, ערניעדעריגט, געיאָגט און פערפאָלגט, און אז עס קומט אויף זיי איין צרה נאָך דער אנדערער?" אויב ער ענטפערט: "איך ווייס דאס, נאָר פון דעסטוועגען רעכען איך עס פאר א כבוד צו זיין א איד", נעהמט מען איהם אָן.

אזוי איז געוועזן מיט נעמי און איהר שנור רות. יוען נעמי האט געזעהן, אז רות איז איינגעשפארט און וויל דוקא געהן מיט איהר, האט זי געזאגט צו איהר שנור : "זאלסט וויסען אז אונז איז פערבאָטען צו געהן א תחום שבת", האט רות געענטפערט : "וואו דו וועסט געהן, וועל איך אויך געהן".

"עס איז אונז פערבאָטען צו בלייבען אליין מיט א פרעמדען מענשען".

"וואו דו וועסט נעכטיגען וועל איך אויך נעכטיגען".

"מען האט אונז געגעבען תרי"ג מצוות צו היטען".

"דיין פאָלק איז מיין פאָלק".

"עס איז אונז פערבאָטען צו דיענען צו געטשטעם".

"דיין גאָט איז מיין גאָט".

"דאס אידישע געריכט, דער בית דין, האָט דאס רעכט צו שטראפען מיט פיער ערליי טויט־שטראפען".

וואו דו וועסט שטארבען וועל איך אויך שטארבען".

ערשט נאכדעם, ווי נעמי האט געזעהן אז איהר שנור האט אויסגעהאלטען די פּראָבע, האט זי איהר מיטגענומען.

2

פון העכסטען גליק אין טיעפסטען אונגליק

מרים, די טאָכטער פון ביתוס, איז געווען א רייכע אלמנה אין ירושלים און זי האט זיך פערלאָבט מיט יהושע בן גמלא. די רייכע אלמנה וועלכע איז געווען יונג און שעהן האט געהאט אן אמביציע אז איהר חתן זאל ווערען כהן גדול. און אזוי ווי עס איז געווען אן אנדער קאנדידאט פאר דעם גרויסען אמט, האט מרים זיך בענוצט מיט דער מאכט פון איהר געלד און זי האט אויסגעפיהרט ביי ינאי המלך, אז איהר חתן זאל ווערען כהן גדול. און עס ווערט דערצעהלט, אז פאר דיזע טובה האט דער קעניג בעקומען צוויי מאאס זילבער.

נאך דעם ווי יהושע איז געוואָרען כהן גדול האט ער מיט מרים'ן חתונה געהאַט. איינמאָל האָט זי געוואָלט זעהן ווי איהר מאַן לייענט די תורה אין בית המקדש אום יום כפור. האט מען דעם גאנצען וועג פון איהר הויז ביז'ן בית המקדש אויסגעבעט מיט טעפּיכער אום איהרע איידעלע פיס זאלען ניט פיהלען די פייכקייט פון דער קאלטער ערד. און טראָצדעם האָט זי די פיס אביסעל צוגעקיהלט. אזוי איי־דעל ערצויגען איז זי געווען.

ווען איהר מאן איז געשטאָרבען האט זי געמוזט נעהמען קצבה. די חכמים וואס האבען געהאט צו זאגען איבער שטיצע האבען פאר איהר בעשטימט צוויי מאָאס ווייז יעדען טאג.

דערצעהלט ר' אלעזר בר' צדוק : "זאל איך אזוי דערלע־בען צו זעהן א נחמה אויף אידען, ווי איך האב אליין געזעהן די אונגליקליכע מרים, אין דער צייט פון חורבן, ווי די שונאי ישראל האבען אָנגעבונדען איהרע שעהנע האָאר צו די עקען פון פערד, און איהר אַזוי געשלעפּט פון ירושלים ביז לוד. אָה, די איידעלע און געצערטעלטע!"

3

ערד ארבייט און מסחר.

רבי אלעזר האט געזאגט, אז אין דער צוקונפט וועלען בעלי מלאכות פערלאָזען זייער ארבייט און זיך נעהמען צו ערד ארבייט.

און אנדער מאָל האט רבי אלעזר געזאגט: "עס איז ניטאָ אין דער וועלט קיין ערגערע פּראָפעסיאָן ווי ערד ארבייט".

רבי אלעזר האט איינמאָל געזעהן א פארמער זייהענדיג זיין פעלד אין דער ברייט, האט ער צום פארמער געזאגט: "ווען דו וועסט אפילו איבערזייהען דיין פעלד אין דער לענג, וועסטו אלץ ניט מאכען פון דעם אזוי גוט ווי פון א שטיקעל מסחר".

רבא האט אזוי געזאגט:

"הונדערט גילדען! אז עס ליעגט אין א געשעפט האט מען דערפון פלייש און וויין יעדען טאג. הונדערט גילדען אז עס ליעגט אין דער ערד ברייננגט דאס ניט מעהר ווי קארטאָפעל מיט זאלץ. און נאָך מעהר: דער מענש מוז זיך וואלגערען כסדר אויף דער ערד, היטען זיין פעלד פון גנבים, און שטענדיג זיין אין קריעג מיט אנדערע מענשען."

רב פפא האט געזאגט: "בעסער זייה אליין דיין פעלד און קויף ניט קיין פערטיגע. דען ווען דו קענסט אפילו קויפען ביליג איז אין דעם וואס וואקסט אויף דיין אייגענעם פעלד מעהר ברכה. ווען עס מאכט זיך דיר קוי[illegible] א שטיקעל ערד כאפּ דאס גלייך אריין. ווען דו דארפסט נעהמען א ווייב זיי זיך גוט מיישב".

אָט דאָס זיינען פערשידענע מיינונגען פון פערשידענע גרויסע חכמים איבער א לעבענספראגע וואס איז נאָך יעצט ניט ענטשיעדען געווארען.

4

קליגער פון דעם טאטען.

רב האט געהאט א פרוי וואס פלעגט איהם דערגעהן די יאָהרען. וואס ער פלעגט איהר בעטען פלעגט זי טהאן פארקעהרט. האט ער איהר געבעטען, אז זי זאל איהם קאָכען

לינזען, האט זי געקאכט ארבעס, האט ער געבעטען ארבעס האט זי געקאכט לינזען.

ווען זיין זוהן חייא איז אויסגעוואקסען פלעגט רב מיט איהם זיך שאפען און זאגען דורך איהם וואס זיין מוטער זאל קאכען. חייא, זעהענדיג אז די מוטער טהוט אלץ פערקעהרט צו להכעיס, פלעגט ער פערבייטען זיין פאטער'ס בעשטע־לונגען. האט דער פאטער געבעטען ארבעס, פלעגט חייא זאגען זיין מוטער אז דער פאטער וויל לינזען, און די פרוי, וועלענ־דיג טהאן פערקעהרט, פלעגט זי קאכען ארבעס—גראדע דאס וואס רב האט געוואלט!

רב האט זיך ניט געקענט אבוואונדערן וואס ער בעקומט גראדע די מאכלים וואס ער בעט. האט ער איינמאל בעמערקט צו חייא זיין זוהן: "דיין מוטער איז צו מיר גוט געווארען". חייא האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט אויסגעזאגט דעם סוד: "דאס פלעג איך איבערקעהרען דיינע בעשטעלונ־גען". האט רב געזאגט: "אט דאס איז וואס מענשען זאגען א ווערטעל, אז קינדער זיינען קליגער פון זייערע עלטערען. איך אליין האב דאך געדארפט פאלען אויף אזא שכל. אבער פון דעסטוועגען, מיין זוהן, זאלסטו דאס ווייטער ניט טהאן, ווייל עס איז ניט גוט זיך געוואוינען צו זאגען ליגענס".

5

א שלעכטע פרוי האט אויך מעלות.

רבי חייא האט געהאט א שלעכטע פרוי וואס פלעגט איהם פערשאפען ערגערנים. דאך האט ער איהר ביי יעדער געלעגענהייט ארויסגעוויזען ליעבע און אכטונג. ווען ער פלעגט געהן אין גאס און זעהן עפעס א גוטע זאך וואס פאסט זיך פאר א מתנה פאר זיין פרוי, פלעגט ער עס קויפען, איינ־וויקלען אין זיין טאשענטוך און דאס איהר בריינגען. האט איהם איינמאל רב געפרעגט: "זי טהוט ראך דיך אן אזוי פיעל צרות!" האט רבי חייא געענטפערט: "וואס ווילסטו האבען פון די ווייבער? גענוג, אז זיי ערציהען אונזערע קינ־דער און גיבען אונז א מעגליכקייט צו פיהרען א ריינעם לעבען, א פאמיליען לעבען".

6

טעאריע און פראקטיס

בן עזאי האט איינמאל געזאגט אז א מענש וואס האט ניט חתונה און ברייגגט קיין קינדער אויף דער וועלט, איז גראדע אזוי ווי איינער וואס מערדערט מענשען און שטערט גאט'ס ארבייט. האט מען איהם געזאגט: "בן עזאי! עס זיינען דא מענשען וואס דרשנ'ען שעהן און טוהען שעהן. עס זיינען דא אויך אזעלכע וואס טוהען שעהן און דרשנ'ען גארניט. און דו — דו דרשנ'סט זיך טאקע זעהר שעהן, אבער דו טוהסט ניט שעהן. פאר וואס זיצטו אליין, א בחור, און האסט ניט חתונה?"

האט בן עזאי געענטפערט: "וואס זאל איך טהאן אז איך האב אזוי ליעב די תורה? איך וועל זיך אבגעבען מיט תורה און די וועלט וועט זיך האבען א קיום דורך אנדערע".

7

א שאלה ביי איהר מאן.

רבי חייא'ס פרוי איז געווען א קריינקליכע און פלעגט שווער ליידען ביי קינדער געבורטען. האט זי געזוכט א וועג ווי זיך צו בעפרייען פון איהרע ליידען. האט זי זיך איבערגע־טהאן אין אנדערע קליידער, זיך פערשטעלט און איז געקומען פרעגען א שאלה ביי איהר איינגענעם מאן.

"זאגט מיר, רבי", האט זי געפרעגט, "א פרוי מוז דען על פי דין האבען קינדער?"

רבי חייא האט זי ניט דערקענט און ער האט געענט־פערט: "ניין".

די פרוי איז אוועק און האט אויסגעטרונקען אזא מעדי־צין וואס מאכט א פרוי אונפרוכטבאר. ווען רבי חייא האט דערנאכגעגען די געשיכטע, האט ער מיט בעדויערען בעמערקט: "ווען דו וואלסט דאס ניט געטהאן וואלסטו מיר אפשר גע־בוירען נאך א ברודער צווילינג ווי יהודה און חזקיה, אדער א שוועסטער צווילינג ווי פזי און טבי".

.8

די שעדליכקייט פון גאוה

די מענשען פון דער שטאָדט סימוניא זיינען געקומען צו רבי און האָבען איהם געבעטען: "מיר פערלאַנגען אז דו זאָלסט אונז געבען אַ מאַן וואָס זאָל פאַר אונז קענען דרש'ענען, פסק'ענען אַ דין, זיין ביי אונז אַ חזן, אַ שרייבער, לערנען מיט אונזערע קינדער און מאַחן אַלעס וואָס מיר דאַרפען". האָט ער זיי געגעבען לוי בר סיסי. ווען לוי איז אָנגעקומען אין שטאָדט האָבען די שטאָדט לייט געמאַכט פאַר איהם אַ חויכע בימה און איהם דאָרט אַרויפגעזעצט. נאָכדעם זיינען זיי איהם געקומען פערהערען. איינע פון די שאלות וואָס זיי האָבען איהם געפרעגט איז, אַ יבמה וואָס האָט קיין הענד, ווי נעהמט זי חליצה? ווי נעהמט זי אראָב דעם שוך ביים יבם? האָט ער זיי ניט געענטפערט. האָבען זיי איהם געפרעגט נאָך אַ דין, האָט ער ווידער געשוויגען. האָבען די בעלי בתים פון דער שטאָדט געזאָגט צווישען זיך: "עס זעהט אויס אַז ער קען גאָר ניט לערנען, נאָר אפשר קען ער כאָטש אגדתא". האָבען זיי איהם גענומען פערהערען אין אגדה, האָט ער זיי אויך ניט געענטפערט.

מיינענדיג אַז זיי האָבען זיך מיט דעם מענשען שטאַרק אָבגענאַרט זיינען זיי אוועק צו רבי און האָבען זיך בעקלאָגט: "אַט אַזאַ מענשען האָבען מיר ביי דיר געבעטען?" אָבער רבי האָט זיי געענטפערט: "איך שווער אייך ביי אייער לעבען אַז איך האָב אייך געגעבען אַזאַ מאַן וואָס קען אַזוי פיעל ווי איך".

"אָבער ער קען דאָך גאָר ניט לערנען, "האָבען די בעלי בתים פון סימוניא גע'טענה'ט, "וואָס מיר האָבען איהם געפרעגט האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען".

רבי האָט געשיקט נאָך לוי'ן און האָט איהם געפרעגט: "זאָג מיר, ווי טוהט אַ יבמה וואָס איז אָהן הענד ווען זי דאַרף נעהמען חליצה?" האָט לוי געענטפערט: "זי טוהט אויס דעם שוך מיט די צייהן." רבי האָט איהם געפרעגט נאָך אַ שאלה און לוי האָט ריכטיג געענטפערט. "טאַ פאַר־וואָס האָסטו די מענשען פון סימוניא ניט געענטפערט אַז זיי האָבען דיך געפרעגט?" האָט רבי איהם פירגעהאַלטען.

"איך וועל אייך זאָגען ווי דאָס איז געשעהן", האָט לוי

ערקלערט, „זיי האָבען פאַר מיר געמאַכט אַ גרויסע בימה און האָבען מיך אויף דעם ארויפגעזעצט מיט גרויס פּאַראַד. פון דעם כבוד וואָס זיי האָבען מיר פערטיילט האָב איך זיך גענומען פיהלען זעהר גרויס, מיינע געדאַנקען האָבען זיך צומישט און איך האָב ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען".

9

זיך אָנגענומען פאַר א תלמיד חכם

רבי איז איינמאָל געקומען אין בית מדרש לערנען, זיינען אַלע פערזאַמעלטע אוועק צו זייערע פּלעצער. די וואָס זיינען געוועזען לייכט און בעוועגליך האָבען באַלד געפונען פּלעצער, אָבער רבי ישמעאל וועלכער איז געווען אַ שווערער מענש איז געגאַנגען לאַנגזאַם, פּאַמעלאַך, זוכענדיג אַ לייי־דיגען אָרט. האָט אבדן (רבי'ס אַ תלמיד) אויסגערופען: „ווער איז דאָס דאָרט וואָס טרעט אויף די קעפּ פון שעהנע עהרליכע אידען?" האָט ער איהם געענטפערט: „דאָס בין איך ישמעאל ברבי יוסי, איך בין געקומען לערנען תורה פון מיין רבי". האָט אבדן מיט אַ שטאָך געפרעגט: „ביזטו דען ווערטה צו לערנען תורה פון מיין רבי'ן?" האָט רבי ישמעאל געענטפערט: „איז דען משה ווערטה געווען צו לערנען תורה פון גאָט אַליין?" האָט אבדן צוריק געענט־פערט: „דו פאַרגלייכסט זיך צו משה'ן?" האָט רבי ישמעאל געזאָגט: „און דו גלייכסט דיין רבי'ן צו גאָט?"

שפּעטער האָט זיך געמאַכט אַז אבדן האָט געמוזט זיך דורכשטופּען אַ וועג צווישען די פערזאַמעלטע אין בית מדרש. דאָ האָט רבי ישמעאל זיך אויפגעהויבען און אויסגערופען: „ווער עס דאַרף עפּעס וויכטיגעס ביים היילינען פאָלק מעג ער זיך שטופּען צווישען זיי, אָבער ווער עס האָט גאָרניט נויטי־געס, מיט וואָס פאַר אַ רעכט טרעט ער איבער זייערע קעפּ?"

ווען רבי האָט דאָס דערהערט האָט ער אַ געשריי געטאָן: „אבדן! בלייב שטעהן וואו דו ביזט!" אין דער מינוט איז אבדן קרעציג געוואָרען, זיינע צוויי זיהן זיינען דערטרונקען געוואָרען, ניט איבערלאָזענדיג קיין קינדער, און די אַלמנות פון די צוויי זיהן האָבען זיך ענטזאָגט חתונה צו האָבען מיט די אַנדערע ברידער.

.10

א מיטעל געגען שטרענגע קאלעקטארען

אבא דער זוהן פון מניומי האט געהאט צו טאהן מיט די דיענער פון דעם נשיא וואס האבען ביי איהם געמאהנט געלד. האט ער גענומען וואקס, זיך אנגעקלעפט אויף די קליידער, זיך פערשמירט דעם פנים, און ווען די קאלעקטארען פלעגען זיך מיט איהם טרעפען פלעגען זיי איהם ניט דערקענען.

11

נחוניא און זיינע קינדער

נחוניא איז געווען בעשעפטיגט מיט גראבען וואסער גרובען אין ירושלים, אום די עולי רגל וואס קומען אין דער הייליגער שטאדט אויף יום טוב זאלען האבען וואס צו טרינקען. דאס איז געווען זיין בעשעפטיגונג וואס האט פערנומען זיין גאנצע צייט, און זיין טאכטער פלעגט איהם אויך העלפען ביי דיזער נאבעלער ארבייט.

איינמאל איז די טאכטער אריינגעפאלען אין איינע פון די גריבער און קיינער האט זי געקענט ארויסנעהמען. זיינען מענשען געקומען צו לויפען צו רבי חנינא בן דוסא, דער גרויסער צדיק, און האבען איהם דערצעהלט פון דעם אונגליק. האט ער זיי געענטפערט: "זי וועט גאנץ זיין". זיינען זיי געקומען א צווייטען מאל, האט ער זיי ווידער געענטפערט: "זי וועט גאנץ זיין". צום דריטען מאל ווען זיי זיינען געקומען האט ער זיי געזאגט: "זי איז שוין ארויס".

און אזוי איז דאס טאקע געווען. די טאכטער פון דעם וואסער גרובען גרעבער איז באלד געקומען אהיים א לעבעדיגע און מען האט איהר געבראכט צו רבי חנינא בן דוסא.

"טאכטער מיינע, ווער האט דיך פון דער גרוב ארויסגענומען?" האט דער צדיק געפרעגט.

"אן אלטער מאן וואס האט אויסגעזעהן אזוי ווי אברהם

אבינו און ער האָט געפיהרט א שעפּס, א בּאַראַן. ער האָט מיך אַרויסגענומען".

די מענשען וואָס זיינען געווען דערביי און האָבען געהערט ווי דער נס איז געשעהן, האָבען מיט באַוואונדערונג אויסגערופען צו רבי חנינא בן דוסא: "ביזטו דען א נביא וואָס דו האָסט געטראָפען אז זי איז געראַטעוועט געוואָרען?"

"איך בין קיין נביא און מיין טאַטע איז אויך ניט געווען א נביא", האָט רבי חנינא געענטפערט. "אָבער איך בין געווען זיכער אז פון א מצוה מיט וועלכער אן ערלי־ליכער איד גיט זיך אָב קען פון דעם זיין קינד ניט פער־אונגליקט ווערען, און אין די גריבער וואָס דער פאָטער האָט געגראָבען אום אז מענשען זאָלען האָבען וואָס צו טרינקען, האָט זיין טאָכטער ניט געקענט אומקומען".

א צייט שפּעטער איז א זוהן פון נחוניא דעם גרעבער געשטאָרבען פון דאָרשט. האָבען מענשען פערשטאַנען אז דאָס איז דערפאַר ווייל דער זוהן האָט קיינמאָל קיין אנטייל גענומען אין זיין פאָטער'ס ארבייט לטובת הכלל.

מסכת כתובות

1.

הערט ניט קיין לשון הרע

אויב א מענש הערט עפעס וואס ניט אנשטענדיגעס זאל ער אריינטהאן זיינע פינגער אין די אויערען און זיך ניט צוהערען.

ר' אליעזר האט געזאגט: "פאר וואס זיינען דעם מענשען'ס פינגער שפיציג? דאס איז כדי ער זאל זיי קענען אריינטהאן אין די אויערען ווען ער הערט שלעכטע רייד." אין דעם בית מדרש פון ר' ישמעאל האט מען געלערענט אזוי: "פאר וואס איז דער גאנצער אויער הארט און דער לעפעל איז ווייך? דאס איז כדי אז ווען א מענש הערט אן אונפאסינע זאך זאל ער דעם לעפעל קענען גלייך אריינבויגען אין אויער און זיך ניט צוהערען צו דעם וואס ער דארף ניט".

2

א כלה דארף מען ליבען

פרעהליך מאכען א כלה אין די שבעת ימי המשתה איז איינע פון די גרעסטע מצוות. די גרויסע תנאים האבען גע־טאנצט לכבוד דער כלה. זיי האבען אוועקגעלייגט זייער כבוד אן א זייט, זיי האבען פערגעסען זייער ערנסט, געמאכט

אלערליי קונצען צו אמוזירען די כלה, און איהר בעשאַטען מיט קאָמפּלימענטען.

די תלמידים פון שמאי און די תלמידים פון הלל האָבען זיך ניט געקענט איינינגען וועגען דעם ווי מען זאָל אויף א חתונה בעזינגען די מעלות פון א כלה. די בית שמאי האָבען געזאָגט אז מען דאַרף זאָגען נאָר דעם אמת, אַזוי ווי זי איז. די בית הלל האָבען געהאַלטען אז מען דאַרף זאָגען "א שעהנע כלה און א חנ'עוודיגע". האָבען די בית שמאי געזאָגט צו די בית הלל: "און ווי איז אז די כלה איז א הינקעדיגע אָדער א בלינדע, זאָל מען אויך זאָגען אז זי איז שעהן און חנ'עוודיג? דאָס הייסט דאָך געזאָגט א ליגען!" האָבען די בית הלל געענטפערט: "און ווי איז אז איינער האַנדעלט איין עפּעס א שלעכטע סחורה אין מאַרק, זאָל ער עס לויבען, אָדער ער זאָל אויסזאָגען די פעהלערען פון דעם? געוויס דאַרף ער עס לויבען, אויב ער איז א גוטער סוחר". פון דיזען ענטפער איז צו זעהן אז א מענש דאַרף פערשטעהן ווי אומצוגעהן מיט אנדערע מענשען.

3

די מחשבה הייליגט די מעשים

רב אחא, אַז ער פלעגט זיין אויף א חתונה, פלעגט ער נעהמען די כלה, זי אויפהויבען אויף זיינע שולטערען און טאַנצען. די רבנן האָט עס שטאַרק געוואונדערט, דען ווי פּאַסט עס זיך אַזא אַקט פאַר אַזא גרויסען מאַן? האָבען זיי איהם איינמאָל געפרעגט: "מיר מעגען אויך טהאָן אַזוינס?" האָט ער זיי געענטפערט: "אויב אייער מחשבה איז ריין און די כלה זעהט ביי אייך אויס ניט מעהר ווי א שטיק האָלץ, מעגט איהר. אויב איהר קוקט אויף איהר ווי אויף עפּעס אַנדערש, טאָהרט איהר ניט".

4

די צערעמאָניע פון "קצצה"

"קצצה" האָט געהייסען די צערעמאָניע פון אָבשניידען איינעם פון דער פאַמיליע. אַז איינער, א מיטגליעד פון א שעהנער פאַמיליע, האָט גענומען א פרוי וואָס פּאַסט זיך

ניט פאר איהם, פלעגט זיך די משפחה צוזאמענקלייבען, אוועקשטעלען א פאס מיט פרוכטען אין מיטען גאס, די פאס צוברעכען פאר אלעמען, אויסטיילען די פירות צו די פערזאמעלטע, און דערביי זאגען: "אחינו בני ישראל! יענער און יענער האט גענומע א פרוי פון נידריגען שטאנד און מיר האבען מורא אז אונזערע קינדער זאלען זיך ניט מישען מיט זיינע. טא נעהמט אייך אן אנדענקען אויף שפעטערע דורות און איהר זאלט פערהיטען, אז זיינע קינדער זאלען ניט חתונה האבען מיט אונזערע". אזא צערעמאניע פלעגט מען געדענקען אויף יאהרען און יאהרען.

.5

לײדיג ארומגעהן ברײנגט צו זינד

רבי אליעזער האט געזאגט:

יעדע פרוי מוז טהאן עפעס אן ארבייט. אפילו ווען זי איז רייך און האט איהר מאן געגעבען אין נדן הונדערט שקלאפינעס דארף דער מאן איהר צווינגען זי זאל טהאן עפעס אן ארבייט, ווי שפינען וואל, ווייל דער ליידיג ארומגעהן ברייננט צו אויסגעלאסענהייט. רבי שמעון בן גמליאל זאגט, אז אויב דער מאן האט אפילו א נדר געטהאן אז זיין פרוי זאל קיין ארבייט ניט טהאן זאל ער איהר אויסצאהלען איהר כתובה, געבען א גט, און זאל זי געהן ארבייטען, ווייל ארומגעהן ליידיג ברייננט צו משוגעת.

.6

א פערדינטער נס

אמימר, מר זוטרא און רב אשי זיינען געזעסען ביי דער טהיר פון אזגור, דער קעניג פון פערזיען, און געווארט אויף אן אודיענץ. עס איז זיי פערבייגעגאנגען א סארוועך וואס האט געטראגען עסען צום קעניג. רב אשי האט בעמערקט ווי מר זוטרא איז בלאס געווארען — עס האט איהם פערשמעקט דער בראטען. האט רב אשי אריינגעשטעקט דעם פינגער אין טעלער און אריינגעלייגט מר זוטרא'ן אין מויל. האט דער סארוועך געשריען: "וואס האסטו געטהאן?

ווי קען איך דאס יעצט געבען דעם קעניג צו עסען נאכדעם ווי דו האסט אריינגעשטעקט דיין פינגער אין דעם?" דער סארווער האט צוזאמענגערופען די קעניגליכע וועכטער און זיי האבען איהם אויך געפרעגט צו וואס ער האט דאס געטהאן. האט רב אשי געענטפערט: "דער וואס קאכט אזא מאכל איז ניט ווערטה אז דער קעניג זאל עסען זיין געקעכטס". האבען זיי איהם געפרעגט: "פארוואס?" האט ער געענטפערט: "דאס פלייש קומט פון א קרעציגען דבר אחר". האט מען דעם בראטען אונטערזוכט און מען האט קיין צייכען פון קראנקהייט געפונען. רב אשי האט גענומען דעם סארווער'ס פינגער, ארויפגעלייגט אויף א חלק פון דעם פלייש און געזאגט: "אט די שטיקעל דארפט איהר אונטערזוכען". האבען זיי אונטערזוכט, און עס איז געשעהן א נס אז זיי האבען געפונען צייכענס פון קראנקהייט.

"צו וואס האסטו זיך פערלאזען אויף א נס?" האבען די רבנן שפעטער געפרעגט רב אשי'ן. "מען טאר דאך ניט זיך פערלאזען אויף נסים".

"איך האב געזעהן אז מר זוטרא איז אין געפאהר קראנק צו ווערען", האט רב אשי געענטפערט.

7

זיך אויסגערעדט אין א בייזער שעה

יהודה דער זוהן פון רבי חייא און דער איידים פון רבי ינאי פלעגט אוועקגעהן אויף דער גאנצער וואך אין רב'ס בית המדרש און דארט זיצען און לערנען. יעדען פרייטאג פלעגט ער קומען אהיים אויף שבת. און ווען ער פלעגט אנקומען אהיים פלעגט מען זעהן ווי איהם געהט פאראויס א פייערדיגער זייל.

איינמאל האט זיך דער לערנען פערצויגען און ער האט ניט געקענט אוועקגעהן פון בית מדרש. אזוי ווי זיין פאמיליע האט ניט געזעהן קיין צייכען פון זיין אנקומען האט ר' ינאי געזאגט: "קעהרט איבער זיין בעט, ווייל אויב יהודה וואלט נאך געלעבט וואלט ער ניט פערפעהלט צו קומען אויף שבת".

האט זיך דאס איהם אויסגערעדט אין א בייזער שעה, און אזוי איז דאס געשעהן.

8

שוין אן אלטער אונגליק

א איד און א גוי זיינען צוזאמען געגאנגען אין וועג. האט דער גוי נים געקענט געהן אזוי שנעל ווי דער איד. וואס טהוט דער גוי ? דערמאנט ער דעם אידען אויפ'ן חורבן בית המקדש. ווערט דער איד געפאלען ביי זיך און זיפצט. און פון דעסטוועגען איז ער אלץ געגאנגען שנעלער פון דעם גוי. זאגט דער גוי : "ביי אייך, דאכט זיך, גלויבט מען אז א זיפץ צוברעכט א האלבען קערפער פון דעם מענשען". זאגט דער איד געענטפערט "דאס איז אז מען זיפצט אויף א נייעם אונגליק, אבער יענער אונגליק איז שוין אלט. אט דאס איז וואס מען זאגט א ווערטעל : "א פרוי וואס האט בעגראבען א סך קינדער האט נים מורא פאר'ן טויט".

9

צוליעב א פורי'ם טרעהרען

רב רחומי פלעגט אפט אוועקפאהרען צו רבא'ן לערנען. האט ער געהאט א רעגעל צו קומען אהיים יעדען ערב יום כפור. איינמאל האט זיך דער לערנען פערצויגען און ער איז אהיים נים געקומען. די פרוי איז געזעסען און געווארט, און געקוקט אין גאס אויב איהר מאן קומט שוין. זעהענדיג אז עס ווערט שוין באלד יום כפור און איהר מאן קומט נים, איז איהר געווארען נים גוט און טרעהרען האבען אנגעהויבען זיך צו גיסען פון איהרע אויגען.

צו דער זעלבער צייט איז איהר מאן, רב רחומי, געזעסען אויף א דאך שטוב, איז דער פוס באדען אונטער איהם געזונקען און ער איז געפאלען און געשטארבען.

10

ענדע גוט אלעס גוט

רבי האט געטהאן א שידוך פאר זיין זוהן מיט דער טאכטער פון רבי חייא. ווען עס איז געקומען צו שרייבען די כתובה איז די כלה געשטארבען. האט רבי געזאגט : "פוילייכט

איז דאָ עפּעס אַ פעהלער אין דער משפחה". האָט מען נאָכ־געזוכט דעם יחוס און מען האָט אויסגעפונען אז רבי שטאַמט פון דוד המלך און ר' חייא קומט ארויס פון שמעי, אַ ברודער פון דוד. הייסט עס אז רבי איז געווען דער גרעסערער יחסן.

איז רבי געגאַנגען און האָט פאר זיין זוהן אַ שידוך גע־טהאָן מיט דער טאָכטער פון ר' יוסי בן זמרא. האָט מען אָב־געמאַכט אז פריהער זאָל דער חתן אוועקגעהן אויף צוועלף יאָהר און לערנען און נאכדעם זאָל ער חתונה האָבען. ווען דער חתן האָט דערזעהן זיין כלה, איז זי איהם אזוי געפעלען גע־וואָרען דאס ער האָט געבעטען אז מען זאָל פערקלענערען דעם טערמין פון זיין לערנען אויף זעקס יאָהר. האָט מען איהם דאס נאָכגעגעבען. ווען ער האָט איהר נאָך אַמאָל געזעהן, האָט ער שעמעדיג געזאָגט: "איך וועל פריהער חתונה האָבען און נאכהער וועל איך געהן לערנען". האָט מען איהם דאס אויך נאכגעגעבען.

דער יונגער מאַן איז גלייך נאָך דער חתונה אוועק און האָט זיך געזאַמט צוועלף יאָהר. ביז ער איז צוריקגעקומען האָט זיין יונגע פרוי פון בענקשאַפט און פון צער פערלאָרען די פעהיגקייט צו האָבען קינדער. האָט רבי געזאָגט: "ווי זאָלען מיר טהאָן? זאָלען מיר זי גט'ן? וואס וועט די וועלט זאָגען? מען וועט זאָגען, די ארימע, נעבעך! אומזיסט איז זי געזע־סען און געוואַרט אויף איהר מאַן! זאָלען מיר איהם געבען אַ צווייטע פרוי? וועט מען זאָגען, דאס איז זיין פרוי און יענע איז זיין מעטרעסע".

האָט רבי נאָך געבעטען פאר זיין שנור און זי איז געהיילט געוואָרען.

11

ניט דערקענט זיין טאָכטער

אמאָל איז געווען די מאָדע אז אַ יונגער מאַן פלעגט חתונה האָבען פלעגט ער גלייך נאָך די שבעת ימי המשתה אוועקפאָהרען ערגעץ לעהרנען, און אמאָל פלעגט ער אפילו ניט וואַרטען ביז די שבעת ימי המשתה פלעגען זיך ענדיגען.

יאָהרען פלעגט ער זיין אוועק פון דער היים און לערנען מיט התמדה, און די פרוי פלעגט אויסגעהן פאר בענקשאַפט, אבער זי פלעגט צעהלען די טעג, די חדשים, די יאָהרען, וואַר־טען און — האָפען.

אזוי איז געווען מיט חנניה בן חכינאי.

גלייך נאָך דער חתונה איז ער צוזאַמען מיט ר׳ שמעון בן יוחאי אוועק לערנען ביי ר׳ עקיבא. ר׳ שמעון בן יוחאי פלעגט זיך אָפּט דורכשרייבען מיט זיין פרוי און וויסען אַלעס וואָס טהוט זיך ביי איהם אין דער היים. אָבער חנניה בן חכינאי איז געווען אזוי פערטאָן אין לערנען, אז עס פלעגט איהם קיינ־מאָל ניט אויסקומען קיין צייט צו שרייבען. און אזוי איז זיך די צייט געפלויגען א צוועלף, אָדער דרייצעהן יאָהר.

איינמאָל האָט רבי עקיבא אויסגערופען, אז ווער עס האָט אן ערוואַקסענע טאָכטער וואס עס איז איהר שוין צייט חתונה צו מאַכען, זאָל ער געהן אהיים און טהאָן פאר איהר א שידוך. אז חנניה האָט דאס געהערט האָט ער זיך דערמאַנט אז ער מוז שוין האָבען א טאָכטער וואס לויט די מאָדע פון יענע צייטען האָט מען שוין פאר איהר געדאַרפט קריגען א חתן. האָט ער גענומען אורלויב און איז אוועק אהיים. ווען ער איז אָנגעקומען אין זיין שטאָדט האָט ער די גאַסען ניט דערקענט. אין דער צייט וואס ער איז געווען אוועק אין דער פרעמד, האָט זיך די שטאָדט א סך איבערגעבויט. א היבשע צייט האָט ער ארומגעבלאָנדזשעט און האָט ניט געקענט געפינען זיין הויז.

איז חנניה געגאַנגען און האָט זיך אוועקגעזעצט ביים ברעג טייך, וואוהין די ווייבער קומען נאָך וואסער. האָט ער געהערט ווי איינע זאָגט צו א מיידעל: ״חכינאי׳ס טאָכטער! מאַך פול דיין קרוג און קום אהיים!״ האָט ער פערשטאַנען אז דאס איז זיין טאָכטער. איז ער איהר נאכגעגאַנגען ביז זי איז אריין אין א הויז. דאס איז געווען זיין הויז.

ער איז גלייך אריין נאָך איהר, גאַנץ אונערוואַרטעט. זיין פרוי איז גראָדע דאַן געזעסען און האָט געזיפּט מעהל. זי האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און פאר גרויס איבערראשונג איז זי געפאַלען ווי א טויטע. האָט דער מאַן אויסגערופען: ״רבונו של עולם! דרייצעהן יאָהר האָט זי געוואַרט אויף מיר, זאָל איהר דערפאַר קומען שטאַרבען?״ האָט זי באַלד געעפענט די אויגען און איז געזונד געוואָרען.

12

ניט דערקענט זיין זוהן

אן עהנליכע געשיכטע האָט געטראָפען מיט רבי חמא בר ביסא. ער איז אויך באַלד נאָך זיין חתונה אוועקגעפאָהרען

לערנען אין דעם בית מדרש פון רבי. צוועלף יאָהר האָט ער פערבראַכט אין לערנען און נאכדעם האָט ער זיך פערבענקט אהיים. ווען ער איז אָנגעקומען אין זיין שטאָדט האָט ער צו זיך געזאָגט: "איך וועל ניט טהאָן אזוי ווי בן חכינאי האָט געטהאָן. אך וועל ניט איבערשרעקען מיין ווייב." איז ער אוועק אין בית מדרש און פון דאָרטען האָט ער געשיקט א שליח אָנזאָגען זיין ווייב אז ער איז צוריקגעקומען. די פרוי האָט דעם מאַן געוואָלט מאכען אן אנגענעהמע איבערראַשונג, האָט זי געזאָגט צו איהר זוהן: "נעה, מיין קינד, אין בית מדרש. דאָרט זיצט א גאַסט, א גרויסער למדן. זאָל ער דיך פערהערען". דער זוהן איז געווען זעהר א געראַטענער, א וואויל לערנען, און איז שפעטער בעקאַנט געוואָרען אלס רבי אושעיא.

איז דער יונגער בחור'ל אריין אין בית מדרש, זיך אוועק־געזעצט נעבען גאַסט און אָנגעהויבען צו ריידען דברי תורה. רבי חמא האָט ניט געוואוסט אז דער געראַטענער אינגעל איז זיין אייגענער זוהן. האָט ער מיט א וויטאָג געזאָגט צו זיך: "עס קען זיין, אז ווען איך וואָלט פערבליבען אין דער היים, וואָלט איך אויך געהאַט אזא געראַטענעם אינגעל". דער אינגעלע איז אוועק און שפעטער איז רבי חמא אויך אוועק צו זיך אהיים.

בעת ער איז געזעסען ביי זיך צוהויז און גערעדט מיט זיין פרוי, איז אריינגעקומען דער זעלבער געראַטענער אינ־געל. רבי חמא האָט געמיינט אז ער איז געקומען איהם עפּעס פרעגען א שטיקעל תורה. האָט ער זיך פאַר דעם קליינעם תלמיד חכם אויפגעשטעלט. האָט די מוטער מיט א גליקליכען שמייכעל געזאָגט: "דאַרף דען א פאָטער זיך אויפשטעלען פאַר זיין אייגענעם זוהן?" און ווען רבי חמא האָט דאָס גע־הערט האָט ער זיך שטאַרק געפרעהט.

13

דער פאַסטוך וואָס איז געוואָרען גרויס

רבי עקיבא איז אין זיין יוגענד געווען ניט מעהר ווי אן איינפאַכער פאַסטוך וואָס האָט געפיטערט די שאָף פון כלבא שבוע, איינער פון די רייכסטע לייט אין ירושלים. האָט די טאָכטער פון כלבא שבוע איינמאָל בעמערקט דעם יונגען פאַסטוך און ער איז איהר זעהר געפעלען געוואָרען. זי האָט

איינגעזעהן אז ער איז בעשיידען, ערענטליך און שטעהט הע־
כער פון אנדערע יונגע לייט. איז זי איינמאל געקומען צו
איהם אין דער שטיל, אין זיין ארימער ביידעל, אויפ'ן פעלד
און האט איהם געפרעגט: "אויב איך וועל ווערען דיין כלה,
וועסטו געהן אין א בית המדרש און ווערען א געלערנטער
מענש?" האט ער געענטפערט: "יא!"

זיינען זיי אוועק און האבען זיך פערלאבט אין געהיים,
אהן דער צושטימונג פון איהרע עלטערען. און ווען איהר
פאטער האט פון דעם דערהערט איז ער געווארען שטארק
בייז און האט א נדר געטהאן אז זי זאל קיינמאל געניסען פון
זיין פערמעגען. האט די טאכטער געמוזט פערלאזען איהר
רייכען פאטער'ס פאלאסט און איז אוועק און האט חתונה
געהאט מיט דעם ארימען פאסטוך. זיי האבען געלעבט אין
ארימקייט און דחקות, און געשלאפען אויף שטרוי.

די איידעל ערצויגענע שעהנע טאכטער פון דעם רייכ־
סטען מאן אין ירושלים האט זיך געפיהלט זעהר ניט בעקוועם.
אבער די ליעבע צו איהר מאן האט איהר געמאכט פערגעסען
אויף איהר יעצטיגע ארימקייט. זי האט איינמאל צערטליך
גענומען ארויסציהען די שטרויעלעך וואס האבען זיך איינ־
געפלאנטערט אין זיינע האאר, און ער האט אויף דעם גע־
זאגט: "דערפאר אז איך וועל אמאל זיין רייך וועל איך דיר
קויפען א קרוין מיט א ירושלים אויסגעשטיקט אין גאלד."
אזא קרוין איז דאן געווען אין דער מאדע ביי גבירישע כלות
און יונגע ווייבלעך.

אום איהר צו טרייסטען איז געקומען אליהו הנביא, זיך
פערשטעלט פאר אן ארימאן און האט צו די יונגע פאאר גע־
זאגט: "האט רחמנות, שענקט מיר א ביסעלע שטרוי! מיין
פרוי האט א קינד געבוירען און איך האב אפיל ניט א קאפעלע
שטרוי אונטערצובעטען איהר געלעגער."

"זעהסטו", האט רבי עקיבא געזאגט צו זיין פרוי, "מיר
דארפען זיך שעטצען גליקליך וואס מיר האבען כאטש שטרוי,
יענער האט אפילו קיין שטרוי אויך נים."

"איך בעקלאג זיך ניט", האט זי געענטפערט. "איך בין
מרוצה צו ליידען. דו פאהר אוועק לערנען און איך וועל אויף
דיר ווארטען."

רבי עקיבא איז אוועק, האט פערבראכט אין דער
פרעמד צוועלף יאהר. אין דער צייט האט ער זיך ערווארבען
צוועלף טויזענד תלמידים. נאכדעם האט ער זיך בעדענקט

אז עס איז שוין צייט צו געהן זעהן זיין פרוי. ווען ער איז אנגעקומען אין שטאָדט האָט ער בעשלאָסען ניט אריינצוגעהן גלייך אין הויז, נאָר ער האָט זיך געשטעלט ביי דער טיהר זיך צוהערען וואָס אינוועניג קומט פאָר. האָט ער געהערט ווי איינער א שלעכטער מענש זאָגט צו איהר: "זעהר רעכט אויף דיר. גוט האָט דיין פאָטער געטהאָן וואָס ער האָט דיך פון הויז ארויסגעטריבען. אָט זעהסטו שוין וואָס פאר א מאן דו האָסט? ער איז אוועק און דיך איבערגעלאָזען א לעבעדיגע אלמנה שוין אזוי פיעל יאָהר!" האָט די פרוי געענטפערט: "אויב מיין מאן וואָלט מיך געפאָלגט האָט ער געמעגט פערבלייבען לערנען נאָך צוועלף יאָהר." ווען רבי עקיבא האָט דאָס געהערט, האָט ער געזאָגט: "אזוי ווי זי האָט מיר די ערלויבנים געגעבען וועל איך טאקע געהן צוריק און לערנען נאָך צוועלף יאָהר."

ווען די אנדערע צוועלף יאָהר זיינען אריבער איז ער צוריק געקומען מיט פיער און צוואנציג טויזענד תלמידים. איז די גאנצע שטאָדט ארויס מקבל פנים זיין איהם און זיינע תלמידים. קיינער האָט ניט געוואוסט אז דער גרויסער תנא רבי עקיבא מיט וועלכען די גאנצע וועלט האָט געקלונגען, און וועלכער איז געקומען מיט אזוי פיעל תלמידים, איז דער אמאָליגער אָרימער אונוויסענדער פאסטוך וואָס האָט געדיענט ביי כלבא שבוע. זיין פרוי און איהרע א שכנה זיינען געוועזען די איינציגע מענשען וואָס האָבען געוואוסט דעם סוד.

האָט די שכנה געזאָגט: "געה, לייה ביי אימיצען עפעס א שעהנע קלייד. עס פאסט זיך ניט צו קומען פאר אזא גרויסען מענשען אין דיין אָרימען מלבוש!" האָט די פרוי געענטפערט: "מיין מאן דער צדיק קען מיך גוט און ער וויים ווי מיך צו שעטצען אָהן שעהנע קליידער."

זי איז געגאנגען, זיך דורכגעשטופט א וועג צווישען דער גרויסער מאסע מענשען, און אז זי האָט דערזעהן איהר מאן איז זי געפאלען צו דער ערד און האָט געקושט זיינע פיס. האָבען זיינע תלמידים געמיינט אז דאָס איז סתם אזוי א פרוי, אן אביונ'טע, און זיי האָבען איהר געוואָלט אָבשטופען. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו זיינע תלמידים: "ריהרט איהר ניט אָן! איהר זאָלט וויסען זיין, אז אלעס וואָס איהר פערמאָגט און וואָס איך פערמאָג געהערט צו דיזער פרוי."

דערווייל האָט דער רייכער און שטאָלצער כלבא שבוע,

וועלכער האָט שוין לאַנג חרטה בעקומען אויף דעם נדר וואָס ער האָט געטהאָן, געהערט אז אין שטאָדט איז אָנגעקומען דער גרויסער תנא רבי עקיבא. האָט ער זיך געטראַכט, איך וועל צו איהם געהן, אפשר וועט ער מיר מתיר נדר זיין. איז ער געקומען פאַר רבי עקיבא, אָבער ער האָט זיין געוועזענעם פאַסטוך ניט דערקענט. האָט כלבא שבוע דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע און מען האָט געזעהן זיין טיעפע חרטה. מיט טרעהרען האָט ער געבעטען דעם גרויסען תנא ער זאָל איהם בעפרייען פון זיין נדר.

"זאָג מיר", האָט רבי עקיבא געפרעגט, "ווען דו וואָלסט געוואוסט אז דיין איידים וועט ווערען א גרויסער מאַן, וואָלסטו אויך דעם נדר ארויסגערעדט?"

"ניין!" האָט כלבא שבוע אויסגערופען. "ווען ער וואָלט אפילו קענען איין פרק משניות, אָדער איין שטיקעל הלכה וואָלט איך איהם גערן גענומען פאַר אַן איידים."

"דאָס בין איך — דיין איידים!" האָט רבי עקיבא געזאָגט.

ווען כלבא שבוע האָט דאָס דערהערט האָט ער זיך אויך געוואָרפען צו דער ערד און האָט געקוסט די פיס פון זיין איידים. נאָכדעם האָט ער איהם אוועקגעגעבען א העלפט פון זיין פערמעגען.

14

געראָטען אין דער מוטער

די טאָכטער פון רבי עקיבא איז געווען געראָטען אין דער מוטער. זי האָט אויך געוואָלט נעהמען א מאַן וואָס זאָל זיצען און לערנען, ווען אפילו עס זאָל איהר אויסקומען צו זיין צושיידט מיט איהם פאַר יאָהרען. איינמאָל האָט פון איהר געהערט בן עזאי, וועלכער האָט אלץ מורא געהאַט צו נעהמען א ווייב, טאָמער וועט דאָס איהם שטערען אין לערנען. איז בן עזאי געקומען און האָט מיט איהר חתונה געהאַט, און גלייך נאָכדעם האָט ער זיך מיט איהר געשיידט און זי האָט איהם געלאָזט אוועקפאָהרען און ווידער אָבגעגעבען זיין גאַנצע צייט אויף לערנען.

15

ניט אריסגעהאלטען די בענקשאפט

אז רב יוסף דער זוהן פון רבא האט חתונה געהאט, האט מיט איהם זיין פאטער אבגעמאכט אז ער זאל אוועקפאהרען איף זעקס יאהר לערנען. דריי יאהר האט רב יוסף אבגעלערנט און האט זיך שטארק פערבענקט אהיים. האט ער זיך ניט געקענט דערווארטען ביז די זעקס יאהר וועלען זיך ענדיגען און ער האט צו זיך געזאגט: "איך וו ! אריבערפאהרען אהיים און זעהן וואס עס מאכט דארט מיין הויז געזינד."

געקומען אהיים איז ער גראדע אום ערב יום כפור, ווי דער מנהג איז דאן געווען, אז א תלמיד חכם וואס האלט נאך אין לערנען קומט אהיים אויף יום כפור. ווי נאר זיין פאטער האט דערהערט אז דער זוהן קומט, איז ער איהם ארויסגעלאפען אנקעגען מיט א וואפען אין האנד און האט געזאגט: "דו האסט זיך דערמאנט אויף דיין טייבעלע, אה?" און ער האט איהם ארויסגעטריבען. צוליעב די ערגערניס וואס זיי האבען ביידע געהאט, האבען זיי פערגעסען צו עסען די סעודה המפסקת.

16

חומה די פערפיהרערין

חומת, די טאכטער פון איסי און אן אוראייניקעל פון רב יהודה, איז געווען א גרויסע שעהנהייט און א קאקעטקע. זי האט צוויי מאל חתונה געהאט און ביידע מענער האבען זיך ביי איהר לאנג ניט געהאלטען. ביידע זיינען געשטארבען א קורצע צייט נאך דער חתונה. און נאכדעם ווי זי איז שוין צוויי מאל געווארען אן אלמנה האט זיך אין איהר פערליעבט דער גרויסער אביי, וועלכער איז שוין דאן געווען א מענש אין די עלטערע יאהרען.

זייגע פריינד האבען איהם געווארנט, אז עס איז א סכנה צו נעהמען א פרוי וואס האט שוין צוויי מענער פערלארען, אבער אביי האט ניט געגלויבט אין דער געפאהר. האט ער

מיט דער שעהנער חומה'ן חתונה געהאט. א קורצע צייט נאכדעם איז ער געשטארבען.

איינמאל, שוין נאכדעם ווי חומה איז געווארען אן אלמנה צום דריטען מאל, איז זי געקומען אין בית דין פון רבא בעטען, אז ער זאל בעשטימען פאר איהר שטיצע אויף צו לעבען. "גיב מיר אויף עסען", האט זי געבעטען. האט ער איהר בעשטימט ווי פיעל שפייז זי זאל בעקומען. נאכדעם האט זי געבעטען ער זאל איהר אויך בעשטימען א געוויסע מאאס וויין. האט רבא געענטפערט: "איך ווייס אז אין דער הויז פון דיין לעצטען מאן, אביי, האט מען קיין וויין ניט געטרונקען". האט די שעהנע אלמנה געענטפערט: "איך שווער ביי ריין לעבען, רבי, אז מיר פלעגען טרינקען וויין פון לאנגע בעכער, אט אזוי לאנג —" און זי האט ארויפגע־קאשערט איהר ארבעל און אבגעמאסטען אויף איהר ארעם צו צייגען ווי לאנג די בעכער זיינען געווען. און ווען זי האט אויפגעדעקט איהר נאקעטען ארעם איז געווארען ליכטיג אין דער גאנצער הויז — אזוי שעהן איז זי געווען —

רבא איז שטארק אויפגערעגט געווארען פון דער חוצפה און ער איז אוועק. ער האט געפיהלט גליקליך וואס אין דער הייםווארט אויף איהם א טרייע פרוי און אן ארענטליכע. ווען ער איז אהיים געקומען, האט זיין פרוי זיך געוואונדערט וואס ער איז צו איהר צערטליכער ווי אימער. האט זי איהם געפרעגט די אורזאכע. "חומה איז היינט געווען ביי מיר אין בית דין", האט ער געענטפערט און האט זיינע אויגען ארונ־טערגעלאזען.

ווען רבא'ס פרוי האט פון דעם בעהערט, האט זי געכאפט א גרויסען אייזערנעם שליסעל און איז נאכגעלאפען די קאר־קעטקע, שרייענדיג: "ררדיי מענער האסטו אין דער ערד בער־גראבען, ווילסטו בעגראבען א פערטען?" און אזוי איז זי איהר נאכגעלאפען ביז זי האט איהר פערטריבען פון דעם גאנצען געגענד.

17

די טאכטער פון נקדימון בן גוריון

איינמאל איז רבי יוחנן בן זכאי געפאהרען פון ירושלים, רייטענדיג אויף אן אייזעל, בעגלייט פון זיינע תלמידים. אין וועג האט ער געטראפען א יונגע פרויענצימער,

וועלכע האָט געקליבען גערשטען אין דעם אָבפאַל פון די קיה וואָס האָבען בעלאַנגט צו אראַבער און האָבען זיך געפּאַשעט אין פעלד. ווי נאָר די יונגע פרויענצימער האָט איהם דער־זעהן, האָט זי איהם פערשטעלט דעם וועג און האָט געזאָגט: "רבי, גיב מיר אויף צו לעבען."

"וועמעס טאָכטער ביזטו?" האָט רבי יוחנן בן זכאי געפרעגט.

"איך בין די טאָכטער פון נקדימון בן גוריון", האָט זי געענטפערט.

"וואָס? די טאָכטער פון דעם רייכען נקדימון? און וואו איז אהינגעקומען דיין פאָטער'ס גרויסער פערמעגען?"

"רבי", האָט זי געזאָגט, "זאָגט מען ניט א ווערטעל אין ירושלים, אז אויב אימיצער וויל פערהיטען זיין געלד זאָל ער געבען צדקה. און מיין פאָטער האָט אפילו יאָ געגעבען א סך צדקה, אָבער ניט ווי געהעריג איז, ניט מיט'ן פולען הארצען, האָט זיך זיין געלד ניט געהאַלטען."

"און וואו איז דיין שווער'ס פערמעגען?"

"איינס האָט זיך געמישט מיט דאָס אנדערע."

רבי יוחנן בן זכאי האָט זיך פערטראַכט און טרויעריג געשוויגען.

"געדענקסטו, רבי," האָט די אָרימע פרויענצימער גע־זאָגט, "ווי דו ביזט געווען אויף מיין חתונה און האָסט זיך אונטערגעשריבען אויף מיין כתובה?"

"יאָ, איך געדענק דאָס," האָט רבי יוחנן געזאָגט צו זיינע תלמידים. "איך געדענק נאָך ווי איך האָב אין דער כתובה געלעזען, אז איהר פאָטער גיט איהר נדן א מיליאָן גאָלדענע רענדלעך, א חוץ דעם וואָס זי האָט בעקומען פון איהר שווער."

און דאָ האָט רבי יוחנן אויסגעבראָכען אין א געוויין און האָט געזאָגט: "וואויל איז אידען, אז זיי טוהען דעם ווילען פון דעם אויבערשטען. דאַן זיינען זיי שטאַרק און קיין פאָלק אין דער וועלט קען זיי בעהערשען. אָבער אין דער צייט וואָס זיי פאָלגען ניט דעם אויבערשטען, ניט ער זיי איבער אין די הענד פון אזא ניעדריגע אומה, ווי די אראַבער, און ניט נאָר אין די הענד פון דיזער ניעדריגער אומה, נאָר אויך אין דער מאַכט פון זייערע שטומע פיה."

איינמאָל, ווען די רבנן האָבען געהערט די געשיכטע פערצעהלען אין בית המדרש, האָבען זיי געפרעגט: "האָט דען נקדימון בן גוריון ניט געגעבען צדקה? מען דערצעהלט

דאָך, אַז ווען נקדימון בן גוריון פלעגט גיין פון זיין הויז אין בית המדרש, פלעגט מען פאַר איהם דעם גאַנצען וועג אונטער־בעטען מיט וואָלענע טיכער, און אָרימע לייט פלעגען נאָכ־גיין, צוזאַמענקלייבען די טיכער נאָך איהם און צונעהמען פאַר זיך.״

אָבער אַזוי ווי דיזע צדקה האָט ער געטהאָן פון זיין אייגענער הנאה וועגען איז דאָס ניט געווען קיין ריינע צדקה.

18

אַן צדקה טאָהר מען ניט קאַרגען

ווען איינער איז אָרים דאַרף מען איהם געבען אַלעס וואָס איהם פעהלט. און אויב ער איז געוואוינט צו לעבען אין לוקסוס דאַרף מען איהם בעזאָרגען מיט אַלע לוקסוסען צו וועלכע ער איז געוואוינט, אפילו אַ פערד צו רייטען אָן אַ קנעכט צו לויפען איהם פאָרויס.

מען דערצעהלט אויף הלל הזקן, אַז ער האָט אויסגע־האַלטען אַן אָרימאַן פון אַ רייכער משפחה מיט אַ פערד און אַ דיענער. איינמאָל האָט הלל ניט געקענט קריגען אַ דיענער, האָט ער דעם אָרימאַן ארויפגעזעצט אויפ'ן פערד, און ער — הלל אַליין — איז געלאָפען פאָרויס.

די מענשען פון גליל העליון האָבען אויף זיך גענומען אויסצוהאַלטען אַן אָרימאַן וואָס האָט געשטאַמט פון אַ רייכער משפחה. כדי איהם צו שאַפען פרישע פלייש יעדען טאָג, פלעגען זיי יעדען טאָג מוזען שעכטען אַ בהמה, כאָטש זיי האָבען געוואוינט אין אַ דאָרף און האָבען אַזוי פיעל פלייש פון אַ גאַנצע בהמה גאָר ניט געקענט פערברויכען.

איינמאָל איז אַן אָרימאַן געקומען בעטען שטיצע ביי רבי נחמיה. האָט איהם רבי נחמיה געפרעגט: ״וואָס אַ שטייגער פלעגסטו עסען?״ האָט דער אָרימאַן געענטפערט: ״פעטע פלייש און אַלטען וויין.״ האָט רבי נחמיה איהם גע־זאָגט: ״אַז דו ווילסט מיט מיר לעבען אויף לינזען קענסטו ביי מיר בלייבען. איך אַליין האָב קיין בעסערעס צו עסען.״ איז דער אָרימאַן פערבליבען און זיך ערנעהרט אויף לינזען. אין אַ קורצע צייט אַרום איז ער געשטאָרבען. האָט רבי נחמיה געקלאָגט: ״וועה איז צו דעם וואָס נחמיה האָט איהם דער־הרג'עט!״ האָבען מענשען געזאָגט, ער האָט דאָך געדאַרפט

זאָגנן "וועה איז צו נחמיה'ן וואָס האָט איהם דער'הרג'עט."
אָבער נחמיה האָט געוואוסט וואָס ער האָט געזאָגט. ער האָט געמיינט: וועה איז צו דעם וואָס האָט זיך פריהער געלאָזט אזוי וואויל געהן און זיך צוגעוואוינט צו א לעבען פון לוקסוס, אַז ער האָט שוין מעהר ניט געקענט לעבען אויף איינפאכע אכילות!

19

גאָט שיקט צו פאר'ן אָרימאַן

איינער איז אמאָל געקומען בעטען שטיצע ביי רבא'ן האָט איהם רבא געפרעגט: "אויף וואָס ביזטו געוואוינט צו לעבען?" האָט דער אָרימאַן געענטפערט: אויף געשטאָפטע היהנער און אלטען וויין." האָט רבא געפרעגט: "און דיך ארט ניט וואָס קהל האָט ניט געגוג מיטלען?" האָט דער אָרימאַן געענטפערט: "איך בעט דען עסען פון קהל? איך בעט מען זאָל מיר געבען פון גאָט'ס." אין דער מינוט איז אָנגעקומען רבא'ס א שוועסטער, וועלכע ער האָט ניט געזעהן דרייצעהן יאָהר און זי האָט איהם געבראכט א מתנה א געשטאָפטע הוהן און אלטע וויין. האָט רבא געזאָגט צום אָרימאַן: "דיזער גליק איז מיר געשעהן צוליעב דיר. זעץ זיך אַוועק און עס."

20

מר עוקבא'ס צדקות

בעסער שפרינגען אין פייער, איידער צו פערשעהמען א מענשען.

מר עוקבא האָט אין זיין נאכבארשאפט געהאט אַן אָרימאַן, וועלכער האָט ניט געהאט פון וואָס צו לעבען. פלעגט מר עוקבא יעדי'ן טאָג אריינוואַרפען דעם אָרימאַן אין א לאָך פון זיין טיהר פיער גילדען, אום דער אָרימאַן זאָל ניט וויסען פון וועמען דאָס קומט און ער זאָל זיך ניט דאַרפען שעהמען פאר א שכן. איינמאָל איז דער אָרימאַן שטארק גייגעריג געוואָרען צו וויסען ווער איז זיין בעל טובה און האָט בעשלאָסען צו שטעהן ביים טיהר און איהם נאָכשפירען.

דעם טאָג וואָס דער אָרימאַן האָט דאָס געוואָלט טהאָן, האָט זיך גראָדע געמאַכט, אַז ווען מר עוקבא איז געגאַנגען צוואוואַרפען די פיער גילדען, איז זיין פרוי אויך געגאַנגען מיט איהם. ווען דער אָרימאַן האָט בעמערקט ווי זיי וואַרפען אַריין דאָס געלד, איז ער אַרויסגעלאָפען פון הויז. זיינען זיי בידע אַנטלאָפען. זיי זיינען געלאָפען, און דער אָרימאַן נאָך זיי, ביז זיי זיינען אָנגעקומען צו אַ גרויסען אויווען אין וועלכען די קויהלען זיינען געווען פערשאַרט. האָבען מר עוקבא און זיין פרוי ניט לאַנג געטראַכט און זיינען אַריינגעשפרונגען אין אויווען. פון דעם פייער האָבען זיך צוברענט די פיס פון מר עוקבא. "לייג אַרויף דיינע פיס אויף מיינע," האָט איהם די פרוי געזאָגט. האָט מר עוקבא ניט געקענט פערשטעהן וואָרום זיין פרוי שאַדט דער פייער גאָרנישט, אָבער זי האָט איהם די זאַך אַזוי ערקלעהרט: "דאָס איז דערפאַר ווייל איך בין אימער אין דער היים און אַז עס קומט אַן אָרימאַן גיב איך פערטיגע עסענס, אָבער דו גיבסט בלויז געלד וואָס מען דאַרף מיט דעם געהן זוכען און איינקויפען דעם עסען."

נאָך אַן אָרימען שכן האָט מר עוקבא געהאַט וועמען ער פלעגט יעדען ערב יום כפור אַריינשיקען פיער הונדערט גילדען אויף אַמאָל. איינמאָל האָט ער דאָס געלד געשיקט דורך זיין זוהן. איז דער זוהן באַלד צוריק געקומען און האָט געזאָגט: "ער דאַרף שוין מעהר קיין שטיצע." פרעגט איהם דער פאָטער: "וואָס האָסטו אַזוינס דאָרט געזעהן?" האָט דער זוהן געענטפערט: "איך האָב געזעהן אַז מען טרינקט ביי איהם אַלטען וויין." האָט מר עוקבא געזאָגט: "עס זעהט אויס אַז ער איז געוואוינט צו לעבען אין לוקסוס." האָט ער פערדאָפּעלט די סומע און געהייסען זיין זוהן דאָס גלייך אַהין אָבטראָגען.

21

דער וועג איז ווייט ווייניג אָנגעגרייט

אַז מר. עוקבא האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען האָט ער געהייסען, אַז מען זאָל איהם ברייגנען די ביכער אין וועלכע עס זיינען געווען פערשריבען די געלדער וואָס ער האָט אויסגעטיילט אויף צדקה. האָט ער געזעהן, אַז ער האָט אין זיין לעבען אויסגעטיילט זיבען טויזענד סיאַנקישע רענדלעך.

א סיאנקישער רענדעל האט געהאט זעהר א גרויסען ווערטה, אבער דאך איז מר עוקבא נים געוועז צופריעדען, און ער האט געזאגט: "זעהר ווייניג צדה לדרך האב איך אנגעגרייט, און דער וועג איז א ווייטער—" האט ער גענומען און אבגעשריבען א גאנצע העלפט פון זיין פערמעגען אויף צדקה און דאן איז ער שוין געשטארבען מיט א רוהיגער הארץ.

22

די שווינדלער קומט א דאנק

רבי חנינא האט געהאט אן ארימאן וועמען ער פלעגט שיקען יעדען ערב שבת פיער גילדען. איינמאל האט ער דאס געלד צוגעשיקט דורך זיין פרוי. איז די פרוי צוריקגעקומען און האט געזאגט: "דער ארימאן דארף גאר קיין שטיצע." האט רבי חנינא געפרעגט: "וואס האסטו ביי איהם געזעהן?" האט די פרוי געענטפערט: "איך האב געהערט ווי מען פרעגט איהם, וואס פאר א טישטוך מען זאל פערשפרייטען אויפ'ן טיש, א ווייסע א וואלענע, אדער פון קאלירטען זייד?"

"אויב אזוי", האט רבי חנינא געזאגט, "איז דאך רבי אלעזר געווען גערעכט וואס ער האט געזאגט, אז מיר דארפען דאנקבאר זיין די שווינדלערישע שנארער, ווייל צוליעב זיי איז אונז גאט מוחל ווען מיר פערפעהלען אמאל צו העלפען אן אמת'ן ארימאן. עס איז אמאל שווער צו דערקענען פון אן אמת'ן ארימאן ביז א שנארער."

23

א קאמפף פאר לעבען און טויט

שיער, שיער האט דער מלאך המות איינמאל פערלארען זיין מעסער, און עס האט געהאלטען ביי דעם אז ער זאל נים האבען מיט וואס צו נעהמען די לעבענס פון מענשען.

ווען ר' יהושע בן לוי האט געהאלטען ביים שטארבען איז צו איהם געקומען דער מלאך המות. האט ר' יהושע בן לוי איהם געבעטען: "קום צייג מיר צוערשט מיין ארט אין גן עדן, אום עס זאל מיר נים זיין אזוי שווער זיך צו שיידען מיט דער וועלט." האט דער מלאך המות געענטפערט: "קום, איך וועל דיר צייגען." אויפ'ן וועג האט ר' יהושע געזאגט

צום מלאך המות: „גיב מיר דיין מעסער. איך האָב מורא דו וועסט מיך איבערשרעקן אין מיטן וועג.” דער מלאך המות האָט געפאָלגט און האָט איהם געגעבען זיין מעסער. ווען זיי זיינען אָנגעקומען ביים גן עדן, האָט דער מלאך המות איהם אָנגעצייגט זיין אָרט. האָט ר׳ יהושע א שפרונג געטהאָן און געוואָלט אריין אינוועניג. אָבער דער מלאך המות האָט איהם אָנגעכאפט פאר א פאָלע פון זיין מלבוש און גענומען איהם שלעפען צוריק.

האַבענדיג דעם מעסער אין האנד האָט ר׳ יהושע איהם שוין ניט געוואָלט צוליעב טהאָן. „איך שווער אז איך וועל פון דאנען ניט ארויס!” האָט ר׳ יהושע אויסגערופען. איז אין הימעל געוואָרען א גרויסער גערודער. עס האָט געהאלטען ביי דעם אז דער טויט זאָל אָבגעשאפט ווערען פון דער וועלט און אז מענשען זאָלען לעבען אייביג אזוי ווי די מלאכים. דער מלאך המות איז געשטאַנען און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען און וואָס צו טהאָן. דער גרויסער צדיק האָט געשוואָרען אז ער געהט ניט ארויס צוריק, און ווער קען די שבועה פון אזא צדיק ענדערען? איז די זאך פאָרגעבראכט געוואָרען פאר כביכול אליין. האָט ער, כביכול, געזאָגט: „אויב דער צדיק האָט שוין איין מאָל אין זיין לעבען א שבועה געטהאָן און האָט דערנאָך געבעטען מען זאָל איהם מתיר נדר זיין, דארף ער זיך צוריק קעהרען. אויב ניט, דארף ער זיך ניט צוריק קעהרען.” וואָס מען האָט ווע־גען דעם אויסגעפונען ווייס מען ניט, מען ווייס נאָר אז דער מלאך המות האָט גענומען שרייען מיט בענומענע קולות: „גיב מיר אָב מיין מעסער!” אָבער ר׳ יהושע האָט אלץ ניט געוואָלט אָבגעבען. איז ארויס א בת קול און האָט געזאָגט: „דעם מעסער מוזטו אָבגעבען. מענשען מוזען שטאַרבען.”

24

תורה און ברויט

רבי חנינא און רבי חייא האָבען זיך איינמאָל צואווערטעלט. האָט ר׳ חנינא געזאָגט צו ר׳ חייא׳ן: „מיט מיר קריעגסטו זיך? ווייסט דען ניט ווער איך בין? ווען אידען זאָלען חס ושלום פערגעסען די תורה, קען איך די תורה צוריק אויפלעבען מיט מיין שארפזין און קענטניס.” האָט ר׳

חייא געענטפערט: „איך פערהיט אויף אַ בעסערען אופן אַז די תורה זאָל ניט פערגעסען ווערען. איך פערזייע פלאַקס, פון די פלאַקס מאַך איך נעצען, פאַנג הירשען און גיב די פלייש צו אָרימע יתומים צו עסען. נאָכדעם אַרבייט איך אויס די פעלכלעך, מאַך פון דעם פּאַרמענט, שרייב אויף דעם די פינף טייל פון חומש פאַר פינף יונגע תלמידים און זעקס טייל משניות פאַר זעקס אַנדערע תלמידים, און צו יעדען איינעם פון זיי זאָג איך: „געה יעצט און לערן מיט אַנדערע."

25

דער טויט פון רבי הקדוש

דעם טאָג וואָס רבי האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען האָבען די רבנן גוזר תענית געווען און געבעטען גאָט פאַר איהם. זיי האָבען אָבגעמאַכט אַז ווער עס וועט וואַגען צו זאָגען אַז רבי איז געשטאָרבען זאָל דערשטאָכען ווערען מיט אַ שווערד.

רבי'ס דינסט, וועלכע האָט געקענט גוט לערנען און איז געווען זעהר פרום, איז אַרויף אויף אַן אויבערשטיבעל און האָט אַזוי געזאָגט: „די אונטערשטע (די מענשען) ווילען האָבען רבי'ן ביי זיך און די אייבערשטע (די מלאָכים) ווילען איהם נעהמען צו זיך. הלואי זאָלען די אונטערשטע בייקומען די אייבערשטע". שפּעטער, זעהענדיג, אַז דער צדיק מאַטערט זיך זעהר שטאַרק, האָט זי געזאָגט: זאָלען שוין בעסער די אייבערשטע בייקומען די אונטערשטע."

די רבנן האָבען דערווייל ניט אויפגעהערט צו בעטען אַז רבי זאָל געזונד ווערען. האָט די דינסט גענומען אַ קרוג און עס אַרונטערגעוואָרפען פון דאַך. פון דעם גרויסען קלאַפּ האָבען די רבנן זיך איבערגעשראָקען און זיי זיינען אויף אַ ווײַלע געבליבען שטיל. אין דעם אויגענבליק איז רבי בעפרייט געוואָרען פון זיינע יסורים אויף אימער.

די רבנן וואָס זיינען געשטאַנען אין דרויסען און האָבען געוואַרט, האָבען געבעטען בר קפּרא'ן, ער זאָל אריינגעהן אין הויז און זעהן וואָס רבי מאַכט. איז ער אַריין און האָט געפונען אַז רבי איז שוין טויט. האָט ער אויף זיך קריעה געריסען און איז אַרויס און געזאָגט צו די רבנן: „די מלאכים פון אויבען און די צדיקים פון אונטען האָבען זיך געריסען פאַר'ן ארון הקודש, האָבען די מלאכים באַזיגט די צדיקים און צוגענומען דעם אָרון קודש". אַזוי האָט ער געזאָגט בדרך

משל. האָבען די רבנן געפרעגט: „מיינסט צו זאָגען אז ער איז שוין אוועק צו זיין אייבינער רוה?" האָט בר קפרא געענט־פערט: „איהר זאָגט דאָס אליין. איך האָב אזוינס ניט געזאָגט". און אזוי האָט ער זיך בעפרייט פון דער שטראָף וואָס מען האָט ארויפגעלייגט אויף דעם וואָס וועט זאָגען אז רבי איז געשטאָרבען.

בעת רבי האָט זיך געשיידט פון דער וועלט האָט ער אויפגעהויבעןביידע הענד צום הימעל און האָט געזאָגט: „רבונו של עולם! דו ווייסט דאָך גוט אז איך האָב מיט אלע מיינע צעהן פינגער געאַרבייט שווער פאַר דיין תורה, און איך האָב קיין הנאה געהאַט אפילו פון איינעם פון די פינגער. איך בעט יעצט פון דיר בלויז איין זאַך, אז נאָך מיין טויט זאָל זיין שלום אויף דער וועלט".

פאַר זיין טויט האָט רבי געהייסען אריינקומען זיינע קינדער און ער האָט זיי געזאָגט: „איהר זאָלט אָבהיטען דעם כבוד פון אייער מוטער. א ליכט זאָל ברענען אין מיין צימער ווי אימער, מיין טיש זאָל זיין אין אָרדנונג אויף דעם זעלבען אָרט און מיין בעט אויסגעבעט. יוסף הפני און שמעון אפרתי וועלכע האָבען מיך בעדיענט ביי מיין לעבען זאָלען מיך בעדיענען נאָך מיין טויט".

און עס ווערט דערצעהלט, אז יעדען ערב שבת פלעגט רבי צוריק קומען אהיים, אויף שבת, פון יענער וועלט, און דערפאַר האָט ער אָנגעזאָגט אז מען זאָל האַלטען זיין צימער אין אָרדנונג. איינמאָל איז געקומען א שכנה צו רבי'ס הויז און געשריען ביים טהיר, האָט רבי'ס דיענסט געזאָגט צו איהר: „שטיל! רבי זיצט דאָ יעצט".

דעם טאָג פון רבי'ס לויה האָט א בת קול אויסגערופען, אז ווער עס נעהמט אנטייל אין דער לויה וועט האָבען גן עדן. איז דאָרט געווען א וועשער וואָס פלעגט יעדען טאָג קומען אין רבי'ס הויז, אָבער גראָדע יענעם טאָג האָט ער פערפעהלט צו קומען. ווען ער האָט זיך דערוואוסט וואָס ער האָט אָנגעוואָרען, איז דער וועשער ארויף אויף א דאַך, זיך פאַר גרויס צער אראָבגעוואָרפען און איז געשטאָרבען. האָט א בת קול אויסגערופען: „אויך דער וועט אריין אין גן עדן".

26

מיט א גוט ווארט קען מען איך אנטשדקיפען

שחד, כאבאר, איז ניט דוקא געלד. אמאל קען א גוט ווארט אויך האבען די זעלבע ווירקונג אויף א ריכטער ווי געלד.

שמואל איז איינמאל אריבערגעגאנגען א בריק. איז אונטערגעקומען א מאן און האט איהם געגעבען זיין האנד און איהם געהאלפען אריבערגעהן. נאכדעם האט איהם שמואל געפרעגט: "וואס טוהסטו דא?" האט דער מאן געענטפערט: "איך געה דאס טאקע צו דיר האבען א דין תורה מיט אימיצען".

"איך קען די דיין תורה ניט פסק'ענען", האט שמואל געזאגט. "דו האסט מיר ערשט געטאהן א טובה און איך האב מורא אז די טובה זאל ניט בעאיינפלוסען מיין פסק דין".

אמימר איז געזעסען אין בית דין און האט אויסגעהערט די טענות פון צוויי מענשען וואס האבען צווישען זיך געהאט א סכסוך. איז ארויפגעפאלען א פעדער אויף אמימר'ס קאפ. געהט איינער פון די אנוועזענדע און נעהמט די פעדער ארונטער. "וואס טוהסטו דא ביי מיר אין בית דין?" האט אמימר געפרעגט. "איך דארף דא האבען א דין תורה", האט דער מאן געענטפערט. "אויב אזוי", האט אמימר געזאגט, "בין איך שוין פסול צו האבען ביי מיר די דין תורה".

רבי ישמעאל ברבי יוסי האט געהאט זיינעם א גערטנער וואס פלעגט איהם ברייננגען יעדען פרייטאג א קארב מיט פרוכטען. איינמאל האט ער איהם די פרוכטען געבראכט אום דאנערשטאג, א טאג פריהער ווי געוואוינליך. "וואס האסטו זיך עפעס חיינט פערפריהט?" האט ר' ישמעאל געפרעגט. האט דער גערטנער געענטפערט: "איך דארף האבען מיט איינעם א דין תורה, האב איך שוין פאר איין וועג געבראכט די פרוכטען". ר' ישמעאל האט ביי איהם די פרוכטען ניט אנגענומען און ער האט געזאגט: "איך בין פסול אז איך זאל משפט'ן צווישען דיר און דייז בעל דין". האט ר' ישמעאל אוועקגעזעצט אנדערע צוויי רבנים אז זיי זאלען משפט'ן. און די גאנצע צייט פון דער

דין תורה האָט ר׳ ישמעאל זיך געוואונשען אז דער גערטנער זאָל געווינען די דין תורה, און צולעצט האָט ער געזאָגט: ״אַ סוף זאָל קומען אויף אַלע כאַבאַרניקעס. מה דאָך איך, וואָס איך האָב ניט גענומען קיין שחד, און ווען אפילו איך וואָלט יאָ גענומען וואָלט דאָס דאָך געווען פון מיין אייגע־נעם גאָרטען, און פון דעסטוועגען האָב איך זיך געפיהלט בעאיינפלוסט צו גונסטען דעם גערטנער, הײנט ווי איז שוין מיט די וואָס נעהמען טאַקע שוחד?״

צו רבי ישמעאל בן אלישע, וועלכער איז געווען אַ כהן, האָט אַ מאַן געבראַכט ראשית הגז, דעם טייל וואָל וואָס מען גיט אוועק צו אַ כהן יעדען יאָהר וואָס מען שערט די שעפּסען. האָט איהם רבי ישמעאל געפרעגט: ״פון וואַנען קומסטו?״ האָט דער מאַן געענטפערט אז ער קומט פון יענעם און יענעם אָרט. ״פון אזא ווייטען אָרט ביז דאַנען האָסטו גאָר ניט געקענט געפינען אַן אנדער כהן?״ האָט ר׳ ישמעאל זיך געוואונדערט. האָט דער מאַן געענטפערט: ״איך דאַרף דאָ האָבען ביי דיר אַ דין תורה, האָב איך פאַר איין וועג געבראַכט דיר די ראשית הגז״. ר׳ ישמעאל בן אלישע האָט די ראשית הגז ניט אָנגענומען און האָט געטהאָן ווי ר׳ ישמעאל ברבי יוסי האָט געטהאָן. ער האָט אוועקגעזעצט אַנדערע צוויי רבנים און זיי האָבען געפיהרט די דין תורה.

צו רב ענן איז איינמאָל געקומען אַ מאַן און האָט איהם געבראַכט אַ קאָרב מיט קליינע פישלעך. ״ביזט אהער געקו־מען וועגען עפּעס אַ געשעפט?״ האָט רב ענן געפרעגט. ״איך דאַרף האָבען אַ דין תורה״, האָט דער מאַן געענטפערט. רב ענן האָט די פישלעך ניט אָנגענומען און ער האָט דעם מאַן געזאָגט: ״איך בין פּסול צו זיין אַ דיין ביי דיר״. האָט דער מאַן געזאָגט: ״אויב אזוי, פערלאַנג איך ניט דו זאָלסט פיהרען די דין תורה, אָבער די מתנה מוזטו פון מיר צונעה־מען, ווייל איך וויל האָבען אַ מצוה. עס איז דאָך בעוואוסט אז דער וואָס ברײנגט אַ מתנה צו אַ תלמיד חכם ווערט עס איהם פערערעכענט פאַר אַ גרויסע מצוה״. רב ענן האָט דעם מאַן צוליעב געטהאָן און האָט די מתנה אָנגענומען. נאָכדעם האָט ער דעם מאַן אָבגעשיקט צו רב נחמן אז ער זאָל אָנ־נעהמען די דין תורה.

ווען דער בעל דין איז געקומען צו ר׳ נחמן און האָט איהם געזאָגט פון וועמען ער איז געשיקט געוואָרען, האָט רב נחמן געמיינט אז דער מאַן איז רב ענן׳ס אַ קרוב און

דערפאר האָט רב ענן ניט געוואָלט האָבען די דין תורה ביי זיך. גראדע צו יענער צייט איז פאר איהם אָנגעגאנגען א דין תורה פון יתומים. האָט ער זיך געטראכט אז דער כבוד פון דער תורה איז בילבער, און מיינענדיג אז דער מאן איז טאקע א קרוב פון רב ענן האָט ער אָבגעלייגט די דין תורה פון די יתומים און זיך גענומען צו דער דין תורה. דער אנדער בעל דין, זעהענדיג, אז מען צייגט דעם מאן אזוי פיעל כבוד, איז ער צומישט געוואָרען און האָט א מויל ניט געקענט עפענען, און אויף אזא אופן האָט ער די דין תורה פערלאָרען.

27

די ליעבע צו ארץ ישראל

די ליעבע צו ארץ ישראל איז אין די צייטען פון די חכמי התלמוד געווען אזוי גרויס, דאָס ר׳ אבהו האָט איינמאָל זיך אויסגעדריקט, אז אפילו א גוי׳אישע דיענסט וואָס וואוינט אין ארץ ישראל איז זיכער מיט עולם הבא.

דאגעגען האָבען די חכמים געגלויבט, אז צדיקים וואָס וואוינען אין אנדערע לענדער וועלען ניט קענען אויפשטעהן תחית המתים פון זייערע קברים, נאָר זיי וועלען מוזען געהן אונטער דער ערד, דורך טונעלען, ביז זיי וועלען אָנקומען אין ארץ ישראל און דאָרט וועלען זיי אויפשטעהן תחית המתים.

אין ארץ ישראל האָט געוואוינט א מאן וואָס איז געווען שטאַרק פערליעבט אין א פרוי פון חוץ לארץ. און אזוי ווי זי האָט ניט געוואָלט קומען צו איהם אין ארץ ישראל, איז ער שוין געווען גרייט צו פאָהרען צו איהר. אָבער ווען ער האָט געהערט פון דעם וואָס די וואָס שטאַרבען אין א פרעמדער לאנד וועלען מוזען אויפשטעהן ווען משיח וועט קומען, האָט ער בעשלאָסען צו בלייבען אין ארץ ישראל. ער האָט אָבגע־לעבט זיינע יאָהרען איינער אליין, א בחור, ביז זיין טויט.

28

א לאנד פון מילך און האָניג

רמי בר יחזקאל איז איינמאָל געקומען אין בני ברק (אין ארץ ישראל) און האָט דאָרט געזעהן ציגען עסען פייגען,

האָט פון די פייגען גערונען האָניג און פון די ציגען האָט גערונען מילך, און זיך געמישט צוזאַמען. האָט ער געזאָגט: "אַט דאָס איז אַ לאַנד וואָס רינט מיט מילך און האָניג."

ר' יעקב בר דוסתאי האָט אַזוי דערציילט: פון לוד ביז אונו איז אַ מרחק פון דריי מייל. איינמאָל בין איך אהין אָנגעקומען גאַנץ פריה, איז מיר אויסגעקומען צו גיין ביז מיינע קניע אין דעם האָניג וואָס האָט אַרונטערגערונען פון די פייגען.

מסכת נדרים

1

דער נזיר

אין די נעבענשטע דרום געגענדען פון ארץ ישראל האט געוואוינט א יונגער מאן וואס האט געפאשעט זיין פאטער׳ס פיה אין די דארטיגע גרינע פעלדער. דער יונגער מאן האט איינמאל אויף זיך א נדר גענומען צו לאזען וואקסען זיינע האאר, צו ווערען א נזיר, און לעבען אין פרישות, אין אבגע־זונדערהייט און אין פרומקייט.

ער פלעגט זיצען אין פעלד און זיינע אויגען פלעגען ארומוואנדערען איבער בארג און טהאל און בעוואונדערען גאט׳ס שעהנע וועלט, וואס ער האט געגעבען צו די מענשען. נאכדעם פלעגט ער ווארפען זיין בליק צו די ריינע קלארע הימלען, טראכטענדיג פון די פערבארגענע וועלטען, דארט, אין דער הויך, און דערביי פלעגען זיינע ליפען מורמלען א שטילע געבעט.

איינמאל האט זיך געמאכט, אז דער נזיר איז צוגעגאנ־גען צו א קוואל וואסער צו נעהמען א טרונק. ווען ער האט זיך איינגעבויגען, האט ער אין די קלארע וואסערען געזעהן ווי עס האט זיך דארט אבגעשפיגעלט זיין אייגענער פנים מיט זיינע לאקען, וועלכע האבען זיך געקרייזעלט אזוי ווי קליינע בערג. ער האט צום ערשטען מאל איינגעזעהן אז ער איז שעהן, זעהר שעהן, און ער האט זיך גענומען טראכטען: פאר וועמען לעבט ער און וואס האט ער פון זיין שעהנהייט? און דער יצר הרע האט גענומען צו איהם ריידען: ”גאה, פערלאז דיין שווערע, איינזאמען לעבען. ...עה ארויס אין דער

גרויסער וועלט, וואו עס זיינען דאָ די בעסטע פערגניגענס פון לעבען און וואו מיט דיין שעהנהייט קענסטו געוויכען פריידען און גליק." אַן אויגענבליק האָט זיך דער נזיר צוגע־הערט צו דער שטימע וואָס האָט גערעדט אין איהם, אָבער פלוצלונג האָט זיך אין איהם ערוואַכט דער נזיר, און ער האָט אויף זיך אליין אָנגעשריען:

"דו רשע! וואָס האלסטו זיך אַזוי גרויס מיט אַ וועלט וואָס איז ניט דיינס? וואָס שמאַלצירסט דו מיט דיין שעהנעם קערפער וואָס וועט אַמאָל ווערען קריכענדע בעשעפעניסען און ווערים? איך שווער ביי גאָט, אַז איך וועל אָבשערען דיינע לאַנגע האָאַר!"

גלייך נאָכדעם איז דער יונגער נזיר אַוועק אין ירושלים צו שמעון הצדיק, וועלכער איז דאַן געווען כהן גדול, און געזאָגט צו איהם, אַז ער וויל ברעכען זיין נדר וואָס ער האָט זיך גענעבען ניט צו שערען זיינע האָאַר, און וועט זיי יעצט אָבשערען. און ווי דער דין פאָדערט, איז ער יעצט געקומען צו ברייננען אַ קרבן.

ווען שמעון הצדיק האָט דערזעהן דעם שעהנעם נזיר מיט זיינע געקרייזעלטע האָאַר, האָט ער איהם געפרעגט: "וואָרום איז דיר איינגעפאַלען אַזא געדאַנק צו פערדאַרבען דיינע שעהנע האָאַר?" האָט איהם דער פאַסטוך דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע. האָט שמעון הצדיק איהם אַ קוש געטהאָן אין קאָפּ און געזאָגט: "הלואי זאָלען ביי אידען זיין אַ סך אַזעלכע ווי דו."

2

צו וואָס כעס קען ברייננען

ווען אַ מענש ווערט אין כעס ברענט אין איהם דער גיהנם — האָט געזאָגט ר' שמואל אין נאָמען פון ר' יונתן.

עולא איז איינמאָל געגאַנגען פון בבל נאָך ארץ ישראל. אויפ'ן וועג זיינען צו איהם צוגעשטאַנען צוויי מענשען פון דער שטעטעל חוזאי און זיי זיינען געגאַנגען מיט איהם. אויפ'ן וועג האָבען די צוויי מענשען זיך אָנגעהויבען צו קריגען, און ווען איינער פון זיי איז געוואָרען שטאַרק בייז האָט ער גענומען זיין בעגלייטער מערדערען. דערביי האָט ער געפרעגט ביי עולא'ן: "טוה איך ניט ריכטיג?" עולא האָט

מורא געהאט צו זאגען ניין, האט ער געענטפערט: „יא, אבער מאך איהם א גרינגען טויט.“ ווען עולא איז געקומען צו ר' יוחנן האט ער איהם פערצעהלט די מעשה און געפרעגט: "איך האב מורא, אז מיט דעם וואס איך האב איהם געבעטען ער זאל מאכען יענעם א גרינגען טויט האב איך מיטגעהאלפען אין דעם מארד.“ האט ר' יוחנן געענטפערט: "דו האסט מיט דעם דיין אייגענעם לעבען געראטעוועט, ווען דו וואלסט אנדערש געזאגט, וואלט ער דיך אויך ערמארדעט.“

3

א משל מיט א קליין שטעדטעל

קהלת זאגט (קאפיטעל ט'): געווען אמאל א קליין שטע־טעלע מיט א קליין ביסעל מענשען. איז געקומען א גרויסער קעניג פון אן אנדער לאנד און האט זי ארומגערינגעלט מיט זיין חיל און געבויט ארום איהר פעסטונגען. האט זיך אבער אין דער שטעטעל געפונען אן ארימער, אבער א קלוגער מאן, און ער האט מיט זיין חכמה געראטעוועט די שטעטעל פון דעם גרויסען און מעכטיגען קעניג.

האב ר' אמי בר אבא דעם משל אזוי ערקלערט: א קליין שטעטעלע מיט ווייניג מענשען מיינט דעם מענשען'ס קערפער מיט זיינע איברים. דער גרויסער קעניג וואס קומט די שטעטעל איינצונעהמען דאס איז דער יצר הרע. די פעסטונגען וואס ער בויט ארום איהר זיינען די חטאים. דער ארימער קלוגער מאן איז דער יצר טוב, און ער רעטעט די שטעטעל מיט זיין חכמה, דאס מיינט מיט תשובה און מעשים טובים.

4

בקור חולים

בקור חולים איז א מצוה וואס איז גרוים גאר אהן א שיעור.

איינער פון רבי עקיבא'ס תלמידים איז קראנק געוואָ־רען, איז קיינער פון די חכמים געקומען איהם מבקר חולה זיין. זיי האבען דאס ניט גערעכענט פאר זייער כבוד, ווייל דער תלמיד איז ניט געווען א וויכטיגע פערזאן. האט רבי עקיבא זיי געוואלט צייגען אביישפיעל און איז אליין

אריין צום חולה, איהם אויפגעפאסט און איהם בעזאָרגט. האָט דער קראַנקער תלמיד געזאָגט מיט דאנקבארקייט: "רבי, האָסט מיין לעבען גערעטעט!" נאָכדעם איז רבי עקיבא ארויס צו די חכמים און אזוי געזאָגט: "ווער עס בעזוכט ניט א חולה איז אזוי ווי ער וואָלט פערגיסען בלוט."

ווען רבא איז איינמאָל קראַנק געוואָרען, האָט ער דעם ערשטען טאָג אָנגעזאָגט זיינע הויז מענשען אז זיי זאָלען קיינעם ניט דערצעהלען אז ער איז קראַנק. דעם צווייטען טאָג האָט ער געזאָגט: "געהט און דערצעהלט אלעמען. שונאים זאָלען זיך פרעהען און גוטע פריינד זאָלען פאַר מיר גאָט בעטען, און אפשר צוליעב די פרייד פון מיינע שונאים וועט מיך גאָט געזונד מאַכען."

5

ווען עס קומט דער סוף

ווען עס קומט די צייט פון שטאַרבען בעוועלטיגען איבער דעם מענשען אלע בעשעפעניסען.

רבה בר שילא האָט געהערט דערצעהלען אזא מעשה.

א הויכער מאַן איז געפאָהרען רייטענדיג אויף א קליינעם מוילאייזעלע. ווען ער האָט געהאַלטען אין אריבערגעהן א בריק, איז דער מולאייזעל משוגע געוואָרען און האָט דעם רייטער אריינגעוואָרפען אין וואסער אריין, און ער האָט זיך דערטרונקען.

שמואל האָט איינמאָל געזעהן ווי א שלאַנג האָט זיך ארויפגעזעצט אויף א פראָש און דער פראָש האָט מיט איהם אריבערגעשוואומען דעם טייך. קומענדיג אויף דער אנדער זייט ברעג פון טייך, האָט דער שלאַנג א ביס געטאָהן א מענשען און יענער איז פון דעם ביס געשטאָרבען.

6

א פנים זאָגט גאָרנישט

ניט אלע מאָל איז דעם מענשען'ס פנים אַן עדות געגען איהם.

רבי יהודה האָט זיך איינמאָל בעגעגענט מיט א גרויסע רוימישע דאַמע. האָט זי בעמערקט אז זיין פנים איז רויט.

האט די דאמע צו איהם געזאגט: „דער רבי זעהט אויס צו זיין בעטרונקען". האט רבי יהודה געענטפערט: „איך שווער ביי דיר, אז איך טרינק בלויז צו קדוש און צו הבדלה, און אז נאך דעם ווי איך טרינק די ארבע כוסות בין איך געצוואונגען צו האלטען מיין קאפ פערבונדען פון פסח ביז שבועות — אזא שוואכער טרינקער בין איך!"

7

פון וואס רבי עקיבא איז רייך געווארען

פון זעקס זאכען איז רבי עקיבא רייך געווארען.

דער ערשטער גליק האט איהם געטראפען ווען זיין רייכער שווער, כלבא שבוע, האט איהם איועקגעגעבען א העלפט פון זיין פערמעגען.

א צווייטער גליק האט איהם געטראפען ווען ער האט געפונען א באראן פון א שיף. אין יענע צייטען פלעגט אויף יעדע שיף, אויפ'ן אייבערשטען דעק, זיך געפונען א קלאץ וואס איז געווען אויסגעשניצט אין דער פארמע פון א באראן, אלס א סגולה אז די שיף זאל געהן שנעל. אינווענינ, אין דיזען הילצערנעם באראן, פלעגט מען אפט בעהאלטען גאנצע אוצרות גאלד און זילבער. האט זיך איינמאל געטראפען אז די מאטראזען האבען אזא פיגור פערגעסען אויפ'ן ברעג ים און רבי עקיבא האט דאס געפונען.

דער דריטער גליק איז רבי עקיבא'ן געקומען אויף אן עהנליכען אופן. ער איז איינמאל געווען ביים ברעג ים און האט געגעבען אמאטראז פיער גילדען ער זאל איהם עפעס ברייננגען. דער מאטראז האט געפונען עפעס א קעסטעל, האט ער עס געבראכט צו רבי עקיבא און געזאגט: „אט אויף דעם קען דער הער זיך צוזעצען, ביז איך וועל עפעס ברייננגען." רבי עקיבא האט געעפענט די קעסטעל און האט געפונען אז זי איז פול מיט גאלדענע מטבעות. די קעסטעל איז געווען פון א שיף וואס איז געזונקען אין ים.

דער פערטער גליק איז געווען א וואונדערליכער נס. איינמאל האבען רבי עקיבא און זיינע תלמידים געדארפט האבען געלד. זיינען זיי געקומען צו א רייכער דאמע און געבעטען אז זי זאל זיי לייהען. האט די דאמע געזאגט: „איך וועל אייך דאס געלד לייהען, אבער דו, רבי עקיבא, זאלסט זיין דער

בעל חוב, און גאָט און דער ים זאָלען מיר זיין ערב פאר'ן חוב, אז איך זאָל בעקומען צוריק געצאָהלט צו דער צייט."

אזוי איז געווען דער אָבמאַך. אבער גראָדע ווען עס איז געקומען די צייט פון צאָהלען איז רבי עקיבא קראַנק געוואָרען. איז די דאַמע געגאַנגען צום ברעג ים און האָט אזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! דו ווייסט דאָך אז רבי עקיבא איז קראַנק און קען דעם חוב ניט בעצאָהלען, טאָ בעצאָהל דו מיר. דו ביזט דאָך אַן ערב!"

גראָדע צו דער זעלבער צייט איז דעם קיסר'ס טאָכטער משוגע געוואָרען. זי האָט נעבאָפט א קאַסטען פול מיט טייערע דימאַנטען און גאָלדענע רענדלעך און דאָס אריינגעוואָרפען אין ים. און דער ים האָט דעם קאַסטען געבראַכט צו דעם אָרט ביים ברעג ים וואו די דאַמע איז געזעסען און געוואַרט אויפ'ן חוב.

די דאַמע האָט געעפענט דעם קאַסטען, א קוק געטהאָן, און איז מיט דעם אַוועק אהיים. שפּעטער, אז רבי עקיבא איז געזונד געוואָרען, איז ער אַוועק צו דער דאַמע מיט געלד און האָט געוואָלט בעצאָהלען דעם חוב. האָט די דאַמע געזאָגט: "איך בין געווען ביים ערב און ער האָט שוין מיר בעצאָהלט אַלעס וואס דו ביזט מיר שולדיג געווען, און נאָך א סך מעהר. טאָ נאַ דיר צוריק דאָס, וואס ער האָט מיר איבערגעצאָהלט".

און פון די רעשטע האָט רבי עקיבא בעקומען א גרויסען פערמעגען.

דער פינפטער גליק איז שוין פערבונדען מיט א שעהנע נעשיכטע. רבי עקיבא פלעגט אָפטמאָל דעבאַטירען מיט טורנוסרופוס אין נעגענוואַרט פון דעם קיסר, און רבי עקיבא פלעגט דערביי צייגען ווי אונוויסענד טורנוסרופוס איז געווען נעגען איהם. דאָס האָט טורנוסרופוס'ן שטאַרק געקרענקט. איינמאָל, אז ער איז געקומען אהיים, א טרויעריגער, א צובראָכענער, האָט איהם זיין פרוי, וועלכע איז געווען א גרויסע שעהנהייט געפרעגט: "וואס ביזטו אזוי טרויעריג?" האָט ער געענטפערט: "שולדיג אין דעם איז רבי עקיבא, ער רעדט אויס מיר די יאָהרען מיט זיינע רייד".

"איך האָב אַן עצה, מיין מאַן", האָט די פרוי געזאָגט. "דער גאָט פון דיזע אידען האָט זעהר פיינד אויסגעלאַסענהייט. גיב מיר ערלויבניס און איך וועל געהן צו רבי עקיבא און מאַכען ער זאָל זיך פערליעבען אין מיר".

טורנוסרופוס האָט דאָ געזעהן א מעגליכקייט צו בעזיעגען

דעם גרויסען אידישען מאן, האט ער זיין פרוי געגעבען די ערלויבניס. די פרוי האט זיך פערפוצט אין די שעהנסטע קליידער און איז אוועק צו רבי עקיבא און גענומען קאקעטי־רען פאר איהם. רבי עקיבא האט אויף איהר א קוק געטהאן און האט גלייך א שפיי געטהאן, נאכדעם האט ער זיך צו־לאכט און געוויינט.

"ערקלער מיר, איך בעט דיך, וואס בעדייטען די דריי זאכען וואס דו האסט געטהאן?" האט די גרויסע שעהנהייט, די פרוי פון טרונוסרופוס נעפרעגט.

"צוויי זאכען וועל איך דיר ערקלעהרען", האט רבי עקיבא געענטפערט. "די דריטע זאך מוז איך פארלויפיג פערשוויי־גען. איך האב געשפיגען, ווייל ווען איך האב אויף דיר א קוק געטהאן האב איך זיך דערמאנט פון וואנען דו שטאמסט אב. געוויינט האב איך ווען איך האב זיך בעדענקט דאס אזא שעהנהייט ווי דו וועסט אמאל מוזען פוילען אין דער ערד".

די שטאלצע דאמע וואס די גרעסטע רוימישע העלדען פלעגען זיך פיהלען גליקליך אז זי פלעגט זיי שענקען א שמיי־כעל, האט זיך געפונען בעזיעגט פון דעם גרויסען אידישען מאן מיט זיין שטארקען גייסט. זי האט שוין מעהר ניט גע־זוכט איהם צו פערפלאנטערען אין א נעץ פון ליעבע, נאר מיט אן אונטערטעניגטע שטימע האט זי איהם געפרעגט:

"איז פאר מיר גאר ניטא א וועג ווי איך זאל תשובה מהאן און ווערען א גוטע פרוי?"

"יא, עס איז דא!" האט רבי עקיבא קורץ געענטפערט.

די פרוי איז אוועק און האט זיך מגייר געווען. א צייט שפעטער האט רבי עקיבא זי גענומען פאר א ווייב. ערשט דאן איז קלאר געווארען וואס עס האט בעדייט זיין געלעכ־טער ווען ער האט איהר צום ערשטען מאל דערזעהן. ער האט דאן מיט רוח הקודש פאראויסגעזעהן אז זי וועט אמאל ווערען א אידישע פרוי און וועט מיט איהם חתונה האבען. און זי האט איהם אויך אריינגעבראכט א גרויסען פערמעגען.

דער זעקסטער גליק איז געווען א ירושה. קטיעה בר שלום איז געווען א גרויסער רוימישער מאגנאט און ער איז געווען א פריינד פון אידען. איינמאל, אז עס האט זיך געהאנדעלט וועגען א גזירה אויף אידען, וואס דער רוימישער קיסר האט געוואלט ארויסגעבען, האט קטיעה בר שלום געהאלטען א ווארימע פערטיידיגונגס רעדע פאר אידען. איז דעם קיסר דאס ניט געפעלען געווען, דען ער האט אין דער רעדע געזעהן

א שאַרפע קריטיק געגען זיין פיהרונג. האָט דער קיסר פער־משפּט דעם גרויסען אידענפריינד צום טויט. פאַר זיין טויט האָט קטיעה בר שלום זיך געלאָזט מגייר זיין און האָט אי־בערגעלאָזט זיין גאַנצען פערמעגען צו רבי עקיבא און זיינע חברים.

8

די מזל׳דיגע מאַלפּע

רב גמדא איז איינמאָל געקומען צו א פּאַרט האַנדלען. האָט ער געגעבען פיער גילדען צו א מאַטראָז ער זאָל איהם עפּעס ברייגגען. האָט דער מאַטראָז ניט געפונען קיין אַנדער סחורה ווי א מאַלפּע, און ער האָט איהר געבראַכט צו רב גמדא. ווי נאָר רב גמדא האָט צוגענומען די מאַלפּע, האָט זי זיך פון איהם אויסגעריסען און איז אריינגעקראָכען אין א גרוב. האָט מען אויפגעגראָבען די מאַלפּע און מען האָט געפונען אַז זי ליעגט אויף טייערע פּערל. האָט מען נאָכדעם פון יע־נעם אָרט אויסגעגראָבען א גאַנצען אוצר מיט טהייערע שטיינער.

9

א מויל פון פעך און שוועבעל

א פרזי איז געקומען אין נהרדעא צו רב יהודה׳ן צו האָבען ביי איהם א דין תורה. האָט זי די דין תורה פערלאָ־רען. נאָכדעם האָט זי געפרעגט רב יהודה׳ן: ״שמואל, דיין רבי, וואָלט אויך אזוי גע׳פּסק׳נט?״

״אַז דו קענסט שמואל מיין רבי, צו וואָס ביזטו גע־קומען צו מיר?״ האָט רב יהודה געפרעגט.

״געווים קען איך איהם״, האָט די פרזי מיט׳ן בייזען צינגעל געענטפערט.״ ער איז א קלייניגקער מיט א גרויסען בויך, א שווארצער מיט גרויסע צייהן.״

״אַט אזוי בעלייגדיגסטו מיין רבי׳ן?״ האָט רב יהודה אויסגערופען. ״אין חרם זאָלסטו זיין!״

די פרזי האָט גלייך בעקומען אַפּאָפּלעקציע און איז געשטאָרבען.

10

אמאָליגע קוכערס

איינער, א רייכער מאַן, האָט ביי זיך געהאַט אַ קנעכט וואָס איז געווען זעהר אַ גוטער קוכער. האָט ער דעם קנעכט פעררונגען צו אַ פריינד אַז ער זאָל דעם פריינד אויסלערנען קאָכען טויזענד פערשיעדענע מאכלים. אָבער מעהר ווי אכט הונדערט האָט איהם דער קנעכט נים אויסגעלערנט. איז געגאַנגען דער פריינד און האָט גערופען דעם בעל הבית פון קנעכט צו א דין תורה, און געפאָדערט אַז דער קנעכט זאָל איהם אויסלערנען נאָך צוויי הונדערט געריכטען, ווי דער אָבמאַך איז געווען. די דין תורה איז פאָרגעקומען פאר רבי'ן. האָט רבי געזאָגט :

”אונזערע עלטערן האָבען זיך בעקלאָגט אַז זיי האָבען פערגעסען די גוטע צייטען וואָס זיי האָבען אמאָל געהאַט, און מיר האָבען קיין גוטע צייטען אין די אויגען געזעהן, און עס געפינען זיך נאָך ביי אונז מענשען וואָס ווילען זיך לאָזען אזוי וואוילגעהן !“

11

בר קפּרא דער וויצלינג

בר קפּרא איז געווען אַנרדיסער וויצלינג און האָט אימער געזוכט אַ געלעגענהייט צו מאַכען שפּאַס. רבי איז געווען אַ קראַנקער מענש און האָט זיינע שפּאַסען ניט געקאָנט פאַרטראָגען. ווען רבי האָט חתונה געמאַכט זיין זוהן רבי שמעון, האָט ער בר קפּרא'ן ניט איינגעלאַדען, ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר זיינע שפּאַסען. בר קפּרא האָט זיך געפיהלט בעליידיגט, איז ער געקומען צו רבי'ס הויז און האָט אויפ'ן טהיר אָנגעשריבען : ”פיער און צוואַנציג טויזענד רבוא רענדלעך האָט מען אויסגעגעבען אויף דער חתונה און בר קפּרא'ן האָט מען ניט איינגעלאַדען“. די מענשען וואָס האָבען דאָס געלעזען האָבען געלאַכט, ווייל די סומע איז געווען געוואַלדיג איבערטריבען, און טאַקע אפשר דערפאַר, ווייל דער חתן איז געווען בעקאַנט אַלס אַ זעהר קאַרגער עושר.

אויסער דעם שפּאַסיגען אויפשריפט האָט בר קפּרא געקומען זאָגען וויצען וועגען רבי אליין און וועגען זיינע

עשירות. רבי האָט קיין אַנדער ברירה געהאַט ווי בר קפּרא'ן איינצולאַדען. "איך וועל דיר געבען פערציג מעסטלעך ווייץ בתנאי אז דו זאָלסט ניט מאַכען קיין שפּאַסען", האָט רבי געזאָגט. "זעהר גוט", האָט בר קפּרא געענטפערט, "אָבער די ווייץ זאָל איך קריגען מיט מיין מאָאָס." בר קפּרא איז געגאַנגען און גענומען אַ גרויסען קאָרב, דאָס אויסגעשמירט מיט פּעך און זיך אָנגעטהאָן אויפ'ן קאָפּ, אום רבי זאָל איהם ניט דערקענען. נאָכדעם איז ער געקומען צו רבי'ן און האָט געזאָגט: "גיב מיר אָב די פערציג מאָאָס ווייץ וואָס דו האָסט ביי מיר געליהען." רבי האָט בר קפּרא'ן דערקענט נאָך זיין שטימע און ער האָט איהם פירגעהאַלטען: "איך האָב דאָך מיט דיר אָבגעמאַכט אז דו זאָלסט ניט מאַכען קיין שפּאַסען. איך בין דיר שולדיג פערציג מאָאָס ווייץ פאַר דיין צוזאָג קיין שפּאַסען צו מאַכען, אָבער איך האָב ביי דיר קיינמאָל קיין ווייץ געליהען." אָבער בר קפּרא האָט זיך ווייטער געהאַלטען ביי זיין שפּאַס און האָט געזאָגט: "מיין ווייץ וואָס דו האָסט ביי מיר געליהען וויל איך האָבען!"

בר קפּרא האָט ניט געפיהלט אז ער האָט שוין געטריבען צו ווייט, און זיין חשק צו שפּאַסען האָט זיך נאָך פערגרע־סערט. האָט ער געזאָגט צו רבי'ס טאָכטער: "מאָרגען וועל איך דיר זייגען אַ קונץ, ווי איך וועל טרינקען ווייץ און דיין טאַטע מיט דיין מאַמען וועלען פאַר מיר טאַנצען און זינגען."

אויף דעם צווייטען טאָג פון די שבעת ימי המשתה האָט בר קפּרא זיך גענומען אויסצופיהרען זיין בעריהמעריי. ער האָט געבעטען רבי'ן ער זאָל איהם ערקלעהרען אַ פּסוק, אָבער רבי'ס ענטפער איז איהם ניט געפעלען געוועז. "אדרבה, זאָג דו", האָט רבי געבעטען. האָט בר קפּרא געזאָגט: "איך וועל ענטפערן, נאַר פריהער זאָל דיין פרוי פאַר מיר אָנגיסען אַ קעלשיקעל וויין". האָט רבי'ס פרוי פאַר איהם אָנגעגאָסען דעם וויין. "יעצט וויל איך אז דו זאָלסט פאַר מיר כאַפּען אַ טענצעל", האָט בר קפּרא געפאָדערט פון רבי'ן. רבי האָט איהם געמוזט פאָלגען. נאָכדעם האָט בר קפּרא ערקלעהרט דעם פּסוק וואָס ער האָט פריהער געפרעגט ביי רבי'ן. אזוי האָט בר קפּרא געטהאָן מיט רבי'ן דריי מאָל.

אויף דער חתונה האָט זיך געפונען בן אלעשה, רבי'ס איידים, וועלכער איז געווען בעריהמט מיט זיינע עשירות און מיט זיין פריידע האַנד. ער האָט ניט געקענט צוזעהן

חי בר קפרא האלט אין איין שפאסען פון רבי'ן, און ער האט גענומען זיין פרוי און האט פערלאזען די הויז מיט גרויס פערדרוס.

12

זיך בעשיצט מיט דער תורה

רבי טרפון איז איינמאל געגאנגען אין פעלד, האט ער געזעהן די לעצטע פייגען וואס זיינען פערבליבען אויף א בוים, נאכדעם ווי די צייט פון שניידען די פייגען איז שוין אריבער. אזעלכע פייגען זיינען על פי דין הפקר און רבי טרפון האט גענומען א פאאר פייגען און געגעסען.

ניט ווייט פון דארט איז געשטאנען א וועכטער און האט דאס צוגעזעהן. דער וועכטער האט רבי טרפונ'ען פערזענליך ניט געקענט. האט דער וועכטער געזאגט צו זיך: „אט דאס מוז זיין דער זעלבער וואס פלעגט דא גנב'ענען פייגען די גאנצע צייט". האט ער רבי טרפונ'ען געפאקט, אריינגעווארפען אין א זאק, און איהם געטראגען צום טייך איהם דארט אריינצוואווארפען. האט רבי טרפון געזיפצט און געקלאגט. „וועה איז צו טרפון און וואס פאר א מיאוס'ן סוף ער האט דערלעבט!" ווען דער וועכטער האט זיך דערוואוסט וועמען ער טראגט אין זאק, האט ער זיין געפאנגענעם גלייך ארויס־געלאזען, און רבי טרפון איז אוועק אהיים.

זיין גאנצען לעבען, זייט די פאסירונג, האט רבי טרפון זיך שטארק גענומען צום הארצען וואס ער האט זיך בענוצט מיט דעם כבוד התורה אום זיך צו בעשיצען. אזוי ווי ער איז געווען א רייכער מאן האט ער בעסער געדארפט זיך אויס־קויפען פאר געלד, איידער זיך בענוצען מיט דעם וואס ער איז געווען א בן תורה.

13

צדקיהו און נבוכדנצר

א מיראן, א בלוטדורשטיגער מלך, איז געווען נבוכדנצר. און ער האט אימער געזוכט מיטלען צו יוערען זעהר רשע. מעהר אכזר. אין דעם צוועק פלעגט ער עסען לעבעדיגע חיות, רייסען פון זיי גליעדער און עסען. דורך דעם איז זיין הארץ

נאָך מעהר פערשטיינערט געוואָרען און דער לעצטער פּינק פון מיטלייד איז דאָרט אויסגעלאָשען געוואָרען.

איינמאָל איז צו איהם געקומען צדקיהו און האָט איהם געפונען עסענדיג א לעבעדיגען האָז. האָט נבוכדנצר געזאָגט צו איהם: ״שווער מיר אז דו וועסט קיינעם ניט אויסזאָגען״. האָט צדקיהו געשוואָרען. ער האָט אבער באַלד חרטה געהאָט אויף דעם וואס ער האָט געגעבען די שבועה. די זאַך האָט איהם אזוי געערגערט, און עס האָט זיך איהם געוואָלט אז די גאנצע וועלט זאָל וויסען וואס פאר א נידריגער מענש דער רשע איז. האָט צדקיהו זיך געווענדעט צו די אידישע געלעהר־טע און זיי האָבען איהם מתיר געווען זיין שבועה, און ער האָט אויסגעזאָגט. באַלד איז די זאַך בעקאַנט געוואָרען צווי־שען נבוכדנצר׳ס מענשען און דער טיראַן האָט געהערט ווי זיינע אייגענע האָפּלייט לאַכען פון איהם. האָט ער פעררופען צו זיך די סנהדרין און צדקיהו׳ן, און ער האָט געזאָגט צו די אידישע חכמים: ״איהר האָט געזעהן וואס צדקיהו האָט גע־טהאָן? ער האָט דאָך געשוואָרען אין גאָט׳ס נאמען אז ער וועט ניט אויסזאָגען!״ האָבען די חכמים געענטפערט: ״ער האָט אונז געפרעגט וועגען דער שבועה און מיר האָבען איהם מתיר געווען״.

״אבער מיט וואס פאר א רעכט האָט איהר איהם מתיר נדר געווען? איהר האָט עס לויט אייער דין געדאַרפט טהאָן אין מיין געגענוואַרט!״ האָט נבוכדנצר געדונערט.

און די אידישע געלעהרטע זיינען פערשעהמט געזעסען אויף דער ערד און געשוויגען.

14

ארימקייט פערדאַרבט אידישע שעהנהייט

רבי ישמעאל איז געווען דער פריינד און דער בעשיצער פון ארימע אידישע טעכטער. ער פלעגט זאָגען: ״אידישע טעכטער זיינען שעהן, נאָר די ארימקייט מאַכט זיי מיאוס״. דארום, וואו ער האָט זיך דערוואוסט פון א אידישע מיידעל וואס האָט געדאַרפט קריגען א חתן און האָט ניט געקענט צו־ליעב דעם וואס זי איז ניט רייך, אָדער מיאוס, פלעגט ער די מיידעל אויסקליידען אין די שעהנסטע קליידער, איהר געבען ציערונג און איהר בעזאָרגען מיט שעהנהייטס מיטלען.

אמאָל האָט איינער א נדר געטהאָן ער זאָל ניט חתונה האָבען מיט זיין פלימעניצע, און ווי עס זעהט אויס פון דער געשיכטע איז זי געווען העסליך. האָט מען די מיידעל געבראַכט צו רבי ישמעאל. דאָרט האָט מען איהר שעהן געמאַכט און צוגעפוצט, אז עס איז גאָר ניט געווען צו דערקענען אז דאס איז די זעלבע מיידעל. נאכדעם האָט מען געבראַכט דעם יונגען מאַן, און רבי ישמעאל האָט איהם געפרעגט: "מיין קינד, אָט מיט דיזער מיידעל האָסטו א נדר געטהאָן ניט חתונה צו האָבען?" האָט דער יונגער מאַן געענטפערט: "ניין, דאן איז זי גאָר געווען אַן אַנדערע".

"אויב אזוי, איז דיין נדר בטל און דו קענסט מיט איהר חתונה האָבען", האָט ר' ישמעאל געזאָגט, און גלייך האָט ער אויסגעבראָכען מיט א געוויין: "די שעהנע אידישע טעכטער, ווי מיאוס די ארימקייט מאַכט זיי!"

אַן ענהליכער פאַל איז געווען מיט א מאַן וואָס האָט א נדר געטהאָן אז ער וועט ניט חתונה האָבען מיט א מיידעל, ווייל זי איז געווען מיאוס און עס האָט איהר אויסגעפעהלט א צאָהן. האָט מען איהר געבראַכט צו רבי ישמעאל, און ער האָט איהר שעהן געמאַכט, איהר אריינגעשטעלט א גאָלדענעם צאָהן, און נאכדעם האָט דער בחור מיט איהר חתונה געהאַט.

און אז רבי ישמעאל איז געשטאָרבען האָט מען איהם בעקלאָגט מיט די ווערטער: "וויינט, אידישע טעכטער, וויינט אויף רבי ישמעאל וועלכער פלעגט אייך קליידען אין זיידענס און אין טייערע ציערונג".

15

צוליעב שלום בית

איינער האָט געהאַט א פרוי וועלכע איז געווען זעהר העסליך און פול מיט פעהלערן. האָט ער צו איהר איינמאָל געזאָגט: "איך וועל מיט דיר ניט מעהר וואוינען צוזאַמען, ביידען דו וועסט געהן צו ר' ישמעאל בר' יוסי און ער זאָל געפינען כאָטש איין שעהנע מעלה צווישען דיינע פעהלערן."

איז די פרוי געקומען צו ר' ישמעאל'ן און געוואַרט אויף זיין משפט.

די תלמידים האָבען געמעלדעט צו רבי ישמעאל אז צו

איהם איז געקומען אזא און אזא פרוי מיט דעם צוועק אז ער זאָל אין איהר אויסגעפינען כאָטש איין שעהנע מעלה. האָט ר׳ ישמעאל געפרעגט: ״אפשר האָט זי א שעהנעם קאָפּ?״ האָבען די תלמידים געענטפערט: ״איהר קאָפּ איז זעהר קייר־לעכדיג.״

״האָט זי אפשר שעהנע האָאָר?״

״איהרע האָאָר זיינען אזוי ווי בינטלעך פלאַקס.״

״אפשר האָט זי שעהנע אויגען?״

״די אויגען איהרע זיינען קראַנקע.״

״האָט זי כאָטש שעהנע אויערן?״

״איהרע אויערן זיינען אזוי ווי טאָפּעלטע צוזאמענ־געלייגטע.״

״און וואָס פאר א נאָז האָט זי? א חנ׳עוודיגע נאָז האָט א סך צו זאָגען.״

״זי איז א פאנפעוואטע.״

״נו, מוז זי דאָך האָבען שעהנע ליפּען.״

״איהרע ליפּען זיינען גראָב — א חלשות אנצוקוקען.״

״מעגליך זי האָט א שעהנעם האלז.״

״מען זעהט קיין סימן פון א האלז, עס ליגט איינגע־זונקען צווישען איהרע שולטערן.״

״האָט זי אפשר א שעהנע פיגור?״

״זי האָט א בויך וואָס איז געשוואָלען ווי א פאס.״

״האָט זי געוויס שעהנע פיס.״

״ברייטע — אזוי ווי ביי א גאנז.״

רבי ישמעאל האָט שוין כמעט ניט געוואוסט וואָס ווייטער צו פרעגען.

אָבער צולעצט פאלט איהם איין צו פרעגען:

״זי מוז מסתמא האָבען א שעהנעם נאָמען. אדרבה, ווי הייסט זי?״

״לכלוכית, הייסט זי.״

״אָה!״ האָט רבי ישמעאל אויסגערופען, ״זעהר א שעה־נער נאָמער פאר איהר. עס פּאסט זיך איהר אויסגעצייכענט. לכלוכית מיינט אן איינגעשמירטע, און זי איז דורכאויס איינגעשמירט אין פעהלערן. שעהן, זעהר שעהן — זאָגט איהר מאן אז זיין נדר איז שוין בטל און ער קען מיט איהר ווידער וואוינען צוזאמען.״

און אנדער מאן האָט געהאט א ווייב, וואָס ווי עס ווייזט

אוים פון דער געשיכטע איז זי געווען א קנאפע קעכין. האט ער איינמאל א נדר געטהאן אז ער וועט ניט פערזוכען איהרע געקעכטס ביז זי וועט זיי צוערשט געבען צו פערזוכען צו רבי יהודה און רבי שמעון.

האט די פרוי גענומען א טעפעל ריכ געקעכטס און איז אוועק צו די צוויי תנאים. רבי יהודה האט פערזוכט איהר געקעכטס, ערקלערענדיג אז צוליעב שלום בית דארף מען טהאן אלעס אין דער וועלט. רבי שמעון האט ניט פערזוכט, זאגענדיג: "עס מעג זיך אפילו שטארבען איהר מאן, און איהרע קינדער זאלען נאכדעם אויך שטארבען, אבער איך וועל זיך ניט ריהרען פון ארט און ניט איינגעוואוינען מענשען אויף זיך צו נעהמען נדרים, אומזיסט און אומנישט פאר יע-דען קליינעם קאפריז!"

16

ווען מאן און ווייב פערשטעהען זיך ניט

ווען מאן און ווייב פערשטעהען זיך ניט קומען ארויס צרות.

איבערהויפט קומען ארויס צרות ווען יעדער פון די פאר פאלק איז פון אן אנדער מדינה און איז ערצויגען געווארען מיט אנדערע בעגריפען און אנדערע געוואוינ-הייטען.

דערצעהלט די גמרא אזא מעשה.

א איד פון בבל האט גענומען א ווייב פון ארץ ישראל. האט ער איהר איינמאל בעהייסען קאכען "א פאאר לינזען", וואס אין בבל מיינט עס א ביסעל לינזען. די ארץ ישראל אידענע האט אבער געמיינט אז א פאאר איז דוקא צוויי, האט זי איהם אין א גרויס טעפעל אבגעקאכט פונקט צוויי לינזען. א צווייטען מאל האט ער שוין געוואלט זיין קליגער, האט ער איהר אנגעזאגט אז זי זאל קאכען א סך לינזען. האט זי אבגעקאכט זעהר א סך — שוין צופיעל. איינמאל האט ער איהר געהייסען ברייגנען צוויי "בוצינין", וואס אין בבל מיינט עס צוויי קירבעסען. די פרוי האט איהם אבער געבראכט צוויי ליכט, ווייל אין ארץ ישראל פלעגט מען זאגען אויף ליכט "בוציניך". איז ער געווארען אין כעס און האט א געשריי געטהאן: "נעה און צוברעך זיי אויף בבא!" בבא מיינט אין בבל א טיהר. די פרוי האט

אָבער געמיינט אַז דער מאַן הייסט איהר די ליכט צוברע־כען אויף בבא בן בוטא. איז זי אַוועק צו בבא בן בוטא און האָט די ליכט צובראָכען אויף זיין קאָפּ.

„פאַר וואָס האָסטו דאָס געטהאָן?" האָט בבא בן בוטא, דער גרויסער אידישער געלעהרטער און שטאַאטסמאַן, גע־פרעגט ביי דער פרוי.

„אַזוי האָט מיר מיין מאַן געהייסען", האָט די פרוי גע־ענטפערט.

„דו האָסט געטהאָן דעם ווילען פון דיין מאַן", האָט בבא בן בוטא איהר געבענשט, „דערפאַר וועט דער אייבער־שטער דיר געבען אַזעלכע צוויי קינדער ווי איך".

17
דער נדר פון א בחור

א בחור האָט איינמאָל אַ נדר געטהאָן, אַז די גאַנצע וועלט זאָל איהם אסור זיין, אויב ער וועט נעהמען אַ פרוי, איידער ער וועט פריהער לערנען און ווערען אַ גרויסער למדן. האָט ער געלערענט, געקנייטשט דעם שטערען, געקראַכען אויף גלייבע ווענד, אָבער ער האָט ניט געהאַט קיין קאָפּ צום לערנען. און דערווייל איז איהם דער לעבען געוואָרען זעהר איבערדריסיג. האָט רב אחא בר רב הונא אויף איהם רחמנות בעקומען און האָט איהם איינגערעדט ער זאָל נעהמען אַ פרוי. רב אחא בר רב הונא האָט דאָס געטהאָן ווייל ער האָט געוואָלט אַז דער בחור זאָל צוערשט חתונה האָבען און דאַן וועט מען איהם מוזען מתיר נדר זיין, ווייל זאָלאַנג ער האָט קיין פרוי ניט געהאַט איז נאָך זיין נדר ניט אריין אין קראַפט.

אַז דער יונגער מאַן האָט חתונה געהאַט האָט איהם רב אחא בר רב הונא אויסגעשמירט דעם פּנים מיט ליים, כדי מען זאָל איהם ניט דערקענען, און האָט איהם געבראַכט צו רב חסדא'ן וועלכער האָט איהם גלייך בעפרייט פון זיין נדר.

18
דער אונשולדיגער ליעבהאָבער

איינער אַ מאַן, וואָס האָט געהאַט ניט קיין שעהנעם נאָמען, פלעגט אריינקומען צו אַ פערהייראַטער פרוי.

איינמאָל, בעת דער ליעבהאָבער איז געזעסען ביי דער פרעמ־דער פרוי איז פּלוצלונג אָנגעקומען איהר מאַן. האט דער ליעב־האָבער זיך שנעל בעהאַלטען הינטער דעם פאָרהאַנג וואס איז געהאנגען פאר א טיהר.

א היבשע צייט איז דער ליעבהאָבער דאָרט געזעסען אין זיין בעהעלטעניס און האָט מורא געהאט זיך צו ציינען. פון זיין בעהעלטעניס האָט ער זיך צוגעקוקט ווי א שלאַנג קריכט ארום, געהט־צו צו א פּאַק טייטלען וואס זיינען געלעגען אין א ווינקעל, בייסט, און עסט פון דעם. "די טייטלען זיינען יעצט פערגיפטעט", האָט זיך דער ליעבהאָבער געטראַכט. מיט אמאָל זעהט ער פון הינטער דעם פאָרהאַנג ווי דער מאַן פון דער פרוי רוקט אריין זיין האַנד און נעהמט עטליכע פון די טייטלען. "ער וועט עסען, ער וועט שטאַרבען און די פרוי וועט זיין פריי פאר מיר", האָט זיך דער ליעבהאָבער גע־טראַכט. אבער אין אַן אויגענבליק האָט ער זיך בערעכענט, אז ער וועט דעם מאַן ניט לאָזען שטאַרבען. דער געוויסען האָט געגומען ריידען אין איהם, און דער ליעבהאָבער האָט פערגעסען אויף זיך אליין, איז ארויסגעשפּרונגען פון זיין בעהעלטעניס, אָנגעכאַפּט דעם מאַן פאר'ן האַנד און אויסגע־רופען: "עס ניט! די טייטלען זיינען פערגיפטעט!" און מיט דעם האָט דער ליעבהאָבער גערעטעט דעם לעבען פון זיין געליעבטער'ס מאַן.

אבער ווי עס שיינט האָט דעם מאַן מעהר געאַרט די אונ־טרייהייט פון זיין פרוי אלס די געפאַהר אין וועלכער ער איז געווען. האָט ער זיין פרוי גערופען צו א דין תורה פאר רבא'ן. רבא האָט אויסגעהערט די גאַנצע געשיכטע און נאכדעם האָט ער געזאָגט:

"די פרוי איז ריין פון זינד. ווען דער ליעבהאָבער וואָלט געהאַט געזינדיגט מיט איהר וואָלט ער דעם מאַן געלאָזט עסען די פערגיפטעטע טייטלען, אום ער זאָל שטאַרבען, און דער געליעבטער זאָל די פרוי האבען אין גאַנצען פאר זיך."

מסכת נזיר

1.

די מחשבה איז דער עיקר

וואָס א מענש טהוט איז די מחשבה דער עיקר. איינער טהוט אמאָל אן עבירה, אָבער מיינען מיינט ער צו טהאָן א מצוה. אזא מענשען ווערט די עבירה פערערעכענט פאר א מצוה.

ווייל דער עיקר איז די כוונה.

תמר האָט געזינדיגט און זמרי האָט געזינדיגט. תמר האָט געזינדיגט זייגען פון איהר ארויסגעקומען מלכים און נביאים. זמרי האָט געזינדיגט און צוליעב זיין זינד האָבען צעהגדלינע טויזענדער אידען זייערע לעבענס פער־לאָרען.

2

ר׳ מאיר׳ס תלמידים

נאָכדעם אז רבי מאיר איז געשטאָרבען האָט רבי יהודה געזאָגט צו זיינע תלמידים: "איהר זאָלט אהער, אין אונ־זער בית המדרש, ניט אריינלאָזען רבי מאיר׳ס תלמידים, ווייל זיי האָבען ליעב זיך צו שפּארען, צו פיהרען וכוחים און זיך קריגען. ניט לערנען איז זייער בענעהר, נאָר זיי קומען

אהער צו פיהרען מיט מיר פלפולים און צו מאכען דעם איינדרוק אז זיי קענען לערנען בעסער פון מיר״.

אָבער טראָטץ ר׳ יהודה׳ס בעפעהל האָט זיך סומכוס, איינער פון רבי מאיר׳ס תלמידים, אריינגעשטופּט. און נאָך איהם זיינען שוין אנדערע פון זייגע חברים אויך אריינגעקומען. רבי יהודה איז געוואָרען בייז און ער האָט אויסגעשריען: ״איך האָב דאָך אייך פערזאָגט, אז מען זאָל רבי מאיר׳ס תלמידים אהער ניט אריינלאָזען״. האָט ר׳ יוסי, אַן אנדער תלמיד פון רבי מאיר, געענטפערט: ״און וואָס וועט די וועלט זאָגען? מען וועט זאָגען: מאיר איז געשטאָרבען, יהודה איז געוואָרען בייז, יוסי האָט געשוויגען, מה וואָס וועט ווערען פון דער תורת?״

מסכת גיטין

1

א משל מיט צווי שעפסען

ר׳ ישמעאל זאָגט:

ווער עס טיילט אָב פון זיין פערמעגען פאר צדקה רע־טעט ער זיך פון גיהנם. א משל צו צוויי שעפסען וואָס האָבען געדארפט אריבערגעהן א וואסער. איינע איז גע־ווען א געשאָרענע און די אנדערע ניט א געשאָרענע. די גע־שאָרענע איז געווען לייכט אין וואָג, איז זי דעם וואסער אריבער. די ניט געשאָרענע איז געווען צו שווער, האָט זי ניט געקענט אריבער.

2

די ערנסטקייט פון א שבועה

אמאָל, אין א הונגער יאָהר, האָט א מאן געגעבען א גאָלדענעם רענדעל צו אן אלמנה אז זי זאָל עס האלטען פאר איהם. האָט די פרוי גענומען דעם רענדעל און האָט עס אריינגעלייגט אין א כלי אין וועלכע זי פלעגט האלטען מעהל. נאָכדעם, אז זי האָט געדארפט באקען ברויט, האָט זי זיך פערגעסען אז אין דעם מעהל געפינט זיך דער רענדעל, און זי האָט די מטבע איינגעבאקען אין א לעבעל ברויט.

שפּעטער, אז אן אָרימאַן איז געקומען און האָט געבעטען עפּעס צו עסען, האָט איהם די אלמנה אוועקגעגעבען דעם ברויטעל מיט'ן רענדעל אין דעם.

אין א צייט ארום, אז דער מאן איז געקומען און גע־פאָדערט זיין געלד, האָט די פרוי די מטבע ניט געקענט געפינען, און אז דער מאן האָט גענומען שרייען, "גיב מיר אָב מיין רענדעל!" האָט זי איהם געענטפערט: "פער'סמ'ען זאָלען זיך די קינדער פון יענער פרוי וואָס האָט געהאַט עפּעס א נוצען פון דיין געלד".

דערצעהלט מען, אז עס האָט ניט לאנג גענומען ביז ביי דער אלמנה איז א קינד געשטאָרבען. און ווען די חכמים האבען געהערט פון דעם אונגליק וואָס האט דער פרוי געטראָפען, האָבען זיי געזאָגט: "ווען עס קען טרעפען אזוינס איינעם וואָס האָט געשוואָרען אויף אַ אמת, היינט ווי גרויס איז שוין די שטראָף פון די וואָס שווערען בכיון פאלש!"

און פאר וואָס איז די פרוי געשטראָפט געוואָרען? ווייל זי האָט דאָך געהאַט א נוצען פון דעם רענדעל. דעם פלאַץ וואָס דער רענדעל האָט פערנומען אין דעם ברויטעל האָט זי דאָך אָבגעשפּאָרט אויף מעהל. דער נוצען מעג זיך זיין אונבעדייטענד קליין, אָבער דערווייל האָט זי גאָרנישט מיי־נענדיג געשוואָרען פאלש.

3

רב נחמנ'ס טעכטער

ניט אימער זיינען קינדער געראטען אין זייערע עלטערען. פון שלעכטע עלטערען קומען אמאָל ארויס גוטע קינדער און די זעלבע זאך פארקעהרט.

און די טעכטער פון דעם גרויסען רב נחמן זיינען געוועזען גאָר ניט געראטען אין זייער פאָטער.

איינמאָל האָט זיי עיליש געזעהן מישען א הייסען טאָפּ מיט זייערע הוילע הענד. האָט ער געמיינט אז דאָס איז, ווייל זיי זיינען זעהר פרום, דערפאר קענען זיי בעווייזען אזא נס. האָט ער זיך שטארק געוואונדערט איבער דעם. ער האָט זיך אזוי געטראכט: שלמה המלך האָט געזאָגט אז צווישען טויזענד מענער האָט ער געפונען איינעם א רעכטען

און צווישען פרויען האָט ער אפילו דאָס אויך ניט געפונען. היינט ווי קומט עס דאס פרויען זאָלען קענען זיין אזעלכע צדקניות'ן?

א צייט שפּעטער האָט זיך געמאכט אז עליש צוזאמען מיט רב נחמנ'ס טעכטער זיינען געפאנגען געוואָרען און מען האָט זיי אַוועקגעפיהרט ווייט פון זייער היים. איין טאָג איז עליש געזעסען אין זיין קאמערעל, אין דעם גע־פענגנים, און אן אנדערער געפאנגענער איז געזעסען נעבען איהם. דיעזער מאן האָט געקענט גוט פויגעל שפראך. און אזוי ווי זיי זיינען געזעסען איז געקומען א ראָב און גע־נומען שרייען. "וואָס זאָגט דער פויגעל?" האָט עליש געפרעגט ביי זיין שכן. "ער זאָגט: עליש ענטלויף! עליש ענטלויף!" האָט דער שכן ערקלעהרט.

"א ראָב דארף מען ניט גלויבען", האָט עליש גע־זאָגט, "א ראָב איז א ליגנער."

נאָכדעם איז געקומען א טייבעלע און האָט גענומען וואָרקען. "וואָס זאָגט די טייבעלע?" האָט עליש גע־פרעגט. "די טייבעלע זאָגט: עליש ענטלויף!" האָט דער פויגעל־שפראך־קענער ערקלעהרט.

"די טייבעלע מעג מען גלויבען, ווייל דאָס אידישע פאָלק איז דאָך געגליכען צו א טויב", האָט עליש געזאָגט. "דאָס איז א בעוויז אז מיר וועט היינט געשעהן א נס".

איידער ער איז ענטלאָפען האָט עליש צו זיך געזאָגט: "איך וועל געהן זעהן וואָס מאכען רב נחמנ'ס טעכטער. אויב זיי זיינען נאָך גוט און אָרענטליך ווי זיי זיינען געווען וועל איך זיי מיטנעהמען און ברייננען צוריק אהיים".

האָט ער אונטערגעהערט ווי זיי ריידען צווישען זיך: "אין דער היים האָבען מיר געהאַט מענער און דאָ האָבען מיר אויך מענער וואָס געפעלען אונז גאנץ גוט, לאָמיר זאָגען אָט די מענשען וואָס האַלטען אונז דאָ געפאנגען אז זיי זאָלען אונז אוועקשיקען ערגעץ ווייטער, גאנץ ווייט פון דאנען, כדי עס זאָלען אהער ניט אָנקומען מענשען וואָס קענען אונז און אונז בעפרייען פון דאנען".

ווען עליש האָט דערהערט אזעלכע רייד, האָט ער לאנג ניט געוואַרט און איז ענטלאָפען פון דאָרט צוזאמען מיט זיין תפיסה־שכן. עליש'ן איז געשעהן א נס וואָס ער איז בשלום אריבער אין שיף און האָט זיך געראַטעוועט. זיין בעגלייטער האָט מען געכאפּט און גע'הרגט'עט.

ווען עיליש האָט זיך שפּעטער דערמאָנט אויף רבי נחמנ'ס טעבטער, האָט ער געזאָגט: "אָט דאָס וואָס זיי האָבען געמישט א הייסען טאָפּ מיט זייערע הוילע הענד ציינט אז זיי זיינען געווען מכשפות".

4

זיך אָבגערעכענט מיט די מענשענפרעסער

ריש לקיש האָט זיך איינמאָל פערקויפט צו מענשענ־פרעסער. האָט ער מיט זיך גענומען א פערבונדענעם זאק אין וועלכען עס האָט זיך געפונען א שווערער שטיין. די מאָדע איז געווען ביי יענע מענשענפרעסער, אז אין דעם לעצטען טאָג פון זייער קרבן פלעגען זיי איהם נאָכגעבען אלע זיינע פערלאַנגענס, כדי ער זאָל זיי מוחל זיין פאר דעם מאָרד. ווען עס איז געקומען דער לעצטער טאָג פון ריש לקיש, און מען האָט איהם געפרעגט וואָס ער וויל האָבען, האָט ער געענטפערט:

"איך פערלאַנג אז יעדער איינער פון אייך זאָל זיך לאָזען בינדען די הענד מיט די פיס און איך זאָל יעדען איינעם פון אייך געבען א גרויסען קלאַפּ און א קליינעם קלאַפּ".

האָט ער זיי געבונדען, זיי צוזעצט אויף דער ערד, און נאָכדעם האָט ער יעדען איינעם דערלאַנגט א זעץ מיט'ן זאק איבער'ן קאָפּ. און ווי נאָר איינער האָט בעקומען דעם זעץ אין קאָפּ איז ער גלייך געפאַלען, א קריץ געטהאָן מיט די ציינער און איז געשטאָרבען. "וואָס? איהר לאכט פון מיר?" האָט ריש לקיש אויסגערופען. "וואַרט, איך וועל אייך אָבגעבען דעם קליינעם קלאַפּ אויך, וואָס איך בין אייך שולדיג". אזוי האָט ער זיי אויסגע'הרג'עט אלעמען ביז איינעם און איז נאָכדעם אנטלאָפען.

זיין גאַנצען לעבען האָט ריש לקיש נאָכדעם זיך געלאָזט וואוילגעהן און וואָס ער האָט פערדיענט האָט ער אויסגע־געבען אויף עסען און טרינקען. איינמאָל האָט איהם זיין טאָכטער געוואָלט געבען א קישען, ער זאָל זיך לייגען אויף דעם, האָט ריש לקיש געזאָגט: "טאָכטער מיינע, מיין בויך איז מיין קישען!" אזוי פעט איז ער געווען. און טראָץ דעם וואָס ער האָט געלעבט זעהר ברייט האָט ער נאָך זיין טויט איבערגעלאָזען א קב (אזא מאָאָס) מיט זאפרען, וואָס

אין יענע צייטען איז עס ווערטה געווען א גרויסער פער־מעגען.

5.

גרויסע אומגליקען צוליעב קליינע פאסירונגען

צוליעב א ניט געבעטענעם גאסט איז חרוב געווארען ירושלים. איבער א האהן מיט א הוהן איז חרוב געווארען די פראווינץ טור מלכא. און איבער א האליאבלע פון א וואגען איז חרוב געווארען ביתר.

א רייכער מאן אין ירושלים האט געמאכט א גרויסע סעודה און ער האט איינגעלאדען א סך געסט. דיזער רייכער מאן האט געהאט א פריינד מיט'ן נאמען קמצא און א שונא וועמען מען האט גערופען בר קמצא. האט דער עושר געהייסען זיין דיענער אז ער זאל איינלאדען זיין פריינד קמצא. דער דיענער האט געמאכט א טעות און האט איינגעלאדען בר קמצא. ווען דער בעל שמחה האט צווישען זיינע געסט דער־זעהן זיצען זיין שונא בר קמצא. איז ער צו איהם צוגעגאנגען און געזאגט: "דו ביזט דאך מיין שונא—הײנט וואס טהוסט דו דא? געה גלייך ארויס פון דאנען!"

"איך בעט דיך, פערשעהם מיך ניט פאר'ן עולם", האט בר קמצא געבעטען. "אז איך בין שוין געקומען, לאז מיך דא זיצען. איך וועל גאָרנישט עסען, גאָרנישט געניסען פון דיינע".

"ניין, דו מוזט פערלאזען דעם טיש", האט דער בעל הבית געזאגט.

"איך וועל דיר בעצאהלען פאר דעם וואס איך וועל עסען", האט בר קמצא ווידער געבעטען, "נאר לאז מיך פער־בלייבען".

"דו מוזט געהן!" האט דער בעל הבית זיך איינגע־שפארט.

"איך וועל דיר בעצאהלען א העלפט פון דעם וואס די גאנצע סעודה קאסט דיך, אבי מאך מיר ניט קיין לייטישע געלעכטער".

"ניין!"

"איך בעצאהל דיר וואס די גאנצע סעודה קאסט דיך".

"זיין און נייז !" און מיט דיזען לעצטען ענטפער האט דער בעל הבית גענומען בר קמצא'ן פאר'ן קארק, האט איהם אויפגעהויבען פון זיין ארט און ארויסגעטריבען פון הויז.

א פערשעהמטער, א בעליידיגטער איז בר קמצא גע־בליבען שטעהן אין גאס. זיין בלוט האט אנגעהויבען צו זידען אין איהם, און ער האט צו זיך געזאגט : "אזוי פיעל אידישע געלעהרטע זיינען געזעסען ביים טיש און צוגעקוקט ווי דער מענש האט מיך אזוי בעליידיגט און זיי האבען זיך גאר ניט אנגענומען פאר מיר. דאס ציינט אז זיי איז דאס געווען ניחא. איך וועל זיי דאס ניט שווייגען. איך וועל געהן און ברייננען א מסירה צו דער רוימישער רעגירונג".

בר קמצא איז אוועק אין רוים און האט געזאגט צום הערשער : "די אידען האבען נעגען דיר געמאכט א בונד". האט דער הערשער געפרעגט : "און מיט וואס קענסטו דיינע רייד בעשטעטיגען ?" האט בר קמצא אזוי געזאגט : "זאל דער קיסר שיקען אין בית המקדש א קרבן און זעהן אויב די אידען וועלען דאס מקריב זיין". האט דער קיסר געשיקט דורך איהם א קאלב. די קעלבעל איז געווען א גוטע, א געזונדע, די דריטע ביי איהר מוטער. אזעלכע קעלבלעך זיינען אימער די בעסטע. האט בר קמצא אויפ'ן וועג געמאכט א מום אין דער קעלבעל און איהר געבראכט אין ירושלים. איז געווארען א פראגע, ווי ברייננט מען א קרבן וואס האט אין זיך א מום ? אבער די רבנן האבען געזאגט, אז צוליעב שלום מלכות זאל מען דעם קרבן מקריב זיין. האט זיך אויפגעשטעלט רבי זכריה בן אבקילס און האט פראטעסטירט געגען דעם. האט מען געוואלט דעם מסור הרג'ענען, כדי ער זאל ניט געהן צו־ריק צום קיסר און מסר'ן, אז מען האט זיין קרבן ניט אנגענו־מען. האט רבי זכריה בן אבקילס ווידער פראטעסטירט : "וואס וועט די וועלט זאגען ? מען וועט זאגען אז דער וואס מאכט א מום אין א קרבן קומט איהם דערפאר טויטען". און אזוי האט דער מסור אויסגעפיהרט זיין פלאן און יייז מסירה איז איהם געלונגען.

ר' יוחנן האט וועגען דעם אזוי געזאגט : "די גערולדיג־קייט פון רבי זכריה בן אבקילס, וואס ער האט רחמנות גע־האט אויפ'ן מסור, האט געבראכט צו דעם, אז אונזער בית המקדש איז חרוב געווארען און מיר זיינען פערטריבען גע־ווארען פון אונזער לאנד".

.6

נירונ׳ס אַנקומען אין ירושלים

דער רוימישער הערשער איז געוואָרען שטאַרק אין כעס אויף די אידען פון ירושלים און ער האָט אויף זיי געשיקט נירון קיסר. ווען נירון איז אָנגעקומען נאָהענט פון ירושלים האָט ער געשאָסען אַ קויל נאָך מזרח, איז די קויל געפאַלען אין ירושלים. האָט ער געשאָסען צו מערב זייט, איז ווידער די קויל געפאַלען אין ירושלים. אין וועלכער זייט נירון האָט געשאָסען איז די קויל געפאַלען אַלץ אין ירושלים. דאָס איז געווען אַ צייכען אַז ירושלים מוז פאַלען אין די הענד פון שונא. דאָך איז נירון הפנים ניט געווען אין גאַנצען זיכער. האָט ער אָבגעשטעלט אַ אינגעלע אין גאַס און געזאָגט: ״אינגעלע, זאָג מיר עפּעס אַ פּסוק״. האָט דער אינגעלע גע־זאָגט דעם פּסוק: ״און איך וועל נעהמען נקמה פון אדום פאַר מיין פאָלק ישראל״. נירון האָט זיך אַ ווײַלע פערטראַכט און נאָכדעם האָט ער געזאָגט: ״גאָט וויל חרוב מאַכען זיין הויז און נאָכדעם וואַרפען די שולד אויף אַן אַנדערען״. איז נירון אַוועק פון דאָרט און האָט זיך מגייר געווען, און פון איהם איז אַרויס רבי מאיר.

.7

די בעלאַגערונג פון ירושלים

זעהענדיג אַז נירון האָט זיין שליחות ניט אויסגעפיהרט, האָט די רוימישע הערשאַפט געשיקט נאָך ירושלים אַספּסיינוס׳ן. איז ער געקומען און האָט בעלאַגערט די שטאָדט דריי יאָהר.

צו יענער צייט האָבען אין דער הייליגער שטאָדט געלעבט דריי רייכע לייט: נקדימון בן גוריון, כלבא שבוע און בן ציצית הכסת. דיזע דריי עשירים האָבען זיך אונטערנומען אויסצוהאַלטען די איינוואָהנער פון דער בעלאַגערטער שטאָדט. איינער האָט צוגעשטעלט ווייץ און גערשטען, דער צווייטער האָט אויסגעהאַלטען מיט וויין, זאַלץ און אויל, און דער דריטער האָט געגעבען האָלץ. די דריי רייכע לייט האָבען

געהאט נענוג אויסצוהאלטען ירושלים אויף איין און צוואנציג יאהר.

דאך האבען די אידען געוואלט מאכען שלום מיט'ן שונא, אבער אין ירושלים האט זיך דאן געפונען א פארטיי פון מענשען היטץ קעפ, וואס האבען דוקא געוואלט מלחמה. "מיר זיינען צו שוואך צו קעמפפען נעגען אזא מעכטיגען שונא און מיר קענען נים האפען אויף א זיעג", האבען די אידישע געלעהרטע פון ירושלים גע'טענה'ט. האבען די היטץ קעפ וואס האבען געוואלט מלחמה, פערברענט די שפייכלערם מיט די ווייץ און גערשטען, און אין ירושלים איז געווארען א שרעקליכער הונגער.

צו יענער צייט האט אין ירושלים געלעבט מרתא בת בייתוס, זעהר א רייכע פרוי. האט זי געזאגט צו איהר דינער: "געה אין מארק און קויף מיר די פיינסטע זעמעל מעהל". ביז ער איז געקומען אין מארק איז די זעמעל מעהל אויספערקויפט געווארען. איז ער צוריקגעקומען און געזאגט: "זעמעל מעהל איז נים מעהר צו קריגען, אבער עס איז נאך דא אזוי ווייסע מעהל". האט זי געזאגט: "געה און ברייננ דאס מיר". ביז ער איז אנגעקומען אין מארק איז די ווייסע מעהל אויך אויספערקויפט געווארען. איז ער צוריקגעקומען און געזאגט: "ווייסע מעהל איז שוין אויך נימא. מען קען נאך אבער בעקומען גראבע ברויט". האט זי מיט א זיפץ גע־זאגט: "ברענג מיר כאטש גראבע ברויט". דערווייל, ביז ער איז געקומען אין מארק איז די גראבע ברויט אויך פערקויפט געווארען. איז ער צוריקגעקומען און געזאגט: "מעהר ווי גערשטען איז נים צו בעקומען". מיט א געבראכענער הארץ האט זי איהם געבעטען, ער זאל זיך אונטערא‏יילען און כאטש ברייננען די גערשטען מעהל. אבער ער איז דיזען מאל אויך צוריקגעקומען מיט ליידיגען.

האט זי אראבגענומען די שיך, אלס א צייכען פון טרויער, און איז ארויס אין גאס זוכען עפעס צו דערהאלטען די נשמה. האט זי געפונען א טרוקענעם פייג, וואס ר' צדוק האט פריהער אויסגעזויגען און אוועקגעווארפען. פאר גרוים הונגער האט זי דאס אויפגעגעסען, אבער איז נאכדעם פון גרוים עקעל געשטארבען. איידער זי איז געשטארבען האט זי גענומען איהר גאנצע גאלד און זילבער און האט ארויסגעווארפען אין גאס, זאגענדיג: "וואס נוצען דיזע זאכען דעם מענשען אז ער קען פאר זיי גארנישט קריגען?"

ר׳ צדוק האָט פערציג יאָהר געפאסט תעניתים, אז ירושלים זאָל ניט חרוב ווערען. ער איז געוואָרען אזוי אויסגעמאגערט אז ווען ער פלעגט נעהמען עפעס עסען פלעגט זיך דער עסען זעהן ביי איהם פון האלז. ער האָט געלעבט נאָר אויף דעם וואס ער פלעגט נעהמען א פייג און דאס אויסזויגען און אוועקוואַרפען. און איינע פון דיזע אויסגעזויגענע פייגען האָט דאס די רייבע מאַכטער פון בייתוס געפונען.

8

די שתדלנות פון ר׳ יוחנן בן זכאי

אבא סיקרא, דער אנפיהרער פון דער מלחמה פארטיי אין ירושלים, איז געווען א זוהן פון רבי יוחנן בן זכאי׳ס שוועסטער. האָט ר׳ יוחנן געשיקט א שליח אין געהיים און האָט איהם געבעטען צו קומען צו איהם. ר׳ יוחנן האָט בעלאַנגט צו דער פארטיי וואס האָט געזוכט שלום מיט די רוימער. אבא סיקרא איז געקומען. זאָגט ר׳ יוחנן: "ווי לאַנג וועט איהר אונז ניט לאָזען מאכען שלום מיט די רוימער און דערווייל טויטעט איהר אלעמען דורך הונגער?" אבא סיקרא האָט געענטפערט: "וואס זאָל איך טהאָן? אויב איך וועל דאס זאָגען צו מיינע מענשען וועלען זיי מיך הרג׳ענען אויפ׳ן אָרט".

"מאָ זוך אויס עפעס אמיטעל אז איך זאָל קענען ארויסגעהן פון ירושלים און איבערריידען מיט׳ן שונא, טאָמער וועל איך אויסווירקען עפעס א הילף פאר אידען", האָט ר׳ יוחנן געבעטען.

"איך האָב א פלאַן", האָט אבא סיקרא געזאָגט, "לאָז ארויס א קלאַנג אז דו ביזט קראַנק, לייג זיך אוועק אין בעט און דעק זיך צו מיט נבלה, און אז מענשען וועלען קומען דיך מבקר חולה זיין, וועלען זיי מיינען אז דו ביזט שוין געשטאָרבען. נאכדעם זאָלען דיך ארויסטראָגען פון שטאָדט צוויי פון דיינע תלמידים, אבער נאָר זיי און קיין אנדערע, כדי מען זאָל ניט אויסגעפינען אז דו לעבסט און ביזט געזונד." ר׳ יוחנן האָט געטהאָן אלעס ווי אבא סיקרא האָט איהם געראטהען, און עס האָבען איהם געטראָגען אויף א מטה זיינע צוויי תלמידים ר׳ אליעזר פון איין זייט און ר׳ יהושע פון דער אנדער זייט. ווען זיי זיינען אָנגעקומעןביים טויער פון

רער שטאָדט האָבען די וועכטער פון דער מלחמה פּאַרטיי בעקומען א חשד און זיי האָבען געוואָלט דעם קערפּער פון ר׳ יוחנן דורכשטעכען מיט א שפּיעז צו זעהן אויב מען נאַרט זיי ניט אָב. האָט אבא סיקרא געזאָגט: ״טהוט עס ניט. די רוימער וועלען זאָגען, זיי האָבען דערשטאָכען זייער רבי׳ן״. האָבען די וועכטער געוואָלט דעם קערפּער כאָטש א טרייסעל טהאָן. האָט זיי אבא סיקרא געוואָרנט: ״וואס וועלען די רוימער זאָגען? זיי האָבען בעליידיגט זייער רבי׳ן״. האָבען די וועכטער געלאָזט די מטה ארויסטראָגען פון שטאָדט. אויף אזא אופן איז ר׳ יוחנן אָנגעקומען צום רוימישען גענעראַל אספּסיינוס וועלכער האָט אָנגעפיהרט די בעלאַגערונג אויף ירושלים.

״פריעדען צו דיר, מלך!״ האָט ר׳ יוחנן בעגריסט דעם גענעראַל. האָט אספּסיינוס גענטפערט: ״דו האָסט צוויי מאָל פערדיענט דעם טוים. ערשטענס וואס דו רופסט מיך מלך און איך בין גאָר קיין מלך, און צווייטענס, אויב דו האַלסט מיך יא פאַר א מלך, ווארום ביזטו ניט געקומען ביז יעצט?״ האָט ר׳ יוחנן געענטפערט: ״דאס וואס דו זאָגסט אז דו ביזט קיין מלך, ווייס איך אז דו ביזט יא א מלך, און קומען האָב איך ביז יעצט ניט געקענט, ווייל מען האָט מיך ניט געלאָזען״.

דערווייל איז אָנגעקומען א שליח פון רוים און האָט גע־זאָגט צו אספּסיינוס: ״איך בין געקומען דיר אָנזאָגען אז דער קיסר איז געשטאָרבען און אז דו ביזט ערוועהלט געוואָ־רען צו זיין קיסר אויף זיין אָרט״. גראַדע אין יענעם מאָמענט האָט אספּסיינוס אָנגעטהאָן איינעם פון זיינע שיך. האָט ער געוואָלט אָנטהאָן דעם אַנדערען איז דאס ניט ארויף אויף זיין פוס. האָט ער פּרובירט אויסטהאָן דעם ערשטען האָט ער ניט געקענט ארונטער. ״דאס ביזטו פון גרוים שמחה פעט געוואָרען״, האָט ר׳ יוחנן איהם ערקלעהרט. ״די איינציגע רפואה פאַר דיר איז אז דו זאָלסט אָנקוקען איינעם א מענשען וואס דו קענסט איהם ניט פערטראָגען, ועסטו ווידער איינ־געצויגען ווערען״. האָט אספּסיינוס אזוי געטהאָן און עס האָט געווירקט.

״יעצט געה איך אוועק פון דאַנען״, האָט אספּסיינוס גע־זאָגט, ״און אַן אַנדערער וועט קומען אויף מיין אָרט. ווילסטו קענסטו מיר זאָגען דיין בעגעהר, וועל איך דאס טהאָן״. ר׳ יוחנן האָט געהאַט שטאַרק חשק איהם צו בעטען ער זאָל

אוועקגעהמען זיין חייל און ירושלים אין גאנצען צורוה לאָזען, אבער ער האָט געוואוסט, אז אזוי פיעל וועט ער ניט אויס־פיהרען. האָט ר׳ יוחנן ביי איהם אויסגעווירקט דריי זאכען: ער זאָל צורוה לאָזען יבנה און די אידישע געלעהרטע וואס האָבען זיך דאָרט אויפגעהאלטען, ער זאָל לאָזען לעבען די משפחה פון דעם נשיא רבן גמליאל וועלכע זיינען געווען פון דוד המלך׳ס שטאָם, און ער זאָל איהם געבען דאָקטוירים אויסצוהיילען ר׳ צדוק׳ן וועלכער איז זעהר קראנק געוואָרען פון די תעניתים.

9

טיטוס און דער מוק

נאכדעם ווי אספסיינוס האָט זיך צוריק געקעהרט נאָך רוים האָט ער געשיקט זיין זוהן טיטוס הרשע. טיטוס איז אריין אין בית המקדש, אין דער בעגלייטונג פון אן אויסגע־לאַסענער פרוי, און מיט גרויס פרעכהייט האָט ער גענומען בעליידיגען די הייליגקייטען.

פאר גרויס ווילדקייט האָט ער שוין ניט געוואוסט וואס צו טהאָן, האָט ער צולעצט אריינגעשטאָכען זיין שווערד אין פרוכת. און עס האָט געטראָפען א נס, אז פון פרוכת האָט אנגעהויבען צו געהן בלוט, האָט טיטוס געמיינט אז ער האָט געמאכט א סוף פון דעם אידישען בעשיצער. גלויבענדיג אז יעצט האָט ער שוין ניט פאר וועמען מורא צו האָבען, האָט טיטוס אראָבגעריסען דעם פרוכת, אין דעם אריינגעלייגט די טייערסטע כלים פון בית המקדש און דאס מיטגענומען אין א שיף, אום צו פיהרען נאָך רוים און זיך דאָרט צו קענען בע־ריהמען מיט זיין גבורה. אויף דער רייזע האָט אויסגעבראָכען א שטורם און עס האָט געהאלטען ביי דעם אז די שיף זאָל זינקען.

„עס שיינט צו זיין", האָט טיטוס געזאָגט, „אז דער אי־דישער גאָט איז מעכטיג נאָר אויף׳ן ים. פרעה׳ן האָט ער געזונקען אין ים, סיסרא׳ן האָט ער געזונקען אין ים, און מיך וויל ער אויך בייקומען אין ים. אויב ער איז טאקע א גרויסער גבור זאָל ער מיט מיר מלחמה האלטען אויף דער יבשה".

איז ארויס א בת קול און האָט צו איהם געזאָגט: „דו רשע בן רשע, דער איניקעל פון עשו הרשע! איך האָב א

קליינע בעשעפענים אין מיין וועלם, מוק חייסט זי. געה ארויף אויף דער יבשה און דיזע פיטשינקע בעשעפענים וועט מיט דיר מלחמה האלטען".

ווי נאר טיטוס איז ארויף אויף דער יבשה איז דער מוק אריין איהם אין קאפ דורכ'ן נאז און געלעבערט זיין מח זיבען יאהר כסדר. טיטוס האט געליטען שרעקליכע שמערצען. איינמאל איז איהם אויסגעקומען פערבייצוגעהן די טיהר פון א שמיעד. האט זיך געהערט דער קלאפען פון האמער, איז דער מוק גלייך שטיל געווארען. "אויב אזוי", האט טיטוס געזאגט, "איז דאך דא א מיטעל ווי איינצושטילען דעם מוק". פלעגט ער יעדען טאג רופען א שמיעד צו זיך אין פאלאסט און דער שמיעד פלעגט פאר איהם קלאפען מיט'ן האמער. אויב דער שמיעד איז געווען א גוי פלעגט איהם טיטוס געבען פיער גילדען, נאר אויב ער איז געווען א איד, פלעגט איהם טיטוס ניט בעצאהלען און זאגען: "עס איז פאר דיר גענוג אז דו זעהסט א נקמה אויף דיין שונא".

דער מיטעל האט אזוי געווירקט בלויז פאר דרייסיג טעג, נאכדעם האט זיך דער מוק צוגעוואוינט צו דעם קלאפען און ער האט ווייטער גענומען גריזשען דעם מוח ווי פריהער.

איידער טיטוס איז געשטארבען האט ער אנגעזאגט אז נאך זיין טויט זאל מען איהם פערברענען און די אש פון זיין קערפער זאל מען אויסשיטען אויף זיבען ימים, כדי דער אידישער גאט זאל איהם ניט קענען געפינען און איהם משפט'ן פאר זיינע פערברעכענס.

.10

דער חורבן פון טור מלכא

אין דער פראווינץ טור מלכא איז געווען איינגעפיהרט א מנהג אז ווען מען האט געפיהרט א חתן כלה צו דער חופה, פלעגט מען פאר זיי טראגען א האהן מיט א הונה, אלס א צייכען פון א ברכה אז זיי זאלען זיך פרוכפערן און מעהרען אזוי ווי די היהנער. איינמאל, גראדע ווען מען האט געפיהרט א חתן כלה צו דער חופה, איז אנגעקומען א פאלק רוימישע סאלדאטען און זיי האבען אוועקגענומען די הוהן מיט'ן האהן. זיינען די אידען בעפאלען און זיי געשלאגען. די סאלדאטען זיינען געקומען צום קיסר און געזאגט: "די אידען האבען

נעגען דיר געמאכט א רעוואלוציאן". דער קיסר איז גלייך געקומען און איז בעפאלען די אידען פון טור מלכא.

צווישען די אידען האט זיך געפונען איינער א גרויסער גבור וואס האט געציינט מערקווירדיגע העלדענטהאטען און האט אנגעווארפען א שרעק אויף די רוימישע סאלדאטען. זעהענדיג אין וואס פאר א געפאהר ער איז, האט דער קיסר אראבגענומען פון זיך די קרוין, דאס אוועקגעליינט אויף דער ערד און אויסגערופען: "רבונו של עולם! אויב דיר איז נאר ניחא, זאלסטו מיך ניט איבערגעבען אין די הענד פון אט יענעם מענשען". נאכדעם איז דער אידישער העלד געשטארבען דורך דעם ביס פון א שלאנג. ווען דער קיסר האט זיך פון דעם דערוואוסט, האט ער געזאגט: "דערפאר וואס מיר איז געשעהן אזא נס, וועל איך זיי צורוה לאזען". און ער איז אוועק.

ווען די אידען האבען געזעהן אז די רוימער זיינען אוועק, האבען זיי געמאכט א גרויסע שמחה, האבען געגעסען, גע־טרונקען און געטאנצט און אנגעצונדען ליכט. די אילומענא־ציע איז געווען אזוי גרויס, דאס מען האט געקענט פאר א מייל ווייט זעהן דעם שטעמפל פון א רינג. ווען דער קיסר האט זיך דערוואוסט האט ער געזאגט: "די אידען פרעהען זיך וואס איך בין אוועק און זיי מיינען אז זיי האבען מיך בעזיעגט". האט זיך דער קיסר צוריקגעקעהרט מיט זיין ארמיי און האט געמאכט א שרעקליכע הריגה אויף די אידען.

ר' אסי דערצעהלט אז דריי הונדערט טויזענד סאלדאטען מיט בלויזע שווערדען זיינען אריינגעקומען אין טור מלכא און האבען אנגעהויבען א הריגה וואס האט זיך געצויגען דריי טעג מיט דריי נעכט. און בעת די רוימער האבען גע'הרג'עט אין איין געגענד האט מען אין דעם אנדער געגענד גאר ניט געוואוסט אז זיי זיינען דא, און מען האט נאך אלץ געהאל־טען אין פרעהען זיך און טאנצען.

11

פרימער פון יוסף הצדיק

אין די צייטען פון חורבן האבען זיך אין א דארף געפונען א בחור מיט א מיידעל וועלכע זיינען געווען פערלאבט צווי־שען זיך. האבען זיי גוים גענומען אין געפאנגענשאפט, זיי

אוועקגעפיהרט גווייט פון זייער חיים, און זיי געלאָזט וואוינען צוזאמען. חתן כלה האָבען איינע די אַנדערע שטארק ליעב געהאַט, אבער אזוי ווי זיי זיינען נאָך ניט געווען פערהייראַט, האָט די כלה געזאָגט צום חתן: „איך בעט דיך, ריהר מיך ניט אָן, ווייל איך האָב פון דיר קיין כתובה". און ביז זיין טויט האָט ער זיך מיט איהר פערהאַלטען ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער.

ווען ער איז געשטאָרבען, האָט די כלה געזאָגט צו די אי־דען וואס זיינען געווען געפאַנגען מיט זיי: „קלאָגט אויף דיזען מענשען וואס איז געווען נאָך פרימער פון יוסף הצדיק, דען יוסף הצדיק האָט געהאַט צו קעמפפען מיט זיין נסיון בלויז איין מאָל, און דער האָט דעם קאַמפף אָנגעפיהרט אַ גאַנצען לעבען".

12

דער חורבן פון ביתר

אין ביתר איז געווען איינגעפיהרט אז ווען עס פלעגט געבוירען ווערען אַ איינגעל פלעגט מען פאר איהם פלאַנצען אַ צעדערבוים. ווען עס פלעגט געבוירען ווערען אַ מיידעל פלעגט מען פלאַנצען אַ סאָסנע בוים. נאָכדעם אַז דער איינגעל און די מיידעל פלעגען אויסוואַקסען און חתונה האָבען, פלעגט מען זייערע בוימער אויסהאַקען און מאַכען פון די האָלץ אַ חופה.

האָט זיך אַמאָל געמאַכט אַז דעם קיסר'ס טאָכטער איז דורכגעפאָהרען ביתר, און גראַדע ווען זי איז אַהין אָנגעקומען האָט זיך צובראָכען אַ האַליאָבלע פון איהר וואָגען. האָבען איהר בעגלייטער אויסגעהאַקט אַ צעדערבוים און געמאַכט פון דעם אַ נייע האַליאָבלע. די אידען האָבען ניט געקענט פערטראָגען די בעליידיגונג און האָבען בעפאַלען און געשלאָ־גען די בעגלייטער. זיינען די בעגלייטער מיט'ן קיסר'ס טאָכ־טער אַוועק צום קיסר און איהם געזאָגט: „די אידען האָבען געגען דיר געמאַכט אַן אויפשטאַנד". דער קיסר האָט גע־נומען זיין חיל און איז בעפאַלען די אידען. אזוי גרויס איז געווען די הריגה, דאַס די בלוט פון מענער און פרויען און קינדער איז געפלאָסען אין גרויסע שטראָמען און איז גע־לאָפען אין ים אריין, וועלכע איז געווען אַ מייל ווייט פון דער הריגה.

13

פאר די בלוט פון דעם נביא

אכציג טויזענד יונגע כהנים זיינען אומגעקומען צו־ליעב די בלוט פון זכריה וועלכען די אידען האבען דער־הרג'עט אין בית המקדש. זכריה איז געווען א כהן און א נביא, און דערפאר ווייל ער פלעגט די אידען שטראפען מיט רייד, האט מען איהם געטויטעט אין א יום כפור וואס איז געפאלען אום שבת.

ווען נבוזראדן איז געקומען און איז בעפאלען ירושלים, האט ער אריינקומענדיג אין בית המקדש געפונען דעם נביא'ס בלוט נאך פריש און ווארים — עס האט געהאלטען אין זיעדען. "וואס איז דאס פאר א בלוט?" האט נבוזראדן געפרעגט. האט מען איהם געענטפערט אז דאס איז די בלוט פון קיה און שעפסען וואס מען האט געבראכט אלס קרבנות. נבוזראדן האט דאס ניט געגלויבט. האט ער גע־הייסען ברייגגען קיה און שעפסען, זיי גע'הרג'עט און גע־לאזט פערגלייכען זייער בלוט, איז אבער די בלוט וואס ער האט געפונען אין בית המקדש געווען פון א גאנץ אנדער אויסזעהן. נבוזראדן האט געלאזט ברייננגען די בלוט פון פערשיעדענע לעבעדיגע ברואים, און ער האט אלץ ניט גע־קענט געפינען אן עהנליכקייט צו די בלוט וואס ער האט דארט געזעהן קאכען און זיעדען. האט נבוזראדן אזוי גע־זאגט צו די אידען:

"אויב איהר ווילט מיר אויסזאגען איז גוט, אויב ניט וועל איך די אלע אייערע לייט צוקראצען זייער לייב מיט אייזערנע קאמען".

די אידען האבען זיך ערשראקען און האבען זיך מודה געווען.

"וואס זאלען מיר פון דיר בעהאלטען", האבען זיי געזאגט, "מיר האבען געהאט א מאן וועלכער איז געווען א נביא און א כהן, פלעגט ער אונז שטראפען אין נאמען פון גאט. האבען מיר זיין מוסר ניט געוואלט הערען, נאר מיר האבען גענומען און איהם דער'הרג'עט".

"אויב אזוי, וועל איך איבערבעטען אייער נביא", האט נבוזראדן געזאגט, "און וועל איינשטילען זיין בלוט".

האט נבוזראדן געבראכט די גרויסע סנהדרין, זיי גע־קוילעט אויף דעם זעלבען ארט וואו זכריה'ס בלוט האט געזאָדען. די בלוט האט זיך צוזאמענגעמישט, אבער די בלוט פון דעם נביא איז ניט איינגעשטילט געוואָרען. האט ער נאָכדעם געבראכט די קליינע סנהדרין און זיי אויסגע־קוילעט אויפ'ן ארט, אבער דאָס בלוט פון דעם נביא האט נאָך אלץ געהאלטען אין זיעדען. נאָכדעם האט ער געבראכט די יונגע כהנים, האט זיי אויך געקוילעט און זיך צוגעקוקט ווי זייער בלוט מישט זיך מיט די בלוט פון דעם נביא. אבער זכריה'ס בלוט איז נאָך אלץ ניט געשטילט געוואָרען. האט נבוזראדן צולעצט געלאָזט ברייננען קליינע קינדער־לעך וואָס געהען נאָך אין חדר, און אפילו די בלוט פון דיזע אונשולדיגע קינדערלעך האט אויך ניט איינגעשטילט די בלוט פון דעם ערמאָרדעטען נביא. דא האט נבוזראדן אויסגערופען צום נביא: "די בעסטע פון דיין פאָלק האב איך געלאָזט אומברייננען צוליעב דיר, ווילסטו אז איך זאָל אויסקוילענען אלע אידען?" אין דעם אויגענבליק האט די בלוט פון דעם נביא אויפגעהערט צו קאָכען און עס איז געוואָרען שטיל.

ווען נבוזראדן האט דאָס געזעהן האט ער זיך אזוי פערטראכט: ווען מען הרג'עט איין אידען איז די שטראָף אזוי גרויס, היינט ווי וועט שוין זיין די שטראָף פון דעם וואָס האט אויסגע'הרג'עט א סך אידישע נפשות? איז נבוזראדן אוועק אהיים, געמאכט א צוואה וואָס מען זאָל טהאָן מיט זיינע גיטער, און נאָכדעם האט ער זיך מגייר געווען און איז געוואָרען א איד.

14

מרים און איהרע זיבען זיהן

דאָס איז די געשיכטע פון דער מוטער און איהרע זיבען יונגע מערטירער.

מרים בת נחתום און איהרע זיבען זיהן זיינען געפאנגען און געבראכט געוואָרען צום קיסר. מען האט די קינדער פערשפארט אין זיבען בעזונדערע צימערען און מען האט זיי פאר'ן קיסר געבראכט איינציג ווייז. ווען מען האט געבראכט דעם ערשטען, האט דער קיסר צו איהם געזאָגט: "בוק זיך צום געטץ." האט דער אינגעל געענטפערט: "ניין!

ווייל אין די עשרת הדברות שטעהט אז גאָט איז אונזער גאָט.״ האָט מען דעם אינגעל אַרויסגעפיהרט און גע׳הרג׳עט. ווען מען האָט געבראַכט דעם צווייטען און דער קיסר האָט איהם געהייסען זיך בוקען צום געטץ, האָט ער געזאָגט: ״חס ושלום! מיין ברודער האָט זיך ניט געבוקט און איך וועל זיך אויך ניט בוקען.״ האָט דער קיסר געפרעגט: ״פאַר וואָס?״ האָט דער אינגעל געענטפערט: ״ווייל אין אונזער תורה שטעהט: ״זאָלסט קיין אַנדער גאָט אַנערקענען אויסער מיך.״ האָט דער קיסר גלייך געהייסען מען זאָל איהם הרג׳ענען. נאָכדעם האָט ער געהייסען ברייגנען דעם דריטען און צו איהם געזאָגט: ״בוק זיך צום געטץ!״ האָט דער אינגעל געענטפערט: ״איך וועל זיך צו דיין געטץ ניט בוקען, ווייל אין דער תורה שטעהט אַז צו קיין אַנדער גאָט טאָהר מען זיך ניט בוקען.״ האָט דער קיסר גלייך געהייסען איהם הרג׳ענען. נאָכדעם האָט ער געהייסען ברייגנען דעם פערטען. דער פערטער האָט אויך ניט געוואָלט זיך בוקען צו דער עבודה זרה און האָט געזאָגט דעם פסוק: ״דער וואָס דיענט אַ פרעמדען גאָט זאָל זיין אין חרם.״ האָט דער קיסר געהייסען איהם גלייך הרג׳ענען און ברייגנען זיין איינגערען ברודער, דעם פינפטען. ווען דער פינפטער איז געבראַכט געוואָרען, האָט ער מיט שטאָלצער גבורה אויסגעשריען: ״שמע ישראל! אונזער גאָט איז איין איינציגער!״ האָט מען איהם אויך פער׳משפט צום טויט. און אַזוי איז אויך געווען מיט דעם זעקסטען.

צולעצט האָט מען געבראַכט דעם זיבעטען, וועלכער איז געווען דער איינגסטער פון אַלע. האָט דער קיסר געזאָגט צו איהם: ״דו ביזט נאָך אַזוי קליין און יונג, דו האָסט נאָך די וועלט ניט געזעהן, פון קיין לעבען געוואוסט — בוק זיך צום געטץ און דיר וועט זיין גוט און גוואויל, איך וועל צו דיר זיין זעהר גוט.״ האָט דער אינגעלע געענטפערט: ״גאָט׳ס הערשאַפט דויערט אויביג, אָבער די הערשאַפט פון אַ מענ־שען איז גאָר נישט ווערטה. אַ מענש היינט לעבט ער, מאָרגען שטאַרבט ער. היינט איז ער רייך, מאָרגען איז ער אַן אָרי־מאַן.״

״הער צו,״ האָט דער קיסר געזאָגט, ״ביזט נאָך גאָר

א קינד און איך וויל רעטען דיין לעבען. איך וועל א ווארף טהאן מיין רינג אויף דער ערד און דו בויג זיך איין און הויב דאס אויף, כדי מיינע מענשען זאלען מיינען אז דו האסט זיך געבוקט צום געטץ״.

״וועה צו דיר,״ האט דער אינגעלע געענטפערט, ״וואס דו האסט מורא פאר דעם וואס מענשען וועלען זאגען וועגען דיר. היינט ווי זאל איך שוין ניט מורא האבען פאר דעם מלך מלכי המלכים, דער הערשער פון דער גאנצער וועלט?״

לאנג נאך דער האט דער קיסר געזוכט איבערצורעדען דעם אינגעלע אז ער זאל זיך אונטערגעבען צו זיין ווילען, אבער זעהענדיג אז ער איז אלץ איינגעשפארט האט דער קיסר איהם אויך פער׳משפט צום טויט.

״איך בעט דיך!״ האט די מוטער אויסגערופען צום קיסר, ״איידער דו לאזט מיין לעצטען קינד טויטען גיב איהם צו מיר, איך זאל איהם קענען נעהמען אין מיין שויס און איהם גוט אנקושען.״

האט מען איהר דאס געטהאן צוליעב. זי האט גענומען איהר קינד, איהם געגעבען די ברוסט אין מויל און איהם אנגעזויגען. נאכדעם האט זי געזאגט צום קסר: ״איך שווער ביי דיין לעבען, אז דו מוזט פריהער מיך הרג׳ענען און נאכדעם מיין קינד.״

״ניין, דאס קען איך ניט טהאן,״ האט דער קיסר געענטפערט. ״שטעהט דען ניט אין אייער תורה, אז אן אקס אדער א שעפס טאהר מען ניט שעכטען אין איין טאג מיט׳ן קינד?״

״דו נאר איינער!״ האט די מוטער מיט ביטערען שפאס אויסגערופען. ״דו האסט דען מקיים געווען אלע מצות פון דער תורה און דיר איז פערבליבען בלויז די איין מצוה?״

״טויטעט דעם אינגעל די מינוט!״ האט דער קיסר בעפוילען זיינע מענשען.

אבער די מוטער האט איהר קינד ניט אפגעלאזען. זי האט איהם געהאלזט און געקושט, און מיט א ביטערליכען יאמער האט זי אויסגערופען:

״געה, מיין קינד, צו אברהם אבינו און זאג איהם: אזוי האט מיין מוטער געזאגט. זאלסט זיך גאר ניט גרויס

האַלטען און זאָגען אַז ח האָסט אַליין געבויט אַ מזבח און האָסט אויף דעם מקריב געווען דיין זוהן יצחק. אָט האָט מיין מוטער געבויט זיבען מזבחות און האָט מקריב געווען זיבען זיהן אין איין טאָג. ביי דיר איז דאָס געווען בלויז אַ פּראָבע און דיין זוהן איז לעבען געבליבען, און ביי מיר האָט מען טאַקע מיינע קינדער אויסגע׳הרג׳עט.״

און אַזוי ווי זי האָט גערעדט צו איהר קינד און איהם געהאַלזט און געקושט, האָט מען איהם ערמאָרדעט ביי איהר אויף די הענד.

צו יענער צייט האָט די גאַנצע וועלט געשטורמט מיט דער מערטירעריי פון די זיבען זיהן, און די אומות העולם האָבען געפרעגט: ״וואָס פאַר אַ גוטעס טהוט עס דער אידי־שער גאָט צו זיינע אידען וואָס זיי לאָזען זיך אויסקוילעבען צוליעב איהם צו יעדער צייט?״

אַ קורצע צייט נאָך דער גרויסער טראַגעדיע איז די מוטער פון די זיבען זיהן פון זינען אַרונטער. זי איז אַרויף אויף אַ דאַך, האָט זיך פון דאָרט אַ וואָרף געטהאָן און איז געשטאָרבען.

אַ נ מ ע ר ק ו נ ג. — דיזע געשיכטע איז בעסער בעקאַנט דורך די אַפּאָקריפען אַלס ״חנה און איהרע זיעבען קינדער.״ אין תלמוד ווערט דער נאָמען פון דער מוטער ניט אָנגעגעבען, און אין מדרש ווערט זי גערופען ״מרים בת נחתום.״

15

די פיער הונדערט קדושים

פיער הונדערט אידישע אינגלעך און מיידלעך זיינען געפאַנגען געוואָרען צו שאַנד און דער שונא האָט זיי גע־פיהרט אין זיין לאַנד. אויפ׳ן וועג האָבען די קינדער זיך בעדענקט צו וואָס פאַר אַ סאָרט לעבען מען פיהרט זיי און וואָס עס שטעהט זיי פאָר אין דער צוקונפט. האָבען זיי

גענומען ריידען צווישען זיך, אפשר איז בעסער אז זיי זאָלען זיך דערטרינקען אין ים, איידער צו זיין ביים שונא אין די הענד. האָט דער עלטסטער פון די אינגלעך גענומען אַלעמען צוריידען אז זיי זאָלען זיך שליידערען אין וואסער אריין. די מיידלעך זיינען געווען די ערשטע איהם צו פאָלגען. די אינגלעך האָבען זיך אראָבגענומען א מוסר פון די מיידלעך און זיי זיינען אויך אריינגעשפרונגען אין ים, און זיי זיינען אַלע דערטרונקען געוואָרען על קדוש השם.

16

דער קליינער געפאַנגענער

ווען רבי יהושע בן חנניה איז איינמאָל אָנגעקומען אין א גרויסער שטאָדט אין רוים, האָט מען איהם דערצעהלט אז אין געפענגנים דאָרט געפינט זיך א קליין אינגעלע, זעהר א שעהנער, מיט ליכטיגע אויגעלעך און געקרייזעלטע לאָקען. איז רבי יהושע אוועק צום געפענגנים, האָט זיך געשטעלט ביים טיהר און גענומען זאָגען דעם פסוק (פון ישעיה מ״ב): ״ווער האָט די אידען איבערגעגעבען אין די הענד פון די רויבער?״ האָט דער אינגעלע געזאָגט וואָס ווייטער שטעהט: ״דאָס האָט גאָט געטהאָן דערפאַר וואָס מיר האָבען געזינדיגט און ניט געוואָלט געהן אין זיינע וועגען.״

ר׳ יהושע איז געוואָרען שטארק גערירט און ער האָט אויסגערופען:

״איך בין זיכער אז דער אינגעל וועט זיין א לעהרער פון זיין פאָלק. איך שווער אז איך געה ניט אוועק פון דאַנען ביז איך וועל איהם אויסלעזען פון דאַנען. איך וועל פאַר איהם געבען פיעל געלד מען וועט בעטען.״

און מען דערצעהלט, אז ר׳ יהושע איז טאַקע פון דאָרט ניט אוועק ביז ער האָט דעם אינגעלע אויסגעלעזט פאַר א גרויסע סומע געלד. און עס האָט ניט גענומען א לאַנגע צייט און דער אינגעלע איז טאַקע געוואָרען א גרויסער לעהרער ביי אידען. און ווער איז דאָס געווען? רבי ישמעאל בן אלישע.

17
די טראַגעדיע פֿון ברודער און שוועסטער

אין יענע שרעקליכע צייטען פֿון חורבן זיינען א ברודער און א שוועסטער, די קינדער פֿון צדוק כהן גדול, געפֿאַנגען געוואָרען און פֿערפֿיהרט געוואָרען ווייט, זעהר ווייט פֿון זייער היים. דעם ברודער האָט צוגענומען איין אָפֿיציר און די שוועסטער האָט צוגענומען אַן אַנדער אָפֿיציר. און אַזוי זיינען ברודער און שוועסטער אָבגעריסען געוואָרען איינער פֿון אַנדערען א לאַנגע צייט. דעם ברודער האָט דער אָפֿיציער אוועקגעשענקט צו אַן אויסגעלאַסענער פֿרוי, און די שוועסטער האָט דער אַנדער אָפֿיציער אוועקגעגעבען צו א וויינשענקער פֿאַר וויין. א צייט שפּעטער, ווען די קינדער זיינען שוין גרויס געוואָרען, איז די פֿרוי געקומען צום וויינשענקער און האָט געזאָגט:

„איך בין צו דיר געקומען וועגען א שעהנעם בחור'ל וואָס געפֿינט זיך ביי מיר. ער איז אַזוי שעהן ווי די מיידעל וואָס דו האָסט אָבגעקויפֿט ביי אַן אָפֿיציער. אויב דו ווילסט זאָלען זיי זיך נעהמען איינע די אַנדערע. און די קינדער וואָס זיי וועלען האָבען וועלען מיר זיך פֿערטיילען צווישען זיך."

דער וויינשענקער איז געווען צופֿריעדען און איז איינגעגאַנגען אויף דעם פֿאָרשלאַג. מען האָט געבראַכט דעם בחור מיט דער מיידעל און זיי אריינגעזעצט אין איין צימער. די מיידעל און דער בחור האָבען איינע די אַנדערע ניט דערקענט. די צייט און די צרות וואָס זיי האָבען דורכגעלעבט האָט זיי פֿיעל געענדערט. זיי האָבען געמיינט אַז זיי זיינען פֿרעמד איינער צום אַנדערען. גלייך ווי זיי זיינען פֿערבליבען אַליין האָט די מיידעל אָנגעהויבען צו וויינען. „זאָג מיר, וואָס וויינסטו?" האָט דער בחור'ל געפֿרעגט. האָט די מיידעל געענטפֿערט: „ווי זאָל איך ניט וויינען, אַז איך, די טאָכטער פֿון א כהן גדול, זאָל ווערען די פֿרוי פֿון אַן איינפֿאַכען קנעכט?"

„וועמעס טאָכטער ביזטו, האָסטו געזאָגט?" האָט דער בחור'ל איבערגעפֿרעגט און זיין האַרץ האָט געקלאַפּט אין איהם פֿאַר אויפֿרעגונג.

„די טאָכטער פֿון צדוק כהן גדול", האָט די מיידעל געענטפֿערט.

דער בחור'ל האָט דאס קוים געקענט גלויבען. האָט ער גענומען ארומפרעגען די מיידעל וועגען דעם אָרט וואו זי האָט געוואוינט ווען זי איז א קינד געווען, און איהרע ענט־פערס האָבען געשטימט מיט דעם אָרט וואו ער אליין האָט זיך ערצויגען. זאָל עס מעגליך זיין אז דיזע מיידעל איז זיין פערלאָרענע שוועסטער? האָט ער איהר ווייטער געפרעגט: "זאָג מיר, האָסטו געהאָט א ברודער אָדער א שוועסטער?" האָט זי געענטפערט: "איך האָב געהאָט א ברודער'ל, און ביי איהם אויפ'ן פלייצע איז געווען א באָראָדעווקע, און יעדען מאָל אז ער פלעגט קומען פון חדר, פלעג איך אויפזוכען די באָראָדעווקע און דאס א קוש טהאָן".

"אויב דו וואָלסט זיך גוט איינגעקוקט אין איהם וואָלסטו איהם דערקענט?" האָט דער בחור געפרעגט.

"יא!" האָט זי געענטפערט.

איז ער צו איהר צוגעגאַנגען נעהנטער און זי האָט איהם דערקענט. ברודער און שוועסטער האָבען זיך איינע די אנדע־רע ארומגענומען, זיך געצערטעלט און געקושט ביז זייערע נשמות זיינען אויסגעגאַנגען, און זיי זיינען געשטאָרבען א הייליגען טוים.

18

די שעהנע צפנת

צפנת בת פניאל איז געווען א זעלטען שעהנע פרוי. אזוי שעהן איז זי געווען, דאס ווען זי פלעגט זיך בעווייזען אין גאַס פלעגען אלע זיך איינקוקען אויף איהר שעהנעם פנים. אין דער צייט פון דעם חורבן איז זי אריינגעפאַלען אין די הענד פון א רוימישען אָפיציר, און נאכדעם ווי ער האָט איהר געהאַלטען געפאַנגען א גאַנצע נאַכט האָט ער איהר אָנגעטהאָן זיבען העמדער און האָט איהר ארויסגעפיהרט אין מארק צו פערקויפען. איז געקומען א מענש וואס איז געווען שרעקליך מיאוס און האָט געזאָגט: "לאָז מיך זעהן ווי שעהן זי איז". האָט דער אָפיציער געזאָגט: "דו נארישער מענש! אויב דו ווילסט איהר נעהמען ווי זי איז, פערזיכער איך דיר אז אזא שעהנהייט איז ניט צוגעפינען אין דער גאַנצער וועלט". אבער דער מאוס'ער מענש האָט זיך איינגעשפאַרט אז ער וויל איהר גוט אָנקוקען, און ער האָט פון איהר אראָבגעצויגען זעקס פון

די העמדער. ווען עס איז געקומען צו דער לעצטער העמד, האָט די געפאַנגענע דאס אליין אויף זיך צוריסען, זי האָט זיך גענומען קייקלען אין אַש און מיט אַ האַרצרייסענדען גע־שריי האָט זי אויסגערופען: ״רבונו של עולם! אויב דו האָסט אונז ניט געשוינט, האָסטו כאָטש געדאַרפט שוינען דיין גרויסען נאָמען!״

19

די געטריבטע פרוי

אַ לעהרלינג ביי אַ טישלער האָט געוואָרפען אן אויג אויף דער פרוי פון זיין בעל הבית. איינמאָל האָט דער בעל הבית געדאַרפט האָבען געלד, האָט דער לעהרלינג געזאָגט צו איהם: ״איך קען דיר לייהען. שיק צו דיין פרוי צו מיר אהיים און איך וועל איהר געבען דאס געלד״. דער בעל הבית האָט קיין חשד געהאַט, האָט ער זיין פרוי געשיקט צום לעהרלינג. האָט איהר דער לעהרלינג בעהאַלטען ביי זיך דריי טעג. אויף דעם פער־טען טאָג, גאַנץ פריה, איז דער בעל הבית געקומען, און גע־פרעגט: ״מיין פרוי וואס איך האָב דיר געשיקט, וואו איז זי?״

דער לעהרלינג האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און האָט געענטפערט: ״איך האָב איהר געגעבען דאס געלד און גלייך אוועקגעשיקט אהיים, אבער הערען האָב איך געהערט, אז אויפ׳ן וועג האָט זי זיך צוזאַמענגעטראָפען מיט יונגוואַרג און זיי האָבען מיט איהר די גאַנצע צייט פערבראַכט״. ״טאַ וואס זאָל איך טהאָן?״ האָט דער טישלער געפרעגט. ״אז דו ווילסט מיך פאָלגען, גט איהר אָב״, האָט דער לעהרלינג געענטפערט.

״זי האָט אבער אַ גרויסע כתובה״, האָט דער טישלער גע־זאָגט, ״און איך קען דאס איהר ניט אויסצאָהלען״.

״איך וועל דיר לייהען דאס געלד, צאָהל איהר אויס די כתובה און ווער פון איהר פטור״, האָט דער לעהרלינג איהם אָנגעבאָטען.

דער מאַן פון דער פרוי האָט זיך גאָר ניט אָנגעשטויסען, אז דער לעהרלינג און זיין פאַלשע פרוי האָבען געמאַכט אַ פערשווערונג געגען איהם. איז ער געגאַנגען און האָט זיין פרוי אָבגע׳גט. גלייך נאָכדעם ווי ער האָט די פרוי אָבגע׳גט האָט דער לעהרלינג מיט איהר חתונה געהאַט.

דאס איז אבער נאָך ניט געווען גענוג פאַר דעם געמיינעם

לעהרלינג. ער האָט נאָך געמאָהנט ביי זיין לעהרער אז ער זאָל איהם בעצאָהלען די געלד וואָס ער האָט איהם אויסגע־ליהען אויף דער כתובה, און אז דער בעטראָגענער מאַן האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו בעצאָהלען האָט דער לעהרלינג צו איהם געזאָגט: „קום צו מיר אהיים, און ארבייט מיר אָב פאַר דעם חוב”.

און דער געוועזענער בעל הבית איז געוואָרען א דיענער ביי זיין לעהרלינג.

פלעגען די זינדיגע פּאָארעל זיצען צוזאַמען ביים טיש, עסען און טרינקען, און ער, דער אונגליקליכער טישלער, פלעגט זיי בעדיענען און זיי צוטראָגען וויין צום טיש, און זיינע טרעהרען פלעגען פאַלען פון זיינע אויגען אין די בע־כערס אריין.

20

שלמה המלך און דער אשמדאי

ווען שלמה המלך האָט געבויט דעם בית המקדש האָט ער געפרעגט די אידישע געלעהרטע פון זיין צייט: „וואָס זאָל איך טהאָן? די שטיינער מיט וועלכע מען דאַרף בויען דעם בית המקדש טאָהר מען ניט האַקען מיט אַן אייזען — הייסט מיט וואָס זאָל איך דאָס האַקען?”

האָבען די געלעהרטע געענטפערט: „עס איז דאָ אַזא ווערימל וואָס הייסט „שמיר”. ער איז בעשאַפען געוואָרען פון פאַר ששת ימי בראשית, און אז מען לייגט איהם ארויף א שטיין שפּאַלט זיך דער שטיין”.

„וואו קריג איך דעם שמיר?” האָט שלמה געפרעגט.

„כאַפּ א שד מיט א שד׳יכע און צווינג זיי, אז זיי זאָלען דיר זאָגען” — האָבען די געלעהרטע געראַטען.

האָט מען געכאַפּט א שד מיט א שד׳יכע, און מען האָט זיי גענומען צווינגען אז זיי זאָלען אויסזאָגען וואו דער שמיר געפינט זיך. האָבען זיי געענטפערט: „מיר ווייסען ניט, אפשר ווייס אשמדאי, דער קעניג פון אלע שדים”.

„וואו געפינט ער זיך?” האָט שלמה געפרעגט.

„ער געפינט זיך אין יענעם בארג, דאָרט האָט ער אויס־געגראָבען א גרוב און דאָס אָנגעפילט מיט וואַסער. פון אויבען האָט ער דאָס צוגעדעקט מיט א שטיין און דעם

שטיין האָט ער פֿער׳חתמ׳עט מיט זיין זיגעל. יעדען טאָג נעהט ער אוועק אויף א רייזע איבער דער וועלט און יענער וועלט, שטודירט דעם לעבען דאָ און דאָרט, נאָכדעם קומט ער צוריק צו זיין אָרט, ער בעטראַכט פֿריהער איב דער זיגעל איז גאַנץ און אויב אימיצער האָט איהם אָנגערירט. נאָכדעם דעקט ער אויף זיין גרוב, טרינקט זיך אָן מיט וואַסער, פֿערדעקט די גרוב צוריק, פֿער׳חתמ׳עט ווידער, און נעהט זיך ווידער אַוועק".

שלמה האָט זיך גלייך גענומען צו דער ארבייט אויפֿצו־זוכען דעם אשמדאי. האָט ער געשיקט נאָך בניהו בן יהוידע און האָט איהם איבערגעגעבען די אַרבייט צו כאַפּען דעם אשמדאי. ער האָט איהם מיטגעגעבען אַ קייט און דערצו אַ רינג אויף וועלכען עס איז געווען אויסגעקריצט דער נאָמען פֿון גאָט, אַ ביסעל וואָל און עטליכע לאַגלען מיט וויין, און איהם געזאָגט וואָס ער האָט צו טהאָן.

בניהו האָט געפֿונען דעם באַרג, און אַזוי ווי דער אשמדאי איז דאָרט צו יענער צייט ניט געווען, האָט ער זיך גלייך גענומען צו דער אַרבייט צו ליינען אַ נעטץ פֿאַר׳ן מלך פֿון די טייוואָלים. ער האָט אונטער דער גרוב אויס־געגראָבען אַ צווייטע גרוב, אַרויסגעלאָזט די וואַסער פֿון דער אויבערשטער גרוב, און פֿערשטאָפּט די לאָך מיט וואָל. נאָכדעם האָט ער געמאַכט אַ לאָך פֿון אויבען און דורך דעם אַריינגעגאָסען די וויין וועלכע איז אַריינגעפֿלאָסען אין דער גרוב וואָס דער אשמדאי האָט פֿער׳חתמ׳עט מיט זיין זיגעל. ווען ער איז מיט דעם פֿערטיג געוואָרען האָט זיך בניהו בעהאַלטען אין די צווייגען פֿון אַ בוים און געוואַרט.

דער אשמדאי איז שפּעטער געקומען. ער האָט בע־טראַכט דעם זיגעל. עס איז געווען גאַנץ. האָט ער אַראָב־גענומען דעם צודעק פֿון גרוב און האָט דערזעהן אַז עס איז פֿול מיט וויין. האָט ער זיך גענומען שלאָגען מיט דער דעה אויב ער זאָל טרינקען, אָדער ניט, אָבער ער איז געווען זעהר דאָרשטיג האָט ער זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זיך אָנגעטרונקען. ער האָט זיך איינגע׳שכור׳ט און עס האָט ניט לאַנג גענומען און ער איז געשמאַק איינגעשלאָפֿען.

זעהענדיג אַז דער אשמדאי ליגט טויט־שכור, איז בניהו אַרונטער פֿון בוים, האָט אַרויפֿגעוואָרפֿען די קייט וואָס ער האָט ביי זיך געהאַט אויפ׳ן אשמדאי, האָט איהם אַרומגע־בונדען פֿעסט אַרום האלז. דער אשמדאי האָט זיך אויפֿ־

געכאַפּט פון זיין שלאָף און זיך גענומען צאַפּלען אַז זיי אַ משוגענער. אָבער ער האָט זיך פון דער קייט ניט געקענט בעפריען, דען בניהו האָט איהם אָבגעשראָקען מיט גאָט'ס נאָמען.

האָט איהם בניהו געפיהרט פאַר דער קייט און דער אשמדאי האָט זיך געמוזט לאָזען שלעפּען. ווען זיי זיינען פערבייגעגאַנגען אַ בוים האָט דער אשמדאי זיך אַ קראַץ געטהאָן דעם רוקען אָן איהם, איז דער בוים איינגעפאַלען ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן אַ הויז איז די הויז צופאַלען. נאָכדעם זיינען זיי אָנגעקומען צו אַ ביידעל אין וועלכען עס האָט געוואוינט אַן אלמנה, איז זי אַרויס איהם בעטען ער זאָל ניט טשעפּען איהר ביידעל, האָט זיך דער אשמדאי שנעל אָבגעקעהרט אָן אַ זייט און האָט די ביידעל צורות געלאָזט, אָבער פון זיין צו שנעלע בעוועגונג האָט ער זיך צובראָכען אַ ביין. האָט ער געזאָגט: "אָט דאָס איז וואָס שלמה האָט געזאָגט, אַז אַ ווייכע צונג קען צוברעכען אַ האַרטען ביין".

נעהענדיג ווייטער האָט דער אשמדאי געזעהן אַ בלינ־דען מאַן בלאָנדזשען, האָט ער איהם אַרויפגעפיהרט אויפ'ן ריכטיגען וועג. דאָס זעלבע האָט ער געטהאָן מיט אַ שכור וואָס האָט אויך געבלאָנדזשעט. ווען ער האָט ווייטער אַ ביסעל געזעהן ווי מען פיהרט אַ חתן מיט אַ כלה צו דער חופּה מיט פרעהליכע טענץ, האָט ער געוויינט. געהענדיג נאָך ווייטער האָט ער געהערט ווי איינער זאָגט צו אַ שוס־טער: "מאַך מיר אַ פּאָאַר שיך וואָס איך זאָל קענען טראָגען אַ זיבען יאָהר", האָט דער אשמדאי געלאַכט. צולעצט האָט ער געזעהן אַ מכשף זיצען אויף אַן אָרט און פּראָווען כשוף האָט דער אשמדאי ווידער געלאַכט.

"זאָג מיר", האָט בניהו געפרעגט, "פאַר וואָס אַז דו האָסט געזעהן דעם בלינדען בלאָנדזשען האָסטו איהם אַרויפ־געפיהרט אויפ'ן וועג?"

"ווייל", האָט דער אשמדאי געענטפערט, 'איך האָב געהערט ווי מען האָט אויסגערופען אין הימעל אַז דער בלינדער איז אַ גרויסער צדיק און ווער עס טהוט איהם עפּעס אַ טובה דער וועט האָבען עולם הבא".

"פאַר וואָס האָסטו דעם שיכור אַרויפגעפיהרט אויפ'ן גלייכען וועג ווען ער האָט מעבלאָנדזשעט?"

איך האָב געהערט ווי מען האָט אויסגערופען אין

הימעל אז דער שכור איז א גרויסער רשע, האב איך איהם געטהאן א טובה, כדי איך זאל קענען צונעהמען זיין חלק לעולם הבא".

"און פאר וואס האסטו געוויינט ווען דו האסט געזעהן די חתונה?"

"ווייל איך וויס אז דער חתן וועט שטארבען אין דרייסיג טעג צייט און די כלה וועט דארפען ווארטען דרייצעהן יאהר אויף חליצה, ווייל דער יבם איז נאך א קליין קינד".

"ווארום האסטו געלאכט ווען דו האסט געהערט דעם מאן בעשטעלען ביים שוסטער א פאאר שיך אויף זיבען יאהר?"

"ווי זאל איך נים לאכען? יענער האט קוים זיבען טאג צו לעבען און ער וויל זיך אנגרייטען אויף זיבען יאהר!"

און וואס עפעס האסטו געלאכט פון דעם מכשף?"

"איך האב געלאכט ווייל אונטען, אויף דעם ארט וואו ער איז געזעסען ליגט בעגראבען א גרויסער אוצר, און ער, דער מכשף, וואס מיינט אז ער איז א גרויסער טרעפער, האט עס גארניט געוואוסט!"

ווען בניהו האט דעם אשמדאי ענדליך געבראכט צו שלמה'ן האט מען איהם פאר דריי טעג צייט געהאלטען געפאנגען און צו שלמה'ן נים אריינגעלאזען. דעם ערשטען טאג האט דער אשמדאי געפרעגט: "פאר וואס רופט מיך נים דער קעניג צו זיך?" האט מען איהם געענטפערט: "ער האלט אין טרינקען". האט דער אשמדאי גענומען א ציגעל און ארויפגעלייגט אויף אן אנדער ציגעל. און אז מען האט פון דעם דערצעהלט שלמה'ן האט ער געזאגט: "ער מיינט אז איך קען נאך טרינקען". אויף מארגען האט דער אשמדאי ווידער געפרעגט פאר וואס דער קעניג רופט איהם נים צו זיך. האט מען איהם געענטפערט: "ער האלט אין עסען". האט דער אשמדאי צוריק אראבגענומען איין ציגעל פון דעם אנדערען. "דאס מיינט ער", האט שלמה המלך געזאגט, "אז איך זאל שוין אויפהערען צו עסען".

21

שלמה המלך בעקומט דעם שמיר

דריי טעג האט שלמה המלך געהאלטען דעם אשמדאי געפאנגען אין נאכדעם האט ער געהייסען איהם ברייננען

פאר זיך. ווי נאָר דער אשמדאי איז אריין האט ער גענומען א שטעקען, האט אָבגעמאָסטען פיער איילען און האט דעם שטעקען א שליידער געטהאן צו שלמה'ן.

"וואס בעדייט עס?" האט שלמה המלך געפרעגט.

"דאס בעדייט אזוי", האט דער אשמדאי געענטפערט, "נאָך א גאנצען לעבען פון יאָגען זיך און האבעווען בלייבט דער מענש בלויז ביי פיער איילען ערד, און דו האסט שוין איינגענומען די גאנצע וועלט און דו ביזט נאָך ניט געווען צופריעדען ביז דו האסט מיך אויך איינגענומען".

"איך פערלאנג פון דיר גאָרנישט", האט שלמה געזאגט, "איך וויל נאָר, אז דו זאלסט מיר געבען דעם שמיר, אום איך זאל קענען מיט איהם שפאלטען די שטיינער וואס איך דארף האבען צו בויען דעם בית המקדש".

"ניט ביי מיר געפינט זיך דער שמיר", האט דער אשמדאי געענטפערט. "ער איז איבערגעגעבען געווארען אין די הענד פון דעם שר של ים, און דער שר של ים האט איהם איבערגעגעבען צו דעם ווילדען האהן און איהם בעשוואָרען, אז ער זאל דאס ניט איבערגעבען אין די הענד פון מענשען".

"צו וואס דארף דער ווילדער האָהן דעם שמיר?"

"ער טהוט מיט דעם אזוי. ער געהט צו אן ארט וואס איז וויסט און לעהר און וואו עס וואקסט דאָרט קיין זאך. מיט דעם שמיר אין מויל מאכט ער שפאלטען אין די בערג, און אין די שפאלטען ווארפט ער אריין זאמען פון בוימער און פערשיעדענע פלאנצען. דער וויסטער אָרט ווערט בעוואקסען און בעפרוכפערט, און דער ווילדער האָהן און זיינע קינדער האבען וואס צו עסען."

שלמה המלך האט ארויסגעשיקט מענשען אויסצוגעפי־נען וואו ער, דער ווילדער האָהן, געפינט זיך. און אז זיי האָ־בען געפונען זיין נעסט האבען זיי דעם אריינגאנג פערשטעלט מיט א גלאז. דער האָהן איז געקומען, און ניט קענענדיג אריינגעהן, האט ער געבראכט דעם שמיר און ארויפגעלעגט אויפ'ן גלאָז, כדי דאס צו שפאלטען. אין דעם איינגענבליק האָ־בען שלמה'ס מענשען וואס זיינען געווען פערשטעקט אין דעם נעגענד גענומען שרייען און מאכען טומעל. דער האָהן האט זיך ערשראָקען און געלאזט פאלען דעם שמיר. האבען דאס שלמה'ס שלוחים צונעגומען. ווען דער האָהן האט גע־זעהן, אז דער שמיר איז פערלאָרען, האט ער זיך דערמאָנט

אויף דער שבועה וואָס ער האָט געגעבען צום שר של ים, און פאַר גרויס צער האָט ער זיך דערוואָרגען.

22

דעם אשמדאי'ס גבורה

שלמה המלך האָט דעם אשמדאי פערהאַלטען ביי זיך און געדענקט איהם צו האַלטען אין קייטען ביז ער וועט אויס־בויען דעם בית המקדש. איינמאָל זיינען זיי געוועזען אַליין צוזאַמען אין איין צימער. האָט שלמה געפרעגט: „זאָג מיר, אין וואָס בעשטעהט דיין קראַפט?" האָט דער אשמדאי געענטפערט: „דו נאָר נעהם אַראָב פון מיר די קייט און גיב מיר דיין רינג, וועל איך דיר צייגען מיין גבורה".

האָט שלמה המלך אַראָבגענומען פון אשמדאי די קייט און איהם געגעבען זיין רינג. דער אשמדאי האָט דעם רינג איינגעשלונגען. נאָכדעם האָט ער געלייגט איין פליגעל אויפ'ן הימעל און איינעם אויף דער ערד און ער האָט אַ וואָרף גע־טהאָן שלמה'ן אויף פיער הונדערט מייל ווייט.

שלמה המלך האָט זיך געפונען אין אַ פרעמדען אָרט, צווישען מענשען וועלכע האָבען איהם ניט געקענט. איז ער געגאַנגען און האָט אַלעמען געזאָגט: „איך בין שלמה, דער אידישער מלך פון ירושלים". האָבען איהם מענשען אָנגע־נומען פאַר אַ משוגענעם. קיינער האָט איהם געוואָלט גלויי־בען. איז ער געגאַנגען ווייטער און ווייטער, און אויפ'ן וועג פלעגט ער ארומגעהן איבער די הייזער מיט אַ שטעקען אין האַנד, בעטלען אום צו דערהאַלטען זיין נשמה, און וואו ער פלעגט קומען פלעגט ער אַלץ זאָגען די זעלבע זאַך: „אני שלמה" — אַז ער איז שלמה המלך. און יעדער איינער האָט איהם אָנגענומען פאַר אַ משוגענעם בעטלער. ער איז ענדליך אָנגעקומען אין ירושלים, אָבער ווי עס שיינט איז ער אַזוי פערענדערט געוואָרען אַז די מענשען פון ירושלים האָבען איהם אויך ניט דערקענט און האָבען איהם אויך געהאַלטען פאַר אַ משוגענעם. ביז ער איז געקומען צו די סנהדרין. האָ־בען די אידישע געלעהרטע געזאָגט: „אַ משוגענער קען זיך ניט האַלטען ביי איין משוגעת, און ווי באַלד ער רעדט נאָר

אלץ פון איין זאך, מוז דא זיין אן אמת אין דעם."

האבען זיי געשיקט צו בניהו, וועלכער איז געווען שלמה'ס נאהענטסטער פריינד, און האבען איהם געפרעגט: "האט דער מלך דיך אין דער לעצטער צייט גערופען צו זיך?" האט בניהו געענטפערט: "ניין!" האבען די סנהדרין געשיקט פרעגען דעם קעניג'ס ווייבער, אויב דער קעניג קומט זיי זעהן. האבען זיי געענטפערט אז ער קומט. "אויב אזוי", האבען די סנהדרין געפרעגט, "גיט א קוק אויב ער האט קעלבערנע פיס". האבען דעם קעניג'ס ווייבער געענטפערט: "ער טראגט שטיוועל און ער נעהמט זיי קיינמאל ארונטער." האבען די סנהדרין געלאזט אריינפיהרען שלמה'ן אין זיין פאלאסט און זיי האבען איהם געגעבען די קייט מיט'ן רינג, און ווי נאר דער אשמדאי האט איהם דערזעהן איז ער אנטלאפען.

און דאך, אפילו נאכדעם ווי דער אשמדאי איז אנטלאפען, האט שלמה נאך אלץ זיך געשראקען פאר איהם, און בעוואפענטע סאלדאטען פלעגען שטעהן ארום זיין בעט דורך די גאנצע נעכט.

23

די בענעהמונג פון מענער געגען פרויען

רבי מאיר האט אזוי געזאגט:

אזוי ווי עס איז פערשידען די בענעהמונג פון מענשען צו זייער עסען, אזוי איז אויך פערשידען די בענעהמונג פון מענער צו זייערע פרויען.

עס איז דא א סארט מענש, וואס אז א פליעג פאלט אריין אין זיין בעכער ווין ווארפט ער ארויס די פליעג אבער די ווין טרינקט ער דאך ניט. אזוי איז געווען די בענעהמונג פון פפוס בן יהודה וועלכער פלעגט פערשליסען זיין פרוי אין הויז יעדען מאל, אז ער פלעגט ערגיץ אוועקגעהן, אום זי זאל ניט ריידען מיט קיין מענשען, אפילו מיט איהרע אייגענע. דאס איז שוין צו שטרענג.

נאך א סארט מענש איז דא, וואס אז א פליעג פאלט אריין אין זיין בעכער ווארפט ער די פליעג ארויס און דעם ווין טרינקט ער. אזוי טהוט דער געוואוינליכער מענש, וואס ערלויבט זיין פרוי צו פערברייינגען מיט איהרע ברידער און קרובים און האלט זי ניט אבגעזונדערט פון איהרע נאהענטע.

און עס איז דאָ א סאָרט מענש וואס אז א פליעג פאלט אריין אין זיין געקעכטס, עסט ער דאס אויף מיט דער פליעג צוזאמען און פיהלט גאר קיין עקעל. דאס איז דער מענש וואס זעהט זיין פרוי ארויסגעהן אין מארק מיט אן אבגערעקטען קאָפּ און מיט נאקעטע ארעמס, און זי באָדט זיך צוזאמען מיט פרעמדע מענשען, און איהם ארט דאס גאר נים.

מסכת סוטה

1

דער בעל גאוה

א מענש וואס האלט זיך גרויס זאָגט אויף איהם גאָט: "די וועלט איז צו קליין פאר אונז ביידען".

זעה דעם אונטערשיעד פון גאָט ביז דעם מענשען. א מענש וואס שטעהט הויך זעהט נאָר דעם וואס שטעהט הויך אזוי ווי ער, אבער דעם נידעריגען, דעם קליינעם מענשעלע, זעהט ער ניט. אבער גאָט, כאָטש ער איז דער אלערהעכסטער זעהט ער דאָך אפילו די נידעריגסטע פון זיינע בעשעפעניסען.

2

די שטראף פון א זינדיגע

ווען א מאַן פלעגט בעקומען א פערדאַכט אויף זיין פרוי פלעגט מען די פרוי ברייננגען פאר דעם בית דין הגדול אין ירושלים און דער בית דין פלעגט צו איהר אזוי זאָגען:

"טאָכטער! אפשר ביזטו גאָר ניט אזוי שולדיג אין דעם פערברעכען. פיעל זינד ווערען בעגאַנגען דורך וויין טרינקען, דורך לייכטזיניגע שפאַסען, צוליעב יוגענדליכע אונערפאַה־רונג, אָדער צוליעב שלעכטע געזעלשאַפט. טהו דאס צוליעב גאָט'ס נאמען וואס איז פערשריבען מיט קדושה, און זיי זיך מודה, אויב דו ביזט טאַקע זינדיג, כדי מיר זאָלען ניט דאַר־פען מעקען גאָט'ס נאמען אומזיסט און דיך ברייננגען צו א מיאוס'ן טויט. זעה, טאָכטער, יהודה האָט געזינדיגט און ער

האָט זיך מודה געווען. ראובן האָט געזינדיגט און האָט זיך מודה געווען, און דו טהו אויך דאס זעלבע".

אויב די פרוי פלעגט זיך מודה זיין, פלעגט מען איהר היסען אונטערשרייבען אז זי וועט ביי איהר מאַן קיין כתובה ניט מאָהנען, און מען פלעגט איהר לאָזען געהן. און אויב זי פלעגט זאָגען: "איך בין אונשולדיג", פלעגט מען איהר ברייני גען אין אַ בעשטימטען אָרט, ביים מזרח טויער פון בית המקדש, און דאָרט פלעגט דער כהן גדול איהר אָננעהמען ביים קאָלנער פון איהר קלייד און דאס קלייד אויפרייסען ביז עס פלעגט זיך זעהן איהר הארץ, און נאכדעם אויפבינדען איהרע צעפּ און די האָאר צואווארפען. נאָר אויב איהר הארץ איז געווען שעהן פלעגט מען דאס ניט אָבדעקען און אויב זי האָט געהאט שעהנע האָאר פלעגט מען זיי ניט צואווארפען, ווייל דאס וואָלט איהר נאָך שעהנער געמאכט. אויב זי האָט גע־טראָגען ווייסע קליידער פלעגט מען איהר איבערטהאָן אין שווארצע, און אלע איהרע ציערונג ווי נאָזבענדער, רינגען און האַלזבענדער פלעגט מען פון איהר אראָבנעהמען. און נאכדעם פלעגט דער כהן נעהמען אַ גראָבע שטריק און מיט דעם ארומבינדען איהר קלייד אונטער איהרע פּאכוועס, און יעדען איינעם איז געווען ערלויבט איהר אָנצוקוקען אין איהר ערנידערטען צושטאנד, אַ חוץ איהרע קנעכט און דיענסטען, ווייל ווען זי וואָלט זיי זעהן וואָלט זי זיך געשעהמט פאר זיי און וואָלט זיך אויף איהר זינד ניט מודה געווען. און פרויען פלעגען מוזען קומען אָנקוקען איהר און זיך אראָבנעהמען אַ מוסר.

3

אבשלום און זיינע שעהנע האָאר

אבשלום, דער זוהן פון דוד המלך, האָט געהאט שעהנע לאַנגע האָאר אויף וועלכע ער איז געווען זעהר שטאָלץ, און דערפאר איז ער דורך די האָאר בעשטראָפט געוואָרען. אין דער צייט ווען ער האָט געמאכט אַ רעוואָלוציאָן געגען זיין פאטער איז זיין אייזעל אויף וועלכען ער האָט געריטען אונ־טערגעלאָפען אונטער אַ בוים, און אבשלום'ס לאַנגע האָאר האָבען זיך פערטשעפעט אָן די צווייגען פון דעם בוים. האָט אבשלום גענומען אַ שווערד און האָט זיינע האָאר געוואָלט

אונטערהאקען, אום ער זאָל קענען ארונטערפאלען צו דער ערד, האָט ער אבער אין יענעם מאָמענט געזעהן אז דער גיהנם האָט זיך געעפענט אונטער איהם, איז ער בעסער גע־בליבען הענגען ביז מען האָט איהם געשאָסען.

4

פרעה ציינט א ביישפיעל

ווען פרעה האָט גענומען צווינגען די אידען אז זיי זאָלען מאכען ציגעל פאר זיינע געביידען, האָבען זיך געפונען א סך אידען וואס האָבען זיך געוואָלט אויסדרעהען פון דער ארבייט מיט דער טענה אז זיי זיינען מיוחסים, אז זיי קומען פון אן איידעלע קלאַס מענשען, און אז זיי זיינען גאָר ניט גלייך צו די געוועהנליכע פראָסטע אידען. האָבען פרעה'ס ראטהגעבער גענומען א פורם מיט וועלכען מען מאכט ציגעל און דאס אָנ־געטהאָן פרעה'ן אויפ'ן האלז אלס א ציערונג. און אז עס פלעגט קומען א איד און זאָגען אז ער איז צו איידעל פאר אזא גראָבע מלאכה, פלעגט מען איהם ענטפערען: "ביזטו דען איידעלער פון אונזער קעניג פרעה?"

5

צוליעב די גוטע אידישע פרויען

רב עוירא האָט געזאָגט: צוליעב די גוטע, די פרומע אי־דישע פרויען זיינען אונזערע עלטערן אויסגעלעזט געוואָרען פון מצרים. ווען די פרויען פלעגען ארויסגעהן צום טייך אָנ־שעפען וואסער, פלעגט זיי דער אייבערשטער צושיקען קליינע פישלעך אין זייערע קריגלעך, און די פרויען פלעגען אָנשעפען העלפט וואסער און העלפט פיש. נאכדעם פלעגען זיי אוועק־שטעלען קאָכען צוויי טעפ. אין איין טאָפ פלעגען זיי אויפ־קאָכען וואסער און אין דעם אנדערען פלעגען זיי אויסקאָכען די פיש. מיט די צוויי טעפ פלעגען זיי נאכדעם אוועקגעהן צו זייערע מענער אין פעלד, זיי דאָרט ארומוואשען, זיי גע־בען עסען און טרינקען, פערברייננגען מיט זיי און זיי פערזי־סען די ביטערקייט פון זייער שווערע ארבייט.

און אז עס פלעגט קומען די צייט ווען א אידישע פרוי האָט געדאַרפט א קינד געבוירען, פלעגט זי אוועקגעהן אין

פעלד, אונטער אַן עפּעל בוים, און דאָרט פלעגט דאס קינד קומען אויף דער ליכטיגער וועלט. און דער אייבערשטער פלעגט ארונטערשיקען א מלאך פון הימעל, און דער מלאך פלעגט דאס קינד ארומריינינגען און די ביינדעלעך אויסגלי־כען, און איהם געבען צוויי רונדע מנדשטיקער, וואס פון איינעם פלעגט געהן האָניג און פון דעם אנדערען אויל, און אזוי פלעגט דאס קינד ערצויגען ווערען און וואַקסען אין מיטען פעלד. און ווען די מצריים פלעגען זיך דערפון דער־וויסען פלעגען זיי זיך א לאָז טהאָן די אידישע קינדערלעך אויסצו׳הרג׳ענען. פלעגט די קינדערלעך ווידער געשעהן א נס. די ערד פלעגט זיי איינשלינגען און זיי פלעגען פער־שוואונדען ווערען פון די אויגען. פלעגען די מצריים בריינגען אָקסען מיט סאָכעס און אַקערען די ערד כדי אויסצוזוכען די אידישע אינגלעך וואס זיינען אזוי ווי בעגראָבען געוואָרען. נאכדעם ווי די מצריים פלעגען אוועקגעהן פלעגען די אידי־שע קינדער צוריק ארויסשפּראָצען פון דער ערד אזוי ווי די גראָז פון פעלד.

6

ווען דער טאטע נעהמט די מאמע

עמרם, דער פאטער פון משה רבנו, איז געווען דער גרעסטער מאַן פון זיין צייט און די אידען האָבען געקוקט אויף איהם ווי אויף זייער פיהרער. ווען עמרם האָט געהערט פון פרעה׳ס גזירה אז אלע אידישע אינגלעך וואס ווערען גע־בוירען זאָל מען אין טייך אריינוואַרפען, האָט ער גלייך אָב־געג׳גט זיין פרוי. האָבען אלע אידען נאָכגעפאָלגט דעם ביישפּיעל און האָבען אויך אָבגעג׳גט זייערע ווייבער. האָט עמרם׳ס טאָכטער געזאָגט צו איהם: "פאטער! דיין גזירה איז נאָך ערגער ווי פרעה׳ס. פרעה דער רשע האָט גוזר געווען בלויז אויף זכרים אבער דו האָסט געמאכט אז עס וועלען ניט זיין קיין זכרים און קיין נקבות. פרעה האָט געמאכט א גזירה בלויז אויף דער וועלט, אבער דיין גזרה ווירקט אי אויף דער וועלט, אי אויף יענער וועלט. פרעה איז א רשע און עס איז נאָך א ספק אויב זיין גזירה וועט זיך האלטען, אבער דו ביזט דאָך א צדיק און דיין גזירה וועט זיך מוזען האלטען".

ווען עמרם האָט געהערט דיזע קלוגע רייד האָט ער זיין

פרוי צוריקגענומען. האָבען די אנדערע אידען אויך צוריק־גענומען זייערע ווייבער.

ווען עמרם האָט צוריקגענומען זיין פרוי האָט ער איהר ארויפגעזעצט אויף א בעטעל. אהרן און מרים האָבען גע־טאַנצט פאר איהר און די מלאכים האָבען צוגעזונגען: "אם הבנים שמחה — עס פרעהט זיך די מאמע מיט איהרע קינדער!"

7

די מצרים'ער שפּיאָנען

ווען משה איז געבוירען געוואָרען איז די גאנצע הויז פול געוואָרען מיט ליכט. זיין מוטער האָט איהם בע־האַלטען דריי חדשים, אבער לענגער האָט זי איהם ניט גע־קענט בעהאַלטען צוליעב די מצרים'ער שפּיאָנען. ווען א מצרי פלעגט זיך דערוויסען אז אין א אידישע הויז איז גע־בוירען געוואָרען א קינד, פלעגט ער צו דער הויז בריינגען צו טראָגען אַן אנדער קינד און איהם לאָזען שרייען, אום דאָס בעהאַלטענע קינד זאָל זיך אָברופען, ווי די טבע איז פון קליינע קינדער ווען זיי הערען אַן אנדער קינד וויינען.

8

פרעה'ס טאָכטער און איהרע דיענסטע

ווען פרעה'ס טאָכטער האָט געפונען אין טייך די קאַסטען אין װעלבע משה רבנו איז געווען בעהאַלטען און זי האָט איהם געוואָלט רעטען זיין לעבען, האָבען איהרע דיענסטען גענומען טענה'ן: "פרינצעסין! די וועלט פירט זיך אז ווען א קעניג גיט ארויס א געזעץ, איז אויב די וועלט וויל דעם געזעץ ניט היטען, היטען עס כאָטש זיינע קינדער און זיין פאַמיליע, און דו ווילסט ניט פאָלגען דיין פאָטער'ס גע־זעצע!"

איז אויף די רייד אָנגעקומען דער מלאך גבריאל און האָט די דיענסטען א זעטץ געטהאָן אין דער ערד.

9

די שבועה פון יוסף הצדיק

ווען די אידען האבען געדארפט פערלאָזען מצרים, האבען זיי זיך דערמאָנט אָן דער שבועה פון יוסף הצדיק, וועלכער האט זיי בעשוואָרען פאר זיין טויט, דאס ווען די אידען וועלען אוועק פון מצרים זאלען זיי מיטנעהמען זיין קערפער.

קיינער האט אבער געוואוסט וואו יוסף׳ס ארון געפינט זיך. משה האט גענומען נאָכפרעגען און מען האט איהם גע־זאגט אז עס איז דאָ נאָך פערבליבען פון יוסף׳ס צייטען אן אלטע פרוי, סרח בת אשר, און זי דארף וויסען. איז משה געקומען צו איהר און האט געפרעגט: ״אפשר ווייסטו ניט וואו יוסף איז בעהאלטען?״ האט זי געענטפערט: ״די מצריים האבען איהם אריינגעלייגט אין א מעטאלענעם ארון און אריינגעשטעלט אין דעם נילוס, כדי די וואסערן פון דעם טייך זאָלען זיין געבענשט״.

משה איז געגאנגען און האט זיך אוועקגעשטעלט ביים ברעג פון דעם נילוס און האט געזאגט:

״יוסף, יוסף! עס איז געקומען די צייט וואס גאָט האט געשוואָרען אויסצולעזען די אידען פון מצרים, און עס איז אויך געקומען די צייט ווען עס מוז ערפילט ווערען דיין שבועה וואס דו האסט בעשוואָרען די אידען אז מען זאל דיך פון דאנען אוועקנעהמען. אויב דו ווילסט זיך צייגען איז גוט, און אויב ניט זיינען מיר פריי פון דיין שבועה״.

אין אן אויגענבליק איז יוסף׳ס ארון ארויפגעשוואומען אויפ׳ן וואסער.

10

וואָרום משה׳ס קבר איז פערבאָרגען

פאר וואס איז משה׳ס קבר פערבאָרגען און קיינער אין דער וועלט ווייס ניט וואו ער געפינט זיך? ר׳ חמא בר׳ חנינא ערקלערט דאָס אזוי:

דער אייבערשטער האט געוואוסט אז דער בית המקדש וועט אמאָל חרוב ווערען און אז די אידען וועלען פערטריבען ווערען פון זייער לאנד. האט ער געוואָלט פערמיידען אז די

אידען זאָלען נים קומען צו משה'ס קבר און זאגען: "משה רבנו! שטעה אויף און בעט גאָט פאר אונז". און דאן איז דאָך זיכער אז משה וואָלט דאס געטהאָן און ער וואָלט מבטל געווען די גזירה.

און אָט דערפאר איז משה'ס קבר פערבאָרגען פון דער וועלט.

11

משה'ס בעגעהר

רבי שמלאי האט אזוי גע'דרשנ'ט:

צו וואָס האט משה אזוי שטארק געוואָלט אריינגעהן אין ארץ ישראל? האט ער דען געגלוסט צו עסען די שעהנע פריכ־טען פון לאנד, אדער דארט צו געניסען אנדערע פערגניגענס? אלא, וואס דען, משה האט אזוי געזאגט: "אידען האבען א סך מצות וואס זיי דארפען מקיים זיין נאָר אין ארץ ישראל, וויל איך אויך זיין אין ארץ ישראל און מקיים זיין די אלע מצות וואָס זייען געגעבען געוואָרען דורך מיר".

12

א פרומער נאר און א כיטרער רשע

וואס איז א פרומער נאר?

דאס איז אזוי ווי יענער וואס האט געזעהן א פרוי זיך טרינקען אין טייך, האט ער געזאגט צו זיך: "עס פאסט זיך נים איך זאל זי רעטען, ווייל דערווייל וועל איך זיך אפשר אין איהר איינקוקען".

וואס איז א כיטרער רשע?

דאס איז אזוי ווי יענער וואס אן ארימאן איז געקומען צו איהם צו נעהמען לקט, שכחה, פאה און מעשר. דער רשע האט געוואוסט אז דער ארימאן האט א פערמעגענס פון הונ־דערט מים ניין און ניינציג זוזים. האט דער רשע איהם גע־שיינקט נאך א זוז, כדי דער ארימאן זאל האבען פולע צוויי הונדערט זוזים, און דער דין איז אז אימיצער האט צוויי הונדערט זוזים טאָהר ער קיין לקט, שכחה, פאה און מעשר נים נעהמען.

13

עס זיינען דאָ אויסנאַהמען

די רבנן האבען געגעבען אזא כלל:

א מיידעל וואס האלט אין איין דאווענען, אַן אלמנה וואס האט ליעב ארומצולויפען צו שכנות און א תלמיד חכם וואס איז א חצוף געגען זיינע לעהרער זיינען גאַר ניט ווערטה צו זיין אויף דער וועלט, ווייל זיי זיינען פערדאַרבען. עס זיינען דאָ אבער אויסנאַמען, און וועגען זיי האט דערצעהלט רבי יוחנן:

איינמאָל האט רבי יוחנן געהערט ווי א מיידעל זאגט אזא געבעט: "רבונו של עולם! דו האָסט בעשאפען א גן עדן, דו האָסט בעשאפען א גיהנם, דו האָסט בעשאפען רשעים, דו האָסט בעשאפען צדיקים, בעט איך דיך אז דו זאָלסט ניט צולאָזען אז מענשען זאָלען דורך מיר קומען צו זינדיגע געדאנקען".

די מעשה מיט דער פרומער אלמנה איז אזוי געווען:

די אלמנה האט געהאט א שוהל אין איהר אייגענע נאכבארשאפט. פלעגט זי דאָך יעדען טאָג געהן דאווענען אין דער שוהל פון רבי יוחנן וועלכע איז געווען גאנץ ווייט. איינמאָל האט איהר רבי יוחנן געפרעגט: "מיין טאָכטער! האסטו דען ניט א שוהל אין דיין אייגענער נאכבארשאפט?" האט די פרוי געענטפערט: "רבי! אבער דענקסטו ניט אז איך וועל בעקומען א גרעסערען לוין פאר געהן אזוי ווייט?"

14

אמת פרומע און פאלשע

ינאי המלך האט אזוי געזאגט צו זיין פרוי: "האב קיין מורא ניט פאר די פרושים און פאר מענשען וואס זיינען ניט קיין פרושים, אבער זאלסט זיך היטען פון די צבוע'יאַקעס וואס מאכען זיך אזוי פרום ווי די פרושים, וואס זינדיגען אזוי ווי זמרי און פאָדערען אז מען זאָל זיי נאָך דערפאר בעלוינען אזוי ווי פנחס.

15

כלב איף קבר אבות

ווען כלב, וועלכער איז געגאנגען מיט די מרגלים אויס־צופארשען ארץ ישראל צו זעהן אויב עס איז א פאסענדע לאנד פאר אידען, האט זיך אבגעטיילט פון זיינע חברים און האט ניט געוואלט צושטעהן צו זייער פערשווערונג צו פער׳מיאוס׳ן דאס לאנד ביי אידען, איז ער געקומען אין חברון, האט זיך צוזעקנעליינט אויף די קברים פון די הייליגע אבות און האט געבעטען: "איהר פאטערס פון דער וועלט! בעט רחמים פאר מיר אז איך זאל זיך ארויסדרעהען פון דער קאנספיראציע וואס די מרגלים האבען געמאכט!"

16

יוסף און פוטיפר׳ס ווייב

די געשיכטע פון יוסף הצדיק פאנגט .יך אן מיט א משל. אמאל איז געווען א העלד, א שעהנער יונג, וואס איז געווען זעהר שטאלץ אויף זיין שעהנעם וואוקס און שעהנעם אויס־זעהן. איז ער געשטאנען אין מארק, האט זיך געגלעט די ברעמען פון זיינע אויגען, זיך געקרייזעלט די האאר און זיך געדרעהט אויפ׳ן קנאפעל, און געזאגט צו זיך אליין: "איך בין א שעהנער יונג — א העלד". זייענען צו איהם צוגע־גאנגען מענשען און האבען געזאגט: "אויב דו ביזט אזא העלד טא ציינ דיין גבורה. אט דא שטעהט א בער נעבען דיר, נעהם איהם איין!"

אזוי איז אויך געווען מיט יוסף׳ן. ער האט זיך גע־האלטען שטאלץ מיט זיין שעהנהייט און האט זיך געפיהלט זעהר גליקליך. האט דער אייבערשטער צו איהם געזאגט: "ווארט ביז איך וועל אויף דיר אנרייצען א בער — דאס איז דער יצר הרע און מיר וועלען זעהן דיין העלדענטהאט."

פוטיפר׳ס ווייב האט געזעהן ווי שעהן יוסף איז און זי האט זיך אין איהם פערליעבט. זי האט געזוכט א געלעגענ־הייט מיט איהם צו בלייבען אליין, אום איהם צו זאגען ווי זי ליעבט איהם. איין טאג, דאס איז געווען דער פייערטאג

פון טייך נילוס, איז פוטיפר מיט אלע זיינע דינער געגאנגען צו דער צערעמאָניע, וועלכע איז געווען זעהר הערליך אין יענע צייטען. פוטיפר'ס ווייב האָט זיך געמאַכט קראַנק אום זי זאָל בלייבען אין דער היים. יוסף, וועלכער האָט פון קיין זאַך געוואוסט איז אריין אין פוטיפר'ס הויז צו טהאָן זיין אַרבייט. פוטיפר'ס ווייב האָט גענומען רײדען צו איהם זיסע רייד, זי האָט איהם געפיהרט פון צימער צו צימער, און צולעצט האָט זי איהם אריינגעפיהרט אין א צימער וואו עס איז געשטאַנען א געטש און די קאָפּ פון דעם געטש איז געווען פערדעקט מיט א טוך. "זעה," האָט יוסף געזאָגט, "דו האָסט פערדעקט דעם פנים פון דיין טויטען געטש כדי ער זאָל אונז ניט זעהן, אָבער די אויגען פון מיין לעבעדיגען גאָט קענסטו ניט פערדעקען — זיי זעהען איבעראַל." ווען זי האָט איהם ווייטער גענומען איינריידען מיט גוטע רייד און געזאָגט: "איך וועל מיין מאַן פון דער וועלט אוועקשיקען און דו וועסט מיט מיר קענען חתונה האָבען." האָט יוסף געענטפערט: "ניט גענוג וואָס דו ווילסט איך זאָל אריינגעהן אין דעם צעטעל פון אויסגעלאַסענע יונגען, ווילסטו אויך איך זאָל אריינגעהן אין דעם צעטעל פון מערדער."

פוטיפר'ס ווייב האָט יוסף'ן ניט אָבגעלאָזען און האָט איהם ווייטער געזוכט איבערצורײדען מיט גוטע רייד. יוסף האָט שוין געהאַט פערלאָרען זיין מוטה. פּלוצלונג האָט זיך אין א פענסטער בעוויזען דאָס געשטאַלט פון זיין פאָטער און יוסף האָט צוריק בעקומען זיין מוטה און האָט זיך ניט געלאָזט פערפיהרען פון די גלאַטע רייד פון זיין האַר'ס פרוי.

17

יוסף בעזיעגט זיינע געגנער

ווען פרעה האָט בעשלאָסען צו מאַכען יוסף'ן פאַר זיין הויפּט מיניסטער און ער האָט צו יוסף'ן געזאָגט: "אָהן דיר זאָל קיינער ניט וואַגען צו הויבען זיין פוס אָדער זיין האַנד," האָבען די שטערנזעהער, פרעה'ס ראַטהגעבער, פּראָטעסטירט: "א קנעכט וואָס מען האָט איהם געקויפט פאַר צוואַנציג שטיק זילבער ווילסטו אז ער זאָל הערשען איבער אונז?" האָט זיי פרעה געענטפערט: "ער האָט אין זיך די אייגענשאַפטען פון א פּרינץ. ער האָט בילדונג, קראַפט און

שעהנהיים.״ האָבען די שטערנזעהער געזאָגט: ״אויב אזוי, קען ער זיעבציג שפּראַכען וואָס אַ געבילדעטער מענש דאַרף קענען?״ האָט פּרעה געענטפערט: ״איך גלויב אז ער קען.״

איז געבליבען אז מען זאָל אויף מאָרגען פערהערען יוסף׳ן אין שפּראַכקענטניס. ביי נאַכט איז געקומען דער מלאך גבריאל און האָט איהם אויסגעלערנט אַלע זיעבציג שפּראַכען. אויף מאָרגען האָט מען יוסף׳ן גענומען צום עקזאַמען, און אין וואָס פאַר אַ שפּראַך פּרעה האָט צו איהם גערעדט האָט איהם יוסף געענטפערט. צולעצט האָט יוסף אָנגעהויבען צו ריידען אין לשון קודש, האָט איהם פּרעה ניט פערשטאַנען. ״וואָס איז דאָס פאַר אַ שפּראַך?״ האָט פּרעה געפרעגט. ״דאָס איז לשון קודש״, האָט יוסף געענטפערט. ״לערן דאָס מיך אויס,״ האָט פּרעה געבעטען. האָט איהם יוסף געלערענט, אָבער פּרעה האָט ניט געקענט זיך אויסלערנען. ״איך בעשוועהר דיך אז דו זאָלסט קיינעם ניט אויסזאָגען, אז איך בין אזוי שוועהר אויף עברי,״ האָט פּרעה געזאָגט צו יוסף׳ן. האָט יוסף געשוואָרען.

אַ צייט שפּעטער האָט זיך יוסף געווענדעט צו פּרעה׳ן, ער זאָל איהם ערלויבען דורכצופיהרען די שבועה וואָס יעקב האָט פערשוואָרען, אז מען זאָל איהם נאָכ׳ן טויט ארויספיהרען פון מצרים און בעערדיגען אין זיין קבר וואָס ער האָט זיך אָנגעגרייט אין דעם לאַנד כנען. פּרעה האָט אָבער קיין חשק געהאַט ארויסצולאָזען דעם קערפּער פון יעקב הצדיק פון מצרים, ווייל צוליעב יעקב׳ן זיינען די וואַסערען פון נילוס געוועזען געבענשט און אין לאַנד איז געוועזען אַ גערעטעניש. האָט פּרעה געזאָגט צו יוסף׳ן: ״בעט די אידישע חכמים אז זיי זאָלען דיר מתיר נדר זיין און דו וועסט ניט דאַרפען האַלטען דיין פערשפּרעכען צו דיין פאָטער.״ האָט איהם יוסף געענטפערט: ״אויב מען קען מתיר נדר זיין, וועל איך זיי בעטען אז זיי זאָלען מיר ערלויבען אויך אויסצוזאָגען דעם סוד, אז דו קענסט זיך ניט אויסלערנען לשון קודש.״ פּרעה האָט דאַן געגעבען זיין ווילען געמוזט געבען יוסף׳ן די ערלויבניס ארויסצופיהרען זיין פאָטער׳ס קערפּער פון לאַנד.

18

די אידען ביים ים סוף

רבי מאיר האָט געזאָגט:

ווען די אידען זיינען געשטאַנען ביים ברעג ים, האָבען די שבטים זיך געקריעגט איינער מיט'ן אנדערען. יעדער שבט האָט געוואָלט זיין דער ערשטער אריבערצוגעהן דעם ים. און יעדער איינער האָט געשריען: "איך געה אריין דער ערשטער!" האָט דער שבט בנימין, וועלכער איז געווען דער אינגסטער, א שפרונג געטהאָן און איז דער ערשטער אריין אין ים.

רבי יהודה האָט געזאָגט:

די מעשה איז געווען אנדערש. נאָר ווען די אידען האָבען געדאַרפט אריבערגעהן דעם ים, זיינען זיי געבליבען שטעהן ביים ברעג און יעדער שבט האָט געזאָגט: "ניין, איך געה ניט דער ערשטער." האָט א שפרונג געטהאָן נחשון בן עמינדב און איז אריין פריהער פון אלעמען.

19

די עניוות פון רבי אבהו

רבי אבהו איז געווען א גרויסער ענו. אָבער ער אליין פלעגט אויף זיך זאָגען: "א מאָל האָב איך געמיינט אז איך בין טאַקע א גרויסער ענו, אָבער זייט איך האָב גע־הערט ווי רבי אבא פון עכו האָט געזאָגט איין זאך און זיין אמורא (איבערזאָגער) זאָגט אנדערש און איהם האָט דאָס גאָר ניט געאַרט, האָב איך איינגעזעהן אז איך בין א קנאפּער ענו נעגען איהם".

וועגען די עניוות פון רבי אבהו דערצעהלט מען פאָל־גענדע אינטערעסאנטע געשיכטען.

רבי אבהו האָט אויך ביי זיך געהאַט אן אמורא. די ארבייט פון דעם אמורא איז געווען איבערצוזאָגען פאר די תלמידים אויף א הויכען קול דאָס וואָס דער רבי זאָגט פאר זיי אין א געוואוינליכער שטימע. איינמאָל האָט די פרוי פון דעם אמורא געזאָגט צו דער פרוי פון רבי אבהו: "מיינער דאַרף גאָר דיינעם ניט האָבען. ער קען אויסקומען אָהן איהם. אַי פאר וואָס ער קריכט און בוקט זיך פאר דיין

מאן? דאס איז דערפאר ווייל ער איז א תקיף ביי דער רעגיערונג". רבי אבהו'ס פרוי האט עס פערדראסען און זי האט די רייד איבערדערצעהלט פאר איהר מאן. האט רבי אבהו געזאגט: "וואס דארף דיר דאס ארגען? וואס איז דער אונטערשייד? דורך מיר און דורך איהם ווערט דערהויבען דער נאמען פון דעם אייבערשטען".

איינמאל האבען די רבנן געוואלט מאכען רבי אבהו פאר זייער ראש ישיבה. דאס איז געווען זעהר א גוטער און איינטרעגליכער אמט. א ראש ישיבה פלעגט בעקומען זעהר פיעל מתנות און געלד. מען פלעגט איהם רייך מאכען כדי ער זאל קענען לעבען ברייט און מען זאל פאר איהם האבען רעספעקט. אבער רבי אבהו האט געוואוסט אז רבי אבא פון עכו איז א גרויסער ארימאן און א גרויסער בעל חוב, און ער נויטיגט זיך אין אזא שטעלע, האט ער געזאגט צו די רבנן: "גיט דעם אמט צו רבי אבא'ן. ער איז א גרעסערער מענש פון מיר".

אט איז נאך א ביישפיעל פון רבי אבהו'ס עניוות.

איינמאל האבען רבי אבהו און רבי חייא בר אבא זיך צוזאמענגעטראפען אין איין ארט. האט יעדער פון זיי גע־דרשנ'ט אין א בעזונדער שוהל. רבי אבהו האט גע'דרשנ'ט אגדה (לעגענדען, משלים און מעשה'לעך מיט מוסר) און רבי חייא האט גע'דרשנ'ט הלכה (דינים, וואס מען מעג און וואס מען טאר ניט). האט דער עולם פערלאזען רבי חייא, וועלכער האט גע'דרשנ'ט הלכה און איז געגאנגען צו רבי אבהו הערען אגדה. האט עס רבי חייא'ן שטארק פערדראסען און ער האט זיך די זאך גענומען צום הארצען. האט רבי אבהו זיך גע־ווענדעט צום עולם און האט געזאגט:

"לאמיך אייך געבען א משל וועגען מיר און ר' חייא. צוויי סוחרים זיינען געקומען אין א שטאדט. איינער האט געהאט צו פערקויפען טהייערע בריליאנטען און דער אנדע־רער האט פערקויפט אזעלכע קליינינקייטען ווי נאדלען און שפינדלען. צו וועמען לויפען די שטאדט מענשען? ניט צו דעם וואס פערקויפט די ביליגע סחורה?"

יעדען טאג געוואוינליך פלעגט רבי חייא קומען צו רבי אבהו אין שוהל און איהם בעגלייטען ביז זיין אכסניא, ווייל רבי אבהו איז געווען א גרויסער מאן און איז געווען הויך

נעאכמעט ביים קעניג. אבער אין יענעם טאג, ווען רבי אבהו איז געקומען איהם טרייסטען וואס דער עולם וויל נים הערען זיינע דרשות, האט רבי אבהו געצייגט כבוד צו רבי חייא'ן און האט איהם בעגלייט צו זיין אכסניא.

20

ווען דער קעניג האט געוויינט

ביי דער צערעמאָניע פון אכטען יאָהר, ווען די שמיטה פלעגט זיך ענדיגען, פלעגט דער קעניג לויט משה'ס געבאָט, (דברים ל"א) לייענען די תורה פאר'ן פאָלק. מען פלעגט פאר'ן קעניג מאכען א בימה אין דער עזרה פון בית המקדש, און דער קעניג פלעגט זיך אויף דעם אוועקזעצען. ווען עס פלעגט קומען די צייט פון לייענען פלעגט דער חזן נעהמען א ספר און איבערגעבען צום גבאי, דער גבאי פלעגט דעם ספר איבערגעבען צום סגן (וויצע כהן גדול), דער סגן צום כהן גדול און דער כהן גדול צום מלך. דער מלך פלעגט די ספר תורה אָננעהמען און פאַרלעזען פאר'ן עולם זיצענדיג. אגריפס המלך האט זיך אויפגעשטעלט, אָנגענומען די תורה און פאַרגעלעזען שטעהענדיג. די אידישע געלעהרטע האָבען איהם געלויבט פאר דעם וואס ער האט ארויסגעוויזען אזא כבוד צו דער תורה.

ווען אגריפס איז געקומען צו דעם פסוק "לא תוכל לתת עליך איש נכרי", אז אידען טאָרען נים קרוינען פאר קעניג א מענשען וואס איז נים פון זייער ראסע, האט אגריפס זיך דערמאָהנט אז ער איז פון הורדוס'עס קינדער און זיינע אויגען האָבען פערגאָסען טרעהרען. האָבען די אידען געזאָגט צו איהם: "האָב קיין מורא נים, אגריפס! דו ביזט אונזער ברודער, ביזט אונזער ברודער". זיי האָבען איהם כשר גע־מאכט מיט דעם וואס זיין מוטער איז געווען א אידישע פרוי.

עס האָבען זיך אָבער געפונען אזעלכע אידען וואס זיי איז נים געפעלען געווען די טרייסטליכע ווערטער וואס די אידען האָבען געזאָגט צו אגריפס'ן. זיי האָבען דאָס בע־צייכענט אלס חניפה און ר' שמעון בן חלפתא האט גע־זאָגט: "זייט חניפה האט אָנגעהויבען צו הערשען אויף דער וועלט זיינען מענשען אוועק אויף אקרומען וועג און זיינען פערדאָרבען געוואָרען, און א גרויסער מענש זעהט זיך נים אָן נעגען דעם קליין מענשעלע".

אי, ווארום האָט יעקב גע'חנפ'ט עשו'ן און האָט צו איהם געזאָגט: "עס איז מיר געווען אזוי אנגענעהם דיך צו זעהן ווי איך וואָלט זעהן גאָט"? דאָס קען מען ערקלעהרען מיט דיעזען משל:

איינער האָט איינגעלאַדען א מענשען צו עסען ביי איהם א מאָהלצייט. אין מיטען עסען האָט זיך דער גאסט אָנגעשטויסען אז דער וואָס איהם האָט געלאַדען קלייבט זיך איהם צו הרג'ענען. פאלט איהם איין אין קאָפּ צו זאָגען אזוי: "אָט דיעזער מאכל וואָס איך עס דאָ ביי דיר האָט אזא טעם ווי דער מאכל וואָס איך האָב געגעסען ביים קעניג". טראכט זיך דער גזלן: אזוי גאָר? ער קען זיך מיט'ן קעניג! ניין, איך וועל זיך בעסער מיט איהם ניט אָנהויבען. און ער קריגט טאקע מורא און לאָזט דעם גאסט אוועקגעהן א לעבעדיגען.

21
די ליעבע פון עלטערען צו קינדער

רב הונא האָט געפונען א פעטען טייטעל וואָס איז געווען פון א זעהר גוטען סאָרט, האָט ער עס איינגעוויקעלט אין זיין טוך און מיטגענומען אהיים. שפּעטער איז געקומען רבה זיין זוהן, האָט ער געזאָגט צו זיין פאָטער: "איך שמעק דאָ זעהר גוטע טייטלען". האָט רב הונא געענטפערט: "מיין זוהן! זייט דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען האָבען פירות פערלאָרען זייער טעם און ריח. נאָר מענשען וואָס לעבען א ריינעם און פרומען לעבען קענען נאָך פיהלען דעם ריח און טעם פון פירות. נאַ דיר, מיין זוהן, איך גיב דיר דערפאר דעם טייטעל א מתנה".

גלייך נאָכדעם איז אָנגעקומען אבא, דער זוהן פון רבה און דער אייניקעל פון רב הונא. נעהמט רבה דעם טייטעל און גיט עס אָב צו אבא זיין זוהן. האָט רב הונא זיך אָבגערופען צו רבה'ן: "דו האָסט דערפרעהט מיין הארץ און מיר אויסגעזעצט די צייהנער. פריהער האָסטו מיך דערפרעהט מיט דיין פרומקייט און יעצט האָסטו מיר פערשאַפט ערגערנים וואָס דו האָסט גענומען מיין מתנה און אוועקגעגעבען צו דיין זוהן".

אָט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: "דער

טאטע האט ליעב זיינע קינדער און די קינדער האבען ליעב זייערע קינדער."

22

ווי אזוי א ווערטעל ווערט בעשאפען

אט איז אביישפיעל ווי אזוי א ווערטעל ווערט בעשאפען.

ביי רב אחא בר יעקב האט זיך ערצויגען רב יעקב, דער זוהן פון זיין טאכטער. איין מאל, ווען דער אייניקעל איז שוין געווען א גרויסער אינגעל, זאגט צו איהם דער זיידע: "ברייננ מיר א טרונק וואסער". ענטפערט דער אייניקעל: "איך בין ניט דיין זוהן און איך דארף דיך ניט פאלגען".

און פון דעם איז ארויס א ווערטעל: "האדעווע מיך און זיי מיר א טאטע, אבער איך בין ניט מעהר ווי דיין אייניקעל."

23

ווארום ארץ ישראל האט געציטערט

אין דער צייט ווען די חשמונאים האבען געפיהרט קריעג צווישען זיך, איז הורקנוס מיט די רוימישע סאלדאטען גע־שטאנען אין דרויסען פון ירושלים, און אריסטובלוס מיט זיינע מענשען האבען זיך געפונען אינעווייניג. אזוי ווי די שטאדט איז געווען בעלאגערט, און קרבנות האט מען געמוזט ברייננען יעדען טאג, פלעגען די אידען ארונטערלאזען צום שונא, אויף יענער זייט פעסטונג, א קארב מיט רענדלעך און די רוימער פלעגען אין דעם זעלבען קארב ארויפשיקען א פאאר שעפסען וואס מען האט געמוזט מקריב זיין אין בית המקדש אלס "תמידים", טאג טעגליך.

און אזוי האבען די אידען געקעמפפט פאר זייער לאנד און צו דערזעלבער צייט גערדיענט זייער גאט.

צווישען די אידען האט זיך געפונען איינער, אן אלטער שפיאן, א מסור, און ער האט צו די רוימישע סאלדאטען א זאג געטהאן אין גריכיש: "אזוי לאנג ווי איהר גיט די אידען א מעגליכקייט צו דיענען זייער גאט וועט איהר זיי קיינמאל בייקומען".

די רוימער האָבען זיך צוגעהערט צו זיינע רייד, און אויף דעם אַנדער טאָג, אז די אידען האָבען זיי ארונטער־געשיקט א קאָרב מיט רענדלעך, האָבען די רוימער בעגאַנגען אַ שווינדעל און האָבען אין דעם קאָרב ארויפגעשיקט א דבר אחר. די פעסטונג איז געווען זעהר הויך, און די אידען וואָס האָבען ארויפגעצויגען דעם קאָרב, האָבען ווי עס שיינט ניט געזעהן וואָס זיי שלעפען. אָבער ווען דער דבר אחר איז שוין אָנגעקומען ביי דער העלפט פון דער פעסטונג האָט ער אריינגעשטעקט זיינע אונריינע נעגעל אין דעם מויער, און אין יענעם אויגענבליק האָט דאָס גאַנצע לאַנד זיך א טרייסעל געטהאָן, אזוי ווי אין אן ערדציטערניס, אויף א שטרעקע פון פיער הונדערט אויף פיער הונדערט מייל.

מסכת קדושין

1

וואָרום דער מאַן זוכט די פרוי

דער שטיינער פון דער זועלט איז אז דער מאַן זוכט די פרוי, אָבער נים די פרוי זוכט דעם מאַן. ר׳ שמעון ערקלעדט דאָס מיט אזא משל:

א מענש האָט פערלאָרען עפּעס א זאַך, טאָ ווער זוכט וועמען? געוועהנליך זוכט דער מענש דאָס וואָס ער האָט פערלאָרען. אזוי איז אויך מיט דעם פאַל פון זוכען א פרוי. די פרוי איז געמאַכט געוואָרען פון דעם מאַן׳ס א ריפּ, געהט דער מאַן זוכען די ריפּ וואָס איהם פעהלט.

2

די שטראָף פון א פערשקלאַפטע נשמה

ווען דער אויבערשטער האָט אויסגע׳הרג׳עט יעדען בכור פון די מצרים, האָט ער אריבערגעהויפּט יעדע הויז וואו עס איז געווען א צייכען אויפ׳ן טיהר אז אין דער הויז וואוינען אידען. דערפאַר אז א אידישער קנעכט האָט ניט געוואָלט פערלאָזען די הויז פון זיין האַר און האָט זיך איינגע־שפּאַרט דאָס ער וויל בלייבען א שקלאַף אויף זיין גאַנצען לעבען, פלעגט מען איהם צופיהרען צום טיהר און לעכערען זיין אויער מיט א נאָל. גאָט האָט מיט דעם אזוי געמיינט: די טיהר און די מזוזה זיינען עדות, אז ווען איך האָב ארי־

בערגעהויפט די אידישע הייזער אין מצרים, האב איך גע־זאגט אז די אידען זאלען זיין מיינע קנעכט און ניט קנעכט ביי קנעכט, און דער וואס האט זיך פערקויפט אויף זיין גאנ־צען לעבען זאל מען איהם דורכבויערען זיין אויער אלס א צייכען אז ער האט א שקלאפישע נשמה.

3

זיך געביטען מיט'ן זוהן

רב אחא האט געשיקט זיין זוהן רב יעקב ער זאל לערנען תורה ביי אביי'ן. ער אליין, רב אחא, איז געבליבען אין דער היים אום צו ארבייטען פאר דער פאמיליע. ווען דער זוהן איז איינמאל געקומען צו גאסט האט רב אחא געזעהן אז דער זוהן האט ווייניג געלערנט. האט ער צו איהם געזאגט: "איך דענק אז איך וועל בעסער לערנען פון דיר. טא בלייב דו אין דער היים און זארג זיך פאר דער פאמיליע און איך וועל געהן אויף דיין ארט לערנען."

אביי'ס שוהל איז געווען ווייט פון שטאדט און עס האט זיך געפונען דארט א געפעהרליכע שלאנג, א מזיק, וואס פלעגט הרג'ענען מענשען. אפילו בייטאג איז געווען א גע־פאהר אריינצוגעהן אין דער שוהל. ווען אביי האט געהערט אז רב אחא קומט, האט ער אנגעזאגט אין אלע אכסניות אז מען זאל איהם ערגעץ ניט געבען קיין נאכטלעגער, כדי ער זאל מוזען נעכטיגען אין שוהל, און דאן איז מעגליך אז צו־ליעב איהם וועט געשעהן א נס. רב אחא איז געקומען אין שוהל און האט דארט גענעכטיגט. ביי נאכט האט ער דארט געזעהן דעם מזיק וואס האט אויסגעקוקט ווי א שלאנג מיט זיבען קעפ. האט רב אחא מתפלל געווען, און יעדען מאל וואס ער האט זיך א בוק געטהאן איז ביי דער שלאנג אבגע־פאלען א קאפ. אויף מארגען האט ער געזאגט צו אביי'ן: "ווען עס וואלט מיר ניט געשעהן דער נס וואלט איהר דאך מיך אריינגעבראכט אין א סכנה."

4.

די מצוה פון לערנען תורה

ר' חייא בר אבא האט איינמאל געזעהן ווי ר' יהושע בן לוי האט זיך שנעל ארויפגעווארפען א טוך אויפ'ן קאפ

און האָט געטראָגען אַן אינגעלע אין חדר אריין. האָט איהם ר׳ חייא געפרעגט: ״וואָס איז דאָס פאר א גאנג? אָט אזוי דעקט מען זיך צו דעם קאָפּ?״ האָט ר׳ יהושע געענטפערט: ״עס איז ביי דיר א קליינינקייט? צו פיהרען א קינד אין חדר איז אזוי ווי מקבל זיין די תורה פון בארג סיני, היינט ווער האָט עס צייט אויף אזעלכע זאכען ווי פוצען זיך?״

פון דאַן אָן פלעגט ר׳ חייא קיינמאָל ניט עסען זיין שטיקעל געבראָטען פלייש צו פריהשטיק איידער ער פלעגט אוועקפיהרען א אינגעל אין חדר.

5

ער האָט ליעב געהאט צו פרעגען

א נייגעריגער אינגעל, א יתום, וועלכער האָט ליעב געהאט צו פרעגען קשיות האָט איינמאָל געפרעגט אזא שאלה ביי רבי אליעזר: ״אז דער טאַטע בעט א טרונק וואַסער און די מאַמע בעט אויך א טרונק וואסער, וועמען דאַרף מען געבען פריהער?״ האָט רבי אליעזר געענטפערט: ״לייג א ווייל אוועק דיין מוטער׳ס כבוד און טהו צוערשט וואָס דער פאָטער הייסט דיר, ווייל אי דו, אי דיין מוטער זייט איהר ביידע פערפפליכטעט אָבצוגעבען כבוד דיין פאָטער״. נאָכדעם איז דער נייגעריגער יתום אוועק צו ר׳ יהושע און איהם געפרעגט די זעלבע שאלה, און ר׳ יהושע האָט איהם אויך אזוי געענטפערט. פרעגט דער יתום ווידער: ״און ווי איז אז די מאַמע האָט זיך גע׳גט מיט׳ן טאַטען — וועמען דאַרף מען דאַן פאָלגען צוערשט?״

ר׳ יהושע האָט בעטראַכט דעם יתום און האָט צו איהם געזאָגט: ״פון דיינע פייכטע ברעמען קען מען זעהן אז דו האָסט בלויז א מאַמען, אן אלמנה, און דו פרעגסט א שאלה, סתם אין דער וועלט אריין. וועל איך דיר אזוי ענטפערען. דו גיב זיי וואסער אין איין כלי און רייד צו זיי. אזוי ווי מען רעדט צו היהנער״.

6

א ביישפיעל פון כבוד אב ואם

רב עולא האָט איינמאָל געגעבען א ביישפיעל ווי מען

דארף געבען כבוד עלטערען, און ער האט דערצעהלט אזא געשיכטע:

אין אשקלון האט געוואוינט א גוי, דמא בן נתינה האט ער געהייסען. האט ער זיינע עלטערען געהאלטען זעהר טייער. איינמאל איז פון דעם אפוד וואס דער כהן גדול האט געטראגען פערלארען געגאנגען א טייערער בריליאנט. האט מען גענומען נאכפרעגען וואו מען קען אזא בריליאנט געפינען. האט מען זיך דערוואוסט אז פונקט אזא טייערער שטיין געפינט זיך ביי דמא בן נתינה. זיינען די אידישע חכמים געקומען צו איהם קויפען דעם שטיין און האבען מיט איהם אבגעמאכט א מקח. דמא האט זיי דעם שטיין שוין געוואלט געבען, אבער ווען ער איז אריין אין א זייטיגען צימער נעהמען דעם שטיין, האט ער געזעהן אז זיין פאטער שלאפט און זיין פוס איז אנגעשפארט אויף דעם קאסטען אין וועלכען דער שטיין איז געווען בעהאלטען. דמא האט נים געוואלט שטערען זיין פאטער'ס שלאף. איז ער ארויס צו די אידען און האט זיי געזאגט אז ער קען זיי יעצט דעם שטיין נים געבען. זיי האבען געמיינט אז ער וויל ארויפציהען אויפ'ן מקח. האבען זיי איהם אנגעבאטען נאך צעהן טויזענד גאלדענע רענדלעך. דמא האט אבער געווארט ביז זיין פאטער האט זיך אויפגעכאפט פון שלאף און נאכדעם האט ער דעם שטיין ארויסגענומען און אבגעגעבען צו די אידען. ווען זיי האבען איהם געוואלט געבען די עקסטרא צעהן טויזענד רענדלעך וואס זיי האבען איהם אנגעבאטען, האט ער דאס נים געוואלט אננעהמען, זאגענדיג: "איך וויל קיין נוצען האבען פון דעם כבוד וואס איך האב ארויסגעוויזען צו מיין פאטער."

און נאך האט איהם דערפאר בעלוינט. אין יענעם יאהר איז ביי דמא'ן געבוירען געווארען א רויטע קוה, און די אידען האבען די קוה אבגעקויפט פאר א פרה אדומה און איהם בעצאהלט צעהן טויזענד גאלדענע רענדלעך.

רב דימי דערצעהלט אזוי.

דמא בן נתינה איז איינמאל געזעסען, פערפוצט אין א גאלדענעם מאנטעל, צווישען די גרויסע לייט פון רוים. איז געקומען זיין מוטער, וועלכע איז געווען א ביסעל משוגע, האט ארונטערגעריסען פון איהם דעם מאנטעל, האט איהם געגעבען א פאטש און איהם אנגעשפיגען אין פנים, און ער האט

איהר ניט געזאָגט א שלעכט וואָרט. אין דעם אָנפאל איז ביי איהר אראָבגעפאלען א שוך, האָט ער דאָס פאר איהר אויפגעהויבען און איהר דערלאנגט.

7

רעספּעקט דאַרף זיין מיט ליעבע

רעספּעקט צו עלטערען דאַרף מען ציינגען צוזאמען מיט ליעבע.

אבימי דער זוהן פון ר' אבהו האָט געזאָגט: "אַ מענש קען געבען זיין פאָטער צו עסען געבראָטענע טייבעלעך און דאָך דערביי מאכען אז ער זאָל אויסגעריסען ווערען פון דער וועלט. און אן אנדערער קען זיין פאָטער איינשפּאַנען אין א מיהל און דאָך געהן דערפאַר אין גן עדן."

די מעשה פון דעם איז אזוי:

איינער האָט געהאַט אַן אַלטען טאַטען, פלעגט ער איהם געבען צו עסען פעטע טייבעלעך. דער פאָטער האָט געוואוסט, אז דער זוהן איז אן אָרימאַן און אז מסתמא גיט ער אויס דעם גרעסטען טייל פון זיינע פערדיענסטען אויף די טייבעלעך. האָט איהם דער פאָטער איינמאָל געפרעגט: "זאָג מיר, זוהן מיינער, וואו נעהמסטו דאָס אויף אזעלכע לוקסוסען פאַר מיר?" האָט דער זוהן גראָב געענטפערט: "דו אלטער, וואָס דאַרף דאָס דיך אַרען? דו רייב מיט די ציינער און פרעס!" דער זוהן האָט מיט זיין ענטפער ארויסגעוויזען, אז ער זוכט בלויז מקיים זיין א מצוה, אָבער ער טהוט עס ניט אויס ליעבע צו זיין פאָטער, און אז אין הארצען פערגינט ער גאָר ניט דעם אלטען אזעלכע עסענס. און מען קען זיך פאָרשטעלען ווי דעם אלטען פאָטער האָבען די טייבעלעך געשמעקט נאָך אזא ענטפער פון זיין זוהן!

מיט אן אנדערען איז פאָרגעקומען אזא מעשה. ער אליין איז געווען אן אָרימאַן און האָט געלעבט פון א מיהל אין וועלכער ער פלעגט אליין זיך איינשפּאַנען און דרעהען דעם ראָד און מאָהלען. איינמאָל האָט דער קיסר ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז יעדע פאמיליע וואָס געפינט זיך אין זיין לאַנד מוז שיקען איין מענשען צו מאָהלען אין דעם קיסר'ס מיהלען. קיין לוין, אויסער קלעפּ און בזיונות, פלעגט מען פאַר דעם ניט בעקומען. דער אָרימער מיהלנער וועגען וועלכען עס

ווערט דאָ דערצעהלט, האָט געהאַט אַן אַלטען טאַטען. גע־וואוינליך פלעגט מען צו אַזאַ מיליטער דיענסט שיקען אַ מענשען אין וועלכען די פאַמיליע האָט זיך ניט גענויטיגט. אָבער דער זוהן האָט געזאָגט צו זיין פאָטער: "טאַטע! דו נעהם זיך צו דער ארבייט און מאַהל אויף מיין מיהל, און איך וועל געהן אנשטאַט דיר צום קיסר. איך ווייס, אַז די ארבייט איז פאַר דיר צו שווער, אָבער עס איז דאָך בעסער ווי מאַהלען פאַר'ן קיסר און קריגען געשלאָגען און בעליידיגט, און וועניג צום עסען."

אָט דאָס איז אַ משל צו די רייד פון אבימי.

אבימי האָט געהאַט פינף קינדער ביי זיך אין הויז, און פון דעסטוועגען, אַז זיין פאָטער ר' אבהו פלעגט אָנקומען, פלעגט אבימי אַליין לויפען צום טיהר און שרייען: "איך עפען, איך עפען!" און זיך ניט פערלאָזען אויף זיינע קינדער אַז זיי זאָלען עפענען.

איין טאָג, אַז דער פאָטער איז געווען ביי איהם אויף אַ בעזוך, האָט ער געבעטען אַ טרונק וואַסער. אבימי איז גלייך געלאָפען אַליין ברייגנען די וואַסער. ביז ער איז צוריק־געקומען איז דער פאָטער איינגעשלאָפען. איז אבימי גע־בליבען שטעהן פאַר איהם מיט דעם קרוג וואַסער אין האַנד. און אַזוי איז ער געשטאַנען איינגעבויגען מיט הכנעה ביז דער פאָטער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף.

8

אַ קאָנקורענץ צווישען טאַטע־מאַמע

רב יעקב בר אבוה האָט איינמאָל געפרעגט ביי אביי'ן אַזאַ שאלה:

"אַזוי ווי איך בין אַ בן יחיד ביי מיינע עלטערען און ביידע האָבען מיך שטאַרק ליעב, ווייס איך ניט אַמאָל ווי איך זאָל זיך פיהרען אין אַזאַ פאַל. אַז איך קום פון בית המדרש אַהיים, דערלאַנגט מיר מיין פאָטער אַ טרונק וויין און מיין מוטער גיסט מיר אויך אָן אַ בעכער, ווייס איך ניט ביי וועמען איך זאָל אָננעהמען."

האָט אביי געענטפערט: "פון דיין מוטער זאָלסטו יאָ אָננעהמען, אָבער ניט פון דיין פאָטער, ווייל אַזוי ווי ער איז אַ געלעהרטער מענש, וועט ער זיך סוף כל סוף פיהלען קליין וואָס דו לאָזט איהם בעמיהען זיך פון דיינטוועגען."

9

געטראָגען זיין מוטער אויף די הענד

ר׳ טרפון האָט געהאַט אַ מוטער, פלעגט ער איהר צייגען גרויס כבוד און ליעבע. יעדען מאָל אַז זי פלעגט דאַרפען געהן שלאָפען, פלעגט ער זיך איינבויגען, זיך אויסציהען אויפ׳ן פוסבאָדען ביי איהר בעט, און די מוטער פלעגט קלעטערען איבער איהם אין בעט אריין.

דאָס זעלבע פלעגט ר׳ טרפון טהאָן ווען זיין מוטער פלעגט אויפשטעהן און ארויסגעהן פון בעט.

איינמאָל האָט רב טרפון דערצעהלט וועגען זיין בענעהד־מונג געגען זיין מוטער אין בית המדרש, און עס האָט אויס־געזעהן אזוי ווי ער בעריהמט זיך מיט דעם. האָבען די אַנדערע תלמידי חכמים געזאָגט צו איהם:

״דו מיינסט, אַז דו האָסט שוין מקיים געווען די מצוה פון כבוד אם, אבער אין אמת׳ן האָסטו נאָך ניט דערגרייכט צו אַ העלפט פון דער מצוה. דו האָסט נאָך ניט אויסגעהאַל־טען די ריכטיגע פּראָבע. און אָט אין וואס די ריכטיגע פּראָבע בעשטעהט. ווען אַ פאַטער אָדער אַ מוטער נעהמט דעם זוהנ׳ס אַ בייטעל מיט גאָלד און וואַרפט עס אריין אין ים און דער זוהן שווייגט און זאָגט קיין בייז וואָרט, אָט דאַן הייסט עס דער ריכטיגער רעספעקט.״

10

פערהייליגט זיין מוטער

רב יוסף אַז ער פלעגט הערען די טריט פון זיין מוטער, פלעגט ער זיך אויפהויבען מיט גרויס יראת הכבוד און זאָגען:

״איך מוז אויפשטעהן — די שכינה קומט!״

11

צדן א טאטע אָדן א מאמע

ר' יוחנן, אז ער האָט זיך איינמאָל צוגעהערט ווי מען דערצעהלט וועגען דעם ווי תלמידי חכמים גיבען אָב כבוד צו זייערע עלטערען, און ווי שטרענג די מצוה איז, האָט ער אויסגערופען: "וואויל איז צו דעם וואָס האָט זיינע עלטערען קיינמאָל ניט דערצאָרנט!"

און ער אליין, ר' יוחנן, האָט ניט געהאַט קיין פאָטער און קיין מוטער. זיין פאָטער איז געשטאָרבען אין דער צייט ווען ער געווען אין זיין מוטער'ס בויך, און דעם טאָג וואָס ר' יוחנן איז געבוירען געוואָרען איז זיין מוטער געשטאָרבען.

12

קיינער דאַרף זיך נרויס האלטען

רבי אליעזר, רבי יהושע און רבי צדוק זייגען געווען אויף א שמחה ביי דעם זוהן פון רבן גמליאל, און רבן גמליאל אליין איז געשטאַנען און סערווירט די געסט. האָט ער דער־לאַנגט א כוס צו ר' אליעזר, האָט ר' אליעזר ניט אָנגענומען. נאָכדעם האָט רבן גמליאל געגעבען דעם כוס צו ר' יהושע, האָט ר' יהושע יא אָנגענומען. האָט ר' אליעזר איהם פיר־געהאלטען: "וואָס איז מיט דיר, יהושע? מיר זיצען און אזא גרויסער מאן ווי רבן גמליאל שטעהט און בעדיענט אונז!"

"א גרעסערער מאַן פון איהם האָט בעדיענט זיינע געסט", האָט ר' יהושע געענטפערט. "אברהם אבינו איז דאָך געווים געווען א גרויסער מאַן און ער האָט בעדיענט די געסט וואָס זיינען צו איהם געקומען. און טאָמער מיינסטו אז ער האָט געוואוסט אז זיי זיינען געווען מלאכים? ניין. זיי האָבען זיך פערשטעלט און אויסגעזעהן ווי פשוט'ע אראַ־בער. און אונז אזעלכע מענשען זאָל רבן גמליאל ניט אויפ־נעהמען און אונז דערלאַנגען משקה?"

"וואָס דאַרפט איהר זוכען ביישפּילען פון מענשען", האָט ר' צדוק זיך אָבגערופען. "אָט האָט איהר א ביישפּיעל פון דעם אייבערשטען אליין. ער, געבענשט זאָל זיין נאָמען

זיין, מאכט שטורעמווינטען, ברייכגט ארויף וואָלקענס, גיט דער וועלט רעגענס, מאכט די ערד צו שפּראָצען, און גרייט אַ טיש פאר יעדען איינצעלנעם פון זיינע בעשעפּעניש:ען — און אונז אזעלכע מענשען זאָל רבן גמליאל ניט דערלאזען צום טיש ?"

13

א נאָכגעגעבענע מוטער

רב אסי, וועלכער האָט געוואוינט אין בבל, האָט געהאַט אַן אלטע מוטער וועמען ער פלעגט שטארק נאָכגעבען אלע איהרע קאפּריזען. איינמאָל זאָגט זי צו איהם: "איך וויל האָבען פיינע צירונג", האָט ער איהר דאָס געקויפט. און אזוי האָט ער איהר צופּיעסטעט ביז זי האָט אָנגעהויבען צו בעטען פון איהם זאכען וואָס זיינען שוין געווען אונמעגליך. איינמאָל זאָגט זי צו איהם: "איך וויל האָבען א מאַן וואָס זאָל זיין אזוי שעהן ווי דו." רב אסי האָט שוין מעהר פון איהר ניט געקענט אויסהאלטען, איז ער אוועק פון בבל אין ארץ ישראל. יוען ער איז אהין אָנגעקומען האָט ער געהערט אז זיין מוטער לויפט אויך אהין.

ווען רב אסי האָט דערהערט אז זיין מוטער קומט צו איהם אין ארץ ישראל האָט ער געוואָלט געהן צוריק און איהר אָבהאלטען פון דעם שריט. עס איז מעגליך אז ער האָט געוואָלט פערמיידען זי זאָל איהם פערשאפען בזיונות אין ארץ ישראל. אָבער אזוי ווי עס איז געגען דעם דין צו פערלאָזען די הייליגע לאנד און געהן נאָך חוץ לארץ, איז רב אסי געקומען צו ר' יוחנן פרעגען א שאלה: "מעג איך געהן פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ ?" האָט ר' יוחנן געענט־פערט: "דו טאָהרסט ניט." האָט רב אסי געפרעגט: "צוליעב א מאמען אויך ניט ?"

דאָס איז שוין געווען א ביסעל הארבליך צו ענטשיידען, האָט ר' יוחנן איהם געענטפערט: "איך ווייס ניט. בעסער וואַרט אָב א ביסעל." א קורצע צייט שפּעטער איז רב אסי ווידער געקומען צו רבי יוחנן. ר' יוחנן האָט געמיינט אז ער האָט זיך בעשלאָסען צו פאָהרען האָט ער צו איהם געזאָגט: "עס איז ביי דיר געבליבען אז דו זאָלסט פאָהרען ? זאָל דער אייבערשטער דיך אהין ברייגגען לשלום."

רב אסי איז אריין צו רבי אלעזר און האָט צו איהם געזאָגט: "איך האָב מורא אז ר' יוחנן איז אויף מיר אין כעס געוואָרען." האָט ר' אלעזר געפרעגט: "וואָס האָט ער דיר דען געזאָגט?" און רב אסי האָט איהם איבערגעגעבען די ווערטער פון ר' יוחנן. "ווען ער וואָלט אויף דיר געווען אין כעס וואָלט ער דיך נים געבענשט", האָט ר' אלעזר געזאָגט.

ווען רב אסי איז שוין געווען נאָהנט פון דעם אָרט וואו זיין מוטער האָט געוואוינט, האָט ער זיך בעגעגענט מיט איהר לויה. "ווען איך וואָלט דאָס געוואוסט, וואָלט איך נים ארויס פון ארץ ישראל," האָט ער געזאָגט.

14

רעספעקט פאַר געלעהרטע

אביי האט געזאגט אז ווי איינער דערזעהט א גרויס געלעהרטען דארף ער פאר איהם אויפשטעהען, ווען אפילו יענער איז נאָך גאַנץ ווייט. אביי אליין פלעגט זיך אויפשטעלען גלייך ווי ער פלעגט דערזעהן די אויערען פון דעם אייזעל אויף וועלכען רב יוסף פלעגט קומען רייטענדיג.

איינמאָל איז אביי געפאהרען רייטענדיג אויף אן אייזעל, און ווען ער איז אָנגעקומען צו א טייך, האט ער געזעהן אויף דעם אנדער זייט טייך זיטצען רב משרשיא און אנדערע רבנן. ווען ער האט געזעהן אז זיי שטעלען זיך נים אויף פאר איהם, האט ער זיי געפרעגט: "בין איך דען ניט א געלעהרטער רב?" האבען זיי זיך ענטשולדיגט, אז זיי זיינען געווען צוטראַגנט און האבען איהם ניט בעמערקט.

15

רעספעקט פאר יעדען מענשען

רבי יוחנן פלעגט אויפשטעהען פאר אן אלטען גוי און פלעגט דערביי זאגען: "אה, ווי פיעל אָט דער אלטער האט שוין דורכגעלעבט!"

אביי פלעגט אן אלטען גוי געבען די האנד.

רבא פלעגט פאר אן אלטען גוי ניט אויפשטעהן, די האנד פלעגט ער איהם אויך ניט געבען, אָבער ער פלעגט שיקען א שליח ער זאל דעם גוי געבען שלום עליכם.

רב נחמן וועלכער איז געווען א גרויסער יחסן און אן אײדים פון נשיא פלעגט שיקען זיינע דיענער צו בערגריסען אן אלטען גוי. און דערביי פלעגט ער אזוי ערקלערען: "איך טהו אזוי, ווייל איך וויל פערהיטען דעם כבוד פון דער תורה, און ווען ניט די תורה, זיינען דא א סך מענשען אין מארק וואס זיינען אזוי גוט ווי איך".

16

מענשען מיט שטארקע גייסטער

אין רבי חנינא בר פפית האט זיך פערליעבט א פארנעהמע דאמע, א גויה. האט ער גאט געבעטען אז ער זאל איהם מיאוס מאכען אין די אויגען פון דער דאמע. גלייך איז זיין גאנצע לייב בעדעקט געווארען מיט קרעץ און וואונדען. האט די דאמע געטהאן עפעס א כשוף און רבי חנינא איז אויסגעהיילט געווארען. איז ער אנטלאפען און האט זיך בעהאלטען אין א באד וועלכע איז געווען אן אלטע, א פערלאזענע און איז געווען פערדרעכענט פאר א געפעהרליכען ארט. אבער עס איז איהם געשעהן א נס און ער איז פון דארט ארויס א לעבעדיגער.

ווען ער איז ארויס האבען איהם די רבנן געפרעגט: "ווער האט דיך פערהיט פון דער סכנה אין באד?" און אזוי ווי ער האט זיך געשעהמט זיי צו דערצעהלען די גאנצע געשיכטע האט ער זיי אבגע'פטר'ט מיט א אונדייטליכע ערקלעהרונג: "צוויי דיענער פון דעם הערשער האבען מיך אבגעהיט".

"מיר פערשטעהען", האבען די רבנן געזאגט, "דו ביזט בייגעשטאנען א גרויסען נסיון און דערפאר איז דיר געשעהן א נס".

ר' צדוק האט אויך געהאט דעם זעלבען אונגליק וואס א פארנעהמע דאמע האט זיך פערליעבט אין איהם. אום איהר צו ציינען ווי שלעכט און זינדיג עס איז איהר פערלאנג, האט ער צו איהר געזאגט: "די הארץ חלש'ט מיר. האסטו עפעס פאר מיר צו עסען?" האט די דאמע געענטפערט: "איך האב א פיין שטיקעל חזיר־פלייש. עס איז דאך אבער ביי אייערע אידען טמא".

"וואס מאכט עס אויס?" האט ר' צדוק געזאגט. "זוהר

עס ערלויבט זיך צו ליעבען א פרעמדע פרוי קען זיך אויך ערלויבען צו עסען א זאך וואס איז טמא".

די דאמע האט איינגעהייצט דעם אויוועז אום צו קאָכען דעם אונרייינעם מאָהלצייט, אָבער ווי נאָר דער פייער האט זיך צוברענט איז ר' צדוק אריינגעשפרונגען אין אויווען. "וואס טהוסטו ?" האט די דאמע מיט שרעק אויסגעשריען. "וואס מאכט עס אוים ?" האט ר' צדוק געענטפערט. "פריי־הער אָדער שפעטער—דער וואס זינדיגט מוז אריינפאלען אין פייער".

האט זיך די דאמע פערטראכט און האט מיט חרטה געזאגט : "ווען איך וואלט געוואוסט אזוי פיעל וואלט איך דיך ניט געערגערט".

רב כהנא איז געווען אן אָרימאן און האט זיך מפרנס געווען פון דעם וואס ער פלעגט פערקויפען קערבלעך אין וועלכע פרויען טראָגען פערשיעדענע קלייניגקייטען. איינמאָל איז געקומען א גרויסארטיגע דאמע קויפען ביי איהם א קארב. האט זי זיך פערליעבט אין איהם און האט געוואלט, אז ער זאָל מיט איהר תתונה האבען. און אזוי ווי ער האט ניט געקענט זיך אָבטשעפען פון איהר, האט ער געזאגט : "לאָמיך צוגעהן אהיים און זיך איבערטהאן אין שעהנערע קליידער".

קומענדיג אהיים איז ער ארויף אויפ'ן דאך שטיבעל און איז פון דאָרט ארונטערגעשפרונגען. ער האט בעסער גע־וואָלט זיך מאכען דעם טויט, איידער זיך צו לאָזען פערפיהר־רען פון זינד. איז געקומען אליהו הנביא און האט איהם אונטערגעכאפט. "דו ווייסט", האט אליהו געזאגט, "דו האסט מיך שטארק מטריח געווען, דען איך בין געווען פאר פיער הונדערט מייל וויים פון דאנען".

"ווער איז שולדיג, אויב ניט מיין אָרימע פרנסה ?" האט רב כהנא געזאגט. "ווען איך וואלט ניט געווען אן אָרימאן וואלט איך ניט געהאט אזא פרנסה און וואלט ניט געקומען צו דעם נסיון".

האט איהם אליהו געגעבען א כלי מיט רענדלעך, ער זאָל מעהר ניט דארפען שטעהן אין מארק מיט זיין אָרימען מסחר.

17

לערנען און טהאָן

רבי טרפון און אנדערע גרויס געלעהרטע זיינען געזעסען אין א הויז אין לוד און האבען געשמועסט וועגען ערנסטע זאכען. איז פאר זיי פאָרגעקומען די פראגע: "וואָס איז וויכטיגער — לערנען אָדער טהאָן?" האָט ר' טרפון געענטפערט: "טהאָן איז וויכטיגער." וואָס טויג דען וואָס איינער קען שעהן ריידען און פריידיגען ווען ער אליין וויל ניט טהאָן וואָס ער פריידיגט? רבי עקיבא האָט געזאָגט: "לערנען איז וויכטיגער." האבען די אנדערע געלעהרטע בעשלאָסען אז רבי עקיבא האָט רעכט. "לערנען איז וויכטיגער, ווייל דער לערנען ברייננט צו טהאָן."

18

ווי די וועלט האָט זיך צוטיילט

צעהן מאָאָס חכמה זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָט צוגענומען ארץ ישראל און איין מאָאָס איז געבליעבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס שעהנהייט זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָט צוגענומען ירושלים און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס עשירות זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען רוים און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס אָרימקייט זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָט צוגענומען בבל און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס שטאָלץ זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען דאָס לאנד עילם און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָאָס שטארקייט זיינען ארונטער אויף דער וועלט. ניין מאָאָס האָבען צוגענומען די פערסיער און איין מאָאָס איז געבליבען פאר דער גאנצער וועלט.

צעהן מאָס כשוף זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען מצרים און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס פּעסט זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען חזירים און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס אויסגעלאַסענהייט זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען אַראַביען און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס חוצפּה זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָט צוגענומען דאָס לאַנד מישן און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס רייד זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען ווייבער און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס שכרות זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען די כושיים און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

צעהן מאָס שלאָף זיינען אַרונטער אויף דער וועלט. ניין האָבען צוגענומען די קנעכט און איין מאָס איז געבליבען פאַר דער גאַנצער וועלט.

19

די רבני'שע ערד

רב גידל האָט געהאַלטען אין קויפען אַ שטיקעל לאַנד. איז געקומען רבי אבא און האָט עס אָבגעקויפט פריהער פון איהם. רב גידל איז אוועק זיך צו בעקלאָגען ביי ר' זירא. ר' זירא איז אוועק און האָט די מעשה דערצעהלט צו רבי יצחק נפחא. האָט ר' יצחק געזאָגט: „לאָמיר וואַרטען ביז רבי אבא וועט אַהער קומען צו דעם פאַר־יום־טוב'דיגען צוזאַמענפאָהר".

ווען רבי אבא איז אָנגעקומען האָט מען איהם געפרעגט:

„אז אַן אָרימאַן בעט אימיצען ער זאָל איהם שענקען אַ קיכעל און עס קומט איינער און קויפט אָב דעם קיכעל פאַר געלד, טאָ וואָס איז ער?"

„אַ רשע!" האָט רבי אבא אויסגערופען.

"מאַ פאַרוואָס האָסטו אויסגעדונגען דאָס שטיקעל לאַנד ביי רב גידל?"

"איך האָב ניט געוואוסט אַז יענער האַלט עס אין קויפען".

"מאַ גיב דאָס איהם יעצט אַוועק".

"פערקויפען קען איך דאָס ניט, ווייל דאָס איז דאָס ערשטע לאַנד וואָס איך האָב געקויפט און עס איז ניט מזל'דיג צו פערקויפען דאָס ערשטע לאַנד וואָס איינער קויפט. איך וועל דאָס איהם אַוועקגעבען אומזיסט".

רב גידל האָט אָבער קיין געשאַנק געוואָלט נעהמען.

און אַזוי ווי ניט דער און ניט דער אַנדערער האָבען געוואָלט דאָס לאַנד, איז דאָס געבליבען הפקר פאַר די תלמידים, און מען האָט דעם שטיק לאַנד גערופען "די רבנ'ישע ערד".

20

פאַר'ן אמת שלאָגט מען

ינאי המלך איז איינמאָל געגאַנגען נאָך דאָס לאַנד כוחלית וואָס געפינט זיך אין מדבר, און ער האָט דאָרט איינגענומען זעכציג שטעדט. ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אין ירושלים האָט ער זיך שטאַרק געפרעהט. ער האָט פעררופען אַלע אידישע געלעהרטע און האָט צו זיי געזאָגט:

"אין דער צייט וואָס אונזערע עלטערען האָבען געבויט דעם בית המקדש האָבען זיי געלעבט אויף זאַלץ פלאַנצען. צום אָנדענקען פון יענע צייטען לאָמיר אויך עסען זאַלץ פלאַנצען".

האָט מען געגרייט דעם אָרימען מאכל אויף גאָלדענע טישען און מען האָט געגעסען. צווישען די געסט האָט זיך געפונען איינער אַ שלעכטער מענש, אַ שפּאַס טרייבער און אַן אויסוואורף. אלעזר בן פועירא האָט ער געהייסען. האָט דער אלעזר געזאָגט צו ינאי המלך:

"זאָלסט וויסען זיין, ינאי המלך, אַז די מענשען וואָס זיצען דאָ מיט דיר און פרעהען זיך מיט דיר, זיינען דיר אין הארצען פאַלש."

"ווי קען איך וויסען וואָס עס טהוט זיך ביי זיי אין הארצען?" האָט ינאי המלך געזאָגט.

"דו טהו אזוי," האט דער מוסר געענטפערט. "טהו אן דעם כהן גדול'ס קרוין אויף דיין שטערען, און דו ווייסט דאך, אז ווער עס זעהט דיזע קרוין מוז ארויסזאגען דעם גאנצען אמת וואס ביי איהם איז אויפ'ן הארצען."

דער קעניג האט געפאלגט און אנגעטהאן די קרוין אויף וועלכע עס אזי געווען אנגעשריבען דעם שם המפורש.

צווישען די געסט האט זיך געפונען איינער א זקן, א גרויסער מאן, יהודה בן גדידא האט ער געהייסען, און ווי ער האט דערזעהן די קרוין, האט ער זיך אבגערופען צום קעניג:

"ינאי המלך! גענוג פאר דיר אז דו טראגסט א קרוין פון א קעניג, לאז איבער די קרוין פון כהונה פאר די קינדער פון אהרן."

מיט דיזע רייד האט ער דעם קעניג געגעבען אנצוהער־רענים וועגען דעם אז זיין אבשטאם איז ניט א ריינער. רען מען פלעגט דערצעהלען, אז ינאי'ס מוטער איז אמאל געווען געפאנגען אין מודעים, כאטש אז מען האט די זאך נאכגעזוכט האט מען די געשיכטע ניט געקענט בעשטעטיגען.

ינאי איז געווארען שטארק בייז. די שמחה איז צו־שטערט געווארען, און די אידישע געלעהרטע זיינען זיך צוגאנגען אין א זעהר ניט פרעהליכע שטימונג.

דער מוסר, אלעזר בן פועירא, האט ניט אויפגעהערט צו העצען און האט געזאגט צום קעניג:

"ינאי המלך! א פראסטער מענש קען אזא בעליידיגונג פערשווייגען, אבער דו, א מלך און א כהן גדול, וועסטו אויך דאס פערשווייגען?"

"וואס זאל איך טהאן?" האט ינאי געפרעגט.

"אויב דו ווילסט פאלגען מיין עצה, הרג'ע זיי אויס."

"אויב איך וועל אויס'הרג'ענען די אידישע געלעהרטע, וואס וועט ווערען פון דער תורה?" האט ינאי געפרעגט.

"די תורה ליעגט אין א ווינקעל, אן אנגעשריבענע, און ווער עס וועט וועלען לערנען האט ער דאך א פערטיגע תורה," האט דער מוסר געענטפערט.

ינאי המלך האט זיך געלאזט פערפיהרען פון דעם מוסר, און דער בלוטיגער בלבול פון אלזער בן פועירא האט גע־פיהרט צו דעם, אז עס זיינען אויסגע'הרג'עט געווארען אלע אידישע חכמים. די וועלט איז געווארען אונוויסענד, ווייל עס איז ניט געווען ווער עס זאל לערנען. בלויז איין שמעון

בן שטח איז לעבעז געבליבען. ער איז געוועז א ברודער פון ינאי המלך׳ס פרוי, און זי האָט איהר ברודער בעהאלטען. ווען א צייט שפּעטער האָט די קעניגין אויסגעפיהרט, אז דער קעניג זאָל איהם ערלויבען צוריק צו קומען אין ירושלים, האָט שמעון בן שטח אומגעקעהרט די תורה צו איהר אלטען גלאנץ.

21

ווער עס בעליידיגט אן אנדערען טרעפט זיך אליין

איינער, א מאַן פון נהרדעא, איז געקומען צו א קצב אין פומבדיתא און געזאָגט: "גיב מיר פלייש." האָט איהם דער קצב געבעטען: "וואַרט א ווייל, לאָז צוערשט נעהמען דער דיענער פון רב יהודה בר יחזקאל, און נאָכדעם וועל איך דיר געבען." איז דער מאַן פון נהרדעא בייז געוואָרען און ער האָט מיט גראָבהייט אויסגעשריען: "ווער איז ער, דער פלייש פרעסער יהודה, וואָס מען גיט איהם פריהער פון מיר?" האָט מען דאָס דערצעהלט צו רב יהודה, און רב יהודה האָט דעם מאַן אריינגעלייגט אין חרם. שפּעטער האָט מען איהם דערצעהלט, אז דער מאַן פון נהרדעא האָט א געוואוינהייט צו רופען אלעמען "קנעכט," האָט רב יהודה געלאָזט אויסרופען, אז יענער מאַן איז אליין א קנעכט.

איז געגאַנגען דער מאַן פון נהרדעא און האָט אָנגע־קלאָגט רב יהודה׳ן ביי רב נחמן, און רב נחמן האָט געשיקט צו רב יהודה א שריפט אז ער זאָל קומען צו א דין תורה. רב יהודה איז אוועק צו רב הונא און געפרעגט אויב ער זאָל געהן אָדער נים. "געהן מוזטו נים," האָט רב הונא געענט־פערט, "ווייל דו ביזט א גרעסערער מענש פון רב נחמן, אָבער ווייל רב נחמן איז דעם נשיא׳ס אן איידים, דאַרפסטו געהן צוליעב דעם כבוד פון דעם נשיא."

ווען רב יהודה איז געקומען האָט ער געטראָפען רב נחמנ׳ן ארבייטענדיג. ער האָט געהאלטען אין מאַכען אן ארומצאַמונג צו זיין דאַך. "זויסטו נים, אז א מענש וואָס בעזיצט א גרויסען אמט טאָהר נים טהאָן קיין ארבייט פאַר זייטיגע מענשען, ווייל דורכדעם פערלירט ער זיך, און די מענשען האָבען פאַר איהם קיין רעספּעקט?" האָט רב יהודה געפרעגט.

רב נחמן האט געפיהלט, אז רב יהודה מיינט מיט דעם צו ציינען, אז ער ווייס מעהר פון איהם, האט איהם רב נחמן געענטפערט אין א הויך אריסטאקראטישען לשון. רב יהודה האט איהם צוריק געענטפערט, אז א תלמיד חכם רעדט ענטוועדער לשון קודש אדער די תלמוד'ישע שפראך. אבער רב נחמן האט איהם ווידער געענטפערט אין א גאוה'דיגען לשון. צולעצט האט רב נחמן געזאגט: "איך וועל ארייגרופען מיין מאכטער דונג און זאל זי דיר געבען א טרונק. האט רב יהודה געענטפערט: "שמואל האט גע'פסק'ענט, אז מען טאהר זיך ניט שאפען מיט א פרוי."

"זי איז דאך אבער נאך א קליין קינד."

"שמואל האט געזאגט, סיי א קליינע, סיי אן ערוואקסענע."

רב יהודה האט אפילו זיך ענטזאגט צו זאגען שלום צו ילתא'ן, די פרוי פון רב נחמן, אפילו דורך א שליח, אפילו דורך איהר מאן. זיין אויפפיהר איז געווען שוין מעהר ווי רב נחמן האט געקענט פערטראגען. ילתא האט געשיקט א שליח צו איהר מאן, ער זאל פון דעם גאסט וואס שנעלער פטור ווערען.

"איינענטליך, ווענען וואס איז דער האר צו מיר געקומען?" האט געפרעגט רב נחמן, וועלכער האט ווי עס ווייזט אויס געהאט פערגעסען, אז ער האט געלאדען רב יהודה צו קומען פאר איהם צו א דין תורה.

רב יהודה האט איהם געציינט די איינלאדונגס שריפט, און רב נחמן האט געזאגט:

"אז דער האר איז שוין יא געקומען, זאל ער געבען אן ערקלעהרונג, כדי מען זאל ניט זאגען, אז די תלמידי חכמים חנפ'ענען איינער דעם אנדערען. ווארום האסטו יענעם מאן אין חרם ארייננעלייגט?"

"ווייל ער האט בעליידיגט א דיענער פון א תלמיד חכם."

"פאר וואס האט דער האר געלאזט אויסרופען אז יענער מאן קומט ארויס פון קנעכט?"

"דערפאר, ווייל ער פלעגט אלעמען רופען קנעכט, און עס איז א כלל, אז ווען איינער בעשולדיגט דעם אנדערען אין א פעהלער, אדער א פערברעכען, איז ער אליין שולדיג אין דעם.

22

ניט קיין גלייכער שדוך

זעירי איז געווען א תלמיד ביי רבי יוחנן. ר׳ יוחנן האָט געהאַט א טאָכטער וועלכע ער האָט זעהר ליעב געהאַט, און אזוי ווי זעירי איז איהם שטארק געפעלען געווען, האָט ער איהם פאָרגעשלאָגען אז ער זאָל נעהמען די טאָכטער. זעירי האָט דעם שדוך ניט געוואָלט, ווייל זי איז געווען פון ארץ־ישראל און ער איז געווען פון בבל. און די תלמידי חכמים פון בבל האָבען זיך געהאַלטען העכער פון די תלמידי חכמים פון ארץ־ישראל.

איינמאָל איז ר׳ יוחנן אויסגעקומען צו געהן אין איין וועג מיט זעירי׳ן. ווען זיי זיינען געקומען צו א גראבען וועלכער איז געווען פול מיט וואסער, האָט זעירי ארויפגענומען זיין רבי׳ן אויף די שולטערן און האָט איהם אריבערגעטראָגען.

"הער צו מיין תלמיד, איך קען דיר גאָר ניט פערשטעהן. איך אלס רבי געפעל איך דיר, אָבער מיין טאָכטער פאר א ווייב געפעלט דיר ניט!" האָט ר׳ יוחנן געזאָגט.

23

שטארקער פון פייער

איינמאָל האָבען גוים געבראַכט א צאָהל געפאַנגענע אידישע מיידלעך אין נהרדעא. די אידען פון דער שטאָדט האָבען די אידישע טעכטער אויסגעלעזט פון די גוי׳שע הענד, און מען האָט זיי געבראַכט אין דער הויז פון רב עמרם חסידא, דער הייליגער, זיי זאָלען דאָרטען נעכטיגען. פון קיין בעסערן און מעהר זיכערן אָרט האָט מען גאָר ניט געקענט דענקען. רב עמרם האָט די מיידלעך געלאָזט ארויפפיהרען אין אן אויבערשטיבעל און נעהייסען צונעהמען דעם לייטער.

ביינאַכט, ווען אלע זיינען שוין געשלאָפען און ארום און ארום איז געווען שטיל, איז איינע פון די מיידלעך פערביי־געגאַנגען דעם דאך פענסטערל, אונטער וועלכען רב עמרם האָט זיך געפונען. פון איהר שעהנהייט איז ליכטיג געוואָרען אין הויז. רב עמרם האָט ניט געקענט פערשטעהן וואס מיט איהם איז געווען. א געהיימע קראַפט, וואָס איז געווען

שטאַרקער פון זיין פערשטאַנד, האָט איהם געצווינגען אַרויף, דאָרט צו דער געפאַנגענער מיט'ן ליכטיגען פּנים. ער האָט גענומען דעם לייטער, וועלכער איז געווען אַ שווערער און צעהן מענשען פלעגען איהם דאַרפען טראָגען. אָבער ער האָט אין דער מינוט בעקומען אַזאַ קראַפט, דאָס ער האָט דעם שווערען לייטער אַליין אויפגעהויבען און צוגעטראָגען צום אַריינגאַנג פון דעם אויבערשטיבעל.

און אַט האָט ער שוין אָנגעהויבען צו קלעטערען אַרויף, העכער און העכער. ווען ער האָט שוין אַרויפגעקלעטערט ביי דער העלפט פון דעם לייטער, האָט ער זיך בעהערשט און זיך פעסט אַ שטעל געטהאָן מיט די פיס אויף די טרעפ, און גענומען שרייען: "פייער, פייער! עס ברענט ביי עמרם אין הויז."

די רבנן וואָס האָבען געוואוינט אין דער נאָכבאַרשאַפט האָבען געמיינט אַז עמרם'ס הויז ברענט טאַקע, זיינען זיי אַהין געלאָפען ראַטעווען. ווען זיי זיינען אָנגעקומען און זיך דערוואוסט וואָס דאָ איז געשעהען, האָבען זיי געזאָגט צו רב עמרם: "דו האָסט אונז פערשעהמט!" האָט רב עמרם זיי געענטפערט: "בעסער זאָלט איהר זיך מיט מיר שעהמען אויף דער וועלט איידער איהר זאָלט זיך דאַרפען מיט מיר שעהמען אויף יענער וועלט."

און נאָכדעם האָט רב עמרם געזאָגט מיט נצחון צום יצר הרע: "דו ביזט פייער און איך בין ניט מעהר ווי פליישׁ, אָבער איך האָב דיר געצייגט אַז פליישׁ איז שטאַרקער ווי פייער!"

24

קיינער איז זיכער מיט זיך

ר' מאיר פלעגט אָבלאַכען פון זינדיגע מענשען. ווי שוואַך, ווי נאַריש זיי זיינען וואָס זיי קענען ניט בעהערשען זייער ווילען! האָט דער שטן געוואָלט צייגען ר' מאיר'ן אַז ער דאַרף ניט זיין אַזוי זיכער. איינמאָל ווען ר' מאיר האָט שפּאַצירט נעבען אַ טייך, האָט ער דערזעהן פון דער אַנ־דער זייט טייך אַ שעהנע, רייצענדע פרוי. דאָס איז געווען דער שטן וואָס האָט זיך אַזוי פערשטעלט. ר' מאיר האָט זיך בענומען אַריבערגעהן דעם טייך איבער אַ דינעם בריקעל. ווען

ער איז שוין אבגעגאנגען ביי א העלפט פון דער בריק האט איהם דער שטן אבגעלאזען און געזאגט: "ווען מען וואלט מיר יעצט ניט געזאגט פון הימעל אז איך זאל שוינען דיך און דיין תורה, וואלט איך דיך געמאכט אזוי ווי צוויי מינצען."

25

זיך געדרייצט מיט'ן יצר הרע

פלימו פלעגט יעדען טאג זיך רייצען מיט'ן שטן, זאגענדיג: "בלייענע קוילען דיר אין דיינע אויגען, דו שטן!" איינמאל, אום ערב יום כפור, האט זיך דער שטן פערשטעלט פאר אן ארימאן, איז געקומען צו פלימו'ן ביים טהיר און געבעטען מען זאל איהם געבען עפעס צו עסען. האט מען איהם ארויסגעטראגען עסען.

"היינט איז א טאג ווען אלע עסען אינוועניג און איך דארף עסען אין דרויסען", האט זיך דער ארימאן בעקלאגט.

פלימו האט געהייסען מען זאל איהם אריינלאזען אין הויז און מען האט איהם געגעבען צו עסען ערגעץ אין א ווינקעל.

"אלע עסען היינט צוזאמען ביי איין טיש און איך עס איינער אליין," האט דער ארימאן זיך ווידער בעקלאגט.

האט מען איהם אוועקגעזעצט ביים טיש מיט דער גאנצער הויז געזינד צוזאמען.

אין אן אויגענבליק איז דער ארימאן בעדעקט געווארען מיט קרעץ און בלאטערן, און ער האט זיך אויפגעפיהרט אזוי, אז יעדען האט געעקעלט דער עסען. "איך בעט דיך, פיהר זיך אויף אנשטענדיג," האט פלימו געבעטען.

"גיב מיר א בעכער", האט דער ארימאן געזאגט. און אז מען האט איהם דעם בעכער געגעבען, האט ער אין דעם אנגעשפיגען. פלימו האט אויף איהם אנגעשריען, האט זיך דער ארימאן געמאכט אזוי ווי ער איז פאר שרעק געשטארבען. איז באלד געווארען א געשריי אין גאס: "פלימו האט גע'הרג'עט א מענשען!" פלימו איז אנטלאפען און האט זיך בעהאלטען אויסען שטאדט. דער שטן זעהענדיג אז פלימו האט גרויסע יסורים, איז ער צו איהם געקומען און האט איהם אויסגעזאגט ווער ער איז. "דו האסט מיך ניט געדארפט

שילטען", האָט דער שטן געזאָגט. "דו האָסט געדאַרפט בעט־
טען נאָט אז ער זאָל מיך דערוויייטערן פון דיר."

26

אַלץ גערהט נאָך דער כונה

יעדען טאָג פלעגט רבי חייא בר אשי נאָט בעטען אז ער זאָל איהם פּאַרהיטען פון זינד. איינמאָל האָט דאָס אונטער־געהערט זיין פרוי, האָט זי געזאָגט צו זיך: "וואָס האָט ער דען מורא צו האָבען פאַר זינד? ער איז דאָך שוין אזוי אַלט!" איז איהר איינגעפאַלען זי זאָל איהם אויספּראָבירען.

איין טאָג, ווען ער איז געזעסען אין גאָרטען און האָט גע־לערענט, איז די פרוי געגאַנגען און האָט זיך פערפּוצט אזוי, אז עס איז איהר ניט געווען צו דערקענען. נאָכדעם איז זי אריין אין גאָרטען און איז פערביינעגאַנגען איהר מאַן. איינ־מאָל און אַ צווייטען מאָל. "ווער ביזטו?" האָט רבי חייא געפרעגט. זי האָט איהם געענטפערט אַז זי איז "חרותא", אַ גרויסע שעהנהייט וועלכע איז געווען בעריהמט אין יענע צייטען. האָט ער איהר אָנגעהויבען צורעדען צו אַ זינד. "נעה, ברייננ צוערשט יענעם קליינעם צוויינ," האָט זי גע־זאָגט. האָט ער אַ שפּרונג געטהאָן און האָט עס איהר גע־בראַכט.

שפּעטער, ווען ער איז געקומען אהיים און זיין פרוי האָט איינגעהייצט דעם אויוען, איז ער אריינגעקראָכען אין פייער. "וואָס מהוסטו?" האָט זיין פרוי געפרעגט. האָט ער איהר דערצעהלט וואָס מיט איהם איז דעם טאָג געשעהן. "דאָס בין איך געווען", האָט זי געזאָגט. ער האָט איהר אָבער ניט געוואָלט גלויבען, האָט זי איהם געצייגט דעם צוויינ וואָס זי האָט בעהאַלטען פאַר אַ סימן. "אָבער איך האָב דאָך בעגאַנגען אַ זינד", האָט ער געענטפערט, "ווייל איך האָב געמיינט אז דו ביזט געווען אַ פרעמדע."

זיין גאַנצען לעבען איז דער צדיק געווען פול מיט חרטה און ער איז געשטאָרבען פון אַ צובראָכענער הארץ.